

**Міністерство освіти і науки України
Мукачівський державний університет
Відокремлений структурний підрозділ
«Гуманітарно-педагогічний фаховий коледж
Мукачівського державного університету»**

**НАУКОВИЙ МОЛОДІЖНИЙ АЛЬМАНАХ
ВСП «ГПФК МДУ»**

***«Інноваційні технології в освіті: теорія
та практика»***

**Збірник тез доповідей за матеріалами
VIII науково-практичної конференції
29 квітня 2025 року**

**Мукачево
29 квітня 2025 р.**

УДК 37.091.313:001.895(043.2)(063)

I-66

«Інноваційні технології в освіті: теорія та практика»: збірник тез доповідей VIII науково-практичної конференції здобувачів освіти ВСП «ГПФК МДУ», 29 квітня 2025 р., Мукачево / ред. кол.: І.І. Кушнір (гол. ред.) та ін. – Мукачево: ВСП «ГПФК МДУ», 2025. – 466 с.

**Рекомендовано до поширення в мережі Інтернет
науково-технічною радою Мукачівського державного
університету
(протокол № від « » 2025 р.)**

У збірнику вміщено тези доповідей VIII науково-практичної конференції здобувачів освіти «Інноваційні технології в освіті: теорія та практика».

Учасники конференції розкривають головні ідеї щодо актуальних проблем освіти та науки в умовах сучасних викликів, пошук шляхів впровадження теоретичних засад в освітню практику, висвітлюють результати наукових досліджень у галузі психолого-педагогічних наук.

Видання призначено для викладачів, здобувачів освіти педагогічних навчальних закладів.

Матеріали друкуються в авторській редакції. Редакційна колегія не несе відповідальності за достовірність статистичної та іншої інформації, що надана в рукописах, та залишає за собою право не розділяти поглядів деяких авторів на ті чи інші питання, розглянуті на конференції.

Автори опублікованих матеріалів несуть повну відповідальність за підбір, точність наведених фактів, цитат, статистичних даних, галузевої термінології, інших відомостей.

Редакційна колегія:

Кушнір І.І. – директор ВСН «ГПФК МДУ», кандидат педагогічних наук, доцент, викладач суспільних дисциплін, заслужений працівник освіти України.

Паук М.М. – заступниця директора з виховної роботи, кандидат філологічних наук, доцент, викладачка української мови та літератури, спеціаліст вищої категорії, викладач-методист.

Мішкулинець О.О. – заступниця директора з навчальної роботи, кандидат психологічних наук, викладачка психолого-педагогічних дисциплін, спеціаліст вищої категорії, викладач-методист.

Грегірчак Д.Б. – завідувач навчально-виробничої практики, кандидат політичних наук, викладач суспільних дисциплін, спеціаліст вищої категорії, старший викладач.

Кампов Н.В. – завідувачка шкільного відділення, викладачка української мови та літератури, спеціаліст вищої категорії, старший викладач.

Кертис Н.В. – в.о. завідувача дошкільного відділення, викладачка дошкільної педагогіки та окремих методик, спеціаліст вищої категорії, старший викладач.

Буркало Н.Л. – в.о. завідувача музичного відділення, викладачка гри на інструменті, спеціаліст вищої категорії, викладач-методист.

Феньов Я.І. – голова предметної (циклової) комісії викладачів педагогіки, психології, методик дошкільного виховання та фізичної культури, викладачка педагогіки, спеціаліст вищої категорії, старший викладач.

Старова Ю. В., – кандидат психологічних наук, викладачка психолого-педагогічних дисциплін, спеціаліст вищої категорії, викладач-методист.

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ І. ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД У ПІДГОТОВЦІ ФАХІВЦІВ В ГАЛУЗІ ПЕДАГОГІКИ...	11
<i>Далекорей В.М.</i> Європейські освітні практики у формуванні професійної майстерності майбутніх вчителів початкових класів.....	11
<i>Товт І.О.</i> Роль освіти у формуванні особистості.....	18
<i>Фалес К.О.</i> Сучасні вимоги до професійної підготовки майбутнього вчителя початкових класів в умовах інформатизації освіти.....	23
СЕКЦІЯ ІІ. СПЕЦІАЛЬНА ТА ІНКЛЮЗИВНА ОСВІТА. СУЧАСНІ РЕАЛІЇ.....	28
<i>Булгак Я.С.</i> Створення освітнього середовища для дітей з обмеженими можливостями на уроках музичного мистецтва.....	28
<i>Варга Ю.Ю.</i> Інклюзивна освіта для дітей з особливими освітніми потребами в умовах сучасної початкової школи.....	34
<i>Горзов М.І.</i> Педагогічні стратегії роботи з дітьми з ООП..	41
<i>Дідик О.Л.</i> Формування інклюзивної компетентності майбутнього вчителя початкових класів.....	45
<i>Крьока М.І.</i> Реалізація інклюзивної освіти в умовах сьогодення.....	53
<i>Лушак В.І.</i> Інклюзивне навчання: соціалізації дітей з особливими освітніми потребами.....	56
<i>Ляшко У.М.</i> Інноваційні технології в навчанні дітей з особливими освітніми потребами в інклюзивному просторі.....	60
<i>Медвідь В.В.</i> Емоційне вигорання вчителів, які працюють в умовах інклюзії: методи його подолання.....	66
<i>Мучичка Н.М.</i> Інтерактивні мистецькі технології для	70

реалізації індивідуального підходу в інклюзивному класі..	
<i>Онисько А.Я.</i> Інклюзивна школа – ефективна школа.....	78
<i>Павлович Н.В.</i> Психологічна готовність педагогів до роботи в інклюзивному середовищі.....	85
<i>Самелюк. К.А.</i> Міждисциплінарна взаємодія у процесі інклюзивного навчання.....	90
<i>Сокач С.А.</i> Концепція розвитку інклюзивної освіти та її реалізація на уроках української літератури.....	97
<i>Штефанська Я.В.</i> Психолого-педагогічна підтримка дітей з особливими освітніми потребами.....	101
<i>Юричко Д.М.</i> Інноваційні технології та сучасні методи логопедичної роботи в спеціальній освіті.....	107
<i>Яцура А.І.</i> Корекція емоційної сфери дітей з особливими освітніми потребами засобами ізотерапії.....	112
СЕКЦІЯ ІІІ. ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ В ОСВІТІ СУЧАСНИХ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ.....	117
<i>Галац А.С.</i> Використання штучного інтелекту для характеристики образів (на прикладі драми - феєрії «Лісова пісня» Лесі Українки).....	117
<i>Головка В.В.</i> Види штучних інтелектів в освіті.....	122
<i>Мищук К.С.</i> The use of ai in generating linguistic fairytales for english language learners.....	125
<i>Назаренко С.В.</i> Можливості використання штучного інтелекту в процесі навчання молодших школярів.....	128
<i>Петричко Н.В.</i> Штучний інтелект як засіб підтримки здобувачів освіти з особливими освітніми потребами.....	133
<i>Поп О.В.</i> Використання можливостей штучного інтелекту на уроках інтегрованого курсу «Я досліджую світ» в початковій школі.....	139
<i>Попович В.В.</i> Роль та значення штучного інтелекту в сучасній освіті.....	144
<i>Товт Л.І.</i> Штучний інтелект в освіті початкової школи.....	150
<i>Томишин А.І.</i> До проблеми використання штучного	154

інтелекту в сучасній освіті.....	
<i>Халус А.В.</i> Особливості формування інформаційно-цифрової компетентності учнів початкової школи в умовах НУШ.....	158
<i>Цубера Е.І.</i> Організація екологічного виховання дітей молодшого шкільного віку як підґрунтя формування природничої освіти.....	162
<i>Чедрик Н.І.</i> Штучний інтелект: ефективний помічник для вчителів в умовах інклюзивної освіти.....	167
<i>Чірі С.С.</i> Роль штучного інтелекту у формуванні цифрових мистецьких навичок здобувачів фахової передвищої освіти.....	171
<i>Шеньо Ю.В.</i> Штучний інтелект у психологічному супроводі здобувачів освіти: перспективи інтеграції та виклики для професії.....	179
<i>Шпірь К.І.</i> Наслідки використання штучного інтелекту (на прикладі використання платформи GPT).....	186
СЕКЦІЯ ІV. ІННОВАЦІЇ В ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ СПЕЦІАЛІСТІВ. СТВОРЕННЯ ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА: ПЕРСПЕКТИВИ ТА ТРАНСФОРМАЦІЯ ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ.....	191
<i>Бажів В.П., Гебеш Н.В.</i> Технологія проєктування на уроках, як одна з інноваційних форм підготовки майбутніх вчителів початкової школи.....	191
<i>Олексик М.І.</i> Гейміфікація у технологічній освіті: як підвищити мотивацію студентів через інтерактивні методи навчання.....	196
<i>Понзель А.Р.</i> Філософські та педагогічні основи освіти майбутнього.....	203
<i>Роман А.В.</i> Інтеграція української літератури та історії як один з інноваційних розвитків освіти України.....	208

<i>Симканич В.М.</i> Інноваційні підходи до формування читацької компетентності на уроках української літератури.....	214
<i>Чірі С.С.</i> Платформи відкритої освіти як інструмент підготовки майбутніх вчителів початкових класів у викладанні дисциплін мистецької освітньої галузі в початковій школі.....	219
СЕКЦІЯ V. ІННОВАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ.	
ЦИФРОВА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ПЕДАГОГІВ.....	227
<i>Білонка А.Е.</i> Effective ai prompt writing in education: enhancing learning trough structured interactions.....	227
<i>Боршош Д.-М.Ю.</i> Онлайн-ресурси для навчання англійської мови як інструмент розвитку наскрізних компетентностей в умовах Нової української школи.....	232
<i>Вачиля У.Л.</i> The use of online resources in teaching english to neurodiverse students.....	236
<i>Велеган А.М.</i> Особливості використання інформаційно-комунікаційних технологій у дистанційному навчанні.....	241
<i>Вовчок Д.Ю.</i> Новітні онлайн-практики у соціальних мережах: ризики та можливості для освітнього процесу...	246
<i>Гелмеці В.О.</i> Формування цифрової компетентності педагога в умовах Нової української школи.....	253
<i>Гойчук Д.Я.</i> Цифрові арт-інструменти як засіб емоційної регуляції та психологічної підтримки вчителів початкової школи.....	257
<i>Горзов В.М.</i> Інформаційно-комунікаційна компетентність як складова підготовки сучасного вчителя.....	264
<i>Деркач Є.Є.</i> Інноваційні технології як засіб підвищенні якості підготовки майбутніх фахівців.....	270
<i>Довганюк Н.С.</i> Значення застосування інформаційно-комунікаційних технологій на уроках інтегрованого курсу «Я досліджую світ».....	277
<i>Жеребак Т.М.</i> Мобільні технології в освітньому процесі...	281

<i>Зан Н.Ю.</i> Освітні платформи та мобільні додатки як інструменти формування математичної компетентності молодших школярів.....	287
<i>Клюса К.І.</i> Формування пізнавальної активності молодших школярів НУШ засобами дидактичної гри.....	290
<i>Кохан Н.М.</i> Особливості використання інформаційно-комунікативних технологій на уроках природничої освітньої галузі інтегрованого курсу «Я досліджую світ»..	296
<i>Кучерява А.В.</i> Впровадження STEM-освіти як інноваційної технології інтегрованого навчання у початкових класах.....	299
<i>Малета Д.М.</i> Створення інтерактивних навчальних матеріалів для дисциплін технологічної освітньої галузі за допомогою AI.....	303
<i>Мерзляк М.В.</i> Гейміфікація в початковій школі: цифрові інструменти для мотивації учнів на уроках початкової школи.....	311
<i>Мигович А.М.</i> Використання відеоподкастів у вивченні іноземної мови.....	316
<i>Павлюк В.І.</i> Traditional and innovative teaching technologies in primary school education.....	321
<i>Пальок І.І.</i> Формування основ критичного мислення старших дошкільників.....	329
<i>Попович М.М.</i> ІКТ на уроках української літератури під час вивчення біографії Ліни Костенко (на прикладі використання платформи CANVA).....	334
<i>П'ятак Т.Ф.</i> Сторітелінг – ефективний метод навчання англійської мови у початковій школі.....	338
<i>Роман В.В.</i> Використанням мультфільмів у початкових класах для розвитку навичок англomовного спілкування...	344
<i>Семедій О.І.</i> Педагогічні умови інформаційно-цифрової компетентності учнів початкової школи.....	348
<i>Семчина М.М.</i> Формування цифрової компетентності педагогів в контексті кібербезпеки та цифрової	354

трансформації освіти.....	
<i>Сідор А.В.</i> Використання інформаційно-комунікаційних технологій на уроках технологічно-освітньої галузі.....	361
<i>Товт Г.В.</i> Цифрові технології як засіб підвищення професійної майстерності педагога.....	366
<i>Урста Е.Е.</i> Using english tongue twisters as an effective way to improve language skills.....	373
<i>Фенчак Р.І.</i> Цифрова компетентність сучасного вчителя, як ключовий компонент професійної підготовки.....	377
<i>Химинець М.Ю.</i> Роль ІКТ у формуванні мовленнєвої компетентності учнів початкових класів.....	382
<i>Цюцька Д.В.</i> Цифрові платформи для вивчення іноземних мов: можливості та обмеження (Duolingo, Quizlet, Memrise, Busuu, BBC Learning English).....	387
<i>Чилина Ю.Ю.</i> Організація дистанційного навчання у початковій школі: виклики та можливості.....	394
<i>Яцканич Є.І.</i> Використання інтерактивних технологій на уроках української літератури.....	397
СЕКЦІЯ VI. ІСТОРІЯ ТА КУЛЬТУРА ТРАДИЦІЙ УКРАЇНЦІВ ЗАКАРПАТТЯ В ДОСЛІДЖЕННІ НАУКОВЦІВ.....	402
<i>Андрішко В.В.</i> Вплив історичних подій на культурний розвиток українців Закарпаття.....	402
<i>Дочинець Х.В.</i> Закарпатські традиції пов'язані із святкуванням різдвя у творчості західно-українських письменників.....	406
<i>Зан Т.М.</i> Відомі дослідники історії Закарпаття.....	410
<i>Зан Х.Ю.</i> Закарпаття центр Європи: правда чи міф?.....	415
<i>Зейкан О.М.</i> Традиційне житло та народне мистецтво Закарпаття.....	418
<i>Козар А.М.</i> Весільна обрядовість у творах Закарпатських письменників.....	422
<i>Костак К.І.</i> Видатні дослідники культури Закарпаття...	425

<i>Котубей О.Я.</i> Постаць Августина Волошина через призму етнографічних досліджень.....	433
<i>Малеш Х.І.</i> Закарпатська вишивка: історичні аспекти та сучасне трактування.....	436
<i>Пальок В.В.</i> Тиводар Лигоцький - відомий етнограф Закарпаття.....	440
<i>Понзель О.В.</i> Святково-обрядовий цикл закарпатських українців: весільні традиції.....	443
<i>Стецович Ю.І.</i> Культурна спадщина Закарпаття: збереження традицій в умовах культурного обміну.....	446
<i>Цугорка Я.М.</i> Святкування Нового року (Василя) на Закарпатті.....	449
<i>Чабрун В.В.</i> Традиції святкування зимового циклу свят в поліетнічному Закарпатті.....	455
<i>Шелевій Т.І.</i> Фольклор Закарпаття: казки, легенди, пісні в дослідженнях науковців.....	459
© Гуманітарно-педагогічний фаховий коледж МДУ, 2025	

СЕКЦІЯ І. ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД У ПІДГОТОВЦІ ФАХІВЦІВ В ГАЛУЗІ ПЕДАГОГІКИ

УДК 377.8.147-051:373.3(100) (043.2)

Далекорей В. М., здобувачка освіти 2-Ж курсу;
керівник: Старова Ю.В.,
кандидат психологічних наук;
викладач психолого-педагогічних дисциплін,
спеціаліст вищої категорії, викладач-методист

ЄВРОПЕЙСЬКІ ОСВІТНІ ПРАКТИКИ У ФОРМУВАННІ ПРОФЕСІЙНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

Глобалізаційні процеси в світі розширили можливості для фахівців різних галузей щодо ознайомлення з науковими напрацюваннями та досвідом роботи в різних країнах. Сучасний розвиток педагогічної освіти в Україні потребує впровадження інноваційних підходів до підготовки майбутніх педагогів. Європейський досвід професійної підготовки педагогів є цінним джерелом методологічних і практичних рішень, спрямованих на підвищення ефективності освітнього процесу. В умовах глобалізації та інтеграції України до європейського освітнього простору актуальним є вивчення освітніх практик країн ЄС, що сприяють формуванню професійної майстерності майбутніх вчителів початкових класів. У цих умовах особлива увага приділяється розвитку творчих здібностей педагогів, що дозволяє їм адаптуватися до нових умов, ефективно реалізовувати інноваційні педагогічні стратегії та враховувати індивідуальні потреби учнів. Критерії формування педагогічної творчості стають основою для підготовки учителів початкових класів,

здатних здійснювати якісну педагогічну діяльність у різних культурних та освітніх контекстах. Аналіз європейських підходів до педагогічної освіти дозволяє визначити ефективні методи викладання, моделі професійного розвитку, механізми оцінювання якості підготовки вчителів та можливості адаптації цих підходів до української освітньої системи [2; 3].

Метою дослідження є аналіз європейських освітніх практик у формуванні професійної майстерності майбутніх вчителів початкових класів та обґрунтування можливостей їхнього впровадження в систему педагогічної освіти України.

Професійна майстерність педагога є одним із ключових чинників ефективності освітнього процесу, що визначає якість підготовки здобувачів освіти та їхню здатність до самореалізації. У сучасній науковій літературі професійну майстерність педагога розглядають як сукупність знань, умінь, навичок, професійних якостей та ціннісних орієнтацій, що забезпечують ефективне виконання педагогічних функцій. Вона передбачає не лише володіння предметними знаннями та методичними прийомами, а й високий рівень розвитку комунікативних, рефлексивних та інноваційних компетентностей, необхідних для адаптації до змінних умов освітнього середовища [1].

Формування педагогічної творчості майбутніх учителів початкових класів в європейських країнах є важливим аспектом сучасної освіти, що сприяє розвитку професійної майстерності педагогів та їх здатності до адаптації в умовах глобалізації та інноваційних змін. Ключові критерії цього процесу включають використання інноваційних методів навчання, орієнтацію на індивідуальні потреби учнів, розвиток творчих здібностей через проєктне навчання та інтерактивні підходи [1; 2].

Європейська освітня політика спрямована на створення єдиного простору педагогічної підготовки, що базується на принципах мобільності, взаємного визнання кваліфікацій та забезпечення високих стандартів викладання. Одним із ключових підходів, який активно впроваджується в європейських країнах, є **компетентнісний підхід**. Його основною метою є формування у майбутніх педагогів комплексу професійних компетентностей, які дозволяють їм адаптуватися до динамічних умов освітнього середовища, використовувати сучасні методи навчання та здійснювати рефлексивний аналіз своєї діяльності [3].

Важливим аспектом підготовки вчителів у країнах ЄС є **баланс між теорією та практикою**. У більшості європейських освітніх систем діє модель дуальної освіти, що передбачає поєднання академічного навчання з тривалими періодами педагогічної практики у школах. Такий підхід сприяє формуванню у студентів професійних навичок через активне залучення до реальних умов викладання та наставництва з боку досвідчених педагогів. Окрему увагу в європейських країнах приділяють **використанню сучасних технологій у навчанні майбутніх учителів**. Це включає впровадження цифрових платформ, інтерактивних засобів навчання, онлайн-курсів та симуляційних програм, що дозволяють студентам отримати практичний досвід у віртуальному середовищі [1; 3].

В контексті забезпечення європейського досвіду підготовка майбутніх учителів початкових класів орієнтована на формування педагогічної творчості через розвинену систему навчання та практик, які враховують специфіку кожної країни. У країнах ЄС існують різні моделі підготовки педагогів, кожна з яких має свої особливості [1; 2; 3]:

Фінляндія. Освітня система цієї країни приділяє значну увагу дослідницькій складовій підготовки вчителів. Майбутні педагоги проходять ґрунтовну теоретичну підготовку та беруть активну участь у педагогічних дослідженнях, що сприяє їхньому професійному розвитку. Фінляндія є прикладом країни, де педагогічна творчість майбутніх учителів формується через глибоке залучення до процесу рефлексії та розвитку критичного мислення. У фінських університетах, таких як Університет Гельсінкі, навчання вчителів початкових класів базується на ідеї «освітнього лідерства», де майбутні педагоги отримують навички для втілення інноваційних підходів у класі. Фінські вчителі активно застосовують концепцію «освітнього дизайну», що дає їм можливість створювати індивідуалізовані програми для учнів, сприяючи розвитку їх творчих здібностей через проєктну діяльність, інтерактивні методи та використання сучасних технологій.

Німеччина. Тут діє система ступеневої освіти, де підготовка вчителів поділяється на дві основні фази: університетське навчання та практичне стажування. Великий акцент робиться на педагогічну практику, яка триває від одного до двох років та завершується державним іспитом. У Німеччині підготовка педагогів початкової школи включає великий акцент на розвиток творчих навичок через інтерактивні методи навчання. Студенти педагогічних факультетів проходять стажування в різних школах, де вони можуть випробувати інноваційні методи в реальному середовищі. Університети, такі як Університет Гейдельберга, мають програми, які спеціально спрямовані на розвиток креативних педагогічних підходів і використання новітніх технологій для залучення дітей до навчання. Крім того, в Німеччині проводяться регулярні тренінги для вчителів, які допомагають розвивати педагогічну рефлексію і вміння адаптувати методи до

потреб конкретних учнів, які сприяють розвитку інноваційних, творчих підходів до викладання.

Франція. В останні роки у країні відбулися значні реформи у сфері вчительської освіти. Основний акцент зроблено на систему наставництва, де досвідчені вчителі супроводжують молодих спеціалістів у процесі їхнього професійного становлення. Франція звертає увагу на розвиток творчих здібностей педагогів через постійне вдосконалення їхнього професійного рівня. Французькі університети пропонують спеціальні курси для майбутніх вчителів, спрямовані на використання новітніх педагогічних технологій та методів навчання. Особливо це стосується викладання мов, математики та природничих наук, де творчий підхід до навчання є важливим елементом навчального процесу. У Франції також активно впроваджуються концепції інтеграції дітей з особливими потребами у загальноосвітнє середовище, що сприяє розвитку творчих методів викладання для різних груп учнів.

Адаптація європейських освітніх практик у систему підготовки педагогів в Україні є важливим напрямом реформування освітньої сфери. Успішний досвід країн ЄС може стати основою для вдосконалення програм професійної підготовки майбутніх учителів та підвищення їхньої конкурентоспроможності на міжнародному рівні. З-поміж європейських практик, які мають потенціал до впровадження в Україні, слід виокремити [1, с. 65-68; 3]:

- посилення дослідницької складової у педагогічній освіті. Запровадження принципів, що діють у Фінляндії, з акцентом на педагогічні дослідження, сприятиме формуванню у майбутніх учителів аналітичного мислення та вміння застосовувати наукові підходи у практиці;

- *розширення системи дуальної освіти.* Інтеграція академічного навчання з тривалою педагогічною практикою, подібно до німецької моделі, дозволить майбутнім учителям отримати більше реального досвіду ще під час навчання у закладі вищої освіти;

- *вдосконалення системи наставництва.* Впровадження механізмів підтримки молодих учителів через наставництво з боку досвідчених педагогів, що є поширеною практикою у Франції, сприятиме їхній швидкій адаптації до професійної діяльності;

- *цифровізація освітнього процесу.* Використання інтерактивних платформ, дистанційних курсів та симуляційних технологій, що активно застосовуються у країнах ЄС, сприятиме модернізації педагогічної освіти в Україні.

Україна, будучи частиною Європейського простору вищої освіти, впроваджує принципи Болонського процесу, що сприяє гармонізації освітніх стандартів та підвищенню мобільності студентів і викладачів. Основні напрямки інтеграції включають:

1. Удосконалення компетентнісного підходу в підготовці педагогів відповідно до європейських стандартів.
2. Забезпечення академічної мобільності, що дозволяє студентам педагогічних спеціальностей проходити навчання або стажування в університетах країн ЄС.
3. Підвищення рівня міжнародного співробітництва між українськими та європейськими закладами освіти з метою обміну передовими практиками та розширення доступу до новітніх методик навчання.

З урахуванням європейського досвіду, перспективними напрямами розвитку педагогічної освіти в Україні є [3, с. 215-230]:

1. Модернізація освітніх програм шляхом інтеграції інноваційних методик, міждисциплінарного підходу та цифрових технологій.
2. Розвиток системи професійного розвитку вчителів, що включає постійне підвищення кваліфікації, стажування та наставництво.
3. Формування культури педагогічної рефлексії, що сприятиме підвищенню якості викладання та самовдосконаленню педагогів.

Таким чином, у європейських країнах критеріями формування педагогічної творчості є інноваційний підхід до навчання, розвиток критичного мислення, використання новітніх технологій, підтримка інклюзивності та індивідуалізації навчання. Кожна країна має свої особливості, але всі вони мають спільну мету – підготувати педагогів, здатних до творчого підходу в освітньому процесі та адаптації до змін у суспільстві та технологіях. Спільними рисами творчості в підготовці вчителів початкових класів є акцент на інноваційність, інклюзивність та розвиток педагогічної рефлексії, в той час як відмінності виявляються в методах і формах навчання, орієнтації на конкретні освітні практики та рівні інтеграції культурних особливостей у педагогічний процес. Тому, адаптація європейських освітніх практик дозволить Україні суттєво підвищити якість підготовки майбутніх учителів, зробити освітній процес більш ефективним та відповідним до сучасних викликів.

Список використаних джерел:

1. Лук'янова Л. Б., Вовк М. П., Соломаха С. О., Грищенко Ю. В. Практична підготовка майбутніх педагогів у закладах вищої педагогічної освіти: українські реалії і перспективи: науково-аналітична доповідь. Київ–Чернівці: Букрек, 2023. 80 с.

2. Стефіна Н. В. Педагогічна скринька майбутнього вчителя : навчальний посібник. Суми : Сум ДПУ ім. А. С. Макаренка, 2006. 328 с.

3. Цюняк О. Професійна підготовка майбутніх вчителів початкових класів в умовах цифрової трансформації освіти. Монографія. Івано-Франківськ: Знання. 2021. 316 с.

УДК 37.015.311(043.2)

Товт І.О., здобувачка освіти III-Ж курсу;
керівник: Мішкулинець О.О., к.псих.н.,
викладач психолого-педагогічних
дисциплін, спеціаліст вищої категорії,
викладач-методист

РОЛЬ ОСВІТИ У ФОРМУВАННІ ОСОБИСТОСТІ

У світовій теорії й практиці гуманістичного виховання незмінною метою завжди залишався ідеал всебічно і гармонійно розвиненої особистості, що має глибокі історичні корені. Сьогодні, в умовах розбудови громадянського суспільства, правової держави та демократичної політичної системи в Україні, освіта відіграє ключову роль у гуманізації суспільних і економічних відносин, формуванні нових життєвих цінностей і орієнтирів особистості. Розвинене громадянське суспільство неможливе без освічених, моральних, мобільних і конструктивних людей, здатних до діалогу й міжкультурної взаємодії, які усвідомлюють свою відповідальність за майбутнє країни та її соціально-економічне процвітання.

Зазначимо, що освіта повинна сприяти формуванню нової системи цінностей: відкритої, варіативної, духовно й культурно багатой, толерантної, яка здатна забезпечити становлення громадян і патріотів, об'єднати суспільство на основі поваги до прав людини та зменшення соціального розшарування. Впродовж усього життя освіта слугує важливим інструментом для творчого розвитку особистості, реалізації її потенціалу й здібностей, удосконалення знань, умінь та навичок.

Питання впливу сучасного суспільства на розвиток особистості широко досліджувалося такими українськими вченими А. Давидовим, В. Лутаєм, М. Булатовим, В. Князєвим та іншими. Їхні праці висвітлюють роль освіти у контексті глобальних змін та внутрішніх викликів [4].

Аналіз наукової літератури з означеної проблеми дає змогу, виділити певні фактори, які впливають на освіту і безпосередньо на формування образу людини. Оскільки ж освіту не можна розглядати поза зв'язком із суспільством, то на сьогодні вона повинна давати відповіді на виклики розвитку цивілізації, а саме:

- необхідністю забезпечити високу функціональність людини в умовах, коли зміна ідей, знань і технологій відбувається набагато швидше, ніж зміна поколінь людей;

- здатністю жити і діяти в інтенсивному світі, нести частку відповідальності за нього, бути, по суті, не тільки громадянином країни, а й громадянином світу;

- розумінням того, що людина – це найвища цінність, відповідно до своїх природних здібностей, що лише її здібності зможуть забезпечити високий демократизм суспільства;

- виробити у людини здатність до свідомого й ефективного функціонування в умовах небувалого ускладнення відносин у глобалізованому, інформаційному суспільстві.

Зміст освіти протягом життя передбачає перехід від традиційних процесів накопичення знань до випереджувального відображення проблем суспільства, до вміння саморегулювання людиною рівня своїх знань у відповідності до вимог сьогодення, до активного перетворення людиною себе і своїх знань, до створення власної індивідуальної системи освіти. Освіта протягом життя виступає як умова всебічного розвитку особистості, збагачення її творчого потенціалу і можливостей, реалізації здібностей, набуття компетенції, удосконалення отриманих знань, вмінь, навичок. Освіта протягом життя є інтегральним елементом життя людини, коли поєднуються базове, додаткове навчання та самоосвіта [1].

В Україні мета виховання визначена як всебічний розвиток особистості – найвищої суспільної цінності. Ця мета деталізується через низку завдань, об'єднаних у напрями. Розвиток талантів, інтелектуальних і фізичних здібностей, виховання моральності та формування громадської самосвідомості є базисом для підвищення освітнього рівня населення, розвитку творчого і культурного потенціалу нації та забезпечення ринку праці кваліфікованими спеціалістами. Українська система освіти базується на принципах гуманізму, демократії, національної свідомості й міжнаціональної толерантності. Вона сприяє розвитку духовності, формуванню світогляду й моральних орієнтацій особистості, допомагаючи їй оволодіти культурними цінностями та ефективно діяти у соціокультурному середовищі.

Варто зауважити, що особливе значення в освітньому процесі відіграє розвиток відповідального ставлення до рідної мови й мов міжнародного спілкування. Цьому сприяють діалогічні форми навчання – процес взаємодії суб'єктів пізнання через обговорення наукових чи життєвих питань. Такий підхід полегшує сприйняття

сутнісного змісту інформації й сприяє творчому розвитку. Освітнє середовище у закладах загальної середньої освіти формує норми спілкування й поведінки в соціальних групах. Саме ці норми визначають стиль взаємодії і надалі впливають на міжособистісні та професійні зв'язки людини [3].

Крім того, освіта забезпечує передачу культурних моделей поведінки та зразків організації соціального життя. Формування особистості базується як на активному впливі соціуму, так і на діяльності самої людини як суб'єкта цього процесу. Історії про дітей-мауглі, які з раннього віку опиняються в середовищі тварин, таких як вовки, ведмеді чи мавпи, і лише згодом повертаються до людського суспільства, яскраво демонструють одну істину: поза впливом соціуму такі діти не розвиваються як особистості. Натомість у них формуються тваринні поведінкові моделі та звички. Щоб особистість могла повноцінно сформуватися, людина повинна проявляти активність — як фізичну, так і психічну. Саме така активність є рушійною силою розвитку організму загалом і психіки зокрема [2].

Отже, сукупний вплив усіх цих факторів забезпечує багатогранний і гармонійний розвиток особистості. На цьому тлі українська освіта стає не просто інструментом передачі знань, а платформою для формування світоглядних засад, які дозволяють не лише сприймати світ, але й знаходити власне місце в умовах його стрімких змін. Вона має потенціал перетворитися на потужний чинник успішної інтеграції України у європейський освітній простір. Освіта XXI століття орієнтована на виховання відповідальної особистості, здатної до самонавчання і саморозвитку, людини, яка вмє критично мислити та працювати із різноманітною інформацією. Проте ключова риса сучасної особистості полягає у її

вмінні застосовувати здобуті знання на практиці для вирішення життєвих проблем, а також у прагненні зробити своє життя та розвиток країни кращими. Сучасна українська освіта орієнтована на підготовку самостійних, компетентних і конкурентоспроможних громадян, здатних до самовизначення. Саме це завдання є її основною метою у нинішніх умовах.

Список використаних джерел:

1. Бех І.Д. Особистісно орієнтований підхід: науково-практичні засади. Виховання особистості: Навчально-методичний посібник: У 2 кн. Кн. 2. К.: Либідь, 2003. 344с.
2. Маслюк А.М. Проблема навчання та розвитку особистості. *Освіта та розвиток обдарованої особистості*. № 2 (57) 2017. С.11–15.
3. Муратова І. Розвиток особистості як педагогічне завдання освіти. *Філософські виміри сучасного світу. Вісник КНТЕУ*. №5 2010. С. 67–79.
4. Стукалова Т. Вплив освіти на формування особистості в суспільстві постійних змін.
Режим доступу: https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream-download/123456789/83047/1/Stukalova_Vplyv_osvity.pdf
(2014)

Фалес К.О., здобувачка освіти 2-Г курсу;
керівник: Граб М.В.,
викладач математичних дисциплін,
викладач вищої категорії, доктор філософії

СУЧАСНІ ВИМОГИ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ В УМОВАХ ІНФОРМАТИЗАЦІЇ ОСВІТИ

Сучасний розвиток людства характеризується глобальним процесом інформатизації, стрімким переходом на новий етап розвитку - інформаційне суспільство. Питання інформатизації всіх сфер суспільного життя є одним із пріоритетних завдань держави. Інформатизація освіти суттєво впливає на зміст, організаційні форми, методи навчання та управління навчально-пізнавальною діяльністю майбутніх фахівців. Саме тому сучасна освіта повинна забезпечувати підготовку фахівців нового покоління, які будуть конкурентоспроможними на міжнародному ринку праці, готові до своєчасного гнучкого переформатування напрямку та змісту професійної діяльності, відбору нових форм, методів та засобів навчання.

Вважаємо, що однією з основних цілей інформатизації освіти є підготовка вчителів початкових класів, які мають високий рівень інформаційної культури, інформатичної компетентності, комп'ютерної грамотності, готові застосовувати персональний комп'ютер у навчально-виховному процесі початкової школи.

Цінними для нашого дослідження є думки К. Авраменка, Т. Байбари, Н. Бібік, О. Біди, М. Богдановича, А. Богуш, В. Бондаря, М. Вашуленка, М. Гриньової, П.

Гусака, С. Дорошенка, В. Ільченко, М. Козака, О. Кучерявого, Л. Петухової, О. Пехоти, Н. Побірченко, О. Савченко, Н. Суласвої, Г. Тарасенко, Л. Хомич, І. Червінської, І. Шапошнікової про те, що до професійної підготовки вчителів початкових класів ставиться ряд вимог [4].

Сучасний учитель початкової школи мусить одночасно бути транслятором знань, організатором сумісної навчальної діяльності, дослідником-новатором, експериментатором, розробником освітніх технологій, транслятором соціокультурних цінностей, вихователем, психологом, консультантом для батьків. Педагог із такими характеристиками є конкурентоспроможним та здатним до конкуренції на ринку праці [3].

На відміну від учителя-предметника, учитель молодших класів вирізняється значною енциклопедичністю і міжпредметністю знань. Викладання будь-якого предмета в початковій школі має здійснюватися з урахуванням вікових особливостей молодших школярів, із залученням специфічних для цього етапу форм і методів навчання. Учитель повинен бути готовий до органічної інтеграції ІКТ у викладанні більшості навчальних предметів початкової школи. Застосування сучасних комп'ютерно-орієнтованих засобів навчання дозволяє кардинально змінити звичайні форми роботи вчителя, сприяє цікавому й повному розкриттю теми уроку, успішному і свідомому засвоєнню учнями навчального матеріалу.

Засоби ІКТ уводять учнів у світ ігрових навчальних технологій, роблять учіння більш наочним і цікавим, і водночас забезпечують продуктивну та ефективну діяльність вчителя початкових класів [1]

Застосування ІКТ дозволяє вчителю початкових класів економити час і максимально ефективно виконувати

свої професійні обов'язки: складати конспекти уроків та виховних годин, готуватися до батьківських зборів, різноманітних виступів на педрадах, засіданнях методичного об'єднання, семінарах тощо, оформлювати документацію, в оперативному режимі відслідковувати результати навчальної діяльності учнів, налагоджувати спілкування з батьками своїх учнів, обмінюватися з колегами досвідом роботи, власними методичними надбаннями, обговорювати з ними актуальні питання навчання і виховання школярів тощо.

Використання інформаційних технологій у навчальному процесі початкової школи та об'єднання їх із традиційними методами навчання ставить майбутніх фахівців перед необхідністю бути готовими до змін форм навчання, до удосконалення змісту навчальних дисциплін. Необхідними для вчителя є знання, навички та вміння щодо організації та виконання пошуку потрібних відомостей, що зберігаються у web-документах, здійснення за допомогою електронної пошти зв'язку з колегами. Для цього, як підкреслює дослідниця, учителям необхідно оволодіти інформатичними компетентностями. Отже, успішність майбутнього фахівця початкової освіти залежить від того, наскільки у нього сформовані вміння знаходити, класифікувати, представляти інформацію різними способами, активно й ефективно використовувати ІКТ у професійній діяльності [2].

Майбутній учитель початкових класів повинен бути не лише грамотним користувачем персонального комп'ютера, який володіє навичками варіативного використання різного програмного забезпечення, а також повинен мати достатню базу знань, умінь, навичок і виражену мотивацію до постійного вдосконалення своїх знань, оскільки сучасне програмне забезпечення швидко модифікується. Відтак, в інформаційному суспільстві

цінуються вже не самі знання, а вміння їх самостійно здобувати та використовувати для розв'язання конкретних завдань. Тому важливим завданням педагогічного ВНЗ є не тільки надати студентам знання, сформувати вміння і розвинути навички, але й виробити у них постійну звичку самостійно поповнювати знання і забезпечити перенесення цієї звички у майбутню педагогічну й дослідницьку діяльність [5].

Високий рівень готовності вчителя початкової школи до використання інформаційних технологій, як слушно зауважує О. Суховірський, визначатиме надалі процеси розвитку інформаційного суспільства, інтенсифікацію інтеграції інформаційних технологій в життєдіяльність людини, а отже, і загальний рівень інформатизації суспільства.

Підсумовуючи вищезазначене можемо зробити висновок про те що, процес інформатизації освіти суттєво впливає на організацію професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи. Зміни, що відбулися в системі освіти України, висувають нові вимоги до професійних якостей і рівня підготовки вчителів початкових класів. Підготовка вчителя початкової школи має бути спрямована не тільки на формування фундаментальних і професійних умінь й навичок, але й виховання особистості, яка вільно орієнтуватися в інформаційному просторі, володіє навичками варіативного використання програмного забезпечення, швидко знаходить, обробляє, зберігає, відтворює й продукує інформацію, ефективно використовує ІКТ в навчально-виховному процесі початкової школи.

Список використаних джерел:

1. Барановська В. М. Змістова характеристика стану та проблем формування інформатичних компетентностей

майбутніх учителів початкових класів [Електроний ресурс] / В. М. Барановська // Науковий вісник Донбасу. – 2012. – № 4. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/nvd_2012_4_19.pdf

2. Бахмат Н. Конкурентоспроможність учителя початкової школи в умовах інформатизації освіти / Н. Бахмат // Проблеми підготовки сучасного вчителя. – 2014. – № 9 (1).

3. Петухова Л. Є. Актуальні питання формування інформатичних компетентностей майбутніх учителів початкових класів / Л. Є. Петухова, О. В. Співаковський // Комп'ютер у школі та сім'ї.

4. Співаковський О. В. Інформаційно-комунікаційні технології в початковій школі : [навч.-метод. посіб.] / О. В. Співаковський, Л. Є. Петухова, В. В. Коткова.

5. Суховірський О. В. Підготовка майбутнього вчителя початкової школи до використання інформаційних технологій : автореф. дис. на здобуття наукового ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / О. В. Суховірський; Інститут педагогіки АПН України. – Київ.

СЕКЦІЯ II. СПЕЦІАЛЬНА ТА ІНКЛЮЗИВНА ОСВІТА. СУЧАСНІ РЕАЛІЇ

УДК 37:016:376-056.2/.3(043.2)

Булгак Я. С., здобувачка освіти 2-В курсу;
керівник: Попівняк Л. М.,
викладач хорових дисциплін

СТВОРЕННЯ ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА ДЛЯ ДІТЕЙ З ОБМЕЖЕНИМИ МОЖЛИВОСТЯМИ НА УРОКАХ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА

У нових соціально-економічних умовах сучасного суспільства дуже гостро і актуально постало важливе питання про пріоритетне значення навчання і виховання дітей з обмеженими можливостями здоров'я, їх становлення та розвиток особистості. Україна обрала стратегічний напрямок розвитку – інтеграцію в європейський освітній простір, де інклюзивне навчання є основною формою здобуття освіти дітьми з ООП.

Інклюзивна освіта передбачає освіту кожній дитині, незважаючи на наявні ООП, надає можливість дитині з ООП бути включеною у загальний освітній процес за місцем проживання шляхом адаптації змісту освіти й умов навчання, що в подальшому дає змогу їй стати рівноправним членом суспільства.

Інклюзивна освіта – це комплексний процес забезпечення рівного доступу до якісної освіти шляхом організації навчання дітей у закладах освіти на основі застосування особистісно-орієнтованих методів навчання з урахуванням їхніх індивідуальних особливостей у навчально-пізнавальній діяльності [1, с.27].

Учені і педагоги багатьох країн світу вже давно прийшли до висновку, що залучення дітей з особливими освітніми потребами до загального освітнього процесу дає змогу їм природніше соціалізуватися та адаптуватися до сучасних умов життя. Як відомо, одним із дієвих засобів суспільної адаптації, а також важливим компонентом розвитку і виховання дітей є музика. О. Шевяков, І. Шрамко, Я. Славська та В. Славська у спільній праці «Соціальна підтримка інклюзивного музичного навчання дітей з порушенням зору» вони досліджують вплив музичного навчання на формування особистості та розвиток адаптаційних можливостей дітей із вадами зору в умовах музичної школи[1, с.33].

Термін «музикотерапія» грецько-латинського походження. В перекладі означає «зцілення музикою»[5, с.315]. Вона сприяє покращенню або збереженню здоров'я, впливає на фізичний, емоційний, інтелектуальний, соціальний, естетичний і духовний стан. Слухання і сприйняття музики дітьми з особливими освітніми потребами суттєво відрізняється від сприйняття музики у звичайних дітей. Основна відмінність полягає у тому, що музичний керівник має бути фахово підготовленим до цього виду музичної діяльності з дітьми з особливими освітніми потребами. Адже необхідно враховувати особливості потреби дитини. Згідно з цим музичний керівник має добирати не лише музичний репертуар до заняття, а й стиль і час його проведення[5,с.313]. Окрім того, будь-яке заздалегідь підготовлене заняття має передбачати можливість імпровізації, оскільки сприйняття музики дітьми в інклюзивних групах проходить по-різному.

У роботі з дітьми з особливими освітніми потребами слід враховувати те, що ступінь нестійкості уваги у них набагато вищий, аніж у звичайних дітей. Враховуючи це,

музичний керівник має добирати для слухання короткі й яскраві музичні фрагменти. Якщо музичний фрагмент для слухання музики є новим на занятті, то він має бути єдиним новим музичним матеріалом для дітей[3, 62]. Увесь інший матеріал має бути уже знайомим. Під час проведення музичного заняття в інклюзивних класах необхідно частіше змінювати види діяльності. Також має бути невід'ємною частиною музичного заняття містить пальчикові ігри або вправи на розвиток крупної моторики. Необхідно враховувати, що діти з особливими освітніми потребами досить швидко стомлюються. Тому музичний керівник має проводити заняття у досить жвавому темпі, з високою, позитивною емоційною наповненістю, з більшою, ніж зазвичай, кількістю ігор та чудовим наочним матеріалом. Зокрема я на музичних заняттях основну увагу приділяю сприйняттю музики, проте обов'язково проводжу хвилинки релаксації, що дають змогу зняти у учня м'язову напругу й емоційну фіксацію.

Музичне заняття з дитиною з особливими освітніми потребами бажано об'єднувати казковим або сучасним життєвим сюжетом[4, с.93]. Воно має мати позитивний настрій, оскільки лише за сприятливого емоційного клімату діти з особливими освітніми потребами зможуть засвоїти музичний матеріал і отримати від нього користь. Таким чином, використання музичних занять у роботі з дітьми з особливими потребами в інклюзивному середовищі у різних її видах і формах як багатофункціонального засобу корекції психофізичних порушень є надзвичайно важливим для забезпечення нормалізації їх життєдіяльності. Особливості викладання музичного мистецтва:

- Для дітей з різними порушеннями:
Порушення слуху:

Використання візуальних нот, жестикуляції, ритмічних вібрацій (ударні інструменти, платформи, які передають вібрацію).

Ритмічні ігри, які ґрунтуються на візуальному сприйнятті та тілесному руху.

- Порухення зору:

Озвучення інструкцій, використання дотикових нот (Брайль), аудіозаписів.

Інструменти, які легко пізнаються на дотик (ксилофон, бубон тощо).

- Порухення опорно-рухового апарату:

Забезпечення простору для руху, використання адаптованих музичних інструментів.

Активне слухання музики з подальшим обговоренням або інтерпретацією емоцій.

- Інтелектуальні порушення:

Повторення, ритмічні вправи, пісні з простим змістом, наочність, використання казок, образів[].

Методи та засоби навчання:

– Музична терапія (елементи) – використання музики як засобу емоційного розвантаження та розвитку.

– Ігрові методи – музичні ігри, рухливі танцювальні вправи, казкові сюжети.

– Інтегровані уроки – поєднання музики з образотворчим мистецтвом, літературою або театром.

– Технічні засоби – інтерактивні дошки, адаптоване ПЗ, музичні додатки.

Співпраця вчителя з асистентами та батьками:

– Планування уроків з урахуванням рекомендацій фахівців (логопеда, дефектолога, психолога).

– Налагодження постійного діалогу з родинами: обговорення успіхів, труднощів, інтересів дитини[3. с.63-64].

Приклад інтегрованого уроку:

Тема. «Пори року у музиці»

Слухаємо фрагменти Вівальді, проводимо асоціації, створюємо колажі або рухи відповідно до кожної пори року.

Для дітей з порушеннями слуху – використовуємо візуальні образи, пантоміму, барабани для передачі ритму.

Для дітей з порушеннями зору – акцент на слуховому сприйнятті, обговорення емоцій.

Заключення[]:

Головна мета – не лише навчити, а й створити атмосферу, де кожна дитина відчуває себе важливою, унікальною та залученою. Музика — це універсальна мова, яка відкриває серця, незалежно від фізичних чи когнітивних бар'єрів.

Отже, створення освітнього середовища для учнів з ООП на уроках музичного мистецтва в початковій школі вимагає комплексного підходу, що включає адаптацію навчального матеріалу, використання сучасних технологій та формування інклюзивної атмосфери. Використання збільшених нотних записів, тактильних матеріалів, аудіозаписів та спеціалізованих музичних інструментів сприяє доступності навчального процесу. Інтерактивні програми, електронні підручники та аудіонавігація значно полегшують сприйняття інформації. Важливу роль відіграє підготовка педагогів, які повинні володіти основами тифлопедагогіки та співпрацювати з корекційними спеціалістами. Особлива увага приділяється формуванню дружнього середовища, що підтримує соціалізацію учнів та розвиток їхніх творчих здібностей. Музична терапія допомагає покращити когнітивні функції та емоційний стан дітей, а практичні заняття з елементами імпровізації, ритмічних ігор та вокальних вправ стимулюють активне залучення до процесу навчання. Загалом, створення такого

середовища сприяє ефективній інтеграції слабозорих учнів у навчальний процес та розкриттю їхнього творчого потенціалу.

Список використаних джерел:

1. Гавриш В. Слухання музики з дітьми в інклюзивних групах. *Музичний керівник*. № 11. 2012. С. 25–32.
2. Золотарьова О. Усі уроки музичного мистецтва. О.І.Золотарьова; ред. О.В.Лебедева. Х. Вид.група «Основа». 2012.
3. Квітка Н. Навчання музики дітей зі складними (комбінованими) порушеннями психофізичного розвитку : програмно-методичний комплекс. Київ. 2013. 82 с.
4. Колупаєва А., Найда Ю., Софій Н. Інклюзивна школа: особливості організації та управління : навч.-метод. посібник. Київ. ТОВ Видавничий дім «Плеяди». 2007. 128 с.
5. Садова І. Особливості підготовки майбутнього вчителя до навчання дітей з особливими потребами в умовах інклюзивної освіти. *Актуальні питання гуманітарних наук*. Вип. 14. 2015. С. 313-318.

Варга Ю.Ю., здобувачка освіти III–Б курсу;
керівник: Феньов Я.І.,
викладач педагогіки,
спеціаліст вищої категорії

ІНКЛЮЗИВНА ОСВІТА ДЛЯ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ В УМОВАХ СУЧАСНОЇ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Одним з результатів гуманістичного розвитку сучасного українського суспільства є інклюзивна освіта. Суть її полягає в тому, що діти з обмеженими можливостями здоров'я мають можливість навчатися у загальноосвітніх школах разом зі здоровими однолітками, бути в колективі, розвиватися у відповідності до своїх можливостей і знаходити перспективу в житті суспільства. У зв'язку з цим, завдання соціуму бачити дітей, які мають особливі потреби як рівноправних громадян і робити все для того, щоб вони могли скористатися тими можливостями, які мають.

Сьогодні можливість реалізації права на освіту дітьми з обмеженими можливостями здоров'я пов'язана з наявністю проблем правового, організаційно-технічного, фінансового, соціального характеру. Немає єдиної думки про впровадження інклюзивної освіти в масові школи. Багато вчителів початкової школи не вірять в ефективність такої системи, а деякі взагалі вважають її нездійсненною, вважаючи, що різні можливості і здібності учнів є непереборною перешкодою для її впровадження. Виникає чимало запитань: чи готова сучасна початкова школа прийняти дітей з особливими освітніми потребами, чи готовий учитель працювати в нових умовах,

використовуючи ефективні стратегії, спрямовані на навчання дітей з урахуванням їхніх можливостей і потреб.

Крізь призму педагогіки, психології, соціології відбувається теоретичне осмислення головних концептуальних ліній проблеми інклюзивної освіти, а також апробуються універсальні технології з метою емпіричного дослідження цього феномена (С. Болтівець, Г. Бондаренко, О. Хохліна, Т. Шульга, А. Венгер, З. Зайцева, І. Іванова, А. Капська, Г. Марченко, М. Николаєв, О. Нікольська, М. Сварник та ін.). Багато праць присвячено проблемі навчання дітей з особливими освітніми потребами в умовах інклюзивної освіти та підготовки вчителя (В. Бондар, Т. Ілляшенко, Т. Євтухова, А. Колупаєва, І. Луценко, О. Столяренко, О. Савченко) [5].

На думку науковців, інклюзивна освіта (інклюзія – inclusion (англ.) – залучення), передбачає створення освітнього середовища, яке б відповідало потребам і можливостям кожної дитини, незалежно від особливостей її психофізичного розвитку в умовах масової загальноосвітньої школи за місцем проживання. Вона передбачає навчання двох-трьох дітей у класі разом із здоровими ровесниками. Для того, щоб дитина просувалася в засвоєнні програми, з нею працює асистент. Навчання (у разі потреби) відбувається за індивідуальним планом розвитку, забезпечується медико-соціальним та психолого-педагогічним супроводом.

Інклюзія – це політика та процес, що дають змогу всім дітям брати участь у всіх освітніх і соціальних програмах. Відмінність у підходах полягає у визначенні того факту, що ми змінюємо суспільство, аби воно врахувало й пристосувалось до індивідуальних потреб людей, а не навпаки [3].

Основоположним в інклюзивних підходах є те, що не особистість має прилаштовуватися до суспільних,

соціальних, економічних стосунків, а навпаки – суспільство має створити умови для задоволення особливих потреб кожної особистості [4].

Гуманізація ставлення суспільства до дітей з психофізичними обмеженнями, перенесення акцентів з негативного на позитивне, що у них є, проявляється і в зміні визначень. Так, сьогодні дітей, які потребують спеціального корекційного навчання, називають дітьми з особливими освітніми потребами, так як обмеження можливостей їх участі в освітньому процесі викликає в них особливі потреби спеціалізованої допомоги, що дозволяє долати ці обмеження. За змістом термін «діти з особливими освітніми потребами» ширший за термін «діти з обмеженими можливостями здоров'я», так як включає ще і дітей, що мають проблеми з мовними бар'єрами, соціалізацією, порушенням працездатності.

Доречно зауважити, що у дітей з особливими потребами підвищуються можливості: здійснювати вищий рівень соціальної взаємодії; покращувати соціальні компетенції та навички комунікації; використовувати складніші навчальні програми; дружити зі здоровими однолітками. У здорових дітей виникають можливості: отримувати унікальний соціальний досвід спілкування з дітьми з обмеженими можливостями здоров'я, що сприяє підвищенню їх самооцінки, формуванню умінь і навичок рефлексії; розвивати толерантність, доброзичливість, милосердя і повагу до осіб, які мають значні відмінності від звичайних школярів [2].

Педагоги повинні діяти за переконанням, що різниця між людьми – це нормальне явище, і що процес навчання повинен бути пристосованим до потреб дитини, а не дитина підпорядкована під визначення, яким має бути темп і характер навчання.

Також винятково великого значення набуває робота з батьками дітей, які потребують спеціального навчання. Світова практика довела, що освіта батьків та залучення їх до свідомої й компетентної допомоги дитині – першочергове завдання фахівців, на розв’язання якого потрібно спрямовувати усі зусилля. У дослідженнях вчених встановлено, що в розвитку інклюзивної освіти зацікавлені, насамперед, батьки, які не заперечують проти спільного навчання, однак вони переконані в тому, що педагогам треба докладати спеціальні зусилля. 70% батьків дітей з особливими потребами згодні з перевагою спільного навчання, але розуміють, що для цього необхідно подолати ряд бар’єрів організаційного, соціального, нормативно-правового характеру у сфері освіти.

Саме у школі батьки можуть вперше почути про консультацію, і від вчителя початкової школи залежить, будуть вони боятися та уникати, чи скористаються порадами і допомогою. Не менш важливою є і підготовка батьків здорових дітей до навчання їхнього сина чи доньки разом із тими, що мають психофізичні порушення [4].

Окремим важливим завданням педагогічного процесу в контексті інклюзивної освіти має стати створення особливої установки щодо «особливої дитини», а саме: в освітньому закладі має домінувати турбота, емпатійність, чуйність і тактовна взаємодія до такої дитини, з одного боку, а з іншого – ставлення до неї як до рівноправного члена колективу.

Здійснення інклюзивної освіти потребує організації належного психолого-педагогічного супроводу усіх учасників освітнього процесу: дітей та дорослих – фахівців різних напрямків, батьків, адміністрації.

Вчителям початкової школи, які навчають дітей з особливими освітніми потребами необхідно насамперед підготувати учнів класу до того, що поряд із ними

навчатиметься особливий учень; створити в класі демократичне середовище, налагоджувати між учнями дружні стосунки. Перед прийомом до класу дитини детально ознайомитися з діагнозом, особливостями її фізичного та психічного розвитку, вивчити медичні довідки; усвідомити, в чому полягає першопричина. З цією метою потрібно поспілкуватися з батьками дитини, жодна педагогічна чи психологічна література не дасть такої дієвої і своєчасної поради в конкретній життєвій ситуації, як батьки. Вони – це перше і найважливіше джерело інформації про дитину, її звички, захоплення, особливості характеру. На кожну дитину, яка має особливі освітні потреби необхідно скласти індивідуальний навчальний план, складений за програмою, рекомендованою медикопсихологопедагогічною консультацією. У ньому мають бути зазначені відомості про учня, його батьків чи опікунів, поточний рівень розвитку дитини, пристосування та модифікації класного довкілля, довгострокова (річна) мета, короткострокові завдання, а також дата і прогрес у розвитку учня відповідно до поставлених завдань. Чималу роль у відстежуванні змін у розвитку такої дитини відіграє портфоліо учня: соціальний паспорт сім'ї, в якій виховується дитина, результати обстежень психолога, фотографії, аудіо та відеозаписи, дитячі малюнки, аплікації, і, безумовно, робочі зошити школяра.

Неабияку роль у корекційній роботі відіграє заохочення дитини навіть за найменші успіхи, педагогічний такт, уважність та доброзичливість з боку вчителя, готовність прийти на допомогу, наполегливе формування в учнів впевненості у власних можливостях. З першої хвилини спілкування з педагогом дитина має відчувати його доброзичливість до неї. Спокійне, ласкаве звернення, підтримка у всіх її добрих намірах, – усе це дуже значуще для такої дитини, адже їй частіше

доводиться чути роздратовані окрики дорослих і скарги на неї з боку ровесників. До речі, ставлення однокласників значною мірою теж визначається ставленням вчителя початкової школи до дитини. Без позитивного ставлення до дорослого неможливо виробити у дитини і потребу в позитивній оцінці, без чого не буває продуктивної взаємодії. Адже особливо значуща похвала людини, яку любиш і якій довіряєш. Така оцінка – добрий важіль регуляції дитячої поведінки [4].

Дитина з особливими освітніми потребами не має стати центром уваги у класі, а має усвідомлювати, що вона такий же член учнівського колективу, як і решта учнів класу. Коли методично правильно продумана робота, здорові діти самі прагнуть допомогти своїм однокласникам у звичайних життєвих ситуаціях. На думку В. Маланчій, універсального рецепту, як працювати з дітьми з особливими потребами, не існує. Кожен день – це нові, часто неочікувані завдання перед педагогами. Діти з серйозними відхиленнями у розвитку часто просто не мають досвіду спілкування з людьми, які не належать до членів їхніх родин. Вони не вміють товаришувати, співпереживати, допомагати та співпрацювати з іншими. Позитивне ставлення вчителів початкової школи до включення дітей з особливими освітніми потребами у загальну освіту є засобом соціальної інтеграції, так як вони не тільки отримують якісну освіту, але і успішно соціалізуються. Виходячи з цього, перше і найголовніше завдання, яке стоїть перед вчителем початкової школи – це спочатку соціалізувати, а потім вже навчати своїх учнів [5].

Підбиваючи підсумки вищесказаного, можна прийти до висновку, що реальна освіта і виховання діють далеко за межами шкільного рівня, охоплюючи тим самим весь процес життя людини. В таких умовах, керівна філософія в освіті і вихованні є не тільки зосередженням на навчальний

процес, але і на підготовку людини до змістовного життя поряд з іншими. Інклюзивна освіта є процесом, в якому загальноосвітня школа повинна бути змінена таким чином, щоб усі діти інваліди та діти, які опинилися без уваги з різних причин навчалися зі своїми однолітками і отримали якісну освіту.

Список використаних джерел:

1. Колупаєва А. Інклюзивна освіта: реалії та перспективи: Монографія. К.: «Самміт-Книга», 2009. 272 с.
2. Колупаєва А., Таранченко О. Інклюзія – соціальна модель устрою суспільства. *Початкова школа*. 2015. № 6. С. 47–50.
3. Луценко І. Правові аспекти запровадження інклюзивної освіти в Україні. *Початкова школа*. 2017. № 3. С. 53–57.
4. Маланчій В. Організація роботи з дітьми з особливими освітніми потребами. *Початкова школа*. 2014. №4. С. 62-63.
5. Садова І. Проблеми та перспективи впровадження інклюзивної освіти в Україні. *Молодь і ринок. Щомісячний науково-педагогічий журнал*. №9 (128) вересень, 2015. С. 77–82.

Горзов М.І., здобувачка освіти 2-Ж курсу;
керівник: Резнікова К.В.,
викладач української мови та літератури,
спеціаліст I категорії

ПЕДАГОГІЧНІ СТРАТЕГІЇ РОБОТИ З ДІТЬМИ З ООП

Інклюзивна освіта передбачає створення такого освітнього простору, де кожна дитина, незалежно від фізичних, інтелектуальних чи інших особливостей, має рівний доступ до якісного навчання. Це концепція, яка базується на засадах рівноправності, поваги та соціальної інтеграції. Зазначимо, що нині освіту осіб із особливими потребами в Україні реформують з урахуванням прогресивних світових тенденцій: від інституалізації до інклюзії. За роки незалежності визначено нову методологію розвитку освіти таких осіб, яка базується на демократичних, антидискримінаційних цінностях [4]. Водночас інноваційна методологічна парадигма такого реформування спирається на принципи дитиноцентризму, що передбачає виявлення природних нахилів кожної дитини, створення умов для її успішного розвитку, сприяння самореалізації спочатку в навчанні, а потім і в житті. Принципи дитиноцентризму зумовлюють перехід від стратегії надання освітніх послуг із нозологічним спрямуванням в сегрегативних осередках до стратегії задоволення освітніх потреб у закладах, які обирають батьки дітей з особливими потребами з урахуванням особливостей організаційно-педагогічного, начальнометодичного та корекційно-розвивального супроводів [4].

З метою врегулювання нормативно-правового забезпечення щодо організації навчального процесу для

дітей з особливими потребами Кабінетом Міністрів України затверджено Постанову про порядок організації інклюзивного навчання у загальноосвітніх навчальних закладах, у якій, серед іншого, передбачено створення психологічної служби в системі освіти, що позиціонується на створенні оптимальних умов для успішного навчання, виховання, самовизначення і самореалізації таких дітей [1, с.409-410].

Відповідно до концепції розвитку інклюзивного навчання основними завданнями є:

- визначення пріоритетів державної політики у сфері освіти в частині забезпечення конституційних прав і державних гарантій дітям із особливими освітніми потребами;
 - формування нової філософії суспільства – толерантного ставлення до відмінностей;
- удосконалення нормативно-правового, фінансово-економічного, науково-методичного забезпечення, орієнтованого на впровадження інклюзивного навчання;
- запровадження інноваційних освітніх технологій в контексті інклюзивного підходу та моделей надання спеціальних освітніх послуг для дітей із особливими освітніми потребами;
- формування освітньо-розвивального середовища для дітей із особливими освітніми потребами шляхом забезпечення психолого-педагогічного, медико-соціального супроводу;
- створення та розвиток мережі закладів загальної середньої освіти, які впроваджують інклюзивну модель навчання;
- удосконалення системи підготовки та перепідготовки педагогічних кадрів для роботи в умовах інклюзивного навчання;

- залучення батьків дітей із особливими освітніми потребами до участі в навчально-реабілітаційному процесі з метою підвищення його ефективності;
- забезпечення інформаційного доступу в усіх сферах інклюзивного навчання, в тому числі перекладу на мову жестів [2, с.43].

При цьому принципами розвитку інклюзії, і як філософії, і як форми навчання, є: толерантність; рівність можливостей; індивідуалізація; реалізація прав людини; гарантія та стабільність; науковість; системний підхід; соціальна відповідальність сім'ї; міжвідомча інтеграція та соціальне партнерство. Залежно від типу особливих освітніх потреб, педагогічні підходи та методи навчання можуть значно відрізнятися. Діти з порушеннями зору: використання аудіоматеріалів, рельєфних схем, шрифту Брайля, чітка словесна інструкція та опис навчального матеріалу. Діти з порушеннями слуху: використання візуальних матеріалів, субтитрів, мови жестів, використання підсилюючих пристроїв (FM-систем, слухових апаратів). Діти з розладами спектра аутизму (РАС): чітка структура занять, використання розкладів і карток, зменшення сенсорного навантаження (мінімізація шуму, використання навушників). Діти з порушеннями опорно-рухового апарату: адаптація класних приміщень (пандуси, регульовані парти), використання спеціальних пристроїв для письма і роботи з текстами.

Розглянемо найбільш ефективні стратегії, які допомагають забезпечити комфортне навчання дітей з ООП.

- Диференційований підхід (передбачає адаптацію навчальних завдань відповідно до рівня можливостей учнів).

- Використання методики «Peer Tutoring» (ця стратегія передбачає залучення однолітків до допомоги у навчанні дітей з ООП).
- Методика «Візуальний розклад» (допомагає дітям краще орієнтуватися у структурі навчального дня, зменшує рівень стресу).
- Інтерактивне навчання (використання цифрових технологій, мультимедійних матеріалів, мобільних додатків, що сприяють кращому засвоєнню матеріалу).
- Співпраця вчителя з іншими фахівцями (для ефективної інклюзії вчителю важливо співпрацювати з: асистентами вчителя – допомагають адаптувати навчальний процес, психологами та логопедами – підтримують розвиток мовлення та емоційний стан учня, соціальними педагогами – сприяють соціалізації дітей) [3, с.44-45].

Інклюзивна освіта є не просто вимогою сучасності, а необхідною умовою забезпечення рівного доступу до якісного навчання для всіх дітей. Вона потребує комплексного підходу, який включає педагогічні, психологічні, технологічні та соціальні аспекти. Використання адаптованих методик, впровадження сучасних технологій та залучення всіх учасників освітнього процесу сприятиме створенню комфортного та ефективного навчального середовища для дітей з ООП.

Список використаних джерел:

1. Василюк А. Особливості диференційованого викладання в інклюзивному класі. Актуальні проблеми формування творчої особистості педагога в контексті наступності дошкільної та початкової освіти: зб. мат. VI Міжнар. наук.-пр. Інтернет-конф. (Вінниця, ВДПУ імені Михайла Коцюбинського, 6-7 липня 2022 р.). Вінниця: ТОВ «Меркьюрі-Поділля, 2022. Вип. 11. С. 408-411.

2. Миронова С. Використання комп'ютера у корекційному навчанні дітей. *Дефектологія*. 2013. № 3. С. 41–45.
3. Педагогічні технології інклюзивного навчання: навч.-метод. посібник для студентів закладів вищої педагогічної освіти; уклад. А. Василюк, Ю. Бондар, А. Хіля. Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського. Вінниця, 2020. 168 с.
4. Про затвердження Порядку організації інклюзивного навчання у загальноосвітніх навчальних закладах [Електронний ресурс]: Постанова Кабінету міністрів України від 15 серпня 2011 р. №872. – URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/872-2011-%D0%BF> (28.03.2025)

УДК 377.8.011.3-051:37.043.2-056.2/.3(043.2)

Дідик О. Л., здобувачка освіти III-Ж курсу;
керівник: Феньов Я. І.,
викладач педагогіки, спеціаліст вищої
категорії, старший викладач

ФОРМУВАННЯ ІНКЛЮЗИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

Сучасна освіта в Україні активно розвивається в напрямку інклюзії, що передбачає забезпечення рівного доступу до якісної освіти для всіх дітей, незалежно від їхніх особливих освітніх потреб. У контексті фахової передвищої освіти, зокрема підготовки вчителів початкових класів, формування інклюзивної

компетентності стає одним із ключових завдань. Інклюзивна компетентність включає знання, навички та ставлення, які дозволяють учителю ефективно працювати з дітьми з особливими освітніми потребами, створювати сприятливе навчальне середовище та забезпечувати індивідуальний підхід до кожного учня.

Молодші школярі, віком 6–10 років, мають різноманітні потреби та здібності, і вчителі початкових класів повинні бути готові адаптувати свої уроки для учнів із порушеннями зору, слуху, мовлення, інтелектуального розвитку чи іншими особливостями. Формування інклюзивної компетентності майбутніх учителів є важливим для створення інклюзивного освітнього середовища, яке сприяє розвитку всіх учнів, незалежно від їхніх індивідуальних особливостей.

Метою даних тез є аналіз підходів до формування інклюзивної компетентності майбутнього вчителя початкових класів у фаховій передвищій освіті, а також визначення перспектив і викликів, пов'язаних із цим процесом. Для розкриття теми використано 5 україномовних джерел, які висвітлюють сучасні реалії спеціальної та інклюзивної освіти, а також підходи до підготовки вчителів.

Інклюзивна компетентність вчителя початкових класів – це комплекс знань, умінь, навичок і ставлень, які дозволяють педагогу ефективно працювати в інклюзивному освітньому середовищі, забезпечуючи рівний доступ до навчання для всіх учнів, включаючи тих, хто має особливі освітні потреби. Згідно з сучасними дослідженнями, інклюзивна компетентність включає кілька ключових компонентів: знання про особливості розвитку дітей з різними порушеннями, вміння адаптувати навчальні матеріали та методики, навички співпраці з батьками та

фахівцями, а також позитивне ставлення до інклюзії [1, с. 15].

Теоретичною основою формування інклюзивної компетентності є принципи інклюзивної освіти, які передбачають рівність, доступність, індивідуалізацію та підтримку. Для вчителя початкових класів це означає необхідність знати, як адаптувати уроки для учнів із різними потребами, наприклад, використовувати спрощені завдання для учнів із порушеннями інтелектуального розвитку чи забезпечувати візуальні підказки для учнів із вадами слуху [2, с. 10]. Наприклад, на уроці вчитель може запропонувати учням із порушеннями зору працювати з текстурованими матеріалами, щоб вони могли "відчутти" форму об'єктів.

Формування інклюзивної компетентності також базується на принципах педагогічної психології, які підкреслюють важливість індивідуального підходу до кожного учня. Молодші школярі мають різний рівень розвитку, і вчитель повинен уміти враховувати ці особливості, створюючи уроки, які будуть цікавими та доступними для всіх. Наприклад, на уроці математики вчитель може використовувати різні формати завдань: для учнів із типовим розвитком – стандартні приклади, а для учнів із порушеннями мовлення – завдання з візуальними підказками [3, с. 20]. Крім того, формування інклюзивної компетентності спирається на концепцію безперервного професійного розвитку. Майбутні вчителі початкових класів повинні бути готові постійно вдосконалювати свої знання та навички, беручи участь у тренінгах, семінарах і курсах із інклюзивної освіти. Це дозволяє їм бути в курсі сучасних підходів до роботи з дітьми з особливими потребами та ефективно застосовувати їх у своїй практиці [4, с. 47].

Фахова передвища освіта відкриває численні можливості для формування інклюзивної компетентності майбутніх учителів початкових класів. По-перше, це інтеграція інклюзивної освіти у навчальні програми. Наприклад, студенти можуть вивчати спеціальні курси, які включають лекції про особливості розвитку дітей із різними порушеннями, методи адаптації уроків і стратегії співпраці з батьками та фахівцями. Це допомагає студентам отримати теоретичні знання, які вони зможуть застосовувати у своїй практиці [1, с. 18]. По-друге, практична підготовка відіграє ключову роль у формуванні інклюзивної компетентності. Студенти можуть брати участь у педагогічній практиці в інклюзивних класах, де вони працюють із дітьми з особливими потребами під наглядом досвідчених учителів. Наприклад, під час практики студент може провести урок читання, адаптувавши його для учня з порушеннями зору, використовуючи шрифт Брайля чи аудіозаписи тексту. Це дозволяє студентам отримати практичний досвід і розвинути навички роботи в інклюзивному середовищі [2, с. 15]. По-третє, використання інтерактивних методів навчання сприяє формуванню інклюзивної компетентності. Наприклад, студенти можуть брати участь у симуляціях, які імітують реальні педагогічні ситуації, такі як проведення уроку для класу, де є учні з різними потребами. Так, у симуляції студент може адаптувати урок математики, запропонувавши учням із порушеннями інтелектуального розвитку спрощені завдання, а учням із типовим розвитком – складніші приклади. Це допомагає студентам розвинути навички адаптації та індивідуалізації навчання [3, с. 25].

Тренінги та семінари з інклюзивної освіти є важливим інструментом для формування компетентності. Наприклад, студенти можуть брати участь у тренінгу, де

вони дізнаються, як створювати уроки, які будуть доступними для всіх учнів, наприклад, використовуючи візуальні підказки для учнів із вадами слуху чи спрощені інструкції для учнів із порушеннями мовлення. Це допомагає студентам розвинути практичні навички та сформувати позитивне ставлення до інклюзії [5, с. 10].

Також важливу роль відіграє співпраця з фахівцями, такими як психологи, логопеди та спеціальні педагоги. Під час навчання студенти можуть брати участь у міждисциплінарних проєктах, де вони працюють разом із фахівцями над створенням адаптованих уроків. Наприклад, студент може співпрацювати з логопедом, щоб розробити урок читання для учня з порушеннями мовлення, використовуючи спеціальні картки з картинками [4, с. 48].

Практичне застосування підходів до формування інклюзивної компетентності у фаховій передвищій освіті охоплює кілька ключових напрямів. По-перше, це розробка адаптованих уроків під час педагогічної практики. Наприклад, студент може розробити урок образотворчого мистецтва для інклюзивного класу, де є учень із порушеннями зору. Урок може включати роботу з текстурованими матеріалами, щоб учень міг "відчутти" форму об'єктів, і аудіоопис завдання для кращого розуміння. Це дозволяє студентові розвинути навички адаптації та індивідуалізації навчання [1, с. 20]. По-друге, студенти можуть брати участь у проєктах, які передбачають створення інклюзивних навчальних матеріалів. Наприклад, у рамках курсу "Методика викладання в початковій школі" студенти можуть розробити набір карток для уроку математики, який включає завдання різної складності: для учнів із типовим розвитком – стандартні приклади, а для учнів із порушеннями інтелектуального розвитку – завдання з візуальними підказками, такими як картинки чи схеми. Це

допомагає студентам навчитися створювати матеріали, які будуть доступними для всіх учнів [2, с. 20]. По-третє, використання інтерактивних симуляцій є ефективним методом формування інклюзивної компетентності. Наприклад, студенти можуть брати участь у симуляції, яка імітує урок у класі, де є учні з різними потребами. У рамках симуляції студент може провести урок читання, адаптувавши його для учня з порушеннями мовлення, використовуючи картки з картинками, і для учня з порушеннями слуху, використовуючи жести та візуальні підказки. Це дозволяє студентам отримати практичний досвід і розвинути навички роботи в інклюзивному середовищі [3, с. 30]. Крім того, студенти можуть брати участь у тренінгах із використання інклюзивних методик. Це допомагає студентам розвинути практичні навички та сформуванню позитивне ставлення до інклюзії [5, с. 15].

Практичне застосування також включає співпрацю з батьками та фахівцями. Наприклад, під час педагогічної практики студент може провести зустріч із батьками учня з порушеннями мовлення, щоб обговорити, як адаптувати уроки для цієї дитини, і співпрацювати з логопедом, щоб розробити спеціальні завдання, такі як картки з картинками для розвитку мовлення. Це допомагає студентові розвинути навички співпраці та командної роботи [4, с. 49].

Незважаючи на численні можливості, формування інклюзивної компетентності майбутніх учителів початкових класів пов'язане з певними викликами. Це недостатня підготовка викладачів. Багато викладачів фахової передвищої освіти не мають достатнього досвіду роботи з інклюзивною освітою і можуть не знати, як ефективно навчати студентів інклюзивним методикам. Наприклад, викладач може не знати, як адаптувати курс "Методика викладання" для підготовки студентів до роботи в інклюзивному класі, що знижує якість навчання

[1, с. 22]. Обмежений доступ до практичного досвіду є серйозним викликом. Не всі заклади фахової передвищої освіти мають можливість організувати педагогічну практику в інклюзивних класах, що обмежує можливості студентів отримати реальний досвід роботи з дітьми з особливими потребами. Наприклад, студент може не мати можливості попрацювати з учнем із порушеннями зору, що ускладнює формування його інклюзивної компетентності [2, с. 25]. Негативне ставлення до інклюзії серед студентів може бути перешкодою. Деякі студенти можуть мати упередження щодо роботи з дітьми з особливими потребами, вважаючи, що це занадто складно чи потребує додаткових зусиль. Наприклад, студент може вважати, що адаптація уроків для учнів із порушеннями інтелектуального розвитку забирає забагато часу, що знижує його мотивацію до роботи в інклюзивному класі. Для вирішення цього питання необхідно проводити семінари та тренінги, які допоможуть сформуванню позитивне ставлення до інклюзії [3, с. 35].

Формування інклюзивної компетентності майбутнього вчителя початкових класів є важливим завданням фахової передвищої освіти, яке сприяє створенню інклюзивного освітнього середовища. Інклюзивна компетентність включає знання, навички та ставлення, які дозволяють учителю ефективно працювати з дітьми з особливими потребами, адаптувати уроки та забезпечувати індивідуальний підхід до кожного учня. Можливості формування інклюзивної компетентності охоплюють інтеграцію інклюзивної освіти у навчальні програми, практичну підготовку, використання інтерактивних методів, тренінги та співпрацю з фахівцями.

Перспективи розвитку включають інтеграцію технологій, розвиток дистанційного навчання, міждисциплінарну співпрацю, створення професійних

спільнот і тренінгових програм. Для реалізації цих перспектив необхідно адаптувати навчальні програми до сучасних реалій, забезпечити студентів практичним досвідом і підтримувати викладачів у процесі підготовки.

Список використаних джерел:

1. Колупасва А. А., Савчук Л. О. Діти з особливими освітніми потребами та організація їх навчання: наук.-метод. посіб. Київ : Видавнича група «АТОПОЛ», 2011. 274 с.
2. Красюкова-Еннз О., Найда Ю., Сварник М., Софій О. Серія навчальних матеріалів (тренінгові модулі): «Соціальна політика» / за заг. ред. О. Красюкової-Еннз, Ю. Найди, М. Сварника, О. Софія. Київ : СПД-ФО Парашин І. С., 2011. 132 с.
3. Сак Т. В. Індивідуальне оцінювання навчальних досягнень учнів з особливими освітніми потребами в інклюзивному класі: навч. курс та наук.-метод. посіб. Київ : ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2011. 168 с.
4. Колупасва А. А., Таранченко О. М. Інклюзія – соціальна модель суспільства. Початкова школа. 2017. № 2. С. 47–50.
5. Інклюзивне навчання у школі: посібник для директорів закладів освіти. Київ: Державна служба якості освіти України, 2023. 50 с.

Крюка М. І., здобувачка освіти II-Г курсу;
керівник: Граб М.В.,
викладач математичних дисциплін,
викладач вищої категорії, доктор філософії

РЕАЛІЗАЦІЯ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ СЬОГОДЕННЯ

В умовах сьогодення якісна освіта є основою інтелектуального, культурного, творчого, соціально-економічного і духовного розвитку суспільства та підвалиною добробуту країни. Водночас освіта є необхідною умовою забезпечення сталого демократичного розвитку суспільства, консолідації всіх його інституцій, гуманізації суспільно-економічних відносин, формування нових життєвих орієнтирів. Освіта має бути спрямована на отримання життєвих компетентностей та всебічний розвиток людини як особистості: її талантів, розумових і фізичних здібностей, виховання високих моральних якостей громадян, здатних до свідомого суспільного вибору.

На сьогодні стратегія інклюзивної освіти дітей з особливими освітніми потребами стала провідною для більшості розвинених країн світу (США, Великобританія, Швеція, Іспанія). За такої організації навчання в закладах загальної освіти навчаються і діти, які не мають значних відхилень у розвитку, і діти з особливими потребами, з різними відхиленнями в розвитку. Причому другій категорії дітей створюються додаткові можливості, надається спеціальна підтримка. Інклюзивна освіта в сучасних умовах є не лише напрямом реформування освітньої системи, але й відображенням глибоких соціальних перетворень, пов'язаних із переосмисленням

ролі людини в суспільстві, повагою до її прав та гідності. У глобальному контексті інклюзивність виступає як показник гуманізму, демократичності та соціальної зрілості країни [3].

Саме тому Україна, як європейська держава, активно впроваджує принципи інклюзивної освіти на всіх рівнях навчання, починаючи з дошкільної освіти і завершуючи закладами вищої освіти [5].

Інклюзивна освіта передбачає створення такого освітнього середовища, в якому всі діти — незалежно від фізичних, психічних, інтелектуальних чи інших особливостей — мають рівні права на навчання, розвиток і самореалізацію. Це не лише фізичне включення дитини з особливими освітніми потребами в клас, а й надання їй реальних можливостей повноцінно брати участь в освітньому процесі, спілкуватися, бути почутою, відчувати свою значимість. У цьому сенсі інклюзивна освіта є філософією рівності, що змінює традиційне уявлення про навчання як процес «відбору кращих» на концепцію підтримки кожного [4].

Зауважимо, що на сьогоднішній день, інклюзія стає особливо актуальною з кількох причин:

1. Україна офіційно зобов'язалася впроваджувати інклюзивну освіту, ратифікувавши Конвенцію ООН про права осіб з інвалідністю.

2. Із початком повномасштабної війни зросла кількість дітей, які мають посттравматичні стани, психоемоційні порушення або були змушені змінити місце проживання, що також ставить їх у групу ризику щодо доступу до якісної освіти.

3. Інклюзивна система, яка гнучко реагує на індивідуальні потреби, здатна стати потужним інструментом соціальної інтеграції цих дітей [2].

Реалізація інклюзивної освіти вимагає міжгалузевої співпраці. До цього процесу мають бути залучені не лише педагоги, а й психологи, логопеди, дефектологи, соціальні працівники, а також батьки та громади. Успішна інклюзія неможлива без системного підходу до підготовки кадрів — вчителі мають отримувати як базову, так і післядипломну освіту з питань інклюзивного навчання, опанувати сучасні педагогічні технології, методи диференційованого підходу, формувати вміння працювати в команді.

Законодавча база України в цілому відповідає міжнародним стандартам, однак на практиці ще існує чимало бар'єрів. До них належать: нестача кваліфікованих фахівців, недостатнє фінансування, нерозвиненість інфраструктури, упередження в суспільстві. Проте позитивні зрушення очевидні — збільшується кількість інклюзивно-ресурсних центрів, створюються адаптовані навчальні матеріали, впроваджується інститут асистента вчителя, розширюється доступ до цифрових ресурсів [1].

Особливої уваги потребує формування толерантного середовища — не лише у школі, а й у ширшому соціальному контексті. Важливо, щоб інклюзивна освіта не асоціювалася лише з дітьми з інвалідністю, а сприймалася як система підтримки *кожного* учня, врахування індивідуального стилю навчання, культурних особливостей, мовної специфіки чи соціального статусу. Тільки у такому підході школа перетворюється на простір, де кожен має шанс реалізувати свій потенціал.

Отже, реалізація інклюзивної освіти — це не лише педагогічне завдання, а широка соціальна місія. Вона охоплює як організаційні та методичні аспекти, так і культурно-ціннісні зміни в суспільстві. Інклюзивна освіта сприяє не лише інтеграції дітей з особливими потребами, а й формуванню нового покоління — чуйного, відкритого до

різноманіття, здатного до співпереживання та соціального лідерства.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про освіту» від 05.09.2017 № 2145-VIII. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>
2. Конвенція ООН про права осіб з інвалідністю. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_g71
3. Савченко О. Я. Інклюзивна освіта: реалії та перспективи в Україні // Педагогічна думка. – 2021. – № 2. – С. 5–11.
4. Бондаренко С. В. Теоретико-методичні засади інклюзивного навчання у сучасній школі. – Київ: Либідь, 2020. – 198 с.
5. Карамушка Л. М. Психолого-педагогічні аспекти підготовки вчителя до інклюзивного навчання // Психологія і суспільство. – 2022. – № 3. – С. 45–52.

УДК: 37.043.2-056.2/.3[37.013.2:316.614 (043.2)

Лупак В.І., здобувачка освіти 2-Ж курсу;
керівник: Резнікова К.В.,
викладач української мови та літератури,
спеціаліст I категорії

ІНКЛЮЗИВНЕ НАВЧАННЯ: СОЦІАЛІЗАЦІЇ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ

Процес інклюзивної освіти для дітей з особливими освітніми потребами та дітей з обмеженими

функціональними можливостями в єдиному загальноосвітньому просторі – це незворотній процес на сучасному етапі розвитку суспільства і його гуманістичних цінностей.

Кожна країна має свій досвід спеціального навчання таких дітей і пройшла різний шлях від інтеграції до інклюзії. «Діти з особливими освітніми потребами» – поняття, яке широко охоплює всіх дітей, чії освітні потреби виходять за межі загальноприйнятої норми. Воно стосується дітей з порушеннями психофізичного розвитку, зокрема дітей з інвалідністю, дітей із соціально вразливих груп (наприклад, вихованців дитячих будинків) та інших [4].

Аналіз нормативно – правової бази свідчить, що права дітей з особливими потребами на сучасному етапі закріплені в багатьох міжнародних документах. Стандартні правила забезпечення рівних можливостей для інвалідів та інших категорій є також в нормативно – правових актах нашої держави (Конституція України, Закон України «Про освіту», Національна програма «Діти України», Закони України «Про охорону дитинства», «Про державну соціальну допомогу інвалідам з дитинства та дітям – інвалідам», «Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні», «Про державну допомогу сім'ям з дітьми» та ін.) [4]. В цих та інших нормативно–правових актах регламентовано модернізацію освітньої галузі та забезпечення усіх прав і свобод дітей з обмеженими можливостями на ведення гідного життя.

Дослідженню проблем освіти дітей з особливими потребами присвячені праці багатьох вітчизняних та зарубіжних науковців: Ю.Василькової, А.Колупаєвої, Т.Ілляшенко, Л.Шипіциної та ін [2, с.15]. Такі науковці як Ю.Василькова, Т. Ілляшенко, А.Колупаєва [2, с.18] зазначають, що головною умовою дитячого

благополуччя є почуття захищеності батьківською любов'ю та адекватне її сприйняття оточуючими. Бондар В. зазначає, що інклюзивна освіта є ключовим етапом у реформуванні української освітньої системи. Він наголошує, що створення адаптованого навчального середовища та підготовка педагогів є основними завданнями для ефективної реалізації інклюзивного навчання. Синьова Є. досліджує питання соціальної інклюзії та підкреслює, що одним із головних викликів є подолання суспільних стереотипів щодо дітей з інвалідністю. Вона стверджує, що без зміни суспільного сприйняття повноцінна інтеграція таких дітей у навчальний процес є неможливою.

Інклюзивна освіта передбачає створення освітнього середовища, яке б відповідало потребам і можливостям дитини, незалежно від особливостей її психофізичного розвитку, тобто передбачається здійснення змін освітньої системи, а не дитини[3,с.30]. Інклюзивна освіта визнає, що всі діти різні, а навчальні заклади і освітня система повинні підлаштовуватись під індивідуальні потреби всіх дітей – з порушеннями розвитку і без них[5, с. 49-50]. Ключовий компонент інклюзивності – гнучкість, врахування особистісних характеристик, які визначають темп навчання кожної дитини.

Серед позитивних аспектів залучення дітей з особливими потребами до загальноосвітніх навчальних закладів варто зазначити:

- діти почуваються потрібними, бажаними, стають самостійнішими;
- змінюються поведінка, ставлення до навчання та оточуючих;
- діти успішно адаптуються в колективі, у них з'являються нові друзі, зникає відчуття ізольованості;
- відбуваються швидкі та помітні зміни в розвитку;

- діти значно удосконалюють свої вміння й навички, намагаються краще читати, писати, малювати (це простежується в дитячих роботах);
- навчаються у ровесників соціального досвіду;
- здорові діти накопичують позитивний досвід взаємодії;
- усі діти сприймають один одного як рівних;
- здорові діти стають добрішими, милосерднішими;
- забезпечується співпраця, співпереживання, співдружність;
- діти з особливими потребами починають почуватися комфортно;
- педагоги мають додаткові можливості розвинути і продемонструвати свою педагогічну майстерність і творчість[1, с.37-38].

Для успішного входження дітей з особливими потребами у колектив однолітків важлива роль відводиться ефективній співпраці педагогів і родин дітей із особливими потребами. До основних чинників успішної соціалізації дитини з ООП в умовах інклюзивної освіти належать:

- толерантне ставлення (сприяє зростанню самоповаги, впевненості у власних можливостях);
- доброзичлива атмосфера (взаємодія з іншими дітьми, наслідування їх соціального досвіду);
- індивідуальний підхід (сприяє врахуванню особистого потенціалу дитини);
- співпраця з корекційними педагогами (ефективність навчання та виховання);
- спільна діяльність (налагодження ефективної співпраці).

Обов'язком педагогів, родини, однолітків, всіх, хто оточує дитину з ООП, є життєва необхідність оточити її безмежним добром, ласкою, ніжністю, всебічною увагою та щирою любов'ю. Тільки в цих умовах дитина з особливими освітніми потребами зможе в повній мірі соціалізуватися.

Список використаних джерел:

1. Бондар В. Інклюзивна освіта: теорія, практика, досвід. Київ: Освіта України. 2019. 128 с.
2. Ілляшенко Т. Інтеграція дітей з освітніми потребами у загально-освітньому навчальному закладі. *Психолог*. 2019. № 10. С.14-18.
3. Найда Ю. Інклюзивна модель освіти: за проти: *Директор школи: шкільний світ*, 2010. (№ 34) С. 30 – 31.
4. Нормативно-правове забезпечення впровадження інклюзивної освіти URL:<http://www.education-inclusive.com/pravova-osnova>.
5. Синьова Є. Соціальна інклюзія: основи теорії і практики. Харків. Фактор. 2021. С. 58–150.

УДК 376-056.2/.3:37.091.313:001.895(043.2)

Ляшко У.М., здобувачка освіти II-IV курсу;
керівник: Куцик О. Г.,
викладач технологічної освітньої галузі,
спеціаліст вищої категорії, викладач-методист

ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В НАВЧАННІ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНІМИ ПОТРЕБАМИ В ІНКЛЮЗИВНОМУ ПРОСТОРИ

Інклюзивна освіта — це не просто сучасна тенденція, а життєво важлива складова розвитку суспільства. Кожна дитина, незалежно від її особливостей, повинна мати доступ до якісного навчання, яке сприятиме її

самореалізації та інтеграції в суспільство. Інноваційні технології в цьому процесі виступають невід'ємним елементом, надаючи педагогам ефективні інструменти для налаштування освітнього середовища відповідно до індивідуальних потреб кожного учня.[1, с.31]

Використання інтерактивних методів навчання, таких як цифрові дошки, освітні комп'ютерні ігри та технології віртуальної реальності суттєво підвищує рівень залученості учнів у навчальний процес. Завдяки цим інструментам діти мають можливість активно взаємодіяти з навчальним матеріалом, що стимулює їхню цікавість та посилює внутрішню мотивацію до навчання.[3, с.27] Розглянемо детальніше кожен з них:

Інтерактивні дошки. Ці сучасні пристрої сприяють унаочненню складних понять через використання зображень, відеоконтенту й анімації, перетворюючи інформацію на більш зрозумілу та доступну. Вони особливо ефективні для дітей із труднощами у концентрації чи сприйнятті великих обсягів текстового матеріалу.

Комп'ютерні ігри. Завдяки спеціально розробленим освітнім іграм діти можуть опановувати базові академічні навички, як-от читання, письмо чи арифметика, одночасно розвиваючи увагу та здатність концентруватися. Наприклад, існують ігрові платформи, які допомагають дітям із дислексією значно поліпшити рівень читання в інтерактивній та привабливій формі.

Технології віртуальної реальності. Цей інноваційний інструмент відкриває перед дітьми унікальні можливості для пізнання. Віртуальні середовища дають змогу заглибитися у навчальний світ, що виявляється особливо корисним для дітей із специфічними потребами, як-от аутизм або сенсорні порушення. Наприклад, такі технології можна ефективно застосовувати для симуляції соціальних

ситуацій, що допомагає дітям з аутизмом покращувати свої комунікативні навички у безпечному та контрольованому середовищі.

Щоб пристосувати освітній процес до унікальних потреб кожної дитини можна використовувати диференційоване навчання, яке включає в себе ряд різних аспектів.

Адаптація навчальних матеріалів спрямована на використання різноманітних форматів, які відповідають потребам дітей з особливими освітніми потребами. Наприклад, для дітей з вадами зору використовуються аудіо- і відеоматеріали, тактильні елементи або текст із великим шрифтом, тоді як для дітей із порушеннями слуху перевагу надають візуальним засобам. Для учнів, яким складно сприймати текстову інформацію, можуть пропонуватися відеоуроки чи інтерактивні презентації. Особлива увага приділяється *спрощенню мови* — застосуванню коротких і зрозумілих речень, уникненню складних граматичних конструкцій, метафор і абстракцій. Додатково матеріали структуруються через розбиття складних тем на дрібніші блоки із забезпеченням пояснень і використанням наочних прикладів.

Адаптація завдань передбачає різновиди рівнів складності, зміну формату із письмових на усні чи практичні завдання, а також тестові завдання з варіантами відповідей. До того ж учням може бути дозволено користуватися допоміжними засобами.

Щодо *темпу навчання*, забезпечується гнучкість: учням надається більше часу для виконання завдань, матеріал розділяється на менші частини для кращого засвоєння, а також враховується індивідуальний підхід до кожної дитини.

Одним із методів розвитку емоційного інтелекту та покращення комунікативних здібностей є *арт-терапія*, яка

пропонує використання мистецьких практик як ефективного інструменту для розвитку емоційного інтелекту та вдосконалення комунікативних здібностей. Завдяки цьому методу діти мають можливість виражати свої почуття, внутрішній стан та переживання через такі творчі активності, як наприклад малювання, ліплення, музикування, танці та інші види. Розглянемо декілька з них:

Малювання сприяє розвитку дрібної моторики, просторової уяви та координації рухів, допомагаючи дітям краще контролювати свої дії. *Музика* стимулює слухове сприйняття, розвиває ритмічність і глибше розуміння звуків, що може підвищувати емоційну чутливість. *Танці* допомагають розвивати відчуття свого тіла в просторі, удосконалюють координацію рухів і формують соціальні навички через колективну взаємодію.

Ці творчі практики створюють безпечний і підтримуючий простір для експресії та самопізнання, водночас відкриваючи нові горизонти для саморозвитку.

Особливу цінність у початковій школі має *методика Марії Монтессорі*, оскільки сприяє природному і гармонійному розвитку дитини. В її основі лежать принципи самостійності, активного навчання та індивідуального підходу, які повністю відповідають віковим потребам молодших школярів.

Одним із основних елементів методики є розвиток сенсорних і моторних умінь. У початковій школі діти пізнають світ переважно через відчуття, тому використання матеріалів із різноманітними текстурами, формами та кольорами сприяє їхньому сприйняттю та покращує координацію рухів. Пазли, конструктори та шнурівки грають важливу роль у розвитку дрібної моторики, що є ключовим етапом підготовки руки до письма.

Методика Монтессорі також активно сприяє розвитку

соціальних навичок у дітей. Завдяки рольовим іграм і груповим проектам діти опановують мистецтво спілкування, вчаться співпрацювати та ефективно вирішувати конфлікти. Це має особливе значення в період початкової школи, коли формується вміння будувати відносини як з однолітками, так і з дорослими.

Суттєве значення має також заохочення до самостійності. Ця методика акцентує увагу на тому, щоб діти самі визначали вибір матеріалів та завдань, працювали у зручному для себе ритмі й аналізували результати власної діяльності. Такий підхід сприяє формуванню відповідальності, зміцненню впевненості в собі та розвитку навичок самонавчання.

Ще одним з інноваційних технологій є використання *комп'ютерних технологій*, які в свою чергу відкривають значні можливості для підтримки дітей із різними особливими освітніми потребами, надаючи їм доступ до необхідних допоміжних інструментів. Зокрема, програми для синтезу мовлення здатні перетворювати текст у звукову форму, що є надзвичайно корисним для дітей із порушеннями зору, які не можуть читати друковані матеріали, або для тих, хто стикається з труднощами через дислексію. Завдяки таким рішенням діти отримують змогу використовувати навчальні матеріали, літературні твори та інші текстові ресурси, що позитивно впливає на їхній освітній процес та особистісний розвиток.

Програми для розпізнавання мови виконують зворотню задачу, перетворюючи усне мовлення на текст. Це особливо корисно для дітей з вадами слуху, оскільки дозволяє їм спілкуватися, брати участь у дискусіях та отримувати інформацію з аудіо- й відеоматеріалів. Окрім цього, такі програми можуть стати важливим інструментом для дітей із порушеннями мовлення, допомагаючи їм висловлювати свої думки через автоматичне перетворення

слів у письмовий текст.

Спеціально розроблені клавіатури та миші для дітей із моторними порушеннями значно спрощують доступ до комп'ютера, враховуючи їхні особливі потреби. Такі пристрої можуть мати збільшені клавіші, унікальний дизайн чи додаткові функції, які полегшують натискання й управління курсором. Це сприяє активній участі дітей із руховими обмеженнями в навчанні, дає можливість займатися творчістю, спілкуватися та отримувати знання за допомогою сучасних технологій.

Отже, інноваційні технології відкривають широкий спектр нових можливостей для навчання дітей з особливими освітніми потребами, забезпечуючи доступність освітнього процесу, роблячи його цікавішим, інтерактивнішим і більш продуктивним. Завдяки сучасним технічним рішенням такі діти можуть отримувати знання відповідно до своїх індивідуальних потреб і темпу розвитку, що сприяє їхній кращій адаптації та інтеграції в навчальний процес. Проте варто пам'ятати, що навіть найсучасніші технології є лише інструментом, корисність якого залежить від уміння правильно їх використовувати. Успішна реалізація інклюзивної освіти значною мірою знаходиться в руках кваліфікованих педагогів, які здатні створювати комфортну й результативну навчальну атмосферу. Важливу роль у цьому відіграють також активна залученість батьків до навчального процесу та рівень готовності суспільства підтримати необхідні реформи й адаптуватися до змін. Лише поєднання цих факторів дозволяє забезпечити рівні можливості для всіх дітей і створити справді інклюзивне освітнє середовище.

Список використаних джерел:

1. Інклюзивна освіта та навчання в сучасних умовах трансформацій: психолого-педагогічні основи інклюзивної

- освіти : матеріали всеукраїнського науково-педагогічного підвищення кваліфікації, 23 січня – 5 березня 2023. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2023. 180 с.
2. Кравчук І. І., Холостенко Ю.В. Інтерактивні технології інклюзивної освіти у підсистемі «Старший дошкільник першокласник». Ізмаїл, 2024. 84 с.
 3. Манукян О., Мирошниченко О. Інноваційні технології в роботі з дітьми з особливими освітніми потребами в інклюзивному просторі, *Освіта на Луганщині* № 4(65)/2021. 31-33 с.
 4. Педагогіка Марії Монтесорі : минуле і сучасність : навчальний посібник. / за заг. ред. Радул О.. Кропивницький : ФОП Піскова М. А., 2023. 226 с.

УДК: 159.944:376.011.3-051(043.2)

Медвідь В.В., здобувачка освіти 2-Ж курсу;
керівник: Резнікова К.В.,
викладач української мови та літератури,
спеціаліст I категорії

ЕМОЦІЙНЕ ВИГОРАННЯ ВЧИТЕЛІВ, ЯКІ ПРАЦЮЮТЬ В УМОВАХ ІНКЛЮЗІЇ: МЕТОДИ ЙОГО ПОДОЛАННЯ

Інклюзивна освіта є одним із найважливіших напрямків розвитку сучасної освітньої системи. Вона забезпечує рівні можливості для дітей, незалежно від їх фізичних, розумових чи емоційних особливостей,

навчатись разом з іншими учнями. Однак впровадження цієї моделі ставить перед педагогами нові виклики.

Найсучасніша законодавча база дає нам чітке визначення поняття «особа з особливими освітніми потребами»: це особа, зокрема, дитина, «яка потребує додаткової постійної чи тимчасової підтримки в освітньому процесі з метою забезпечення її права на освіту, сприяння розвитку її особистості, поліпшення стану її здоров'я та якості життя, підвищення рівня участі у житті громади» [3]. Інклюзивна освіта визначається як підхід, що забезпечує рівні можливості для навчання всіх дітей, включаючи дітей з особливими освітніми потребами (ОПП), у загальноосвітніх школах. Це означає, що діти з різними фізичними, інтелектуальними, емоційними чи поведінковими розладами навчаються разом з іншими учнями, отримуючи підтримку, яка дозволяє їм досягати своїх освітніх цілей. Професійна діяльність педагога в усі часи була однією з найбільш емоційно-напружених [1]. Це пов'язано з великою кількістю непередбачуваних та неконтрольованих комунікативних ситуацій з нерегламентованим режимом роботи, з високою мірою особистісної відповідальності вчителя. Педагоги постійно знаходяться в емоційно насиченій атмосфері під час інтенсивного й тісного спілкування з учнями, батьками, колегами, що призводить до емоційного вигорання.

У світі інклюзивна освіта активно вивчається, зокрема, у США, Великій Британії, Канаді та Європейському Союзі. Дослідження показують, що ефективність інклюзивної освіти залежить від багатьох факторів: В Україні питання інклюзивної освіти досліджували низка науковців, серед яких варто виокремити такі: М. Левченко у своїх дослідженнях він аналізує питання реалізації інклюзивної освіти в Україні, створення комфортних умов для дітей з ОПП та

необхідність підготовки вчителів до роботи з такими учнями. Т. Чернишова досліджує вплив інклюзивної освіти на соціальну адаптацію дітей з особливими потребами, розглядаючи різні моделі освітніх практик в українських школах. Н. Шмигельська вивчає питання підтримки вчителів у процесі впровадження інклюзивного навчання, а також аспекти підвищення кваліфікації педагогів для роботи з дітьми з ОПП. Питанню вивчення емоційної стійкості педагогів присвячені праці С. Абдулаєвої, О. Ашихміної, Л. Даукши, Н. Кальки, Ю. Кулюткіна, Н. Перегончук, Л. Потапчук, Т. Савіної, О. Савченкова, А. Семенової, І. Сергєєвої, Г. Сухобської, В. Сухомлинського, О. Шевчишиної та багатьох інших науковців.

Емоційне вигорання вчителів, які працюють в умовах інклюзії, є однією з основних проблем, з якими стикаються освітяни. Постійний стрес, велике навантаження, необхідність адаптувати уроки під індивідуальні потреби кожного учня, а також відсутність достатньої підтримки можуть призводити до виснаження та втрати мотивації у вчителів. Це може негативно впливати не лише на психічне та емоційне здоров'я педагогів, але й на ефективність навчання учнів. Слід зауважити, що, відповідно до чинного законодавства, педагогам, зокрема і тим, які працюють в інклюзивних умовах, як і іншим учасникам навчально-виховного процесу, у межах навчального закладу має надаватися психологічний супровід. Такий супровід забезпечують штатні практичні психологи. Існує кілька ефективних методів, які можуть допомогти вчителям подолати емоційне вигорання в умовах інклюзивної освіти:

1. Психологічна підтримка та консультації. Важливо, щоб педагоги мали доступ до психологічної

підтримки та могли звертатися до професіоналів у разі потреби.

2. Навчання технікам стрес-менеджменту. Вчителі повинні навчатися методам зниження стресу, таким як медитація, йога, техніки дихання та інші релаксаційні практики.

3. Розвиток командної роботи. Спільна робота з асистентами, психологами та батьками допомагає створити підтримку для вчителя та зменшити його навантаження.

4. Розподіл обов'язків і делегування повноважень. Залучення додаткових працівників до роботи в класах (асистентів, соціальних педагогів) допомагає зменшити навантаження на вчителя.

5. Організація професійного розвитку. Регулярне підвищення кваліфікації вчителів, участь у тренінгах та семінарах дозволяє підвищити рівень професіоналізму та впевненість у власних силах.

6. Встановлення меж і збереження балансу між роботою та особистим життям. Вчителі мають визначати межі своїх можливостей і не брати на себе більше, ніж вони можуть виконати.

Таким чином, для досягнення успіху в інклюзивній освіті важливо зберігати баланс між професійними вимогами та емоційним здоров'ям педагогів. Завдяки розробці та впровадженню ефективних методів подолання емоційного вигорання та підтримки вчителів, можна створити умови для максимальної ефективності інклюзивного навчання, що дозволить кожній дитині досягти своїх потенційних можливостей і стати частиною сучасного суспільства.

Список використаних джерел:

1. Інклюзивне навчання в Україні: як діятиме і що вже зроблено. URL:<http://ogo.ua/articles/view/2017-05-13/86565.html> (25.03.2025)
2. Савчук Л. Компетентнісний підхід у підвищенні кваліфікації педагогів до запровадження інклюзивної моделі навчання дітей з ООП. *Нова педагогічна думка*. 2018. №1. С. 98–101.
3. Соколова Г. Особливості емоційного вигорання батьків, які виховують дітей із синдромом Дауна. *Наука і освіта*. 2018. № 5-6. С. 118–122.
4. Український інститут соціальних досліджень імені Олександра Яременка. URL: <http://www.uisr.org.ua/> (25.03.2025)

УДК [37.091.313:7]:37.043.2-056.2/.3(043.2)

Мучичка Н. М., здобувачка освіти III-Ж курсу;
керівник: Білик О. В.,
викладач методики мистецької освітньої галузі,
спеціаліст вищої категорії, викладач-методист

ІНТЕРАКТИВНІ МИСТЕЦЬКІ ТЕХНОЛОГІЇ ДЛЯ РЕАЛІЗАЦІЇ ІНДИВІДУАЛЬНОГО ПІДХОДУ В ІНКЛЮЗИВНОМУ КЛАСІ

Інклюзивна освіта в Україні активно розвивається, забезпечуючи рівний доступ до якісного навчання для всіх дітей, незалежно від їхніх особливих освітніх потреб. У початковій школі, де навчаються діти віком 6–10 років,

інклюзивне середовище відіграє ключову роль у розвитку творчих здібностей, соціальних навичок та емоційного інтелекту учнів. Мистецькі заняття, які включають образотворче мистецтво, музику та інтегровані мистецькі курси, є важливим інструментом для реалізації індивідуального підходу в інклюзивному класі, адже вони дозволяють кожній дитині виражати себе через творчість, враховуючи її індивідуальні особливості.

Інтерактивні мистецькі технології, такі як цифрові інструменти для малювання, інтерактивні музичні програми, віртуальні симуляції та адаптивні платформи, відкривають нові можливості для вчителів початкових класів у створенні уроків, які відповідають потребам учнів із різними порушеннями – зору, слуху, мовлення, інтелектуального розвитку чи іншими особливостями. Для вчителів, які працюють в інклюзивному класі, ці технології дозволяють адаптувати навчальні матеріали, зробити уроки більш доступними та цікавими, а також забезпечити індивідуальний підхід до кожного учня.

Метою є аналіз можливостей використання інтерактивних мистецьких технологій для реалізації індивідуального підходу в інклюзивному класі початкової школи, а також визначення перспектив і викликів, пов'язаних із їх впровадженням.

Інтерактивні мистецькі технології – це цифрові інструменти та платформи, які дозволяють створювати, адаптувати та використовувати мистецькі матеріали в інтерактивному форматі, залучаючи учнів до активної участі в навчальному процесі. У контексті інклюзивного класу початкової школи такі технології включають програми для цифрового малювання (наприклад, Tux Paint), інтерактивні музичні додатки (наприклад, Chrome Music Lab), віртуальні симуляції (наприклад, Google Arts & Culture) та адаптивні платформи, які дозволяють

персоналізувати завдання для учнів із різними потребами [1, с. 15].

Теоретичною основою використання інтерактивних мистецьких технологій є принципи інклюзивної освіти, які передбачають рівність, доступність, індивідуалізацію та підтримку. Для учнів із особливими освітніми потребами це означає необхідність адаптувати уроки так, щоб вони могли брати активну участь у творчому процесі. Наприклад, на уроці образотворчого мистецтва учень із порушеннями зору може використовувати програму Tux Paint із голосовим супроводом, щоб «відчути» кольори через звукові описи, а учень із порушеннями слуху – працювати з візуальними підказками [2, с. 20].

Інтерактивні технології також базуються на принципах інтерактивного навчання, які передбачають активну участь учнів у процесі навчання через виконання практичних завдань, ігрові елементи та використання мультимедійних ресурсів. Для молодших школярів, які краще засвоюють матеріал через гру та практичну діяльність, інтерактивні технології дозволяють зробити уроки мистецтва більш цікавими та доступними. Наприклад, на уроці музики учні можуть використовувати Chrome Music Lab для створення мелодій, експериментуючи зі звуками, що розвиває їхній музичний слух і творчі здібності [3, с. 47].

Використання інтерактивних технологій спирається на принципи адаптивного навчання, які передбачають адаптацію матеріалів до індивідуальних потреб учнів. Наприклад, інтерактивні платформи можуть пропонувати завдання різної складності: для учнів із типовим розвитком – створення складного малюнка, а для учнів із порушеннями інтелектуального розвитку – малювання за шаблоном. Це дозволяє вчителям забезпечити

індивідуальний підхід до кожного учня, враховуючи його особливості [4, с. 78].

Інтерактивні мистецькі технології відкривають численні можливості для реалізації індивідуального підходу в інклюзивному класі початкової школи. По-перше, вони дозволяють адаптувати уроки до потреб учнів із різними порушеннями. Наприклад, програма Tux Paint із голосовим супроводом може допомогти учням із порушеннями зору створювати малюнки, використовуючи звукові описи кольорів, а учням із порушеннями слуху – працювати з візуальними підказками, такими як іконки чи анімації [1, с. 18]. По-друге, інтерактивні технології сприяють розвитку творчих здібностей учнів через ігрові елементи. Наприклад, на уроці музики учні можуть використовувати Chrome Music Lab для створення мелодій, експериментуючи зі звуками та ритмами. Для учнів із порушеннями мовлення це може бути способом вираження емоцій через музику, а для учнів із типовим розвитком – можливістю розвинути музичний слух [2, с. 25]. По-третє, інтерактивні технології дозволяють створювати адаптивні завдання, які враховують індивідуальні особливості учнів. Наприклад, платформа Google Arts & Culture може пропонувати віртуальні екскурсії музеями, де учні з порушеннями зору можуть слухати аудіоописи картин, а учні з порушеннями слуху – переглядати візуальні матеріали. Це дозволяє вчителям забезпечити доступ до мистецтва для всіх учнів, незалежно від їхніх потреб [3, с. 48]. Крім того, інтерактивні технології допомагають вчителям економити час на підготовку уроків. Наприклад, інструменти на основі AI, такі як Canva, дозволяють вчителям створювати інтерактивні завдання, де учні можуть «перетягувати» елементи для створення малюнка, наприклад, малюнка на тему «Моя улюблена пора року». Це завдання можна адаптувати для учнів із різними

потребами, додавши голосові інструкції чи спрощені елементи [4, с. 80].

Інтерактивні технології також сприяють розвитку соціальних навичок учнів через командну роботу. Наприклад, на уроці образотворчого мистецтва учні можуть працювати в групах над створенням спільного малюнка в програмі Tux Paint, де кожен учень додає свій елемент. Для учнів із порушеннями інтелектуального розвитку це може бути спрощене завдання, наприклад, додавання одного кольору, а для учнів із типовим розвитком – створення складнішого елемента, наприклад, дерева чи будинку [5, с. 25].

Практичне застосування інтерактивних мистецьких технологій в інклюзивному класі початкової школи охоплює кілька ключових напрямів. По-перше, це створення адаптованих уроків образотворчого мистецтва. Наприклад, на уроці «Малюємо природу» вчитель може використовувати програму Tux Paint, щоб учні створювали малюнки. Для учнів із порушеннями зору програма може надавати голосові описи кольорів, а для учнів із порушеннями слуху – візуальні підказки, такі як іконки чи анімації. Це дозволяє всім учням брати участь у творчому процесі [1, с. 20]. По-друге, інтерактивні технології застосовуються на уроках музики. Наприклад, на уроці «Створюємо мелодію» вчитель може використовувати Chrome Music Lab, щоб учні експериментували зі звуками та створювали власні мелодії. Для учнів із порушеннями мовлення це може бути способом вираження емоцій через музику, а для учнів із порушеннями слуху – можливість працювати з візуальними елементами, такими як графічні зображення звуків [2, с. 30]. По-третє, інтерактивні технології використовуються для створення віртуальних екскурсій. Наприклад, платформа Google Arts & Culture дозволяє вчителям проводити віртуальні екскурсії музеями,

де учні можуть переглядати картини та слухати аудіоописи. Для учнів із порушеннями зору аудіоописи допомагають «побачити» картину через звук, а для учнів із порушеннями слуху – візуальні матеріали забезпечують доступ до мистецтва [3, с. 49]. Крім того, інтерактивні технології дозволяють створювати інтегровані уроки, які поєднують мистецтво з іншими предметами. Наприклад, на уроці «Малюємо природу» вчитель може використовувати програму Canva для створення завдання, де учні малюють рослини, вивчаючи їхні особливості в рамках природознавства. Для учнів із порушеннями інтелектуального розвитку завдання може бути спрощеним, наприклад, малювання за шаблоном, а для учнів із типовим розвитком – складнішим, наприклад, створення колажу [4, с. 82].

Практичне застосування також включає використання інтерактивних квестів. Наприклад, на уроці «Казкові герої» вчитель може створити квест у програмі Kahoot, де учні отримують бали за виконання завдань, таких як малювання казкового героя чи створення мелодії для нього. Для учнів із порушеннями мовлення завдання може бути адаптованим, наприклад, вибір героя з картинок, а для учнів із типовим розвитком – створення малюнка чи мелодії [5, с. 30].

Перспективи розвитку використання інтерактивних мистецьких технологій в інклюзивному класі є широкими. По-перше, інтеграція штучного інтелекту (AI) може значно полегшити процес адаптації уроків. Наприклад, AI-платформи можуть аналізувати потреби учнів і пропонувати персоналізовані завдання: для учнів із порушеннями зору – завдання з голосовим супроводом, а для учнів із порушеннями слуху – завдання з візуальними підказками. Це дозволить вчителям створювати уроки, які будуть максимально адаптованими до потреб кожного учня

[1, с. 24]. По-друге, розвиток дистанційного навчання може сприяти впровадженню інтерактивних технологій. У контексті сучасних викликів, таких як війна в Україні, інтерактивні платформи дозволяють проводити уроки мистецтва у дистанційному форматі. Наприклад, вчитель може використовувати Google Arts & Culture для віртуальної екскурсії музеєм, де учні переглядають картини та створюють власні малюнки, надсилаючи їх вчителю онлайн [2, с. 40]. По-третє, міждисциплінарна співпраця може стати важливим напрямом розвитку. Наприклад, вчителі можуть співпрацювати з психологами та логопедами, щоб адаптувати інтерактивні завдання для учнів із різними потребами. Так, на уроці музики вчитель може працювати з логопедом, щоб адаптувати завдання для учня з порушеннями мовлення, використовуючи Chrome Music Lab для створення мелодій, які допомагають розвивати мовлення [3, с. 48].

Інтерактивні мистецькі технології є потужним інструментом для реалізації індивідуального підходу в інклюзивному класі початкової школи, дозволяючи вчителям адаптувати уроки до потреб учнів із різними порушеннями, розвивати їхні творчі здібності та забезпечувати доступ до мистецтва. Можливості технологій охоплюють адаптацію уроків, розвиток творчості, створення адаптивних завдань, економію часу та командну роботу, що робить уроки мистецтва цікавими та доступними для всіх учнів.

Практичне застосування технологій включає створення адаптованих уроків образотворчого мистецтва, музики, віртуальних екскурсій, інтегрованих уроків і квестів, що готує вчителів до роботи в інклюзивному класі. Однак впровадження технологій пов'язане з викликами, такими як доступність, потреба у цифровій компетентності, адаптація до вікових особливостей учнів, технічні

проблеми та ризик зниження креативності. Для вирішення цих проблем необхідно забезпечити школи технічними засобами, проводити тренінги для вчителів, адаптувати завдання до потреб учнів, мати резервні плани та використовувати технології як допоміжний інструмент.

Список використаних джерел:

1. Колупаєва А. А., Таранченко О. М. Інклюзивна освіта: від основ до практики: монографія. Київ : ТОВ «АТОПОЛ», 2016. 152 с.
2. Данилавичюте Е. А., Лютік Т. В. Інклюзивна освіта: навч.-метод. посіб. Київ : Видавничий дім «Слово», 2019. 128 с.
3. Коваль Л. В. Інклюзивна освіта: сучасні виклики та перспективи. Освітній простір України. 2020. № 18. С. 45–52.
4. Петришин Л. М. Використання інформаційних технологій в інклюзивному навчанні. Інформаційні технології в освіті. 2018. № 35. С. 78–85.
5. Мартиненко С. М., Хоружа Л. Л. Інклюзивна освіта в початковій школі: навч.-метод. посіб. Київ : Видавництво «Генеза», 2021. 160 с.

Онисько А.Я., здобувачка освіти II–Б курсу,
керівник: Ісак Т.В.,
викладач природничих дисциплін,
спеціаліст першої категорії

ІНКЛЮЗИВНА ШКОЛА – ЕФЕКТИВНА ШКОЛА

Освіта – це не лише престиж держави, показник розвитку культури нації, а й фундаментальний резерв наближення майбутнього, гідного людини. Вона формує людину, озброює її знаннями, виховує громадянські якості – уміння думати і працювати, спілкуватися, жити суспільним життям і водночас бути індивідуальною і неповторною особистістю.

Кожна дитина по-своєму унікальна, тому потреби кожної дитини специфічні. Кожна дитина є цінністю для своїх батьків, родичів, а всі діти разом – неоціненний скарб суспільства, запорука його майбутньої долі. Ці твердження мають універсальне значення у всіх суспільствах і культурах.

Останніми роками в Україні активізувалися зміни щодо навчання та виховання дітей з особливими освітніми потребами. Прийнято законодавчі акти, які стосуються проблеми інтеграції таких дітей в загальноосвітній простір. На організаційному рівні законодавчо унормовано нову форму навчання дітей з особливими освітніми потребами – інклюзивну, яка дає можливість дітям повною мірою реалізувати своє право на навчання за місцем проживання, право спілкуватися з однолітками, самореалізуватися й формуватися як особистість. За даними ООН, у світі нараховується близько 450 мільйонів людей із порушеннями психофізичного розвитку. В Україні, як і в

усьому світі, спостерігається тенденція до зростання кількості таких дітей.

Проблемою інклюзивної освіти активно займаються такі вчені, як В. Бочковський, В. Бондар, А. Колупаєва, В. Ляхова. Результати досліджень учених і практиків підтверджують, що інклюзивний підхід корисний із соціальної, академічної й навіть фінансової точок зору, як у цілому для шкільної системи, так і для всіх дітей, які залучаються до інклюзивної освіти. Науковці переконані: інклюзивна освіта для дитини з порушеннями розвитку за всіма параметрами повинна бути такою самою, як освіта, яку отримують діти без порушень [5].

Мета, якої прагнуть досягти у процесі інтеграції дітей з особливими освітніми потребами в єдиній освітній системі, включення їх у середовище здорових, а далі у широке суспільне життя. Звідси й поняття «інклюзія», що означає «включеність», «інклюзивне навчання» – навчання у середовищі здорових [4].

Інклюзивне навчання передбачає навчання двох-трьох дітей з особливими освітніми потребами у класі разом зі здоровими ровесниками, де для них створюються необхідні особливі умови. Для того щоб дитина просувалася в навчанні, на основі вивчення її психологічних особливостей складається індивідуальний навчальний план. Якщо інтелектуальні можливості дитини дають їй змогу засвоювати програму загальноосвітньої школи, вона навчається разом з усіма однокласниками. Ми йдемо до мети – наблизити дітей різних категорій: одних навчити жити в широкому соціумі, інших – бачити й розуміти проблеми тих, із ким доля обійшлася жорстокіше, уміти їм співчувати і допомагати. Актуальне завдання – упроваджуючи інтегрування дітей з особливими освітніми потребами, не втратити в нових умовах навчання якості освіти цих дітей і водночас забезпечити їм можливість

навчатися, не відокремлюючись від сім'ї і спілкуючись зі здоровими ровесниками. Універсального рецепта, як працювати з дітьми з особливими потребами, не існує. Кожен день – це нові, часто неочікувані завдання постають перед педагогами, саме тому маємо бути терплячими та винахідливими. Діти із серйозними відхиленнями в розвитку часто просто не мають досвіду спілкування з людьми, які не належать до членів їхніх родин. Вони не вміють товаришувати, співпереживати, допомагати та співпрацювати з іншими. Їм важко поділитися своїми емоціями та побажаннями. Виходячи з цього, перше й найголовніше завдання, яке стоїть перед учителями, котрі працюють з дітьми з особливими освітніми потребами – це спочатку соціалізувати, а потім уже чогось навчати своїх учнів [3].

Корекційно-розвивальна робота з дітьми з особливими освітніми потребами має бути спрямована на: розвиток слухового сприймання; розвиток зорового сприймання; розвиток мовлення; корекцію пізнавальної діяльності; розвиток емоційно-вольової сфери; формування навичок просторового орієнтування; соціально-побутове орієнтування; формування компенсаційних способів діяльності; практичне використання знань, умінь і навичок; розвиток комунікативної діяльності і творчості; фізичний розвиток [1].

Корекційно-розвивальна робота здійснюється в контексті педагогічної та психологічної реабілітації дітей з особливими освітніми потребами. Педагогічна реабілітація передбачає: запровадження комплексу заходів, відповідних форм і методів навчання, що створюють передумови для оволодіння дітьми з особливими освітніми потребами системою знань, умінь і навичок; сприяння подальшому розвитку особистості кожної дитини з особливими освітніми потребами; розвиток здатності у дітей з

особливими освітніми потребами до самостійної трудової діяльності, організації побуту, планування самостійного життя [2].

Психологічна реабілітація спрямована на корекцію та розвиток психічних процесів дітей з особливими освітніми потребами, створення оптимальних умов для подальшого становлення кожної дитини з особливими освітніми потребами як особистості в процесі засвоєння цінностей та пристосування до вимог суспільства.

В арсеналі педагога обов'язково повинні бути такі корекційні методи: наочні опори в навчанні; коментувальне керування; поетапне формування розумових дій; попереджувальне консультування зі складних тем [3].

Учитель – головна фігура педагогічного процесу. Його особистий приклад – могутній фактор виховного впливу. Завдяки спілкуванню з дітьми педагог виховує їх не тільки словом, але й своєю особистістю. Учитель, проаналізувавши загальні та індивідуальні об'єкти корекції учнів, повинен уміти добирати на кожен урок відповідні корекційні завдання і розв'язувати не всю низку, а лише ті, що зумовлені дидактичною метою уроку й особливостями навчального матеріалу. Учні повинні отримувати на уроці завдання, які б гарантували їм успіх у роботі. Для цього вчителю слід визначити найбільш сильну сторону в розумових здібностях учня та, спираючись на неї, запропонувати відповідні завдання. Успіх у виконанні навіть однієї справи зміцнює віру дитини у власні сили. У результаті наступне завдання учень виконуватиме уже з «передчуттям успіху».

Не менш важливим є вимоги до поведінки вчителя у процесі взаємодії з дитиною з особливими освітніми потребами. Вони передбачають глибокі знання індивідуально-психологічних особливостей дітей з

особливими освітніми потребами. Емоційна рівновага цієї категорії вихованців перш за все досягається за умов, коли під час розмови вчитель сідає на одному рівні з дитиною, щоб вона могла дивитися йому в очі, і розмова була довірчою, відбувалося зняття нервово-психічного напруження завдяки дотикам (вчитель повільно і ніжно бере руки вихованця у свої руки і при потребі їх гладить). Під час бесіди педагог не повинен говорити голосно, адже дитина здебільшого прихильно реагує на нормальний, а не на гучний тон. Приємний голос справляє заспокійливий, пом'якшуючий ефект на вразливу психіку школяра, особливо в період соціальної адаптації.

Діти з особливими освітніми потребами дуже чутливі, емоційні і тонко відчують, коли педагог ставиться прихильно до їхніх почуттів, думок, ідей. Тому учнів заспокоюють підбадьорливі коментарі вчителя, наприклад: «Мені подобається, як ти використав жовтий колір у своєму малюнку», «Молодець, добре міркуєш!» тощо. Водночас необхідно уникати запитань, на які дитина могла б відповісти одним словом «так» або «ні». Важливим моментом у створенні комфортних умов перебування дітей з особливими освітніми потребами в школі є надання їм можливості періодично розвантажуватись, розслаблятися. Для цього можна використати ігри у «клякси» або ігри з папером, які сприяють релаксації. Для зняття агресії, звільнення від негативних емоцій слід боксувати гумову грушу.

Залежно від особливостей начальної діяльності учнів з особливими освітніми потребами необхідно використовувати навчальні ситуації з елементами новизни, пізнавальності, спираючись на життєвий досвід дітей, а також посилене навчальне навантаження.

Винятково великого значення набуває робота з батьками дітей, які потребують спеціального навчання.

Саме в школі батьки можуть уперше почути про консультацію, і від педагога та шкільного психолога залежить, будуть вони її боятися та уникати, чи скористаються порадами і допомогою. Підвищення педагогічної культури батьків – важлива умова забезпечення ефективного навчання дітей з особливими освітніми потребами.

Не менш важливою є й підготовка батьків здорових дітей до навчання їхнього сина чи доньки разом із тими, хто має психофізичні порушення. Досвід переконує, що батьки в переважній більшості ставляться до таких дітей співчутливо. Проте є й випадки несприйняття. Окремим важливим завданням для педагога і шкільного психолога є налагодження спілкування дітей з особливими освітніми потребами з їхніми однокласниками та в шкільному дитячому колективі в цілому. Справді, навіть сама ідея інтеграції дітей цієї категорії в єдиній освітній системі великою мірою визначається потребою розширення їхніх контактів у соціальному середовищі, збільшення можливостей самореалізації та соціальної адаптації. Тим часом і діти, і дорослі часто уникають спілкування з носіями певних психофізичних вад, тому що не мають досвіду спілкування, нічого про них не знають, не вміють допомогти [2].

Формування позитивної взаємодії дітей обох категорій у єдиному колективі потребує наповнення конкретним змістом і технологіями. Це може бути і бесіда, і відповідь на запитання, і елементи гри, наприклад, спробувати писати, малювати, піднімати з підлоги дрібні речі у товстих рукавичках для того, щоб зрозуміти проблеми товариша з церебральним паралічем та інше.

Таким чином, перехід до інклюзії передбачає зміни в усіх аспектах освітньої практики. Для багатьох педагогів цей процес може бути складним, потребувати багато часу

для навчання та практичного впровадження. Це нелегкі завдання як особистого, так і професійного характеру. Але водночас перед учителями і школами відкриваються нові можливості: насамперед педагоги мають змогу відчувати, що здатні змінити на краще діяльність і функції школи; школи можуть стати ефективними освітніми осередками для всієї громади та кожного її члена. Коли інклюзія впроваджується успішно, виграють усі. Інклюзія позитивно впливає на подальші життєві перспективи учнів з особливими освітніми потребами після закінчення середньої школи: вона покращує їхні шанси на працевлаштування й отримання вищої заробітної плати.

Тому сьогодні треба, щоб була створена така система освіти, у якій увага зосереджується на оптимальних методах для всіх без винятку учнів, де весь педагогічний колектив виконує одне спільне завдання – підтримує всіх учнів незалежно від того, чи вважається школяр дитиною з особливостями в розвитку.

Список використаних джерел:

1. Дубейко Л. О. Діти з особливими освітніми потребами у загально-освітньому навчальному закладі. *Шкільному психологу. Усе для роботи (Основа)*. 2013. № 3. С. 2–6.
2. Лабайчук Г. Інноваційні підходи до організації навчання та реабілітації дітей з особливими потребами в умовах сучасного правового поля. *Практика управління закладом освіти*. 2011. №5. С. 4-9.
3. Маланчій В. Організація роботи з дітьми з особливими освітніми потребами. *Початкова школа*. 2014. №4. С. 62.
4. Паливода І., Чічікало О. Інклюзія як шлях у суспільство. Соціальна адаптація дітей з особливими освітніми потребами. *Методист*. 2015. № 3. С. 39–50.

5. Султанова Н. В. Освітня інтеграція дітей з обмеженими можливостями як соціально-педагогічна проблема. *Педагогічний альманах*. 2014. Випуск 24. С. 249–256.

УДК: 37.015.3:159:922:376.011.3-051(043.2)

Павлович Н.В., здобувачка освіти 2-Ж курсу;
керівник: Резнікова К.В.,
викладач української мови та літератури,
спеціаліст I категорії

ПСИХОЛОГІЧНА ГОТОВНІСТЬ ПЕДАГОГІВ ДО РОБОТИ В ІНКЛЮЗИВНОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Розглядається проблема психологічної готовності педагогів до реалізації інклюзивної освіти в Україні. На основі досліджень виявлено три групи педагогів за рівнем підготовленості (високий, середній, низький) та головні бар'єри, такі як недостатня підготовка, організаційні труднощі та психологічні чинники. Запропоновано стратегії вдосконалення, зокрема реформування педагогічної освіти, підвищення кваліфікації, психологічну підтримку та методичне забезпечення.

Сучасна освітня парадигма України зазнає значних трансформацій, спрямованих на створення рівних можливостей для всіх дітей незалежно від їхніх фізичних, інтелектуальних чи соціальних особливостей. Інклюзивна освіта, законодавчо закріплена у Законі України «Про освіту» (2017), передбачає принципово новий підхід до організації навчального процесу, де кожна дитина отримує можливість реалізувати свій потенціал у звичайній школі.

Однак успішність цього процесу в значній мірі залежить від професійної компетентності та психологічної готовності педагогічних кадрів [2;1].

Актуальність дослідження психологічної готовності вчителів до роботи в інклюзивних класах обумовлена декількома факторами. По-перше, це вимоги сучасного суспільства до створення справді рівних можливостей для всіх громадян. По-друге, це необхідність подолання стереотипів та упереджень щодо навчання дітей з особливими освітніми потребами (ООП) у загальноосвітніх школах. По-третє, це потребує глибокого розуміння того, що інклюзія – це не просто механічне об'єднання дітей з різними можливостями в одному класі, а складний процес, що вимагає професійного підходу.

Результати численних досліджень свідчать про неоднорідність рівня психологічної готовності педагогів до інклюзивної освіти в Україні. Проведений аналіз дозволяє виділити три основні групи вчителів за рівнем підготовленості. Перша група (близько 29%) демонструє високий рівень готовності. Ці педагоги [2]:

- Мають чітку мотивацію до роботи в інклюзивних класах
- Володіють необхідними теоретичними знаннями
- Мають практичний досвід роботи з дітьми з ООП
- Відкриті до професійного вдосконалення
- Здатні творчо підходити до вирішення педагогічних завдань [3].

Друга група (44%) характеризується середнім рівнем готовності. Для цих педагогів властиво:

- Загальне позитивне ставлення до інклюзії
- Наявність базових теоретичних знань
- Обмежений практичний досвід
- Певні сумніви у власних можливостях
- Потреба у додатковій підтримці та навчанні

Третя група (27%) має низький рівень готовності. Їм притаманні:

- Відсутність чіткої мотивації
- Обмежені знання про особливості дітей з ООП:
- Відчуття тривоги та невпевненості
- Недостатність практичних навичок
- Опір змінам у професійній діяльності

Особливу увагу привертає той факт, що навіть серед педагогів з високим рівнем готовності спостерігається певний дисбаланс між різними компонентами. Аналізуючи бар'єри на шляху формування психологічної готовності педагогів до інклюзивної освіти, можна виділити кілька ключових проблем, а саме: системні проблеми, організаційні труднощі, психологічні чинники. Особливо варто відзначити, що багато педагогів стикаються з внутрішніми суперечностями. З одного боку, вони усвідомлюють важливість інклюзивної освіти і хочуть бути корисними всім дітям. З іншого боку, вони відчують нестачу знань і навичок для ефективної роботи з дітьми, які мають особливі освітні потреби. Це створює внутрішній конфлікт, який може призводити до стресу та професійного незадоволення.

Для ефективного формування психологічної готовності педагогів до інклюзивної освіти необхідно впроваджувати комплексний підхід, що охоплює різні рівні професійної підготовки [4]:

1. Удосконалення системи вищої педагогічної освіти:

- Впровадження обов'язкових курсів з інклюзивної педагогіки.
- Збільшення кількості практичних занять.
- Використання інтерактивних методів навчання.
- Організація спільних занять зі студентами спеціальної педагогіки.
- Впровадження модулів з основ корекційної педагогіки.

2. Система післядипломної освіти:

- Розробка спеціалізованих програм підвищення кваліфікації.
- Організація тренінгів з розвитку практичних навичок.
- Проведення майстер-класів від досвідчених педагогів.
- Створення шкільних методичних об'єднань з інклюзивної освіти.
- Організація супроводу молодих спеціалістів.

3. Психологічна підтримка:

- Створення системи психологічного супроводу педагогів.
- Проведення тренінгів зі стресостійкості.
- Організація груп взаємодопомоги.
- Консультації з подолання професійного вигорання.
- Тренінги з розвитку комунікативних навичок.

4. Методичне забезпечення:

- Розробка практичних посібників і рекомендацій.
- Створення банку дидактичних матеріалів.
- Розробка зразків індивідуальних освітніх планів.
- Використання сучасних освітніх технологій.
- Запровадження системи обміну досвідом.

Проведений аналіз свідчить, що психологічна готовність педагогів до інклюзивної освіти є багатокомпонентним явищем, яке формується під впливом різних чинників. Сучасний стан цієї готовності в Україні можна охарактеризувати як перехідний – від традиційної системи освіти до справді інклюзивної. Перспективними напрямками подальшого розвитку інклюзивної освіти можуть стати [5]: Розробка національних стандартів підготовки педагогів до роботи в інклюзивних класах; 2. Створення цілісної системи підвищення кваліфікації; впровадження інноваційних методів навчання (дистанційні курси, віртуальні тренінги); розвиток мережі ресурсних центрів інклюзивної освіти; створення ефективних механізмів психологічної підтримки педагогів.

Важливо усвідомлювати, що інклюзивна освіта – це не просто новий освітній тренд, а принципово інший підхід до організації навчального процесу, який вимагає глибоких системних змін.

Список використаних джерел:

1. Буйняк М. Формування психологічної готовності вчителів до інклюзивного навчання дітей з особливими освітніми потребами: автореф. дис. ... канд. психол. наук : 19.00.08. Київ, 2019. 23 с.
2. Софій Н., Найда Ю. Концептуальні аспекти інклюзивної освіти. Інклюзивна школа: особливості організації та управління: навчально-методичний посібник. Київ. 2007. 128 с.
3. Зброева Н. Готовність педагога до інклюзивної освіти (до постановки питання) *Наукові записки [Ніжинського державного університету ім. Миколи Гоголя]*. Психолого-педагогічні науки. Ніжин. 2012. № 7. С. 15-18
4. Колупаєва А., Савчук Л. Діти з особливими освітніми потребами та організація їх навчання : науково-методичний посібник. Київ: АТОПОЛ, 2011. 274 с.
5. Садова І. Особливості підготовки майбутнього вчителя до навчання дітей з особливими потребами в умовах інклюзивної освіти. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2015. Вип. 14. С.313-318.

Самелюк. К.А., здобувачка освіти II-Ж курсу;
керівник: Рязанова В. О.,
викладач зарубіжної та дитячої літератури,
спеціаліст вищої категорії

МІЖДИСЦИПЛІНАРНА ВЗАЄМОДІЯ У ПРОЦЕСІ ІНКЛЮЗИВНОГО НАВЧАННЯ

Сучасна освіта спрямована на забезпечення рівних можливостей для всіх учасників освітнього процесу, зокрема учнів з особливими освітніми потребами. Інклюзивне навчання стає пріоритетом освітньої політики багатьох країн, зокрема України, і потребує розробки нових методичних підходів та адаптації існуючих практик. Однією з ключових умов успішної інклюзії є міждисциплінарна взаємодія фахівців різних галузей, що дозволяє забезпечити комплексний підхід до навчання та виховання учнів з особливими потребами. Міждисциплінарний підхід передбачає залучення педагогів, психологів, логопедів, соціальних працівників та медичних спеціалістів для розробки індивідуальних програм розвитку. Така взаємодія сприяє гармонійному соціальному включенню та адаптації учнів з особливими освітніми потребами в загальноосвітньому середовищі [3; 5].

Інклюзивне навчання є одним із ключових напрямів розвитку сучасної освітньої системи, оскільки сприяє створенню доступного та рівноправного середовища для всіх здобувачів освіти. В умовах реформування освітньої політики України та впровадження нових підходів до навчання дітей з особливими освітніми потребами особливої ваги набуває проблема ефективної

міждисциплінарної взаємодії. Відсутність системної співпраці між педагогічними, психологічними та соціальними службами може суттєво знизити ефективність освітнього процесу [1]. Тому дослідження міждисциплінарної взаємодії у контексті інклюзивної освіти є вкрай важливим для формування ефективної освітньої політики.

Метою дослідження є аналіз основних підходів до міждисциплінарної взаємодії у процесі інклюзивного навчання та визначення її впливу на адаптацію й соціалізацію учнів з особливими освітніми потребами.

Міждисциплінарна взаємодія спеціалістів, що входять до команди супроводу учня з ООП у закладі освіти – це процес спільної діяльності та співпраця різних фахівців з різних галузей знань, з метою забезпечення інтегрованого та комплексного підходу до підтримки навчання та розвитку учнів з ООП [4]. Така взаємодія передбачає спільний пошук шляхів подолання перешкод в процесі впровадження індивідуальної освітньої траєкторії для учня з ООП у закладі освіти, включає в себе об'єднання професійного потенціалу фахівців, а також спільне планування, взаємодію, узгодження та професійний розвиток усіх учасників команди. За умов створення такої ефективної міждисциплінарної взаємодії особливе значення має підтримання високого рівня комунікації між всіма її учасниками. Власне від рівня комунікації в освітньому просторі залежить ефективність всіх процесів, які в ньому відбуваються загалом.

Ефективна міждисциплінарна взаємодія у процесі інклюзивного навчання передбачає наступні аспекти [3, с. 72]:

- комплексний підхід – синергія знань та навичок різних фахівців для розробки індивідуальних освітніх маршрутів;

- індивідуалізація навчання – адаптація методів і засобів навчання відповідно до особливостей кожного учня;
- спільне планування та моніторинг – узгоджена робота команди спеціалістів щодо розвитку дитини, її навчального прогресу та емоційного стану;
- інтерактивна комунікація – постійний обмін інформацією між учасниками освітнього процесу, що забезпечує швидке реагування на потреби учня.

Згідно з дослідженнями, міждисциплінарна взаємодія є ключовою умовою ефективної інклюзивної діяльності. Гордійчук О. [5] зазначає, що комплексний підхід дозволяє враховувати індивідуальні потреби кожного учня та створює передумови для соціальної адаптації. Денисюк О. та Загутіна Я. [3] підкреслюють важливість педагогіки партнерства в контексті Нової української школи, де міждисциплінарний підхід сприяє кращій адаптації молодших школярів з особливими освітніми потребами. За їхніми висновками, формування міждисциплінарних команд дозволяє гармонізувати навчально-виховний процес та покращити результати інклюзивного навчання.

Робота міждисциплінарної команди супроводу учнів з особливими освітніми потребами вимагає чіткої координації зусиль та взаєморозуміння між фахівцями. Як зазначено у навчальному посібнику «Інклюзивна освіта», злагоджена робота команди дозволяє створити підтримуюче середовище та забезпечити ефективність навчального процесу. Це сприяє формуванню позитивного мікроклімату в класі та розвитку толерантності у суспільстві. Колупаєва А. А. та Таранченко О. М. [2] акцентують увагу на важливості інтеграції різних підходів до навчання. Вони наголошують на тому, що адаптація програмного матеріалу з урахуванням індивідуальних потреб учнів сприяє їхньому гармонійному розвитку та

підвищенню навчальних досягнень. Хоча міждисциплінарний підхід забезпечує комплексну підтримку учнів з особливими освітніми потребами, він також стикається з низкою викликів. Основні труднощі включають недостатню координацію між фахівцями, відсутність єдиного методичного підходу та нерівномірність підготовки кадрів. За даними Колупаєвої А. А. та Таранченко О. М. [3], часто виникають суперечності між методиками різних спеціалістів, що ускладнює процес створення єдиної навчальної стратегії.

Попри очевидні переваги, міждисциплінарна взаємодія у процесі інклюзивного навчання стикається з рядом проблем [2, с. 90-91]:

- брак комунікації між фахівцями – недостатня координація дій між педагогами, психологами та медичними працівниками;
- недостатня підготовка кадрів – відсутність необхідних знань і навичок щодо роботи в інклюзивному середовищі;
- організаційні бар'єри – брак ресурсів, зокрема фінансування, необхідного для забезпечення якісного супроводу учнів;
- стійкі стереотипи – нерозуміння або упереджене ставлення окремих учасників освітнього процесу до інклюзії;
- недостатня обізнаність учителів з основами інклюзивної педагогіки та відсутність систематичного професійного розвитку. Це призводить до невпевненості в роботі з учнями з особливими потребами та знижує ефективність навчального процесу.

Для подолання викликів міждисциплінарної взаємодії необхідно створити систему професійного розвитку педагогічних кадрів та налагодити ефективний обмін

досвідом між спеціалістами. Важливо також розробити стандарти міждисциплінарної співпраці, що дозволить уникнути непорозумінь та покращити якість супроводу учнів.

Сьогодні все частіше застосовуються інноваційні технології у процесі інклюзивного навчання, що дозволяють вдосконалити міждисциплінарну взаємодію. Одним із перспективних напрямків є використання цифрових платформ для спільного планування та моніторингу навчального процесу. За допомогою таких інструментів фахівці можуть швидко обмінюватися інформацією, вносити корективи у програми та відстежувати динаміку успіхів учнів. Також перспективним є впровадження методики командного навчання з використанням інтерактивних симуляцій. Наприклад, використання віртуальних кабінетів для обговорення випадків з практики дозволяє педагогам та спеціалістам колективно аналізувати ситуації та формувати стратегії допомоги учням з особливими потребами. Крім того, застосування штучного інтелекту в створенні адаптованих навчальних матеріалів значно полегшує процес підготовки та реалізації інклюзивних програм.

Методи ефективної міждисциплінарної взаємодії [4]:

1. Кейс-метод: використання реальних або змодельованих ситуацій для аналізу проблем та пошуку спільних рішень. Такий підхід допомагає педагогам та фахівцям обговорити різні точки зору та сформувані оптимальні стратегії підтримки учнів.
2. Менторинг і супервізія: залучення досвідчених спеціалістів до підтримки молодих педагогів дозволяє передавати знання та навички у сфері інклюзії, що підвищує якість роботи з учнями.
3. Метод консиліуму: регулярні наради команди супроводу для аналізу досягнень учня та корекції індивідуальної

програми розвитку. Такий підхід сприяє інтеграції знань фахівців різних напрямків.

4. Тімбілдінг та тренінги для команди: підвищення згуртованості міждисциплінарної команди за допомогою колективних вправ, воркшопів та обміну досвідом. Це дозволяє створити сприятливу атмосферу для спільної діяльності.

5. Використання методу проєктного навчання: залучення учнів та фахівців до спільних проєктів, що сприяє розвитку навичок командної роботи та взаємодії у різних контекстах.

Для вдосконалення міждисциплінарної взаємодії у процесі інклюзивного навчання необхідно [1, с. 5-7]:

1. Розробити механізми системної співпраці – створення міждисциплінарних команд з чітким розподілом функцій та відповідальності.

2. Запровадити постійне підвищення кваліфікації – організація тренінгів і семінарів для фахівців, залучених до інклюзивної освіти.

3. Забезпечити ефективний моніторинг – розробка критеріїв оцінювання результативності міждисциплінарної співпраці.

4. Посилити інтеграцію технологій – впровадження цифрових платформ для комунікації між фахівцями, обміну інформацією та ведення спільних кейсів.

Отже, в результаті дослідження дійшли висновку, що міждисциплінарна взаємодія є необхідною умовою успішної реалізації інклюзивного навчання. Ефективна співпраця педагогів, психологів, соціальних працівників і медичних спеціалістів сприяє гармонійному розвитку учнів з особливими освітніми потребами, забезпечуючи їм доступ до якісної освіти та соціальної інтеграції. Подальший розвиток інклюзивної освіти потребує системної підтримки з боку держави та суспільства, а

також постійного удосконалення міждисциплінарних підходів. Лише спільними зусиллями можна досягти повноцінної соціальної інтеграції та створити сприятливе середовище для кожного учня.

Список використаних джерел:

1. Барабаш О. Педагогіка партнерства – сучасний тип взаємодії між учасниками освітнього процесу. *Учитель початкової школи*. 2018. № 8. С. 3–7.
2. Лехолетова М. М., Лях Т. Л., Сапіга С. В. Соціально-педагогічна підтримка батьків дітей із особливими освітніми потребами в умовах інклюзивного навчання. *Соціальна робота та соціальна освіта*. 2024. № 1 (12). С. 89–96.
3. Михайловська О. Наукові підходи до розуміння сутності поняття «взаємодія» в системі «влада-громадськість». *Публічне управління та адміністрування*. 2021. № 2. С. 71–74.
4. Проботюк О. Формування середовища партнерства в освітньому процесі засобами інформаційно-комунікаційних технологій. Педагогіка партнерства як основа розвитку суб'єктів освітньої діяльності в умовах нової української школи : матеріали науково-практичної конференції, м. Житомир, 15 травня 2019 р. URL: <https://conf.zippo.net.ua/?p=239> (дата звернення: 31.30.2025).
5. Про роботу інклюзивно-ресурсних центрів та організацію освітнього процесу для осіб з особливими освітніми потребами у період воєнного стану: Лист МОН України № 1/3710-22 від 28.03.2022 року. URL: https://kristti.com.ua/wpcontent/uploads/2022/03/Rekomendatsiyi_voyennyj_stan_red-1.pdf (дата звернення: 30.03.2025).

Сокач С.А., здобувачка освіти II-Ж курсу;
керівник: Резнікова К.В.,
викладачка філологічних дисциплін,
спеціаліст I категорії

КОНЦЕПЦІЯ РОЗВИТКУ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ ТА ЇЇ РЕАЛІЗАЦІЯ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Інклюзія — це не лише про доступність, а про цінність кожної дитини, незалежно від її індивідуальних особливостей.

Тему інклюзії все частіше порушують у суспільстві. Інформаційний простір заповнили теми, які присвячені перегляду формулювання статусу людей з особливими потребами, перебудови деяких приміщень, видання інклюзивної літератури та шкільних підручників зі змінами щодо потреб дітей з інвалідністю. Однак сучасне суспільство, на жаль, поки це питання сприймає не як нагальне, ігноруючи певні зміни, повертаючись до некоректних висловлювань, це, у свою чергою, стало причиною активізації уваги сучасних письменників до інклюзивної тематики. З кожним роком з'являються твори література, вітчизняних та зарубіжних письменників, орієнтовані на формування позитивного сприйняття інвалідності та особистої різноманітності

Особливо цікаво розглядати реалізацію інклюзивного підходу саме на уроках української літератури, бо це предмет, що формує серце і душу. Дитяча інклюзивна література є засобом для легкого й ненав'язливого пояснення складних питань в ігровій формі. Цікавий сюжет настільки захоплює та занурює дітей у чудовий кольоровий світ пригод, що вони прагнуть поєднати книжковий світ зі

своїм реальним[5, с.8]. Юні читачі порівнюють себе й своїх друзів з книжковими героями, із задоволенням обговорюють непрості соціальні теми висвітлені у сюжеті, які, своєю чергою, наявні у нашому житті[5, с.9]. Отже, на уроках літератури ми розвиваємо в дітях толерантність і формуємо позитивне сприйняття інакшості.

Зміни в шкільній освіті відбуваються щорічно, з переходом учнів, які навчаються за програмою Нової української школи. Поступово додаються твори інклюзивної тематики в освітній процес молодшого рівня навчання. Зокрема процес навчання літератури в закладах освіти регулюють й такі закони України: «Про загальну середню освіту», «Про вищу освіту»[1], Державний стандарт базової і повної середньої освіти[2], освітні програми з української та зарубіжної літератур, Концепцію розвитку освіти України на період 2015-2025 років та ін[2].

Українська література як простір інклюзивного навчання це унікальний предмет, що дозволяє: розвивати емоційний інтелект; формувати ціннісні орієнтири; навчати емпатії через образи героїв; обговорювати важливі теми: інвалідність, самотність, прийняття, мужність. Вивчення творів інклюзивної тематики необхідно вводити з перших років здобування освіти, адже своєчасне розуміння різноманітності суспільства може вплинути на запобігання булінгу у майбутньому. Підняття соціальних тем – важливий аспект педагогіки. Завдяки цікавій інклюзивній літературі можна розглядати образи, сюжети, життєві ситуації та обставини, це однозначно полегшить процес сприйняття таких тем дітьми[4, с.55].

На нашу думку, до теми інклюзії в закладах освіти необхідно повертатися постійно. Регулярно знайомити школярів з новими книгами про людей з інвалідністю. Варто проводити по одному уроку чи заходу щорічно, щоб розширити обізнаність учнів про інклюзивне суспільство, а

також виховувати в них такі почуття, як прийняття, емпатія, дружба, солідарність, повага, рівність тощо.

Наведемо декілька прикладів тематики таких уроків, які будуть використані в контексті навчальних програм:

Тема	Можлива інклюзивна адаптація
Образ Катерини (Т. Шевченко)	Обговорення проблеми соціального відторгнення
Повість І. Франка «Грицева шкільна наука»	Тема підтримки дитини, що має труднощі в навчанні
«Тигролови» І. Багряного	Символіка боротьби за свободу — для учнів з порушеннями опорно-рухового апарату це метафора мужності
«Сонце моє серед ночі» О. Забужко	Інклюзія як сучасний світогляд — аналіз світоглядних конфліктів

Відзначимо, що вивчення творів інклюзивної тематики на уроках літератури, сприяє також формуванню поваги до людей з особливими потребами, спонукає до відповідальності за власні вчинки та слова у ставленні до інших. Щодо практичної реалізації інклюзії на уроках літератури, наведемо декілька прикладів, зокрема:

- Диференційоване навчання — завдання різної складності залежно від можливостей учнів;
- Використання наочності та мультимедій — відео, малюнки, аудіокниги;
- Групова робота з чітким розподілом ролей — кожен учень відчуває свою цінність;
- Елементи арт-терапії — малювання персонажів, створення книжок-коміксів, театралізація;

- Методи емпатії — аналіз вчинків героїв через особисту призму: «А якби це був я?»[4, с. 56-57]

Наприклад, під час вивчення поеми Т. Шевченка «Катерина» можна обговорити: Що таке соціальне відторгнення? Як ми можемо підтримувати людей, які опинилися в складній ситуації? Це допомагає і дітям з особливими освітніми потребами — вони бачать, що література говорить і про них.

Інклюзивна освіта — це не про поблажливність, а про повагу, розуміння і підтримку. Реалізуючи її на уроках української літератури, ми не лише викладаємо навчальний матеріал, а й виховуємо громадян, здатних до співпереживання та дії. Кожен учень, незалежно від особливостей, має право відчувати себе побаченим і почутим — і саме література дає нам цей чудовий інструмент.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про освіту» від 5 вересня 2017 року № 2145-VIII. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>
2. Державний стандарт базової середньої освіти: постанова Кабінету Міністрів України від 30 вересня 2020 р. № 898.[Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/898-2020-п>
3. Концепція розвитку інклюзивної освіти: наказ МОН України № 912 від 01.10.2010 р. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://mon.gov.ua>
4. Вдовиченко Л. Методика викладання української літератури в умовах інклюзивного навчання . *Педагогічні науки: зб. наук. праць*. 2021. № 89. С. 54–59.
5. Сухомлинська О. Формування ціннісних орієнтацій учнів засобами літератури. *Українська література в школі*. 2022. № 3. С. 7–11.

Штефанська Я. В., здобувачка освіти III-A курсу;
керівник: Кертис Н. В.,
викладач дошкільної педагогіки
та окремих методик, спеціаліст вищої категорії,
старший викладач

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНА ПІДТРИМКА ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ

Інклюзивна освіта є важливим напрямом сучасної педагогіки, спрямованим на забезпечення рівних можливостей для всіх дітей, незалежно від їхніх індивідуальних особливостей. Діти з особливими освітніми потребами (ООП) потребують спеціальної психолого-педагогічної підтримки, особливо в дошкільному віці, коли закладаються основи особистісного та когнітивного розвитку. Діти з ООП — це особи, які мають порушення фізичного, психічного чи інтелектуального розвитку, що ускладнює їхнє навчання та соціалізацію. До цієї категорії належать діти з порушеннями зору, слуху, опорно-рухового апарату, інтелектуального розвитку, мовлення, емоційно-вольової сфери та інші. Розуміння специфіки кожної категорії є ключовим для розробки ефективних методів підтримки. Принципи психолого-педагогічної підтримки дітей з ООП: індивідуальний підхід: урахування унікальних потреб та можливостей кожної дитини; електронна бібліотека БДПУ; безперервність: забезпечення постійного супроводу на всіх етапах розвитку; мультидисциплінарність: співпраця фахівців різних галузей (психологів, педагогів, логопедів, медиків); партнерство з батьками: активне залучення сім'ї до процесу підтримки та навчання. [1]

Психолого-педагогічна підтримка дітей з особливими освітніми потребами у закладах дошкільної освіти реалізується через низку методів і форм, що спрямовані на забезпечення гармонійного розвитку дитини, її соціалізації, подолання порушень розвитку та адаптацію до освітнього середовища. Ці методи враховують індивідуальні особливості психофізичного розвитку дитини, тип порушення, рівень сформованості навичок, емоційний стан та соціальну ситуацію розвитку. Необхідно використовувати такі методи та форми психолого-педагогічної підтримки, як: корекційно-розвивальні заняття: спрямовані на розвиток когнітивних процесів, мовлення, моторики; соціально-комунікативні тренінги: формування навичок спілкування та взаємодії з однолітками; ігрова терапія: використання гри як засобу розвитку та корекції; психологічне консультування: підтримка емоційного благополуччя дитини та її сім'ї. [2]

• Корекційно-розвивальні заняття. Ця форма роботи є ключовою у структурі індивідуальної програми розвитку дитини з ООП. Заняття мають на меті стимуляцію когнітивної сфери, мовленнєвих навичок, емоційної регуляції та моторики. Доцільність і зміст занять визначається спеціалістами – психологами, логопедами, дефектологами – на основі діагностичних даних.

Завдання таких занять:

- розвиток пізнавальних процесів (уваги, пам'яті, мислення);
- формування мовлення та комунікативних навичок;
- корекція моторних функцій (дрібна та загальна моторика);
- підвищення навчальної мотивації.

На практиці використовуються вправи з блоками Дьєнєша, інтерактивні картки, вправи з сенсорними матеріалами, заняття у сенсорних кімнатах тощо. Онлайн-

платформи на зразок «Всеосвіта» пропонують сучасні методичні матеріали для фахівців щодо організації таких занять.

• Соціально-комунікативні тренінги. Цей метод спрямований на формування соціальних навичок, комунікації, вміння взаємодіяти з однолітками, вирішувати конфлікти, проявляти емоції у соціально прийнятний спосіб.

Основними завданнями є:

- формування вмінь встановлювати контакт із ровесниками;
- розвиток емоційного інтелекту;
- зниження рівня тривожності та агресії;
- закріплення моделей позитивної поведінки.

Методи: рольові ігри, соціальні історії, вправи на розпізнавання емоцій, інтерактивні ігри з елементами казкотерапії. Тренінги можуть проводитися у малих групах під керівництвом практичного психолога або вихователя за спеціально розробленою програмою.

• Ігрова терапія. Гра — провідна діяльність у дошкільному віці, тому ігрова терапія є найприроднішим і ефективним засобом впливу на розвиток дитини. Цей метод дозволяє дитині самовиразитися, подолати психологічні бар'єри, розвинути фантазію, мислення та навички спілкування.

У практиці застосовують:

- вільну гру з піском, конструктором, ляльками;
- сюжетно-рольові ігри;
- ігри з психотерапевтичними іграшками;
- ігри-заняття з арт-елементами (малювання, ліплення, аплікація).

Ігрова терапія є невід'ємною частиною корекційної програми для дітей з розладами аутистичного спектру, мовленнєвими та емоційно-вольовими порушеннями.

• Психологічне консультування. Психологічне консультування є формою підтримки як для дитини, так і для її соціального оточення – батьків, вихователів, педагогів. Її мета — забезпечити психологічний комфорт, сформуванню адекватне ставлення до особливостей дитини та надати рекомендації щодо взаємодії з нею.

Завдання консультування:

- роз'яснення батькам особливостей розвитку дитини;
- підтримка сім'ї у прийнятті діагнозу та створенні ресурсного середовища;
- профілактика емоційного вигорання педагогів;
- сприяння конструктивній взаємодії всіх учасників освітнього процесу.

Форми проведення: індивідуальні бесіди, групові заняття, родинні консультації, тренінги для батьків. Консультування часто включає елементи психоосвіти, коучингу, а також методи сімейної терапії.

Психолого-педагогічна підтримка дітей з особливими освітніми потребами (ООП) є результатом злагодженої міждисциплінарної взаємодії різних фахівців. Кожен учасник команди супроводу виконує чітко визначені функції, спрямовані на всебічний розвиток дитини, її адаптацію до освітнього середовища та соціалізацію. Основна роль вихователя (педагога дошкільного закладу) забезпечити освітній процес із врахуванням індивідуальних особливостей дитини з ООП. Сюди входить і проводити заняття з урахуванням адаптаційних або модифікованих програм; формувати сприятливе соціальне середовище для дитини; спостерігати за поведінкою, розвитком та емоційним станом дітей; вести спільну діяльність із психологом, логопедом, дефектологом для реалізації корекційних цілей; інформувати батьків про успіхи та труднощі дитини. Практичний психолог забезпечує стан емоційного комфорту, психоемоційного розвитку та

психологічної діагностики: проводить первинну та поточну психодіагностику дітей; розробляє та реалізує індивідуальні корекційні програми (наприклад, розвиток емоційної сфери, пам'яті, уваги); проводить ігрову терапію, арт-терапію, сенсорну інтеграцію; працює з батьками (консультування, тренінги, психоосвіта); бере участь у створенні та реалізації Індивідуальної програми розвитку (ІПР). Логопед (вчитель-логопед) проводить корекцію мовленнєвих порушень та розвиває комунікативні компетентності, діагностує тип мовленнєвого порушення (дислалія, алалія, заїкання тощо); проводить індивідуальні та групові логопедичні заняття; розвиває артикуляційну моторику, фонематичний слух, словниковий запас; тісно співпрацює з вихователями та психологами для комплексної підтримки; підказує батькам вправи для занять удома. Асистент вихователя, або асистент дитини, надає постійну підтримку у побутовій та навчальній діяльності. Він допомагає дитині орієнтуватися у просторі групи, включатися в діяльність, контактувати з однолітками. Асистент є своєрідним посередником між дитиною та освітнім середовищем. Дефектолог (спеціальний педагог) забезпечує реалізацію корекційних програм відповідно до особливостей розвитку дитини. Він працює з дітьми, які мають інтелектуальні порушення, труднощі у навчанні, розлади аутистичного спектру. Дефектолог розвиває пізнавальні процеси, сенсорну сферу, навички самообслуговування. Медичний працівник забезпечує фізичне здоров'я дитини, спостерігає за дотриманням санітарно-гігієнічних норм, координує питання медичного супроводу дітей з хронічними захворюваннями, а також підтримує комунікацію з батьками щодо особливих потреб дитини. Координація роботи всієї команди здійснюється керівником закладу дошкільної освіти, який відповідає за створення умов для

реалізації інклюзивного навчання, організовує співпрацю з інклюзивно-ресурсними центрами (ІРЦ), формує індивідуальні освітні траєкторії.

Таким чином, ефективна психолого-педагогічна підтримка дітей з ООП у ЗДО можлива лише за умови професійної взаємодії всіх учасників освітнього процесу, де кожен фахівець має свою чітко окреслену роль. Психолого-педагогічна підтримка дітей з особливими освітніми потребами в дошкільних закладах є комплексним процесом, що вимагає індивідуального підходу, міждисциплінарної співпраці та активного залучення сім'ї. Ефективна реалізація таких підходів сприятиме повноцінному розвитку та соціалізації дітей з ООП.

Список використаних джерел:

1. Жук Т.В., Ілляшенко Т.Д., Луценко І.В. та ін. Консультативно-діагностичний супровід дітей з особливими освітніми потребами в діяльності психолого-медико-педагогічних консультацій. УНМЦ практичної психології і соціальної роботи, Київ, 2016.
2. Сторчакова О. В. Психологічний супровід дітей з особливими освітніми потребами. 2024.

Юричко Д. М., здобувачка освіти II-Ж курсу;
керівник: Рязанова В.О.,
викладач зарубіжної та дитячої літератури,
спеціаліст вищої категорії

ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ТА СУЧАСНІ МЕТОДИ ЛОГОПЕДИЧНОЇ РОБОТИ В СПЕЦІАЛЬНІЙ ОСВІТІ

Сучасна спеціальна освіта все більше зосереджується на впровадженні інноваційних технологій у логопедичну практику, щоб ефективно працювати з дітьми, які мають особливі освітні потреби. Важливість індивідуального підходу до навчання та покращення корекційних методик зумовлює використання новітніх рішень, таких як мультимедійні засоби, інтерактивні програми та доповнена реальність [4]. Ці технології сприяють розвитку мовленнєвих навичок і допомагають дітям легше адаптуватися до загальноосвітнього середовища. Використання сучасних інструментів дає змогу підлаштовувати навчальний процес під потреби кожної дитини, що робить спеціальну освіту більш ефективною та результативною [3; 5].

Система спеціальної освіти для дітей з особливими освітніми потребами переживає суттєві зміни, що вимагають оновлення підходів до навчання та корекційної роботи. Зокрема, логопедична діяльність, яка є важливим елементом розвитку мовлення у таких дітей, потребує активного використання сучасних технологій для підвищення ефективності корекційних заходів [1]. Змінюються методи роботи логопедів у зв'язку з технологічним прогресом та необхідністю індивідуального підходу до кожної дитини. Використання цифрових

ресурсів, інтерактивних навчальних платформ та доповненої реальності відкриває нові можливості для корекційного навчання, водночас вимагаючи ретельного аналізу їхньої дієвості та розробки оптимальних моделей застосування [4; 5].

У зв'язку з цим виникає потреба у глибшому дослідженні сучасних технологій, що впроваджуються в логопедичну практику, а також у визначенні їхнього впливу на мовленнєвий розвиток дітей із порушеннями. Важливо зрозуміти, наскільки ефективними є новітні методи в навчальному процесі, як вони сприяють корекції мовленнєвих розладів і яким чином їх можна інтегрувати в освітнє середовище для досягнення максимальних результатів [2]. Дослідження методів застосування інноваційних технологій у логопедичній практиці активно проводяться як в Україні, так і за її межами. Вони охоплюють різні аспекти використання новітніх засобів навчання та їхнього впливу на мовленнєвий розвиток дітей із порушеннями мовлення.

Американський науковець Л. Д. Джонсон [3] вивчає можливості мультимедійних технологій у логопедичній корекції. Він зазначає, що використання аудіовізуальних матеріалів, інтерактивних вправ та анімації сприяє кращому засвоєнню мовних конструкцій і допомагає дітям легше сприймати нову інформацію. На його думку, мультимедійні засоби можуть значно підвищити мотивацію до навчання, що є особливо важливим у роботі з дітьми, які мають труднощі у спілкуванні. Ще один зарубіжний дослідник, Н. К. Кларк [2], аналізує роль технологій доповненої реальності у процесі навчання дітей з мовленнєвими порушеннями. Він доводить, що інтерактивне середовище, створене за допомогою AR-технологій, допомагає дітям краще розуміти абстрактні поняття та активніше взаємодіяти з навчальним

матеріалом. Науковець підкреслює, що доповнена реальність може значно покращити мотивацію дітей до занять, роблячи навчання більш захопливим та ефективним.

Вітчизняні дослідники також активно вивчають можливості впровадження цифрових технологій у логопедичну практику. О. В. Савченко [5] зосереджується на використанні інтерактивних програм у процесі корекційного навчання. Він зазначає, що такі програми дозволяють адаптувати навчальні матеріали відповідно до рівня розвитку мовлення кожної дитини, що значно підвищує ефективність занять. Особливу увагу дослідник приділяє персоналізованим платформам, які враховують індивідуальні особливості учнів і дають змогу логопедам більш гнучко підходити до організації занять.

Інші українські вчені, зокрема І. І. Громова та В. М. Лисенко [1], досліджують вплив інтерактивних платформ на процес корекції мовлення. У своїх роботах вони доводять, що використання таких технологій значно покращує рівень комунікативних навичок у дітей. Зокрема, інтерактивні вправи, мобільні додатки та онлайн-платформи дають змогу дітям активно взаємодіяти з матеріалом, що сприяє швидшому засвоєнню мовленнєвих конструкцій та покращенню вимови.

Колектив українських авторів, серед яких О. Г. Іванова та П. В. Шевченко [3], зосереджується на практичному застосуванні мультимедійних засобів у логопедичній роботі. Вони доводять, що поєднання відеоматеріалів, анімаційних елементів та інтерактивних завдань допомагає дітям легше засвоювати мовленнєві правила та структури. Дослідники підкреслюють, що мультимедійні засоби не лише підвищують ефективність навчального процесу, а й сприяють формуванню в дітей

позитивного ставлення до занять, що є важливим для їхньої подальшої соціалізації [3, с. 104].

Важливо зазначити, що, незважаючи на велику кількість наукових праць, деякі аспекти впровадження інноваційних технологій у логопедичну практику ще недостатньо вивчені. Зокрема, актуальними залишаються питання адаптації новітніх методик до специфічних потреб різних категорій дітей, а також їх ефективного поєднання із загальноосвітньою програмою. Дослідження цих аспектів є необхідною умовою для вдосконалення корекційного процесу та сприяння успішній інтеграції дітей із особливими освітніми потребами у суспільство.

Розвиток спеціальної освіти в сучасних умовах вимагає впровадження інноваційних підходів до корекційної роботи з дітьми, які мають мовленнєві труднощі. Використання сучасних технологій сприяє підвищенню ефективності навчального процесу, проте потребує детального аналізу та адаптації до специфічних потреб дітей. Останні тенденції демонструють активне впровадження цифрових ресурсів, таких як спеціалізовані логопедичні програми, мобільні застосунки та інтерактивні платформи, які значно розширюють можливості корекційної роботи [2; 4; 5].

Головною перевагою технологічних інструментів є їхня гнучкість та здатність пристосовуватися до індивідуальних особливостей кожної дитини. Наприклад, персоналізовані навчальні програми дозволяють коригувати зміст завдань відповідно до рівня розвитку мовлення учня, що покращує засвоєння матеріалу та підвищує мотивацію до занять [5, с. 88]. Завдяки такому підходу логопедична робота стає ефективнішою та більш адаптивною до потреб дитини.

Окрім цифрових інструментів, у логопедичній практиці дедалі активніше застосовуються творчі

методики, зокрема арт-терапія, ігрові форми навчання та нейропсихологічні методи корекції [1; 3; 4]. Вони сприяють створенню комфортної атмосфери для дитини та дозволяють комплексно працювати над подоланням мовленнєвих труднощів, охоплюючи фонетичний, лексичний та граматичний аспекти мовлення.

Дослідження, проведені серед практикуючих логопедів, свідчать про те, що застосування інноваційних технологій у корекційній роботі сприяє не лише покращенню мовленнєвих навичок дітей, а й загальному розвитку їхньої комунікації [2; 5]. Використання інтерактивних вправ, спеціалізованих комп'ютерних програм та мобільних застосунків допомагає підтримувати інтерес дітей до занять, що є ключовим фактором у досягненні успішних результатів.

Проте широке впровадження новітніх технологій також породжує певні труднощі. Одним із головних викликів є необхідність професійної підготовки спеціалістів, здатних ефективно використовувати ці інструменти у своїй роботі. Відповідно, підвищення рівня кваліфікації логопедів є важливою умовою для успішної інтеграції технологічних рішень у корекційний процес [5].

Отже, сучасні технологічні засоби та методики значно розширюють можливості корекційної роботи з дітьми, які мають мовленнєві порушення. Для забезпечення їхньої максимальної ефективності необхідний комплексний підхід, що передбачає вдосконалення методик, підготовку спеціалістів та систематичний аналіз результатів впровадження нових технологій у практику логопедичної роботи.

Список використаних джерел:

1. Бондаренко Л. А. Інноваційні підходи у логопедичній практиці: сучасні технології та методи. *Вісник спеціальної педагогіки*, 2022. № 1, С. 45–58.
2. Гончарова І. В. Сучасні методи логопедичної роботи в контексті спеціальної освіти. *Науковий вісник Черкаського університету*, 2019. № 20, С. 77–90.
3. Козак Н. М. Впровадження новітніх технологій у логопедичній практиці: перспективи та практичні аспекти. *Проблеми сучасної педагогіки*, 2021. № 3, С. 102–115.
4. Мельник О. П. Сучасні методи та технології у логопедичній роботі: огляд та аналіз. *Журнал спеціальної педагогіки та психології*, 2019. № 8, С. 56–69.
5. Остапенко Т. В. Інноваційні технології в корекційній роботі з дітьми з мовленнєвими порушеннями. *Корекційна педагогіка та психологія*, 2020. № 12, С. 88–99.

УДК 159.98.942:3769(043.2)

Яцура А.І., здобувачка освіти II-IV курсу;
керівник: Мішкулинець О.О., к.псих.н.,
викладач психолого-педагогічних дисциплін,
спеціаліст вищої категорії, викладач-методист

КОРЕКЦІЯ ЕМОЦІЙНОЇ СФЕРИ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСОВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ ЗАСОБАМИ ІЗОТЕРАПІЇ

У сучасних умовах, як в Україні, так і на міжнародному рівні, спостерігається зростання кількості дітей із психофізичними порушеннями розвитку.

Особливим викликом у цьому контексті є поширеність розладів емоційно-вольової сфери серед дітей із зазначеними порушеннями.

Згідно з дослідженнями таких науковців, як С. Дуванова та Н. Трофімова, прояви емоційних розладів у таких дітей варіюються від підвищеної емоційної збудливості, дратівливості до станів загальмованості, сором'язливості та боязкості. Діти цієї категорії вимагають особливого підходу до корекційної роботи, що передбачає використання адаптивних і багатовекторних методів впливу на їхню емоційну сферу. Одним із таких методів є арт-терапія — самостійний науково-практичний напрямок, який поєднує профілактичні, лікувальні, корекційні та педагогічні аспекти. Арт-терапія є ефективним засобом допомоги дітям із порушеннями, сприяючи покращенню їхнього емоційного стану та адаптації до соціального середовища. Арттерапія є міждисциплінарним напрямом, що інтегрує до своїх практик знання з психології, медицини, педагогіки, культурології та інших галузей [2].

У сучасному освітньому середовищі різних країн дедалі активніше впроваджується інноваційний підхід, орієнтований на збереження здоров'я, а саме терапія мистецтвом. Однією з найбільш популярних форм арттерапії виступає ізотерапія (малювання, ліпка), мета якої полягає у психокорекції за допомогою образотворчої діяльності. Зазвичай ізотерапія має неклінічну спрямованість і адресована в першу чергу здоровій особистості. Однак ключовими завданнями залишаються сприяння особистісному розвитку, вихованню та соціалізації, а також забезпечення психологічного благополуччя та емоційної рівноваги груп чи колективів через засоби художньої діяльності. Особливо вразливою до стресу залишається дитяча категорія, що зумовлено, зокрема, особливостями вікових криз, дефіцитом

належного виховання або браком розуміння з боку дорослих.

Слід зазначити, що використання методів ізотерапії (активних чи пасивних) сприяє формуванню у дітей з особливими освітніми потребами ефективної системи психологічного захисту. Художнє самовираження допомагає кожній людині розкрити свій творчий потенціал, компенсувати негативні емоційні переживання через мистецтво та вдосконалювати комунікативну взаємодію як із власними творами, так і з іншими людьми. Водночас естетичне сприйняття художніх творів здатне трансформувати негативні емоції в позитивні [3].

Позитивний вплив образотворчої діяльності на дітей був предметом досліджень як вітчизняних, так і зарубіжних учених. Серед них варто відзначити праці таких дослідників, як А.В. Запорожець, Є.І. Ігнат'єв, В.С. Кузін, Б.М. Неменський, Н.П. Сакуліна, Б. Джефферсон, Е. Крамер, В. Лоунфельд і У. Ламберт.

Ізотерапія виконує функцію символічного засобу комунікації між учителем і дітьми. Художні образи здатні відображати широку гаму підсвідомих процесів: починаючи від дитячих страхів і внутрішніх конфліктів до спогадів чи сновидінь – феноменів, що є предметом аналізу психотерапевтів у контексті фрейдистської методології [1].

Відтак, малювання відіграє ключову роль у розвитку дитини, сприяючи глибшому усвідомленню власного «я», дозволяючи вільно висловлювати свої думки, почуття та емоції. Цей процес виступає своєрідним каналом звільнення від внутрішніх конфліктів і сильних переживань, сприяє самовираженню, допомагає мріяти та формувати надії. Малювання є не лише засобом відображення сприйняття навколишньої дійсності, але й виступає інструментом її осмислення, моделювання та творчої трансформації [5].

Оскільки цей вид діяльності залишається складовою освітньої програми початкової школи, діти зазвичай із задоволенням відгукуються на пропозицію використовувати малювання під час психологічних консультацій. Процес малювання створює унікальну можливість для дитини висловити свої почуття, бажання та мрії, а також переосмислити власні стосунки в різних життєвих ситуаціях. Завдяки цьому безболісно опрацьовуються навіть травматичні або неприємні спогади. Це дозволяє знизити емоційне напруження та сприяє особистісному зростанню. Методика малювання цінна не тільки як спосіб самовираження та переробки психотравматичних переживань; вона потребує активного залучення багатьох психічних функцій, таких як мислення, мовленнєва виразність, пам'ять, уява, зорово-моторна координація. Завдяки цьому відбувається відновлення психоемоційного стану дитини та розвиток її моторних актів [4].

Зауважимо, що малювання має високу психотерапевтичну цінність для дітей з особливими освітніми потребами: воно допомагає дитині опрацювати травматичний досвід, відновити емоційну рівновагу, сформувати психологічні захисні механізми та досягти емоційного дорослішання. Крім того, цей метод виступає ефективним інструментом корекції негативних емоційних станів. Аналізуючи малюнки дитини, зокрема їхню динаміку у процесі змін, можна не лише виявити актуальні емоційні проблеми особистісного характеру дитини, але й успішно проводити їх корекцію через інтерпретацію творчої діяльності.

Таким чином, корекційна робота, у формі ізотерапії, являє собою специфічний вид психолого-педагогічної взаємодії, спрямований на створення оптимальних умов для гармонійного психічного розвитку дитини з

особливими освітніми потребами за допомогою образотворчого мистецтва. Вона передбачає надання спеціалізованої психологічної допомоги через використання таких творчих методів, як малювання, що є дієвим засобом підтримки та управління емоційним станом дітей.

Список використаних джерел:

1. Бабій І.В. Теорія і практика арт-терапії: Теорія і практика арттерапії : навчально-методичний комплекс / Уклад. І.В. Бабій. – Умань, Алмі, 2014.
2. Засенко В.В. До проблеми особистісного підходу у навчанні дітей з порушеннями психофізичного розвитку / Дидактичні та соціальнопсихологічні аспекти корекційної роботи у спеціальній школі: Наук.- метод. зб.: Вип. 8 /– К.: Наук. світ, 2006.– с. 85–88.
3. Колупаєва А.А., Савчук Л.О. Діти з особливими освітніми потребами та організація їх навчання. Видання доповнене та перероблене: наук.-метод. посіб. / А.А. Колупаєва, Л.О. Савчук, К.: Видавнича група «АТОПОЛ», 2015. – 274 с.
4. Лисенкова І.П. Інноваційні засоби розвитку емоційної сфери дітей передшкільного віку з легкою розумовою відсталістю. Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. Харків, 2018. № 64. С. 91-94.
5. Федій О.А. Теорія і практика підготовки педагогів до використання засобів естетотерапії у професійній діяльності: дис. ... доктора пед. наук: 13.00.04 / Федій Ольга Андріївна. – К., 2019. – 500 с.

СЕКЦІЯ ІІ. ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ В ОСВІТІ СУЧАСНИХ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ

УДК: 821.161.2:004.8 (043.2)

Галац А.С., здобувачка освіти ІІ-Ж курсу;
керівник: Резнікова К.В.,
викладач української мови та літератури,
спеціаліст І категорії

ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ ДЛЯ ХАРАКТЕРИСТИКИ ОБРАЗІВ (НА ПРИКЛАДІ ДРАМИ - ФЕЄРІ «ЛІСОВА ПІСНЯ» ЛЕСІ УКРАЇНКИ)

Сучасний світ перебуває в стані стрімких технологічних змін, і штучний інтелект стає невід'ємною частиною різних сфер людської діяльності. Його використання дозволяє автоматизувати складні процеси, пришвидшувати аналіз великих обсягів інформації. в умовах інформаційного перевантаження ші допомагає структурувати дані, виявляти приховані закономірності та генерувати нові ідеї, що сприяє розвитку науки, освіти та культури. крім того, інтеграція штучного інтелекту в наукові дослідження розширює можливості міждисциплінарного аналізу, сприяє об'єктивності висновків і відкриває нові перспективи для інноваційних відкриттів.

Лєся Українка — одна з найвидатніших постатей української літератури, її твори відзначаються глибокою емоційною і філософською наповненістю, в яких можна знайти багатство символів, метафор і складних образів. Застосування штучного інтелекту (ІІ) до аналізу літературних образів дозволяє по-новому поглянути на

твори Лесі Українки, оскільки штучний інтелект має здатність обробляти великі обсяги текстів з високою швидкістю та точністю. Це допомагає створити більш об'єктивну картину творів, надаючи можливість виявити певні закономірності, які не завжди помітні при традиційному ручному аналізі. Наприклад, за допомогою ШІ можна швидко виділити повторювані образи, теми, мотиви, що дозволяє більш чітко простежити еволюцію персонажів у творах авторки та глибше зрозуміти їх значення.

Вивчення можливостей штучного інтелекту для характеристики літературних образів у контексті творчості Лесі Українки є інноваційною та перспективною темою. Вже існують праці, які інтегрують ШІ у сферу аналізу творчості цієї визначної авторки. Зокрема, Янчук Лада Ярославівна у своїй магістерській роботі «Література і мистецтво у контексті штучного інтелекту» досліджує вплив ШІ на мистецькі та літературні процеси. М. Якуб використовує алгоритми штучного інтелекту для створення візуалізацій епізодів із життя Лесі Українки, демонструючи здатність технологій унаочнювати літературні образи.[2]

О. Подлісецька зосереджується на методології дослідження творчості письменниці у XXI столітті, акцентуючи увагу на рецепції та аналізі її образів. К. Олійник у дисертації «Метажанрові інтенції містерії і творчість Лесі Українки» розглядає жанрові й змістові особливості драматургії письменниці. Ці роботи відображають різноманітні підходи до вивчення творчості Лесі Українки, у тому числі спроби застосування ШІ для аналізу та візуалізації її літературних образів. Проте напрямок безпосереднього поєднання штучного інтелекту з детальною характеристикою образів у творах Лесі Українки залишається мало дослідженим. Тож ваше дослідження здатне стати значним внеском у цей

перспективний науковий напрямок. Використання штучного інтелекту для характеристики образів у драмі-фесрії «Лісова пісня» Лесі Українки відкриває широкі можливості для глибокого аналізу тексту, взаємозв'язків між персонажами та символіки твору. ШІ здатен виявляти ключові риси героїв, їхню емоційну динаміку, порівнювати їхні характеристики та навіть створювати візуальні або текстові реконструкції на основі наявних даних.

1. Автоматизований аналіз тексту

ШІ може аналізувати текст «Лісової пісні» шляхом:

- Визначення ключових характеристик персонажів (наприклад, Мавка як символ природи й свободи, Лукаш як уособлення людини, що вагається між духовним і матеріальним).
- Виявлення тематичних ліній (кохання, внутрішній конфлікт, боротьба між матеріальним і духовним, проблема гармонії людини з природою).
- Аналіз частотності слів та мовних особливостей для визначення емоційного тону реплік персонажів.

2. Характеристика образів за допомогою ШІ

Мавка

- Використовуючи обробку природної мови (NLP), ШІ може визначити, що мова Мавки багата на поетичні образи, порівняння та звернення до природи.
- Її репліки часто містять символіку свободи, кохання та життя.
- Вона представлена як гармонійне поєднання краси, душевної чистоти та зв'язку з природою.

Лукаш

- Його мова простіша, реалістичніша, часто містить сумніви й коливання.
- Аналіз конфлікту Лукаша через алгоритми машинного навчання може показати, як змінюється його ставлення до Мавки та як матеріальні цінності впливають на його вибір.

Килина

- Її мова більш різка, конкретна, прагматична, що підкреслює її як образ грубої матеріальної сили.
- ШІ може аналізувати її роль як антипода Мавки, виявляючи мовні конструкції, що відображають жорсткість і раціональність.

3. Візуалізація персонажів

Штучний інтелект може створювати ілюстрації персонажів на основі їхнього опису в тексті. Наприклад, алгоритми можуть:

- Генерувати зображення Мавки з урахуванням її зовнішнього вигляду (зелена сукня, вінок, довге волосся).
- Зобразити контраст між Лукашем та Килиною, підкресливши їхні характери через деталі одягу й вирази обличчя.

4. Аналіз емоцій персонажів

Методи аналізу тональності (sentiment analysis) можуть визначати емоційні зміни в репліках героїв. Наприклад:

- Мова Мавки в першій частині тексту сповнена світла й радості, а ближче до кінця стає сумнішою, що відображає її трагедію.
- Лукаш проходить шлях від щирої цікавості до зневіри та жалю, що можна простежити через зміну його слів і синтаксису.

5. Порівняльний аналіз з іншими творами

ШІ може порівнювати персонажів «Лісової пісні» з іншими літературними героями (наприклад, порівняння Мавки з Русалкою з твору Пушкіна чи Офелією з «Гамлета»).

Використання штучного інтелекту для характеристики образів у «Лісовій пісні» допомагає не лише автоматизувати аналіз тексту, а й глибше розкрити його символіку, емоційну динаміку та художню цінність. Це дозволяє проводити нові дослідження, візуалізувати

персонажів і навіть робити прогнозування щодо їхніх дій, спираючись на текстові дані.

Список використаних джерел:

1. Янчук Л. Література і мистецтво у контексті штучного інтелекту. Інституційний репозитарій Київського національного університету імені Тараса Шевченка. URL: <https://ir.library.knu.ua/404>
2. Якуб М. Як III бачить життя Лесі Українки: письменник Мартин Якуб створив унікальні зображення - НСПУ. НСПУ. URL: https://nspu.com.ua/novini/yak-shi-bachit-zhittya-lesi-ukrainki-pismennik-martin-yakub-stvoriv-unikalni-zobrazhennya/?utm_source
3. Подлісецька О. Методологія досліджень творчості Лесі Українки у XXI ст. | Вісник Одеського національного університету. Філологія. Вісник Одеського національного університету. Філологія. URL: https://philolvisnyk.onu.edu.ua/article/view/237678?utm_source
4. Олійник К. Метажанрові інтенції містерії і творчість Лесі Українки - Катерина Олійник - Тека авторів - Чтиво. Чтиво. URL: https://chtyvo.org.ua/authors/Oliinyk_Kateryna/Metazhanrovi_intentsii_misterii_i_tvorchist_Lesi_Ukrainky/?utm_source
5. Моклиця М. Інтерпретація мовних образів художнього тексту (на прикладі драматургії Лесі Українки). Національний авіаційний університет. URL: <https://er.nau.edu.ua/items/2d5faf59-310f-4386-9dab-9f0a57df9924>
6. Використання ChatGPT як асистента у творчому письмі | Технологія і техніка друкарства. Технологія і техніка друкарства. URL: <https://ttdruk.vpi.kpi.ua/article/view/297845>

Головка В.В., здобувачка освіти II-V курсу;
керівник: Резнікова К.В.,
викладач української мови та літератури,
спеціаліст I категорії

ВИДИ ШТУЧНИХ ІНТЕЛЕКТІВ В ОСВІТІ

У сучасному світі впровадження Штучного Інтелекту (ШІ) в освітній процес є необхідністю, оскільки вони допомагають адаптувати навчальний процес до вимог інформаційного суспільства та підготувати молоде покоління до життя в умовах цифрової епохи.

Наявність величезних обсягів даних, поєднана з відкритістю доступу, створила безпрецедентну хвилю інтересу до ChatGPT з боку звичайних користувачів інтернету. Для залучення першого мільйона користувачів на свій сайт, цьому сервісу знадобилось лише 5 днів. Для порівняння – Facebook досяг таких показників за 10 місяців, а Netflix – за 3,5 роки. Навіть для динамічної сфери інформаційних технологій, ці показники вражають.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні основи розроблення штучного інтелекту та наслідки його практичного використання розглядали такі відомі вчені: С. Гокінг, Н. Вінер, А. Тьюрінг, Ч. Беббідж, П. Вінсон, В. Глушков, Д. Попов, О. Швирков. До проблем упровадження технологій штучного інтелекту як в Україні, так і в інших країнах світу у своїх наукових публікаціях зверталися Є. Бабич, М. Шишкіна, В. Білик, О. Баранов та інші.

Переваги використання ШІ в освіті:

1.Персоналізоване навчання. Системи ШІ можуть аналізувати індивідуальні потреби і здібності студентів,

створюючи персоналізовані навчальні плани. Це дозволяє студентам навчатися у своєму темпі і зосереджуватися на тих галузях, які потребують особливої уваги.

2.Віртуальні репетитори. ШІ може виступати у ролі віртуальних репетиторів, які доступні 24/7. Вони допомагають студентам розв'язувати завдання, пояснюють складні концепції та відповідають на питання в режимі реального часу.

3.Підтримка під час підготовки до іспитів. Інтелектуальні системи можуть створювати індивідуальні тести та завдання, що допомагають студентам підготуватися до іспитів. Вони також можуть відстежувати прогрес та надавати зворотний зв'язок.

4.Автоматизація рутинних завдань. ШІ може автоматизувати рутинні завдання, такі як складання розкладу, нагадування про дедлайни та управління навчальними матеріалами, що дозволяє студентам зосередитися на навчанні.

5.Доступ до навчальних матеріалів. ШІ може допомогти студентам швидко знаходити релевантні навчальні матеріали, такі як книги, статті, відео та інші ресурси, на основі їхніх інтересів і потреб.

Отже, штучний інтелект блискавично швидко увійшов у різні сфери нашого життя, зокрема і в освіту. Чи змінив він її? Так, ми просто зараз уже у процесі масштабних змін, на які неможливо не зважати. Так, їх іноді складно зрозуміти чи передбачити на всі 100%, утім, робити це все одно варто. ШІ – важливий гравець на освітньому полі, який може стати справжнім. І результати дослідження свідчать: і вчителі, і учні все більше знайомляться з AI-технологіями, все краще їх опановують, позбуваються певних побоювань і стереотипів, вчать обходити гострі кути вта точно готові до нових цікавих рішень. усього навчання. Чат-боти можуть зробити процес

онлайн-навчання більш продуктивним, пропонуючи персоналізовані програми. Такий варіант економить час не тільки користувача, але й професора, даючи першому можливість отримати необхідну інформацію миттєво і в будь-який час доби, а другого ефективніше використовувати час на розробку навчальних матеріалів і поглиблення роботи із студентами, учнями..

Використання ШІ надає можливість адаптивності і персоналізованості навчального процесу. Система цифрового оцінювання студента, учня ШІ дозволяє викладачу швидко коригувати курс навчання; ШІ дозволяє оцінити рівень знань студентів, учнів підібрати найбільш оптимальний формат навчання. Але ШІ не замінить викладача. Слід не забувати, що ШІ необхідно навчати і процес навчання, оцінки якості цього навчання лежить на викладачеві.

Результати дослідження є значимими у створенні психологічних програм з корекції щодо підвищення креативності особистості в процесі виконання професійних обов'язків. Молодим людям, на майбутнє, будуть корисними цифрова грамотність, вміння спілкуватися не тільки з однолітками, а й з ІТ-технологіями, які сприятимуть розвитку сучасного суспільства. Отож творче мислення, здатність акумулювати оригінальні ідеї та втілювати їх у життя послужить потужним помічником в отриманні молодими українцями якісної сучасної освіти.

Список використаних джерел:

1. Пчелянський, Д. and С.Воїнова. «ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ: ПЕРСПЕКТИВИ ТА ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ.» *Automation of technological and business processes* 11, no. 3 (November 11, 2019): 59–64. <http://dx.doi.org/10.15673/atbp.v11i3.1500>.

2. Смержевський, Н. «Штучний інтелект: перспективи розвитку.» Thesis, Київський національний університет технологій та дизайну, 2019.
<https://er.knutd.edu.ua/handle/123456789/14286>
3. Мар'єнко, М., Шишкіна, М., & Коновал, О. (2022). Методологічні засади формування хмаро орієнтованих систем відкритої науки у закладах вищої педагогічної освіти. Інформаційні технології і засоби навчання, 89(3), 209–232. <https://doi.org/10.33407/itlt.v89i3.4981>
4. Григоров, О., Аніщенко, Г., Стрижак, В., Петренко, Н., Турчин, О., Окунь, А., & Пономарьов, О. (2022). Штучний інтелект. Машинне навчання. Автомобіль і електроніка. Сучасні технології, (15), 17–27.
<https://doi.org/10.30977/VEIT.2226-9266.2019.15.0.17>

УДК 004.8:811.111:82-343 (043.2)

Міщук К. С., здобувачка освіти III-IV курсу;
керівник: Іщук К. П.,
викладачка іноземної мови,
спеціаліст I категорії

THE USE OF AI IN GENERATING LINGUISTIC FAIRYTALES FOR ENGLISH LANGUAGE LEARNERS

In the context of modern education, the integration of Artificial Intelligence (AI) into language learning has opened new opportunities for creativity, personalization, and motivation. One particularly engaging method gaining attention is the creation of linguistic fairytales—stories designed to teach language structures in a meaningful and imaginative way. With AI tools now available to support educators and learners, this

approach is evolving into a powerful resource for English as a Foreign Language (EFL) instruction.

Linguistic fairytales are fictional narratives that embed grammatical rules or vocabulary into the plot. They often feature personified grammar elements, such as Verb Wizards or Adjective Monsters, allowing learners to experience language through stories rather than through isolated exercises [1]. Research suggests that this storytelling approach helps young learners visualize abstract concepts, making language rules easier to understand and remember [1].

This method can be especially effective in primary education, where imagination plays a central role in the learning process. When children encounter language structures in a fairytale context, they tend to internalize them more naturally, and this leads to better long-term retention.

Recent advancements in AI technology, particularly large language models like ChatGPT, allow educators to generate customized linguistic fairytales in a matter of minutes. Teachers can input specific grammar topics—such as modal verbs or the Present Perfect tense—and receive original stories tailored to a certain level and age group [2].

AI-generated texts can also be adapted instantly, allowing for greater flexibility and differentiation. For example, a story about conditionals can be rewritten for younger learners using simpler vocabulary or made more complex for older students. This makes AI a valuable co-creator in the teaching process, rather than just a tool for automation [4].

AI-generated linguistic fairytales contribute to several key areas of language acquisition:

- contextual learning - grammar and vocabulary appear in natural, engaging situations;
- motivation - learners are more eager to read and interact with imaginative content;

- critical thinking - students can be invited to continue the story, correct grammar mistakes, or write alternative endings - transforming passive reading into active language production [2].

Moreover, this method supports inclusive education, as stories can be adapted for learners with different needs, backgrounds, or learning styles [2].

The integration of AI into teacher education programs also presents new pedagogical opportunities. Future teachers are encouraged to experiment with AI tools to generate lesson materials, including linguistic fairytales. This not only improves their digital literacy but also encourages reflective teaching practice [3].

In recent studies, many trainee teachers expressed a positive attitude toward AI-supported storytelling. They found it useful not only for generating ideas, but also for improving engagement in their future classrooms [3].

Despite its advantages, the use of AI for linguistic storytelling is not without challenges. Generated stories must be reviewed for grammatical accuracy, logical coherence, and age-appropriateness. Teachers must act as editors and curators, ensuring that the material aligns with learning goals.

Another concern is over-reliance on technology. While AI can inspire creativity, it should not replace the teacher's judgment, experience, or personal touch in the classroom [4]. Instead, AI should be seen as a supportive resource—a partner in the creative process.

AI-powered linguistic fairytales represent a promising intersection between technology, storytelling, and language education. They offer a fresh and engaging approach to grammar instruction, particularly for young learners and future teachers. With careful guidance, AI can enhance both the learning experience and the teaching process, making English language acquisition more imaginative, effective, and inclusive.

Список використаних джерел:

1. Карпенко Г. М. Казка як мотиваційний чинник для вивчення іноземної мови. *Закарпатські філологічні студії*. 2021. Т. 1 : 17. С. 134–137.
2. Нос Л. С., Мандзяк М. М. Особливості створення лінгвістичної казки для пояснення граматичного матеріалу на уроках англійської мови в початкових. *«Молодий вчений»*. 2021. Т. 8 : 96. С. 65–68.
3. Belda-Medina J. AI-Driven Digital Storytelling: A Strategy for Creating English as a Foreign Language (EFL) Materials. *International Journal of Linguistics Studies*. 2024. Т. 4. С. 40–49.
4. Rufenacht R., Mccarthy P., Lamkin T. Fairy Tales and ESL Texts: An Analysis of Linguistic Features Using the Gramulator. *Proceedings of the 24th International Florida Artificial Intelligence Research Society Conference*, Palm Beach, USA, 18–20 трав. 2011. 2011. С. 287–292.

УДК 373.3.091.2:004.8(043.2)

Назаренко С.В., здобувачка освіти ІІ-Г;
керівник: Граб М.В,
викладач математичних дисциплін,
викладач вищої категорії, доктор філософії

МОЖЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

В умовах сьогодення використання штучного інтелекту в освітньому процесі є сучасною реальністю. Слід зазначити, що Україна є членом Спеціального

комітету із штучного інтелекту при Раді Європи і приєдналася до Організації економічного співробітництва і розвитку з питань штучного інтелекту. У грудні 2020 року Постановою Кабміну № 1556-р. було схвалено «Концепцію розвитку штучного інтелекту в Україні», в якій основною метою – є визначення пріоритетних напрямів і основних завдань розвитку технологій штучного інтелекту для задоволення прав та законних інтересів фізичних і юридичних осіб, побудови конкурентоспроможної національної економіки, вдосконалення системи публічного управління [1].

У Концепції визначено пріоритетні галузі розвитку технологій штучного інтелекту, де провідне місце займає «Освіта» і «Наука». Основне завдання освіти в розвитку штучного інтелекту – підготовка кваліфікованим кадрів.

Також, згідно з концепцією, необхідно стимулювання наукових досліджень в галузі штучного інтелекту, розвиток наукового співробітництва з міжнародними дослідними центрами. Очікуваними результатами реалізації Концепції є: значне збільшення кількості кваліфікованих спеціалістів у галузі штучного інтелекту, в тому числі наукових та науково-педагогічних працівників, а також поширення серед населення навичок компетентного використання штучного інтелекту; створення сприятливих умов для поширення та підвищення якості наукових досліджень у галузі штучного інтелекту, вихід України на провідні позиції у світовому науковому середовищі у галузі штучного інтелекту [2].

Освітній процес в закладах загальної середньої освіти повинен бути адаптованим до різних обставин і задовольняти сучасні потреби учнів, щоб допомогти їм в майбутньому пристосуватися до умов життя в інформаційному суспільстві. А отже, застосування технологій штучного інтелекту, які б сприяли мінімізації

освітніх втрат учнів як центральних суб'єктів здобуття освіти є вимогою часу.

В наукових доробках А. Шевченко, О. Білокобильського, Є. Бодянського, А. Довбиш, Т. Єрошенко, знаходимо, що за останні десятиліття штучний інтелект досяг великого прогресу: системи штучного інтелекту керують автономними автомобілями, перекладають різними мовами, генерують легкі для прочитання тексти та інше. Підготовка учнів початкової школи до роботи з штучним інтелектом важлива для їхнього майбутнього успіху в цифровому світі [5].

Вважаємо, що пріоритетними напрямками використання технологій штучного інтелекту в освітньому процесі початкової школи є:

1. Індивідуалізоване навчання. Штучний інтелект може адаптувати навчальні матеріали та завдання до індивідуальних потреб кожного учня. Використання персоналізованих програм може допомогти ефективніше розвивати сильні сторони та підтримувати слабкі. Індивідуалізоване навчання за допомогою штучного інтелекту включає використання технологій для адаптації освітніх процесів до потреб і можливостей кожного учня.

2. Автоматизація процесів та адміністративне управління. Автоматизація адміністративних процесів в управлінні навчальними закладами, що дасть змогу ефективніше розподіляти ресурси та взаємодіяти учням і педагогам.

3. Дистанційне навчання та віртуальні класи. Штучний інтелект використовується для розвитку інноваційних електронних платформ та систем дистанційного навчання, що уможливує отримувати учням якісну освіту в будь-якому місці та часі. Штучний інтелект може сприяти розвитку систем дистанційного

навчання та віртуальних класів, коли фізичний доступ до закладів освіти може бути обмеженим.

4. Ментальне здоров'я та психосоціальна підтримка. Необхідним і важливим є використання технологій штучного інтелекту щодо визначення ментального здоров'я учнів. Необхідна розробка віртуальних та розумних систем для визначення та надання психосоціальної підтримки учням.

5. Розвиток навичок майбутнього. Штучний інтелект може відігравати ключову роль у розвитку навичок майбутнього, оскільки він впливає на багато сфер нашого життя.

Проте, разом з багатьма можливостями, використання штучного інтелекту в системі освіти може викликати певні проблеми. Перший виклик, який постає перед освітньою спільнотою, полягає у роз'ясненні етичних норм використання ШІ в навчальному процесі. Так, результати опитування, проведеного у Стенфордському університеті показали активне використання студентами ChatGPT для допомоги з генерацією ідей для майбутніх есе та отримання миттєвого автоматичного зворотного зв'язку на написані власноруч роботи. У такому контексті використання ШІ варто заохочувати. Але використання ChatGPT для генерації готових рефератів чи домашніх робіт є неприпустимим. Тому дуже важливо пояснювати, що використання ШІ може бути корисним у випадку генерації ідей, первинного збору інформації тощо. Проте це не означає, що в навчанні можна повністю покладатися на такі інструменти та видавати їхню роботу за свою [4].

Підсумовуючи вищезазначене, можемо стверджувати, що використання штучного інтелекту в освітньому процесі початкової школи має низку беззаперечних переваг, до яких належать ідеї персоналізованого навчання, вільний доступ до інформації з різноманітних джерел, її перевірка

та аналіз із застосуванням передового інструментарію. Можливості ШІ дозволяють використовувати необмежений потенціал інноваційних технологій в освітньому просторі та забезпечують процес якісної трансформації системи освіти.

Список використаних джерел:

1. Виклюк А.О. Ключові переваги та недоліки застосування штучного інтелекту в закладах вищої освіти у процесі вивчення іноземної мови / Технології добросесного використання штучного інтелекту у сфері освіти та науки: матеріали всеукраїнського науково-педагогічного підвищення кваліфікації. Одеса, 2023. С.51-53.
2. Вишнякова О. AI та освіта: як штучний інтелект вплине на шкільну освіту.
URL:https://lb.ua/blog/olena_vyshniakova/547626_ai_osvita_y_ak_shtuchniy_intelekt.html
3. Вчитель плюс штучний інтелект – це майбутнє освіти.
URL: [https://intboard.ua/pres-sluzhba/blog/vchytelshtuchny-intelekt-tse-maybutnye osvity/](https://intboard.ua/pres-sluzhba/blog/vchytelshtuchny-intelekt-tse-maybutnye_osvity/)
4. Примаченко І. Штучний інтелект в освіті: можливості, виклики та перші кроки великої адаптації.
URL:<https://life.pravda.com.ua/columns/2023/08/4/255650/>
5. «Штучний інтелект в освіті»: для освітян доступний новий курс підвищення кваліфікації.
URL:<https://mon.gov.ua/ua/news/shtuchnij-intelekt-v-osviti-dlya-osvityan-dostupnij-novij-kurs-pidvishennyakvalifikaciyi>

Петричко Н. В., здобувачка освіти II-Ж курсу;
керівник: Рязанова В. О.,
викладач зарубіжної та дитячої літератури,
спеціаліст вищої категорії

ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ ЯК ЗАСІБ ПІДТРИМКИ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНІМИ ПОТРЕБАМИ

В умовах трансформації освітнього процесу в Україні організація інклюзивного простору спрямована на забезпечення дітей з особливими освітніми потребами повноцінним і рівноправним доступом до освітніх послуг. Штучний інтелект (ШІ) стає невід'ємним елементом сучасної освітньої парадигми, забезпечуючи якісно новий рівень адаптації навчального процесу до індивідуальних потреб здобувачів освіти. Особливого значення це набуває в контексті інклюзивної педагогіки, де технологічні рішення дозволяють долати бар'єри, зумовлені когнітивними, сенсорними або моторними порушеннями. Алгоритми машинного навчання та нейромережеві моделі відкривають можливість гнучкого модифікування освітнього контенту відповідно до особливостей сприйняття інформації кожного учня, забезпечуючи персоналізовані траєкторії навчання. Впровадження AI-асистованих технологій не лише сприяє підвищенню ефективності педагогічного процесу, а й актуалізує проблему переосмислення ролі вчителя у цифровому середовищі, адже інтерактивні платформи, адаптивні навчальні системи та інтелектуальні помічники стають інструментами не просто допоміжного, а й корекційного характеру. У цьому контексті особливої уваги потребує питання інтеграції ШІ в практику початкової освіти, де

когнітивний і соціальний розвиток дитини є визначальними факторами її подальшої навчальної траєкторії.

Питанням упровадження та застосування технологій штучного інтелекту в освітньому процесі присвячені праці багатьох українських та іноземних науковців. Серед вітчизняних фахівців варто відзначити роботи Н. Буглай [2], І. Візнюк, В. Кливник, Л. Кудак, О. Матвійчука, Т. Мужанової [3], С. Подласова, А. Поліщук [4], О. Пруса, О. Слободянюк, О. Спіріна, В. Старжинського, С. Терещука, Ю. Щавінського, Ю. Якименка. Варті уваги також дослідження іноземних науковців, які окреслювали різноманітні аспекти використання штучного інтелекту в освіті. Зокрема, значний внесок у дослідження штучного інтелекту в освітньому процесі зробили Е. Адамопулу [1], Д. Корм'є [4], Р. Лакін [3], Дж. Мур [1], Л. Муссіадес [2], Д. Пірс, Д. Сіменс [4], С. Трун [1] та інші. Українські педагоги та технологічні фахівці активно розробляють інноваційні рішення, адаптовані до місцевих освітніх реалій. Одним з найважливіших досягнень штучного інтелекту в освіті стала можливість створення посправжньому індивідуальних навчальних траєкторій. Для дітей з особливими потребами це має вирішальне значення, оскільки традиційні методи навчання часто виявляються недостатньо ефективними.

Розвиток ШІ відкриває нові можливості для підтримки здобувачів освіти з особливими освітніми потребами, сприяючи індивідуалізації та адаптації навчального процесу відповідно до когнітивних, сенсорних чи моторних особливостей учнів. Інтеграція алгоритмів машинного навчання, обробки природної мови та нейромережевих моделей дозволяє розробляти адаптивні освітні системи, здатні не лише аналізувати навчальні досягнення, а й враховувати особливості сприйняття та

засвоєння інформації кожним учнем. Зокрема, штучний інтелект забезпечує автоматизований моніторинг динаміки навчання, оперативно коригуючи рівень складності завдань, темп подачі матеріалу та формат його представлення відповідно до потреб дитини. Такі системи є особливо цінними для учнів із розладами спектру аутизму, дислексією, порушеннями мовлення та слуху, оскільки дозволяють мінімізувати бар'єри в комунікації та сприйнятті знань. Наприклад, технології розпізнавання мовлення та автоматизованого сурдоперекладу полегшують доступ до інформації для дітей із порушеннями слуху, а адаптивні текстові модулі з персоналізованими параметрами шрифту та кольору сприяють комфортному читанню для дітей із дислексією [1; 3; 4].

ШІ також відіграє важливу роль у розширенні можливостей соціалізації дітей із особливими освітніми потребами. Віртуальні тренажери соціальної взаємодії, системи розпізнавання емоцій та інтерактивні комунікативні платформи сприяють формуванню соціальних навичок, що є критично важливими для ефективної інтеграції в суспільство. Крім того, використання інтелектуальних навчальних асистентів дозволяє оптимізувати педагогічний процес, надаючи вчителям додаткові аналітичні інструменти для глибшого розуміння потреб учнів і вибору оптимальних стратегій навчання. Ключовими аспектами застосування ШІ у сфері інклюзивного навчання є [2, с. 25-36]:

- адаптивне навчання (аналіз індивідуальних особливостей сприйняття інформації, специфічних потреб кожного учня);

- асистивні технології (наприклад, розпізнавання мовлення та перетворення його на текст для учнів із

вадами слуху, або навпаки – синтез мовлення для осіб із порушеннями зору);

– моніторинг прогресу в навчанні (відстеження успіхів здобувачів освіти з особливими освітніми потребами, виявлення проблемних областей, автоматичне пропонування додаткових вправ або альтернативних методів навчання для подолання труднощів);

– емоційний інтелект (розвиток технологій розпізнавання емоцій дозволяє створювати системи, здатні ідентифікувати емоційний стан учня та адаптувати навчальний процес відповідно до нього, що особливо важливо для учнів із емоційно-поведінковими розладами);

– віртуальні асистенти (ІІІ-асистенти можуть надавати цілодобову підтримку здобувачам освіти з особливими освітніми потребами, відповідаючи на запитання, пояснюючи складні концепції та допомагаючи у виконанні завдань);

– прогнозна аналітика (аналізуючи великі обсяги даних, ІІІ може передбачати потенційні труднощі у навчанні та рекомендувати превентивні заходи для їхнього попередження);

– розширення доступності (ІІІ-технології можуть забезпечити доступ до якісної освіти для учнів, які з різних причин не можуть відвідувати традиційні навчальні заклади, через віртуальні класи та персоналізовані онлайн-програми).

Сучасні системи на основі АІ здатні аналізувати не лише академічні досягнення учня, але й його когнітивні особливості, темп засвоєння інформації, переважні канали сприйняття та інші ключові фактори. Адаптивні навчальні платформи постійно оцінюють прогрес учня та автоматично коригують складність завдань, швидкість подачі матеріалу та форму його подання. Наприклад, для дитини з дислексією система може автоматично змінювати

шрифту тексту, інтервали між рядками чи кольорове оформлення, що значно полегшує процес читання. Для дітей з порушеннями уваги програми можуть розбивати навчальний матеріал на коротші логічні блоки та додавати ігрові елементи для підтримки мотивації. Для дітей з порушеннями мовлення чи слуху штучний інтелект пропонує цілий спектр інноваційних рішень [4, с. 95].

Сучасні системи розпізнавання та синтезу мовлення досягли такого рівня розвитку, що дозволяють створювати ефективні інструменти комунікації. Українські розробники створили ряд спеціалізованих програм, які враховують особливості національної мови та освітніх стандартів. Віртуальні асистенти з функцією перетворення тексту в мовлення дають змогу дітям з мовленнєвими порушеннями ефективно спілкуватися з оточуючими. Спеціалізовані чат-боти, навчені на українськомовних датасетах, допомагають відпрацьовувати комунікативні навички в безпечному середовищі. Для дітей з порушеннями слуху розроблені системи автоматичного сурдоперекладу, які в реальному часі перетворюють мовлення вчителя на жестомову або текст [1, с. 235-239].

III відкриває нові горизонти в корекційній педагогіці. Спеціалізовані програми з використанням машинного навчання дозволяють ефективно працювати з різними видами порушень розвитку. Наприклад, для дітей з дислексією розроблені інтерактивні тренажери, які не лише виявляють характерні помилки, але й аналізують їх причини, пропонуючи персоналізовані вправи для корекції. Системи комп'ютерного зору дозволяють відстежувати дрібну моторику та допомагати дітям з ДЦП у розвитку письмових навичок. Віртуальні логопедичні програми з елементами штучного інтелекту можуть оцінювати вимову звуків, темп і ритм мовлення, пропонуючи корекційні вправи у формі цікавих ігор. Особливо варто відзначити

розробки українських фахівців у галузі корекції мовленнєвих порушень, які враховують специфіку української мови [2; 4].

Для дітей з розладами аутистичного спектру та іншими соціальними порушеннями ШІ пропонує унікальні інструменти розвитку. Віртуальні симулятори соціальних ситуацій дозволяють у безпечному середовищі відпрацьовувати різні сценарії спілкування. Системи розпізнавання емоцій на основі аналізу міміки, голосу та фізіологічних реакцій допомагають дітям краще розуміти емоції – як свої, так і оточуючих. Соціальна інтеграція через технології.

Сучасні ШІ-рішення значною мірою сприяють соціалізації дітей з особливими потребами. Віртуальні соціальні тренажери дозволяють: відпрацьовувати повсякденні комунікаційні ситуації, розвивати навички невербального спілкування, формувати здатність розпізнавати соціальні сигнали. Ці технології особливо важливі для дітей з розладами аутистичного спектру, які часто мають труднощі у сприйнятті соціальних норм.

Таким чином, штучний інтелект виступає не лише як допоміжний, а й як корекційно-розвивальний інструмент, що сприяє усуненню освітніх бар'єрів і створенню справді інклюзивного середовища, де кожен здобувач освіти отримує рівний доступ до якісної освіти, незалежно від його індивідуальних особливостей. ШІ може допомогти особам з особливими потребами виконувати певні дії, які їм важко або взагалі неможливо робити без додаткової підтримки (розпізнавання мови, синтез мовлення, переклад мови, аналіз тональності, відповідь на запитання та ін.), що неабияк поліпшить комунікацію та покращить доступність інформації, самостійність і самовираження учнів; полегшить роботу педагогам, звільнивши їх від підготовки рутинних і часозатратних завдань (перевірка робіт,

оцінювання, планування та ін.), допомагають зосередитися на творчих аспектах навчання та індивідуальній роботі з учнями.

Список використаних джерел:

1. Гриценко В. І. Інноваційні технології в освіті осіб з особливими потребами. Харків : Основа, 2020. 312 с.
2. Коваль Л. М., Петренко О. В. Цифрові технології в інклюзивній освіті. Київ : Педагогічна думка, 2021. 245 с.
3. Мельник В. П. Штучний інтелект у спеціальній педагогіці. Львів : Світ, 2022. 180 с.
4. Сидоренко І. О. Віртуальна реальність в корекційній педагогіці. Львів : Світ, 2022. 156 с.

УДК 373.3.016:502/504:004.8(043.2)

Поп О. В., здобувачка освіти III-Б курсу;
керівник: Алмашій Е. В.,
викладач природничих дисциплін,
спеціаліст II категорії

ВИКОРИСТАННЯ МОЖЛИВОСТЕЙ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ НА УРОКАХ ІНТЕГРОВАНОГО КУРСУ «Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ» В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

У Новій українській школі зростає потреба у впровадженні технологій штучного інтелекту задля більш ефективного та інтерактивного навчання, зокрема під час уроків інтегрованого курсу «Я досліджую світ». Це сприятиме формуванню знань та навичок, що відповідають вимогам сучасного суспільства. Інтеграцією штучного

інтелекту в освіту займається низка науковців, зокрема Лещенко І., Денисова Н., Погорілко М., Доценко С. Зокрема, Н. Денисова зазначає, що учнів важливо готувати до світу, важливою частиною якого є штучний інтелект. Його не можна ігнорувати, сподіватись на зникнення чи заборону. Штучний інтелект вже виконує частину завдань у багатьох професіях, і за прогнозами експертів багато професій зникнуть в найближчі десять років, а інші з'являться [1, с.132].

Штучний інтелект (надалі ШІ) – це здатність машин виконувати завдання, що зазвичай потребують людського інтелекту: прийняття рішень, візуальне сприйняття, переклад мов та розпізнавання голосу. ШІ стає сучасною технологією, яка суттєво впливає на освіту.

Впровадження ШІ в освітній процес сприятиме персоналізованому навчанню, що особливо важливо в початковій школі. Зважаючи на розвиток технологій, важливо досліджувати можливості ШІ для формування природничої компетентності учнів. Багато людей вважає, що ШІ може замінити вчителів, але важливо підкреслити, що штучний інтелект – це інструмент, який може бути надійним помічником і значно полегшити навчальний процес.

Метою природничої освітньої галузі є сформувати особистість учня, який буде розуміти та знати основні закономірності живої та неживої природи, буде володіти певними вміннями дослідження природи, виявляти допитливість та інтерес, а також, на основі здобутих знань і пізнавального досвіду, буде усвідомлювати цілісність природничо-наукової картини світу, зможе оцінити вплив природничих наук, технологій і техніки на розвиток суспільства та можливі наслідки людської діяльності у природі та буде відповідально взаємодіяти з навколишнім середовищем. Також, вимоги до обов'язкових результатів

навчання учнів з природничої освітньої галузі передбачають, щоб учні розвивали своє наукове мислення, набували досвід розв'язання проблем (індивідуально та у співпраці з іншими).

У контексті цієї мети та вимог інтеграція штучного інтелекту у навчально-виховний процес молодших школярів має значні потенційні переваги. Сучасні інструменти ШІ, такі як ChatGPT, Bing, Perplexity, TeachMateAI, Canva, AR Solar System, Merge Cube та інші технології, можуть покращити якість освітнього процесу завдяки індивідуалізації навчання, стимулюванню дослідницької діяльності учнів та використанню сучасних інтерактивних методів навчання. Використання штучного інтелекту в навчальному процесі може значно підвищити інтерес учнів до вивчення природничих наук. Інтерактивні інструменти, наприклад, такі як AR Solar System або Merge Cube, допомагають учням не лише візуалізувати складні природні явища, а й безпосередньо взаємодіяти з ними, що значно підвищує ефективність навчання. Наприклад, використання доповненої реальності на уроках «Я досліджую світ» дає змогу учням досліджувати сонячну систему або вивчати внутрішню будову Землі, що надзвичайно корисно для розвитку їхнього критичного та наукового мислення [2].

Одним з важливих позитивних аспектів використання інтеграції ШІ в освіту – є додатки доповненої та віртуальної реальності. Використання таких застосунків на уроках інтегрованого курсу «Я досліджую світ» сприятиме розвитку природничої компетентності учнів., а також допоможуть школярам глибше зрозуміти природні процеси, залучаючи учнів до активних досліджень та експериментів [3].

Однак, поряд із численними перевагами технологій штучного інтелекту виникають і, деякі, виклики. Сучасні

реалії диктують необхідність введення змішаних форматів навчання. Саме тому учні вчаться, як в очному, так і в дистанційному форматі навчання. Це значно впливає на доступ до освітніх технологій і можливостей навчання, що призводить до нерівномірного рівня знань учнів. Вчителі, зі свого боку, змушені шукати способи ефективної взаємодії з учнями як в класі, так і в онлайн-середовищі, що потребує значних зусиль та адаптації методів навчання. Таким чином створюються нові виклики і для вчителів, які потребують підтримки та доступу для забезпечення рівних можливостей для всіх учнів [4].

Також, ще однією з головних перешкод для впровадження технологій штучного інтелекту в освітній процес, є недостатня компетентність вчителів. Тому що, вчителям необхідно знання не лише свого предмету, а й розуміння того, як працюють технології ШІ та як правильно застосовувати їх в навчальному процесі, через це вчителі потребують додаткового навчання та перепідготовки [5].

Впровадження штучного інтелекту є допоміжним кроком на шляху до виконання вимог Державного стандарту початкової школи, де в учнів передбачено формування допитливості, прагнення шукати та пропонувати нові ідеї, самостійно або в групі проводити спостереження та дослідження, вміння формулювати припущення і робити висновки на основі проведених дослідів [2].

Використання штучного інтелекту на уроках «Я досліджую світ» у початковій школі відкриває нові можливості для індивідуалізації навчання та розвитку природничої компетентності учнів. Інтерактивні інструменти сприяють поглибленню знань та підвищують мотивацію до навчання через дослідницьку діяльність і візуалізацію складних явищ. Попри численні переваги,

впровадження ШІ супроводжується викликами, зокрема нерівним доступом до технологій та недостатньою компетентністю вчителів. Важливо забезпечити підготовку педагогів та створити умови для рівного доступу до інноваційних методів навчання, щоб штучний інтелект став дієвим інструментом покращення освітнього процесу.

Список використаних джерел:

1. Денисова Н. Штучний інтелект у початковій школі: цікаво й корисно. Організація освітньої діяльності в закладах освіти Києва в умовах воєнного стану. К.: 2024, с. 131-135
2. Постановва КМУ «Про затвердження Державного стандарту початкової освіти» від 21 лютого 2018 р. № 87. Київ, 2018 р. [Електронний ресурс]/ URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/87-2018-p#n12>
3. Емоційний робот, школа-музей та доповнена реальність у класі: топ-7 інновацій 2022 року. [Електронний ресурс] Режим доступу: <https://osvitoria.media/experience/emotsijnyjrobot-shkola-muzej-ta-dopovnena-realnist-u-klasi-top-7-innovatsij-2022-roku>
4. Третьак О. П., Лічманенко Х. О. Сприймання інструментів штучного інтелекту учителями початкової школи / О. П. Третьак, Х. О. Лічманенко / Сучасна інженерія та інноваційні технології, 2023 – с.93-102

Попович В.В., здобувачка освіти II-III курсу;
керівник: Шипович М.В.,
викладачка української мови та літератури

РОЛЬ ТА ЗНАЧЕННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В СУЧАСНІЙ ОСВІТІ

Ми переживаємо технічну революцію, яка змінює наше життя. Завдяки мобільним пристроям, які об'єднують мільярди людей та надають безмежний доступ до знань, ми стаємо свідками неймовірних можливостей. У світі сучасних технологій штучний інтелект стає ключовим елементом у багатьох сферах, включаючи освіту. Використання штучного інтелекту не лише полегшує процес навчання, але й перетворює парадигму освіти, сприяючи інтелектуальному розвитку учнів.

Актуальність теми полягає в тому, що формування, цифрової компетентності педагогів викликана реформуванням освіти в Україні та активним використанням дистанційного і змішаного навчання через безпрецедентні заходи безпеки

Слід наголосити, що термін «штучний інтелект» є доволі комплексним та може мати доволі різні інтерпретації. Досить часто, термін «штучний інтелект» тлумачиться як здатність автоматизованих систем виконувати функції людського інтелекту, здатність вибирати та приймати рішення на основі попереднього накопиченого досвіду та раціонального аналізу зовнішніх факторів. Іншими словами, штучний інтелект це здатність

машин симулювати розум та імітувати людські когнітивні здібності. Тобто збирати й адаптувати зовнішні дані, а на їх основі навчатися ухвалювати рішення та робити висновки, як могла би людина [2, с.8].

В Україні поняття «штучний інтелект» і його цілі, принципи та завдання визначено в Концепції розвитку штучного інтелекту в Україні від 2 грудня 2020 р. № 1556-р. Згідно з цією Концепцією, штучний інтелект – організована сукупність інформаційних технологій, із застосуванням якої можливо виконувати складні комплексні завдання шляхом використання системи наукових методів досліджень і алгоритмів обробки інформації, отриманої або самостійно створеної під час роботи, а також створювати та використовувати власні бази знань, моделі прийняття рішень, алгоритми роботи з інформацією та визначати способи досягнення поставлених завдань [1, с.312].

Варто зазначити, що сучасні спостереження показують, що штучний інтелект стає невід’ємним помічником у повсякденному житті, де його використовують в побуті, на роботі, в навчанні та відпочинку. Безумовно, вплив штучного інтелекту на освіту є значний. Інноваційні технології, такі як штучний інтелект, вносять суттєві зміни у способи викладання та навчання, вдосконалюючи якість освіти та створюючи нові можливості для учнів та педагогів. Застосування штучного інтелекту в освітньому середовищі має великий потенціал для покращення ефективності навчання та персоналізації освітнього процесу [2, с.252].

Штучний інтелект може перетворити роль вчителя, зробивши його фасилітатором, наставником і партнером у процесі навчання. Незважаючи на технологічний прогрес, важливо пам'ятати про те, що учитель залишається не тільки джерелом знань, але й ментором, який сприяє розвитку критичного мислення, творчих здібностей, соціальних та інших навичок, які не завжди легко вимірювати алгоритмічними методами.

Слід наголосити, що у процесі навчання велику роль, і сьогодні, і в майбутньому, відіграє взаємодія між учнями та вчителем. Технології можуть підтримувати цей зв'язок, але ніколи його не замінять. Замість конкуренції, штучний інтелект служить союзником вчителя, поліпшуючи його роль і збільшуючи його важливість. Роль штучного інтелекту в освіті полягає в підтримці вчителів та учнів, роблячи навчання більш доступним, цікавим та ефективним. Інтеграція технологій може стати джерелом індивідуалізованого навчання, що адаптується до потреб кожного учня. Відсутність жорстких рамок у навчанні дозволяє кожному учневі розвиватися у власному темпі та за власними інтересами [3, с.86].

Можна зауважити що, впровадження штучного інтелекту в освіту створює потужні можливості для інновацій та покращення освітнього процесу, але водночас підкреслює неперевершену роль вчителя у формуванні повноцінної та глибокої освіти. Отже, хоча штучний інтелект вносить значний вклад у поліпшення освіти, ключову роль грає взаємодія між людьми. Вчитель залишається необхідним посередником, який сприяє

розвитку інтелекту, характеру та етичних цінностей учнів. Всіляке технологічне вдосконалення має служити основній меті – надати якісну освіту для кожного учня [1, с.92].

Важливо відзначити, що успіх впровадження штучного інтелекту в освіту вимагає співпраці всіх учасників освітнього процесу. У розвитку освіти важливо враховувати думку учнів, вчителів та батьків. Спільна робота усіх сторін – ключ до успішного впровадження інновацій та досягнення високих результатів в навчанні. Педагоги мають активно вивчати можливості технологій та забезпечити їхню інтеграцію в навчальну програму. З іншого боку, учні та їхні батьки можуть брати участь у визначенні та обговоренні нових методів навчання, щоб забезпечити врахування різних точок зору.

Також, слід враховувати, що розвиток штучного інтелекту в освіті повинен супроводжуватися постійною підтримкою та навчанням вчителів. Освітняни повинні мати можливість оволодівати новими технологіями, розуміти їхні переваги та обмеження, а також вміти ефективно інтегрувати їх у свою педагогічну діяльність. Програми професійного розвитку для вчителів, спрямовані на освоєння цифрових технологій, стануть важливою частиною успішного впровадження штучного інтелекту в освіту [3, с.85].

Слід наголосити, що переваги застосування штучного інтелекту в освіті виявляються особливо яскраво при самостійному опануванні навчального матеріалу та взаємодії з вчителем. Штучний інтелект може полегшити роботу педагога, забезпечуючи широкі можливості для

оптимізації навчального процесу та підвищення ефективності викладання.

Освіта, підтримувана штучним інтелектом, відкриває нові перспективи для покращення навчання та готовності молодого покоління до викликів сучасного світу. Навички 21-го століття, такі як комунікація, робота в команді та розв'язання проблем. Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах розвиваються в умовах швидкої зміни технологій. Штучний інтелект може бути каталізатором для навчання протягом усього життя, допомагаючи учням адаптуватися до швидких змін у світі та забезпечуючи їм необхідні інструменти для успішного майбутнього. Його потенціал може бути використаний для створення інклюзивного навчального середовища. Зупинити розробку штучного інтелекту нереально, тому що він робить наше життя легшим і зручнішим. Головним завданням є встановлення надійного контролю над його роботою. Для цього необхідно проводити серйозні дослідження, запобігати ймовірним ризикам та бути переконаними, що штучний інтелект виконуватиме те, що запрограмувала людина, без неполадок та непередбачуваних результатів [3, с.248].

Варто зазначити, що усі ці важливі аспекти показують, що впровадження штучного інтелекту в освіту – це складний та багатогранний процес, який вимагає уважного планування, співпраці всіх зацікавлених сторін та глибокого розуміння впливу цих змін на навчання та суспільство в цілому. У галузі освіти виокремлюються три напрямки розвитку систем штучного інтелекту:

- системи, спрямовані на оптимізацію управління освітнім процесом;
- системи, спрямовані на індивідуалізацію навчання для учнів;
- системи, спрямовані на підтримку вчителів [1, с.212].

Отже, розвиток технологій штучного інтелекту в Україні визначається як активний та важливий тренд, враховуючи його вплив на всі аспекти життя, включаючи освіту. Концепції розвитку штучного інтелекту в Україні підкреслює важливість впровадження штучного інтелекту в освіту як стратегічного напрямку розвитку. Підкреслюється, що вплив штучного інтелекту на освіту може бути значущим та об'єднуючим.

Список використаних джерел:

1. Воротникова І. П. Умови формування цифрової компетентності вчителя у післядипломній освіті. Open educational e-environment of modern University. 2019. № 6.
2. Морзе Н. В., Вембер В. П., Гладун М. А. 3D картування цифрової компетентності в системі освіти України. Інформаційні технології і засоби навчання. 2019. № 2.
3. Цифрова компетентність сучасного вчителя нової української школи: зб. тез доповідей учасників всеукр. наук.-практ. семінару (Київ, 12 березня 2019) / за заг.ред. О.В. Овчарук. Київ : Інститут інформаційних технологій і засобів навчання НАПН України. Київ, 2019. 346 с.

Товт Л.І., здобувачка освіти II-III курсу;
керівник: Шипович М.В.,
викладачка української мови та літератури

ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ В ОСВІТІ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Інноваційні підходи до навчання в початковій школі є ключовим чинником забезпечення якісної освіти в сучасному інформаційному суспільстві.

Актуальність теми обумовлена тим, що у контексті Нової української школи необхідно використовувати такі методи, які б сприяли розвитку критичного мислення, формуванню комунікативних навичок, креативності та здатності до самостійного пізнання.

Слід наголосити, що саме сучасний учень початкових класів вимагає активного залучення до освітнього процесу, що можливе завдяки інтеграції ігрових технологій, цифрових ресурсів, STEM-освіти, доповненої реальності, гейміфікації та проєктного навчання [2, с.229].

Варто зазначити, що одне з головних завдань сучасного вчителя полягає не лише в передачі знань, а й у створенні такого навчального середовища, яке б мотивувало дітей до пізнання, формувало навички дослідження, аналізу, роботи з інформацією та розвитку їх творчого потенціалу.

Можна зауважити, що одним із найефективніших таких методів є інтеграція STEM-освіти, що поєднує природничі науки, технології, інженерію та математику в єдиний навчальний процес [4, с.162].

У початковій школі цей підхід реалізується через дослідницькі завдання, інженерні проєкти, математичні

ігри та експериментальну діяльність. Уроки, побудовані на міжпредметних зв'язках, сприяють формуванню комплексного мислення, розширюють світогляд дитини та допомагають пов'язувати навчальний матеріал із реальним життям.

Слід наголосити, що на даний час ігрові технології є одним із провідних напрямів у початковій освіті, оскільки вони враховують вікові особливості дітей та дозволяють ефективно засвоювати навчальний матеріал. Використання сюжетно-рольових ігор, інтерактивних завдань, квестів, настільних та електронних ігор сприяє розвитку логічного мислення, мовленнєвих навичок, уяви та комунікативних здібностей. Використання мобільних застосунків та платформ для навчальних ігор створює можливість індивідуалізації навчального процесу, а системи балів, рейтингів, віртуальних нагород стимулюють учнів до саморозвитку та активної участі у навчанні. Цифрові ресурси відіграють важливу роль у створенні адаптивного навчального середовища. Використання інтерактивних платформ, таких як Learning Apps, Padlet, Class Dojo, Google Classroom, дозволяє організувати навчальну діяльність у зручному для учня темпі, залучати його до роботи з електронними підручниками, мультимедійними презентаціями, відеоуроками та інтерактивними тестами. Дистанційне навчання, змішана освіта, методика перевернутого класу – це сучасні підходи, які роблять навчальний процес більш гнучким, доступним та персоналізованим [1, с.80].

Доцільно зазначити, що проєктне навчання є ефективним засобом розвитку дослідницьких навичок, критичного мислення та вміння працювати в команді. Учні початкових класів із задоволенням беруть участь у групових проєктах, створюють тематичні презентації, виготовляють моделі, проводять міні-дослідження, беруть

участь у наукових ярмарках та виставках. Такі проекти допомагають дітям застосовувати набуті знання у реальних ситуаціях, розвивають навички аналізу, синтезу інформації, презентаційної діяльності [3, с.160].

Варто зауважити, що особливу увагу слід приділяти інтегрованим проектам, які поєднують різні навчальні дисципліни, що дозволяє дітям розглядати проблему з різних точок зору, формуючи системне мислення. До прикладу, Гейміфікація навчального процесу, яка є ефективною стратегією підвищення мотивації учнів.

Використання елементів гри у навчанні, таких як конкурси, рейтинги, місії, рівні досягнень, дозволяє перетворити освітній процес на захопливу пригоду.

Використання інтерактивних вікторин, навчальних симуляторів, цифрових освітніх платформ із системами нагород стимулює учнів до активної участі, розвиває їхню самостійність та відповідальність за власні результати [2, с.232].

Слід наголосити, що формування комунікативних навичок є важливим аспектом сучасної початкової освіти. Використання діалогічного навчання, літературних диспутів, інсценізацій, театральних постановок сприяє розвитку усного та писемного мовлення, формуванню навичок аргументованого висловлювання, активного слухання та рефлексії. Особливо ефективним є використання дебатів та методики «Шість капелюхів мислення», яка дозволяє дітям вчитися аналізувати різні аспекти однієї проблеми, аргументувати свою думку та конструктивно взаємодіяти в команді.

Такий підхід дозволяє поєднати теоретичні знання з практичним застосуванням, формує навички роботи в команді та сприяє розвитку дослідницької активності школярів. Подальший розвиток інноваційних підходів у початковій школі передбачає активну інтеграцію

адаптивного навчання, персоналізованих освітніх траєкторій, штучного інтелекту для аналізу успішності учнів, автоматизованого підбору завдань відповідно до рівня знань дитини [4, с.165].

Отже, упровадження сучасних технологій, інтегрованих навчальних курсів, індивідуалізованих навчальних програм сприятиме підвищенню якості освіти, розвитку самостійності учнів та формуванню навичок навчання впродовж життя. Інноваційні методики навчання в початковій школі є запорукою розвитку сучасного покоління, здатного критично мислити, працювати в команді, вирішувати складні завдання та застосовувати знання у реальному житті. Використання інтегрованих технологій, STEM-освіти, цифрових інструментів, проєктного та ігрового навчання допоможе створити ефективне та мотивуюче освітнє середовище, що відповідатиме викликам сучасного світу.

Список використаних джерел:

1. Белкіна О.В. Критичне мислення вчителя як передумова його розвитку в учнів // Формування гуманістичного світогляду вчителя : Уманський держ. педагог. ун-т. ім.. П. Тичини. К. : Наук. світ, 2021. 452 с.
2. Біда О. Структура і методика інтерактивного уроку. // Початкова школа. 2023. №7. 434 с.
3. Досяк І.М. Нестандартні уроки з використанням інноваційних технологій. 1 – 4 класи. Х. : Вид. група «Основа», 2019. 223 с.
4. Сиротинко Г.О. Сучасний урок: інтерактивні технології навчання. Харків: Видавнича група «Основа», 2020. 195 с.

Томишин А.І., здобувачка освіти II-Г курсу;
керівник: Граб М.В.,
викладач математичних дисциплін,
викладач вищої категорії, доктор філософії

ДО ПРОБЛЕМИ ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В СУЧАСНІЙ ОСВІТІ

Сучасна українська освіта перебуває на етапі активної цифровізації, що є ключовою складовою втілення концепції Державної стратегії цифрової трансформації до 2030 року. У 2024 році особливу увагу приділено впровадженню технологій штучного інтелекту для підвищення якості освіти, персоналізації освітнього процесу та розширення доступу до знань. Нині Міністерство освіти і науки України (МОН), спільно з Міністерством цифрової трансформації, розробляє рекомендації для інтеграції ШІ в освітній процес. Однією з ключових проблем є цифрова нерівність серед учасників освітнього процесу. Як показують дослідження, 91% здобувачів освіти в Україні вже знайомі з сервісами ШІ, проте лише третина педагогів має достатній рівень підготовки для їх інтеграції у свою роботу. Крім того, значний акцент робиться на необхідності розробки професійних програм підвищення кваліфікації педагогів, які мають включати тренінги з використання ШІ та етичні аспекти роботи з цими технологіями [1].

ШІ відкриває нові перспективи та можливість використання та створення адаптивних освітніх середовищ, які враховують індивідуальні потреби здобувачів освіти або для автоматизації рутинних завдань викладачів, таких як оцінювання домашніх завдань, що дозволяє зосередитися на творчих аспектах викладання. Проте для

реалізації цих можливостей потрібен системний підхід, що включає розвиток інфраструктури, доступ до якісного інтернету та підтримку з боку держави.

Тож головним завданням сучасної української освіти є створення комплексної стратегії для інтеграції ШІ. Ця стратегія має враховувати підготовку педагогів, забезпечення доступності технологій для здобувачів освіти з різних соціальних груп і розробку національних стандартів використання ШІ, адаптованих до реалій української системи освіти.

Цінними для нас є думки, М. Мар'єнко та В. Коваленко, котрі визначають шляхи інтеграції ШІ в умовах відкритої науки. У працях Р. Гуревич, Л. Коношевський, О. Коношевський, А. Воєвода, С. Люльчак знаходимо висвітлення ризиків та переваг застосування ШІ в освіті. В наукових доробках зарубіжних вчених знаходимо елементи зацікавленості до проблеми використання штучного інтелекту в освіті [2].

Зазначимо, що аналіз наукових публікацій свідчить про те, що технології штучного інтелекту володіють значним потенціалом для покращення якості освіти, що спонукає до подальших глибоких досліджень у цій галузі.

Під штучним інтелектом розуміємо набір технологічних рішень, що дозволяють імітувати людські когнітивні функції, зокрема самонавчання і пошук рішень без заздалегідь визначених алгоритмів. Такі системи здатні генерувати результати, які за своєю якістю можуть зрівнятися з інтелектуальною діяльністю людини.

Алгоритми глибокого навчання, що використовуються в технологіях ШІ, відкрили нові можливості в аналізі даних, розпізнаванні образів та автоматизації. У бізнесі штучний інтелект аналізує великі обсяги інформації, виявляє приховані закономірності, допомагає прогнозувати ринкові тенденції, оптимізувати

логістичні процеси та покращувати персоналізацію клієнтського досвіду.

Штучний інтелект нині відіграє ключову роль у трансформації освітнього процесу, роблячи його більш сучасним, адаптивним і доступним для всіх учасників. Його впровадження стало логічною відповіддю на потребу суспільства в інноваціях, які здатні розв'язувати як традиційні, так і нові виклики в навчанні [3].

Завдяки інтеграції ШІ освіта перестає бути одностороннім процесом передачі знань і перетворюється на інтерактивний, індивідуалізований досвід. Ці технології забезпечують здобувачам і педагогам нові можливості для ефективної взаємодії, аналізу даних і створення освітнього контенту. Від персоналізованого навчання до автоматизації рутинних завдань, штучний інтелект змінює не лише підхід до одержання знань, але й культуру освіти загалом.

У сучасному світі, де цифрові технології проникають у всі сфери життя, роль ШІ в освіті виходить за межі традиційного навчання. Він створює адаптивне середовище, яке враховує потреби кожного здобувача освіти, пропонуючи гнучкість, миттєвий зворотний зв'язок і доступність знань будь-де та будь-коли. ШІ стає інструментом, що об'єднує всіх учасників освітнього процесу у єдину інтерактивну систему, де навчання є не обов'язком, а можливістю для постійного розвитку.

Проаналізувавши наукові джерела можемо вказати основні напрями використання ШІ в освіті: персоналізоване навчання, автоматизація оцінювання, інтелектуальні помічники та чат-боти, системи прокторингу.

Зазначимо, що вивчення базових принципів роботи з інструментами ШІ дозволить максимально ефективно використовувати їх в освіті і надає унікальні можливості для самостійного навчання: інтелектуальні помічники і

платформи адаптивного навчання можуть стати потужним ресурсом для поглиблення знань та створення сучасного освітнього середовища, що відповідає потребам сучасності [4].

Підсумовуючи зазначене можемо стверджувати, що штучний інтелект став одним із ключових інструментів у модернізації освітнього процесу і є ключовим етапом у цифровій трансформації суспільства, що потребує комплексного підходу. Попри численні переваги, такі як персоналізація навчання, автоматизація рутинних завдань і підвищення доступності освіти, впровадження ШІ стикається з серйозними викликами. Серед них: цифрова нерівність, брак цифрової грамотності, відсутність нормативно-правової бази та етичні ризики.

Список використаних джерел:

1. Візнюк І. М., Буглай Н. М., Куцак Л. В., Поліщук А. С., Киливник В. В. Використання штучного інтелекту в освіті. *Modern Information Technologies and Innovation Methodologies of Education in Professional Training Methodology Theory Experience Problems*, 2021. С. 14–22.
2. Гуназа Л. М. Штучний інтелект у сучасній освіті: трансформація ролі вчителя, підвищення якості навчання та нові можливості. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*, 90. С. 46–53.
3. Гуревич Р. С., Коношевський Л. Л., Коношевський О. Л., Воевода А. Л., Люльчак С. Ю. Інтеграція штучного інтелекту в сферу освіти: проблеми, виклики, загрози, перспективи. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми*, 72, 2024. С. 171–186.

4. Панухник О. Штучний інтелект в освітньому процесі та наукових дослідженнях здобувачів вищої освіти: відповідальні межі вмісту ШІ. Галицький економічний вісник, 4(83), 2023. С. 202–211.
5. Самойленко О. А., Ступак О. П., Юзик М. А. Можливості та виклики штучного інтелекту для закладів вищої освіти України. Інноваційна педагогіка, 60, 2023. С. 140–143.
6. 34. 5.

УДК 373.3.02-047.22:004.9(043.2)

Халус А. В., здобувачка освіти II-III курсу;
керівник: Алмашій Е. В.,
викладач природничих дисциплін,
спеціаліст II категорії

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-ЦИФРОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ В УМОВАХ НУШ

Сучасний освітній процес вимагає не тільки репродуктивного рівня відтворення знань, а й володіння здобувачами освіти практичними вміннями та навичками. Фокусування освіти на розвитку в учнів здатності практично застосовувати здобуті знання дістало назву компетентнісного навчання. Його обґрунтовано науковцями в самодостатній українській версії [1] й закріплено на законодавчому рівні.

Компетентність не зводиться до традиційних знань, умінь і навичок. ЗУН(ів). Це поняття значно ширше. У Законі України «Про освіту» компетентність визначається як «динамічна комбінація знань, умінь, навичок, способів мислення, поглядів, цінностей, інших особистих якостей, що визначає здатність особи успішно соціалізуватися, провадити професійну та/або подальшу навчальну діяльність» [5].

Поняття «цифрова компетентність» означає впевнене, критичне і відповідальне використання цифрових технологій для навчання, професійної діяльності (роботи) та участі у житті суспільства. Включає цифрову та інформаційну грамотність, комунікацію та співпрацю, створення цифрового контенту (зокрема програмування) та кібербезпеку [3].

Формування інформаційно-цифрової компетентності учнів у школі є одним із головних завдань сучасної освіти. В умовах стрімкого розвитку технологій діти повинні не просто вміти користуватися цифровими пристроями, а й усвідомлювати, як ефективно та безпечно застосовувати їх у навчанні та повсякденному житті. Це потребує комплексного підходу, що охоплює як зміст навчальних програм, так і професійну підготовку педагогів, створення відповідної матеріально-технічної бази та розвиток критичного мислення учнів.

Одним із ключових аспектів цифровізації освіти є впровадження сучасних технологій у навчальний процес. Онлайн-платформи, такі як Google Classroom, Moodle, «На урок» чи «Всеукраїнська школа онлайн», надають можливість не лише отримувати доступ до навчальних матеріалів, а й організовувати інтерактивні заняття, обговорювати теми у форумах та виконувати завдання в режимі реального часу. Інтерактивні форми навчання, такі як веб-квести, віртуальні лабораторії чи онлайн-екскурсії,

дозволяють зробити процес здобуття знань більш цікавим та ефективним.

Важливо також враховувати індивідуальні особливості учнів, використовуючи диференційований підхід до навчання. Цифрові технології дозволяють адаптувати навчальні завдання відповідно до рівня знань і навичок дитини, сприяючи персоналізації освіти. Наприклад, платформи адаптивного навчання можуть пропонувати різні варіанти завдань залежно від того, наскільки успішно учень виконав попередні. Це допомагає кожному школяру рухатися у власному темпі, не відчуваючи надмірного тиску або, навпаки, нудьги через занадто простий матеріал.

Однак використання цифрових ресурсів також потребує формування критичного мислення та медіаграмотності. Медіаграмотність полягає в здатності особистості контролювати споживання медіа. Медіаграмотна людина легше орієнтується в медіасвіті, легше знаходить інформацію, яка їй потрібна, та запобігає повідомленням, що можуть їй зашкодити, подібно до забруднених і отруєних води чи їжі» [4, с. 245]. В умовах інформаційного перевантаження важливо навчити учнів аналізувати джерела інформації, розрізняти достовірні дані від маніпуляцій, уникати поширення фейків. Вчителі повинні приділяти увагу поясненню, як перевіряти факти, оцінювати надійність вебсайтів і критично ставитися до інформації, отриманої з інтернету.

Не менш важливим є питання цифрової культури та етики. Учні мають усвідомлювати правила безпечної поведінки в інтернеті, знати про загрози, такі як кібербулінг, інтернет-шахрайство чи витік персональних даних. Крім того, вони повинні розуміти принципи академічної доброчесності, зокрема, дотримання

авторського права та коректне використання чужих матеріалів у власних роботах.

Важливим фактором успішної цифровізації освіти є створення належної матеріально-технічної бази. Школи мають бути оснащені сучасними комп'ютерами, інтерактивними дошками, швидкісним інтернетом та доступом до необхідного програмного забезпечення. Без цього навіть найкращі методики залишатимуться нереалізованими, адже технічні можливості відіграють ключову роль у забезпеченні якісного освітнього процесу.

Отже, формування інформаційно-цифрової компетентності учнів потребує комплексного підходу. Це не просто впровадження нових технологій у навчальний процес, а й розвиток критичного мислення, медіаграмотності, цифрової етики, а також постійне навчання вчителів. Лише за умови системного підходу можна підготувати сучасних учнів до життя у цифровому суспільстві, де вміння працювати з інформацією та технологіями є однією з головних навичок успішної людини.

Список використаних джерел:

1. Бондаренко Н. В. Компетентнізація шкільної освіти: українська версія. Science and society. Proceedings of the 13th International conference (July 19, 2019). Accent Graphics Communications & Publishing. Hamilton, Canada. 2019. Pp. 124–135. [Http://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/716810](http://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/716810)
2. Гаврілова Л.Г., Топольник Я.В. Цифрова культура, цифрова грамотність, цифрова компетентність як сучасні освітні феномени. Інформаційні технології і засоби навчання. 2017. Т. 61. № 5. С. 1–14.
3. Вербовецький Д., Олексюк В. Використання середовища гейміфікації у процесі розвитку фахової цифрової компетентності бакалаврів інформатики / Д.

Вербовецький, В. Олексюк / Цифрова компетентність сучасного вчителя нової української школи: 2022 (Безпечне середовище для учнів та вчителів: виклики та практичні рішення) : зб.матеріалів всеукр.наук.-практ.семінару (Київ, 3 березня 2022 р.) / за заг.ред. О.В. Овчарук. Київ: Інститут цифровізації освіти НАПН України: 2022. 106 с.

4. Медіаосвіта та медіа грамотність : підручник / ред.-упор. В.Ф. Іванов, О.В. Волошенюк ; за науковою редакцією В.В. Різуна. Київ : Центр вільної преси, 2012. 352 с.

5. Про освіту. Закон України від 05 .09. 2017 р. № 2145-VIII / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>

УДК 373.3.015.31:54.081.1 (043.2)

Цубера Е.І. здобувачка освіти ІІ-Н курсу
керівник: Алмашій Е. В.
викладач природничих дисциплін,
спеціаліст ІІ категорії

ОРГАНІЗАЦІЯ ЕКОЛОГІЧНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ ЯК ПІДГРУНТЯ ФОРМУВАННЯ ПРИРОДНИЧОЇ ОСВІТИ

Однією з визначальних потреб сучасного освітнього простору є формування компетентнісної, всебічно та гармонійно розвиненої особистості. В сучасній концепції «Нової української школи» значне місце належить

формуванню в учнів екологічної компетентності [2]. Реалізація природничої освіти, як елементу компетентісного підходу, здійснюється у поєднанні з екологічним вихованням, основною метою якого є формування екологічної культури дітей молодшого шкільного віку.

Екологічне виховання молодших школярів має неодмінно поєднуватись з екологічною та природничою освітою. Оволодіння екологічними знаннями – важливий ланцюг у процесі навчання і виховання дітей. В. О. Сухомлинський наголошував, що процес пізнання навколишньої дійсності є незалежним емоційним стимулом думки. Для дитини молодшого шкільного віку цей стимул відіграє винятково важливу роль. Результатом екологічного виховання мають стати розвинене емоційне сприйняття, бажання активно включатись у роботу з охорони й захисту об'єктів природи [3].

Організація екологічного виховання дітей молодшого шкільного віку є важливим елементом формування їхньої екологічної свідомості та відповідального ставлення до навколишнього середовища. Цей процес вимагає комплексного підходу, включаючи не лише теоретичні знання, але й практичні дії. Результатом екологічного виховання є екологічна культура, що стає підґрунтям природничої освіти.

За своєю характеристикою екологічна культура виступає «кодексом поведінки», яким керується людство під час екологічної життєдіяльності та власної поведінки. Даний феномен увібрав в себе вироблені шляхи самореалізації людей в природному середовищі, здобутий життєвий досвід, духовні почуття та відношення до природи, комплекс знань, правил, норм, стереотипів поведінки людей в навколишньому довкіллі, вмінь і досвіду вирішування екологічних ситуацій, здатності

передбачати ймовірні негативні наслідки людської діяльності в навколишньому середовищі та шукати оптимальні способи гармонізації взаємин людства та природи [4].

Екологічним вихованням передбачено розкриття сутнісної характеристики світу природи: навколишнього середовища проживання людини, яка має бути зацікавлена у збереженні його цілісності, непорушності, багатства біорізноманіття; забезпеченні гармонійної взаємодії живих організмів у природньому осередку. Це передбачає вміння усвідомлено осмислити екологічні та природничі явища, встановлювати причинно-наслідкові зв'язки стосовно взаємозалежності об'єктів природи, бережливо взаємодіяти із природнім середовищем. Естетична краса природного середовища спонукає до природоохоронної роботи, стимулює розвиток моральноціннісних почуттів відповідальності та громадянського обов'язку щодо її збереження та примноження біорізноманіття.

Розвиток екологічної культури в дітей молодшого шкільного віку визначається забезпеченням відновлення загубленої рівноваги та гармонізації стосунків за формулою «дитина – природа». Розвиток екологічної культури – це довготривалий, цілеспрямований, складний процес, що реалізується способами розв'язання розвивальних і пізнавальних, екологічних виховних завдань. Його показником має бути не лише оперування практичними вміннями та теоретичними знаннями, а формування емоційної, чуттєвої сфери, вміння та бажання активно зберігати, збагачувати, навколишнє середовище [1].

Важливо створити сприятливу атмосферу для розвитку екологічної свідомості, підтримувати інтерес дітей до вивчення природи та заохочувати їх активну участь у природоохоронних заходах.

Ефективна організація екологічного виховання передбачає використання різноманітних методів та прийомів, участь у природоохоронних заходах тощо. До найпродуктивніших форм взаємодії з молодшими школярами належать спостереження за природними явищами та процесами, проведення дослідів та експериментів у природі, різних видів екскурсій (в тому числі віртуальних) та ігор. Ігрова діяльність формує досвід прийняття екологічно правильних рішень, засвоєння моральних норм і правил поведінки в природі, сприяє створенню зв'язку між навчанням і застосуванням знань на практиці.

Розв'язанню питань екологічного виховання найбільшою мірою сприяють творчі сюжетно-рольові ігри. Пізнавально-виховний ефект гри досягається при дотриманні методики, де організація, розподіл ролей і підготовка до гри передбачають врахування індивідуальних та вікових особливостей дітей молодшого шкільного віку та оволодіння ними знаннями про об'єкти гри (природничі), наближення сюжету до реальної ситуації, що забезпечує її компетентісність. Ігри в лісових жителів, мандрівників дають можливість кожній дитині постати перед власним вибором взірця поведінки, найближчого до її інтересів, почуттів, переконань.

Головна особливість пізнавальних ігор полягає в тому, що дидактичні завдання приховані. Граючись, дитина не думає вчитись, навчання тут відбувається само по собі. До таких ігор належать ігри з малюнками, загадками про рослини і тварин, ігри-вікторини (на зразок: «Що в лісі росте?», «Хто в лісі живе?», «Лісові орієнтири» тощо), аукціони знань на задану тему тощо.

Таким чином, вмівши використовувати ігрові методи навчання на різних етапах уроку, можна сприяти стимулюванню пізнавального інтересу учнів. Новизна

змісту матеріалу, який вивчається, різноманітність форм опитування, перевірка знань і пояснення нового матеріалу, емоційний тонус учнів, емоційність самого вчителя, взаємна підтримка вчителя і учнів, змагання і заохочення – наявність усіх цих факторів забезпечується правильним використанням ігрового матеріалу на уроці.

Список використаних джерел:

1. Захмарна К.П. Формування в учнів відповідального відношення до природи. Початкова школа. 2005. № 3. С. 10-13.
2. Концепція Нової української школи [Електронний ресурс]-Режим доступу: URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nov-a-ukrainskashkolacompressed.pdf>
3. Сухомлинський В.О. Серце віддаю дітям. Вибрані твори: В 5 т. К.; Рад. школа, 1976. Т. 3–5. 279 с.
4. Толстоухов А.В. Маємо бути готовими до екологічного виклику майбутнього. Екологічна освіта і виховання : досвід та перспективи : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. Київ : Центр екологічної освіти та інформації, 2001. С. 8–15.

Чедрик Н.І., здобувачка освіти 2-Ж курсу;
керівник: Резнікова К.В.,
викладач української мови та літератури,
спеціаліст I категорії

ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ: ЕФЕКТИВНИЙ ПОМІЧНИК ДЛЯ ВЧИТЕЛІВ В УМОВАХ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ

Розглядається роль штучного інтелекту в інклюзивній освіті, його можливості, виклики та перспективи. ШІ вже використовується для адаптації навчального матеріалу, допомоги дітям із порушеннями слуху, зору та мовлення, а також для полегшення роботи вчителів. У роботі наведено реальні приклади застосування ШІ в навчальних закладах, проаналізовано його вплив на якість освіти та взаємодію між учнями та викладачами. Також розглянуто основні проблеми, такі як етичні питання, доступність технологій і важливість збереження людського фактору в освітньому процесі. Висновки підкреслюють, що штучний інтелект може стати незамінним помічником для вчителів інклюзивної освіти, якщо буде впроваджений грамотно і відповідально.

Штучний інтелект стає частиною нашого повсякденного життя і чимало рішень було впроваджено для автоматизації освітніх процесів. Це змінило спосіб навчання, оскільки кожен має доступ та особистий підбір навчальних матеріалів через «розумні» пристрої. Це дозволяє закладам освіти мінімізувати час, необхідний для виконання завдань, щоб викладачі могли проводити більше часу зі студентами. Штучний інтелект може сприйняти набагато більше інформації, ніж людина. Як зазначають, штучний інтелект використовується з метою:

- оцінки знань;
- актуалізації знань;
- оцінки діяльності викладача;
- віртуальної допомоги;
- індивідуального підходу;
- адаптивного навчання [1, с.17-18].

Одним із потенційних напрямів використання штучного інтелекту як помічника викладача є відбір навчального матеріалу, оптимального до відповідної аудиторії, навчальної програми курсу. Актуальності набувають мобільні додатки, що використовуються:

- як помічники у вивченні навчального матеріалу та його закріпленні;
- як аналітик у процесі збирання інформації під час виконання вправ у вирішенні питань, що викликають певні труднощі, помилки та значні витрати часу.

На підставі одержаної інформації штучний інтелект може надавати звіт викладачу, а він, у свою чергу, має змогу коригувати свій курс [2, с.29]. Ось кілька ключових напрямків, де ШІ може бути справжнім порятунком для педагога в інклюзивному середовищі:

1. Персоналізоване навчання

- адаптація контенту до рівня знань, стилю навчання та темпу учня (наприклад, перетворення складного тексту на спрощений варіант);
- рекомендації вправ, завдань чи матеріалів відповідно до індивідуального плану розвитку (ІПР) [3, с.54-55].

Приклад: Учень із дислексією може отримати той самий навчальний матеріал у вигляді аудіо або з додатковою візуалізацією.

2. Асистивні технології на базі ШІ

- голосові помічники, які читають текст уголос або перетворюють мову в текст;

- програми для автоматичного перекладу жестової мови або спрощеного інтерфейсу.

3. Моніторинг прогресу

- платформи з ШІ аналізують результати учнів, виявляючи сильні й слабкі сторони;
- дає змогу вчителю вчасно коригувати підходи до навчання.

4. Інструменти для підготовки занять

- генерація адаптованих планів уроків, інтерактивних презентацій, тестів;
- можливість створення інклюзивного контенту за кілька хвилин (наприклад, з альтернативними завданнями для дітей з ООП).

5. Підтримка в комунікації з батьками

- автоматичне створення звітів, рекомендацій, пояснень у доступній формі;
- допомога у веденні документації ІПР, журналів спостережень тощо.

Однією з найбільших переваг ШІ є можливість адаптації навчального матеріалу під кожного учня [3, с.56]. Наприклад, платформи Khan Academy та DreamBox використовують алгоритми, які аналізують, як учень виконує завдання, і автоматично пропонують йому відповідні вправи. Для дітей із дислексією ШІ може змінювати шрифти тексту, перетворювати його у голосове повідомлення або навіть підлаштовувати складність речень. Програми на кшталт Speechify та Microsoft Immersive Reader дозволяють дітям з труднощами у читанні сприймати інформацію у зручній формі. ШІ-технології, такі як Google Live Transcribe, перетворюють усне мовлення на текст у реальному часі, що значно полегшує комунікацію для учнів із порушенням слуху. Діти з порушенням зору можуть використовувати програми на основі ШІ, наприклад Seeing AI від Microsoft,

яка озвучує текст, описує зображення та навіть розпізнає емоції людей. Діти з аутизмом часто мають труднощі у соціальній взаємодії [4,с.48]. У таких випадках допомагають спеціальні програми, як-от Milo the Robot – робот, який навчає дітей розпізнавати емоції, підтримувати діалог та взаємодіяти з оточенням. Дослідження показують, що діти сприймають взаємодію з роботами легше, ніж із людьми, оскільки ті не виявляють емоційного тиску [4,с.49].

Отже, штучний інтелект уже сьогодні відіграє важливу роль в освіті, допомагаючи адаптувати навчальні матеріали, підтримувати учнів з особливими потребами та полегшувати роботу вчителів. Він не замінює викладача, а лише доповнює його, роблячи навчальний процес більш ефективним та доступним. Впровадження ШІ в інклюзивну освіту потребує відповідального підходу, навчання педагогів та контролю за етичними питаннями. Проте, якщо всі ці умови будуть виконані, штучний інтелект стане потужним інструментом, який допоможе зробити освіту доступною для всіх дітей, незалежно від їхніх особливостей.

Список використаних джерел:

1. Візнюк І., Буглай Н., Куцак Л., Поліщук А., Киливник В. Використання штучного інтелекту в освіті. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми*. 2021. Випуск 59. С. 14–22.
2. Гончарова І. Використання штучного інтелекту в професійній діяльності педагога: можливості та виклики в умовах цифрового освітнього середовища. *Професійна діяльність педагога в умовах цифрового освітнього середовища : Матеріали міжрегіон. науково-практ. семінару*, м. Біла Церква, 27 квіт. 2023 р. 2023. С. 28–

33.URL:

<https://lib.iitta.gov.ua/735500/1/Матеріали%20семінару.pdf#page=30>. (27.03.2025)

3. Інноваційні підходи до використання штучного інтелекту в технологічні та професійній освіті / Р. Островський та ін. Теорія і практика використання інформаційних технологій в умовах цифрової трансформації освіти : матеріали Всеукр. науково-практ. конф., м. Київ, 29 черв. 2023 р. Київ, 2023. С. 53–56.

4. Соменко Д., Трифонова О., Садовий М. Використання штучного інтелекту та нейромереж в освітньому процесі з фахових дисциплін студентами спеціальності «Професійна освіта (Цифрові технології)». *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Сер. Педагогіка. Тернопіль* : ТНПУ ім. В. Гнатюка. 2023. № 1. С. 45-54.

УДК 377.8.011.3-051:[004.8:7] (043.2)

Чірі С.С., здобувачка освіти IV-Г курсу;
керівник: Білик О. В.,
викладач методики мистецької освітньої галузі,
спеціаліст вищої категорії, викладач-методист

РОЛЬ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ У ФОРМУВАННІ ЦИФРОВИХ МИСТЕЦЬКИХ НАВИЧОК ЗДОБУВАЧІВ ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ

Сучасний етап розвитку суспільства характеризується стрімкою цифровізацією всіх сфер життя, включаючи освіту та мистецтво. У контексті фахової передвищої

освіти, де підготовка фахівців із мистецьких спеціальностей вимагає поєднання традиційних підходів із новітніми технологіями, штучний інтелект (ШІ) стає важливим інструментом для формування цифрових навичок. Цифрові мистецькі навички охоплюють широкий спектр компетентностей, таких як створення цифрових ілюстрацій, 3D-моделювання, анімація, робота з графічними редакторами та інтеграція технологій у творчий процес. ШІ, завдяки своїм можливостям автоматизації, аналізу та генерації контенту, відкриває нові перспективи для розвитку цих навичок у здобувачів освіти.

Метою даних тез є аналіз ролі штучного інтелекту у формуванні цифрових мистецьких навичок здобувачів фахової передвищої освіти, а також визначення ключових напрямів його застосування, переваг і викликів. Для розкриття теми використано 5 літературних джерел, які висвітлюють сучасні тенденції у сфері ШІ, його вплив на освіту та мистецтво, а також етичні аспекти використання технологій у навчальному процесі.

Штучний інтелект у мистецькій освіті є відносно новим явищем, яке активно досліджується в сучасній науковій літературі. Згідно з дослідженнями, ШІ може виступати як інструмент для автоматизації рутинних завдань, таких як корекція кольорів, створення базових шаблонів чи аналіз композиції, що дозволяє студентам зосередитися на творчих аспектах [1, с. 34]. Наприклад, інструменти на основі ШІ, такі як Adobe Sensei, допомагають студентам аналізувати їхні роботи та пропонують рекомендації щодо вдосконалення, що сприяє розвитку аналітичного мислення та розуміння основ дизайну.

Крім того, ШІ відкриває можливості для генеративного мистецтва, де алгоритми створюють унікальні візуальні образи на основі текстових описів. Такі

інструменти, як DALL-E чи MidJourney, дозволяють студентам експериментувати з формами, текстурами та стилями, що є важливим для розвитку їхньої креативності [2, с. 67]. У контексті фахової передвищої освіти це особливо актуально, оскільки студенти часто мають обмежений час на освоєння складних цифрових інструментів, а ШІ допомагає прискорити цей процес.

Практичне застосування штучного інтелекту у формуванні цифрових мистецьких навичок здобувачів фахової передвищої освіти охоплює кілька ключових напрямів. По-перше, ШІ використовується для навчання студентів роботи з графічними редакторами. Наприклад, алгоритми ШІ, інтегровані в Adobe Photoshop, можуть автоматично виконувати такі завдання, як видалення фону чи корекція кольорів, що дозволяє студентам швидше опанувати складні інструменти [3, с. 89]. Це особливо важливо для здобувачів фахової передвищої освіти, які часто мають базовий рівень підготовки і потребують швидкого входження у професійне середовище.

По-друге, ШІ сприяє розвитку навичок створення анімації та 3D-моделювання. Інструменти на основі ШІ, такі як Runway ML, дозволяють студентам створювати анімацію на основі текстових описів, що значно спрощує процес і дає змогу зосередитися на творчих аспектах [2, с. 72]. Наприклад, студент може ввести опис «анімація польоту птаха над лісом», і ШІ згенерує базову анімацію, яку потім можна доопрацювати вручну. Це не лише економить час, а й допомагає студентам зрозуміти основи анімаційного дизайну.

По-третє, ШІ використовується для створення інтерактивних навчальних платформ, які надають миттєвий зворотний зв'язок. Наприклад, платформи на основі ШІ, такі як Artbreeder, дозволяють студентам експериментувати з генеруванням зображень, а система автоматично аналізує

їхні роботи та пропонує рекомендації щодо вдосконалення [4, с. 45]. Це сприяє формуванню навичок роботи з цифровими інструментами та розвитку критичного мислення.

Крім зазначених напрямів, ШІ може бути використаний для створення міждисциплінарних проєктів, які поєднують мистецтво з іншими галузями, такими як програмування чи дизайн інтерфейсів. Наприклад, студенти можуть використовувати ШІ для створення інтерактивних мистецьких інсталяцій, де алгоритми аналізують рухи глядачів і генерують візуальні ефекти в реальному часі. Це дозволяє студентам не лише опанувати цифрові інструменти, а й розвинути навички роботи в команді та інтеграції мистецтва з технологіями, що є важливим для їхньої майбутньої професійної діяльності [2, с. 75]. Такі проєкти сприяють формуванню комплексного підходу до творчості, де студенти вчаться поєднувати технічні та мистецькі навички.

Ще одним напрямом є використання ШІ для створення адаптивних навчальних матеріалів, які враховують індивідуальні особливості студентів. Наприклад, ШІ може аналізувати прогрес студента в освоєнні графічних редакторів і пропонувати завдання різної складності: для початківців – базові вправи з корекції кольорів, а для більш досвідчених – створення складних композицій чи 3D-моделей [1, с. 48]. Це дозволяє студентам навчатися у власному темпі, що є особливо важливим у фаховій передвищій освіті, де час на опанування нових навичок обмежений.

Використання штучного інтелекту у формуванні цифрових мистецьких навичок має низку переваг. По-перше, ШІ дозволяє персоналізувати навчальний процес, адаптуючи матеріали до індивідуальних потреб студентів. Наприклад, алгоритми ШІ можуть аналізувати рівень

підготовки студента та пропонувати завдання, які відповідають його поточним навичкам [1, с. 48]. Це особливо важливо для здобувачів фахової передвищої освіти, які часто мають різний рівень підготовки.

По-друге, ШІ сприяє економії часу, автоматизуючи рутинні завдання. Наприклад, створення базового дизайну чи корекція кольорової палітри, які раніше могли займати години, тепер виконуються за лічені секунди завдяки алгоритмам ШІ [3, с. 92]. Це дозволяє студентам зосередитися на творчих аспектах, таких як розробка концепції чи експерименти зі стилями.

По-третє, ШІ відкриває доступ до нових форм мистецтва, таких як генеративне мистецтво чи інтерактивні інсталяції. Студенти можуть використовувати ШІ для створення унікальних візуальних образів, які потім інтегруються у їхні проекти, що підвищує їхню конкурентоспроможність на ринку праці [2, с. 69].

Незважаючи на численні переваги, використання ШІ у формуванні цифрових мистецьких навичок здобувачів фахової передвищої освіти пов'язане з певними викликами. Одним із ключових є ризик зниження креативності. Надмірна залежність від ШІ може призвести до того, що студенти покладатимуться на готові рішення, запропоновані алгоритмами, замість того, щоб розвивати власні ідеї [5, с. 112]. Наприклад, якщо студент постійно використовує ШІ для генерації зображень, він може втратити навички самостійного малювання чи створення композиції.

Іншим викликом є етичні аспекти використання ШІ. Одне з ключових питань – це проблема авторства: якщо ШІ генерує зображення чи анімацію, кому належить авторське право – студентові чи розробнику алгоритму? Це питання потребує детального аналізу та розробки відповідних нормативних актів [4, с. 50]. Крім того, ШІ може

створювати стереотипні образи, якщо алгоритми навчаються на обмежених наборах даних, що може негативно вплинути на культурну різноманітність у мистецтві [5, с. 115].

Нарешті, важливим викликом є підготовка викладачів до роботи з ШІ. Багато педагогів фахової передвищої освіти не мають достатнього рівня цифрової компетентності, щоб ефективно інтегрувати ШІ у навчальний процес. Для вирішення цієї проблеми необхідно проводити регулярні тренінги та курси підвищення кваліфікації [1, с. 52].

Додатковим викликом є технічні обмеження, які можуть виникати під час використання ШІ. Наприклад, нестабільний інтернет або застаріле обладнання в навчальних закладах можуть ускладнити доступ до інструментів, таких як MidJourney чи Runway ML, що потребують значних обчислювальних ресурсів [3, с. 95]. Це може створювати нерівність між студентами, які мають доступ до сучасних технологій, і тими, хто його не має, що потребує додаткових зусиль для забезпечення технічної бази.

Ще одним аспектом є потреба у розвитку цифрової компетентності не лише викладачів, а й студентів. Наприклад, студенти, які не мають досвіду роботи з ШІ, можуть відчувати труднощі у формулюванні запитів для генеративних моделей, таких як DALL-E, що знижує ефективність їхньої роботи [5, с. 112]. Для вирішення цього питання необхідно впроваджувати додаткові заняття з основ роботи з ШІ, які допоможуть студентам освоїти ці інструменти.

Перспективи використання штучного інтелекту у формуванні цифрових мистецьких навичок здобувачів фахової передвищої освіти є досить широкими. По-перше, ШІ може бути інтегрований у міждисциплінарні проекти,

де студенти поєднують мистецтво з іншими галузями, такими як програмування чи дизайн інтерфейсів. Наприклад, студенти можуть використовувати ШІ для створення інтерактивних інсталяцій, які реагують на рухи глядачів [2, с. 75].

По-друге, ШІ може сприяти розвитку дистанційного навчання, що особливо актуально в умовах сучасних викликів, таких як пандемії чи обмеження доступу до навчальних закладів. Інтерактивні платформи на основі ШІ дозволяють студентам отримувати якісну освіту незалежно від їхнього місця перебування [3, с. 95].

По-третє, ШІ може бути використаний для створення віртуальних лабораторій, де студенти зможуть експериментувати з цифровими інструментами без необхідності використання дорогого обладнання. Наприклад, віртуальні симулятори на основі ШІ можуть імітувати роботу з 3D-принтерами чи графічними планшетами, що зробить навчання більш доступним [4, с. 48].

Штучний інтелект відіграє ключову роль у формуванні цифрових мистецьких навичок здобувачів фахової передвищої освіти, надаючи нові можливості для інноваційних підходів до навчання. Завдяки ШІ студенти можуть швидше опановувати цифрові інструменти, експериментувати з новими формами мистецтва та отримувати миттєвий зворотний зв'язок. Основні переваги використання ШІ включають персоналізацію навчання, економію часу та доступ до нових форм мистецтва. Однак інтеграція ШІ у навчальний процес пов'язана з викликами, такими як ризик зниження креативності, етичні питання та необхідність підготовки викладачів.

Перспективи розвитку використання ШІ у мистецькій освіті включають інтеграцію у міждисциплінарні проекти, розвиток дистанційного навчання та створення віртуальних

лабораторій. Для реалізації цих перспектив необхідно забезпечити викладачів відповідними знаннями та інструментами, а також розробити етичні стандарти використання ШІ у мистецтві.

Список використаних джерел:

1. Коваленко О. В. Цифрові технології в освіті: сучасні тенденції. – Київ: Основа, 2023. 120 с.
2. Smith J. Artificial Intelligence in Creative Arts. – London: ArtTech Press, 2022. 150 с.
3. Петренко Л. М. Інноваційні підходи до навчання дизайну. – Харків: ХНУ, 2023. 130 с.
4. Brown T. AI Tools for Art Education. – New York: EduTech Publishers, 2021. 100 с.
5. Гриценко І. П. Етичні аспекти використання ШІ у мистецтві. – Львів: ЛНУ, 2022. 140 с.

Шеньо Ю. В., здобувачка освіти 2-Ж курсу;
керівник: Старова Ю. В.,
кандидат психологічних наук;
викладач психолого-педагогічних дисциплін,
спеціаліст вищої категорії, викладач-методист

ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ У ПСИХОЛОГІЧНОМУ СУПРОВОДІ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ: ПЕРСПЕКТИВИ ІНТЕГРАЦІЇ ТА ВИКЛИКИ ДЛЯ ПРОФЕСІЇ

Сучасний освітній простір характеризується стрімким впровадженням цифрових технологій, серед яких особливе місце займає штучний інтелект (ШІ). Одним із напрямів його використання є психологічний супровід здобувачів освіти. Впровадження ШІ у сферу психологічної підтримки здобувачів освіти може мати як позитивний вплив, так і викликати низку етичних, методологічних та професійних питань. З одного боку, алгоритми штучного інтелекту здатні аналізувати великий обсяг даних, виявляти психологічні тенденції та надавати швидкі рекомендації. З іншого боку, відсутність емоційної чутливості, обмеженість у розумінні людської психіки та потенційні ризики помилкової інтерпретації даних ставлять під сумнів можливість повної заміни людини-психолога. Це питання стає особливо актуальним у контексті підтримки здобувачів освіти, які можуть потребувати індивідуального підходу та глибшого розуміння їхніх емоційних і когнітивних станів [1; 3; 4].

Проблематика використання штучного інтелекту в освітньому процесі та, зокрема, у психологічному супроводі студентів активно обговорюється в наукових

колах. Зокрема, дослідження Шпанко Н. висвітлюють потенціал ШІ у моніторингу психологічного стану студентів та попередженні емоційного вигорання. Інші роботи Осадчого О. [2], Минько Л. [1], Скуляк А. [4] акцентують увагу на ризиках, пов'язаних із заміною традиційного психологічного консультування алгоритмічними системами, вказуючи на їхню недостатню здатність до емпатії та суб'єктивного аналізу.

Також варто відзначити праці Бородієнко О. [4], Ступак О. [1], Юзик М. [1], які розглядають технологічні та етичні аспекти інтеграції ШІ у сферу освіти, підкреслюючи важливість поєднання автоматизованих методів із традиційними психологічними практиками. У багатьох наукових дослідженнях наголошується, що хоча штучний інтелект може бути ефективним інструментом у психологічному супроводі здобувачів освіти, його використання має бути допоміжним і не замінювати живого спілкування з фахівцем.

Мета статті полягає в аналізі можливостей і обмежень використання штучного інтелекту в психологічному супроводі здобувачів освіти. Зокрема, у дослідженні буде розглянуто питання ефективності алгоритмів ШІ у виявленні психологічних проблем студентів, їхню роль у профілактиці стресових станів, а також потенційні виклики для професійної діяльності психологів в умовах зростаючої автоматизації.

Стрімкий розвиток цифрових технологій у сфері освіти зумовив активне впровадження штучного інтелекту в різні аспекти навчального процесу, включаючи психологічний супровід здобувачів освіти. ШІ-технології демонструють значний потенціал у забезпеченні швидкого доступу до інформації, аналізу поведінкових особливостей студентів та виявлення психологічних труднощів. Однак питання їхньої ефективності, етичної прийнятності та

можливого впливу на професійну діяльність психологів залишається відкритим [2; 4].

Використання штучного інтелекту в освітньому середовищі передбачає реалізацію низки важливих завдань, спрямованих на підтримку психоемоційного стану студентів. Зокрема, дослідження підтверджують ефективність таких напрямів інтеграції ШІ [4, с. 66-68]:

1. Діагностика психологічного стану студентів. Алгоритми машинного навчання можуть аналізувати відповіді студентів на психологічні тести, їхню комунікативну активність у цифрових середовищах та певні поведінкові патерни, які можуть вказувати на ризики депресивних чи тривожних розладів. Сучасні моделі глибокого навчання дозволяють виявляти емоційні зміни на основі текстових повідомлень або відеоаналітики.

2. Автоматизоване надання рекомендацій. Віртуальні консультанти та чат-боти, що працюють на основі ШІ, можуть надавати студентам поради щодо подолання стресу, розвитку емоційної саморегуляції та ефективної організації навчального процесу. Такі системи вже впроваджуються у провідних університетах світу, забезпечуючи студентам доступ до психологічної підтримки 24/7.

3. Попередження емоційного вигорання. Аналізуючи рівень стресу та навантаження, ШІ може надавати персоналізовані поради щодо тайм-менеджменту, саморегуляції та підтримки психоемоційного балансу.

4. Створення індивідуальних траєкторій розвитку. Алгоритми ШІ можуть аналізувати дані про навчальні досягнення, мотивацію та інтереси студентів, надаючи рекомендації щодо оптимальних шляхів особистісного та професійного розвитку.

Штучний інтелект відіграє дедалі більшу роль у сфері психологічного супроводу здобувачів освіти, надаючи

низку інструментів для підтримки психоемоційного благополуччя. Однією з ключових переваг є доступність: AI-системи можуть надавати рекомендації та емоційну підтримку 24/7, що є важливим фактором для студентів, які часто стикаються зі стресовими ситуаціями у неробочі години, під час підготовки до іспитів чи інтенсивного навчального навантаження [3]. Анонімність використання ІІІ-технологій також має значний вплив на звернення студентів за допомогою. Багато молодих людей уникають консультацій із психологом через страх осуду або соціального тиску. Чат-боти та спеціалізовані AI-платформи знижують цей бар'єр, забезпечуючи конфіденційність та відсутність необхідності безпосереднього контакту [2; 5]. Крім того, сучасні алгоритми штучного інтелекту можуть аналізувати відповіді користувачів, оцінювати їхній емоційний стан та пропонувати індивідуальні поради, адаптовані до конкретних запитів. Деякі системи здатні рекомендувати вправи для зниження рівня тривожності, методи емоційної регуляції та навіть навчальні матеріали, що сприяють саморозумінню та розвитку навичок психологічної стійкості [2].

Водночас варто підкреслити, що, попри всі переваги, ІІІ не може повністю замінити кваліфікованого психолога. Взаємодія між людиною та AI обмежена відсутністю справжньої емпатії, гнучкості в ухваленні рішень та можливості глибокого аналізу особистісного контексту студента. Психологічний супровід передбачає не лише надання порад, а й побудову довірчих відносин, що є важливою складовою ефективної роботи з емоційними та поведінковими проблемами [3; 4]. Таким чином, ІІІ може слугувати корисним доповненням до традиційних методів психологічної підтримки, однак його застосування має

бути інтегроване в освітнє середовище з урахуванням етичних, професійних та методологічних обмежень.

Попри значний потенціал, штучний інтелект має низку обмежень, які ставлять під сумнів можливість його повноцінної заміни традиційних методів психологічного супроводу [1; 5]:

1. Відсутність емпатії та інтуїтивного розуміння людських емоцій. Психологічне консультування передбачає не лише раціональний аналіз ситуації, але й емоційну підтримку, розуміння невербальних сигналів та здатність адаптуватися до контексту індивідуального випадку. ШІ, яким би досконалим він не був, не здатний повною мірою замінити живе спілкування.

2. Ризик хибних висновків. ШІ оперує лише тими даними, які були йому надані для навчання, що може призводити до викривлених інтерпретацій та помилкових діагностичних висновків. Наприклад, алгоритм може ідентифікувати певні особливості поведінки як ознаки депресії, хоча насправді вони є лише індивідуальними особливостями особистості.

3. Проблеми конфіденційності та етичні аспекти. Використання ШІ у психологічному супроводі вимагає обробки значного обсягу персональних даних студентів, що породжує питання щодо безпеки та конфіденційності цієї інформації. Недостатній контроль за цими процесами може призвести до порушення прав людини та зловживань у сфері використання персональних даних.

4. Зниження ролі психолога у навчальному процесі. Якщо ШІ почне виконувати більшість функцій психолога, може виникнути ризик недооцінки ролі фахівців у сфері психічного здоров'я. Це, у свою чергу, може знизити якість надання психологічної підтримки та поставити під загрозу професійні стандарти роботи психологів у закладах освіти.

Реалістичним сценарієм майбутнього розвитку є інтеграція ІІІ не як альтернативи, а як доповнення до роботи психолога. Найбільш перспективними є такі напрями використання [3]:

1. Гібридні моделі психологічного супроводу. Оптимальним підходом є поєднання автоматизованих інструментів із традиційними методами консультування. ІІІ може використовуватися як допоміжний засіб для первинного моніторингу психоемоційного стану студентів, а кваліфіковані психологи – для подальшої інтерпретації та корекційної роботи.

2. Розробка етичних стандартів для використання ІІІ в освіті. Впровадження штучного інтелекту в сферу психологічного супроводу студентів має супроводжуватися чіткими нормами використання, з урахуванням аспектів конфіденційності, відповідальності та захисту персональних даних.

3. Навчання майбутніх фахівців у сфері освіти та психології роботі з ІІІ. Для ефективного використання технологій необхідно забезпечити підготовку спеціалістів, які зможуть інтегрувати інструменти ІІІ у свою професійну діяльність без загрози втрати якості надання психологічних послуг.

Отже, аналіз можливостей та обмежень штучного інтелекту в сфері психологічного супроводу здобувачів освіти свідчить про його значний потенціал у сфері моніторингу, діагностики та попередження стресових станів здобувачів освіти. Водночас повна заміна традиційного психологічного супроводу є неможливою через обмежену здатність ІІІ до емпатії, контекстуального аналізу та гнучкого підходу до вирішення індивідуальних проблем. Майбутнє розвитку цієї сфери полягає у впровадженні гібридних моделей, що поєднують

технологічні інновації та професійну експертизу освітніх психологів.

Список використаних джерел:

1. Самойленко О. А., Ступак О. П., Юзик М. А. Можливості та виклики штучного інтелекту для закладів вищої освіти України. *Інноваційна педагогіка*, 60, 2023. С. 140–143.
2. Гуназа Л. М. Штучний інтелект у сучасній освіті: трансформація ролі вчителя, підвищення якості навчання та нові можливості. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*, 90. С. 46–53.
3. Гуревич Р. С., Коношевський Л. Л., Коношевський О. Л., Воевода А. Л., Люльчак С. Ю. Інтеграція штучного інтелекту в сферу освіти: проблеми, виклики, загрози, перспективи. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми*, 72, 2024. С. 171–186.
4. Драч І., Петрос О., Бородієнко О., Регейло І., Базелюк О., Базелюк Н., Слободянюк О. Використання штучного інтелекту у вищій освіті. *Міжнародний науковий журнал «Університети і лідерство»*, 15, 2023. С. 66–82.
5. Impact of artificial intelligence (AI) on psychological and mental health promotion: An opinion piece / K. Oladimeji et al. *New Voices in Psychology*. 2023. Vol. 13. URL: <https://doi.org/10.25159/2958-3918/14548> (дата звернення: 01.04.2025).

Шпірь К.І., здобувачки освіти II – В курсу,
керівник: Резнікова К.В.,
викладач української мови та літератури,
спеціаліст I категорії

НАСЛІДКИ ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛКТУ_T(НА ПРИКЛАДІ ВИКОРИСТАННЯ ПЛАТФОРМИ GPT)

У сучасному світі впровадження Штучного Інтелекту (ШІ) в освітній процес є необхідністю, оскільки вони допомагають адаптувати навчальний процес до вимог інформаційного суспільства та підготувати молоде покоління до життя в умовах цифрової епохи.

Інтеграція штучного інтелекту у сферу освіти є не лише революційним кроком для сучасного навчання, але й стратегічним рішенням для підготовки молоді до професій майбутнього. Однак інтеграція технологій штучного інтелекту в навчальний процес вимагає глибокого розуміння та вивчення цих технологій. Наголошуємо на важливості безперервного професійного розвитку педагогів, що включає вивчення нових технологій, щоб відповідати на запити сучасних здобувачів освіти. Відповідно до Регламенту ЄС про штучний інтелект (англ. AI Act), освітнє застосування технологій штучного інтелекту належить до сфери високих ризиків, зокрема, у контексті прийняття автоматизованих рішень щодо визначення доступу до освітніх та професійних навчальних закладів, наприклад при оцінюванні відповідності здобувача освіти вимогам до вступу. Водночас у цьому ж Регламенті визнано потенційні економічні та соціальні переваги застосування штучного інтелекту, зокрема у сфері

освіти. Етичне та відповідальне використання інструментів на основі ШІ сприятиме застосуванню систем ШІ на користь здобувачів освіти та вчителів, покращуючи практику викладання і навчальний досвід учнів, гарантуючи їм розвиток навичок для майбутнього в етичних рамках, а вчителям — можливість отримати вигоду від підвищення ефективності для розробки інноваційних методів викладання.

Сам термін «штучний інтелект» був офіційно введений Джоном Мак Карті на семінарі в Дартмуті в 1956 році. Ця важлива подія, яка продемонструвала, що штучний інтелект офіційно представлений як навчальна дисципліна. Простіше кажучи, штучний інтелект (англ. Artificial Intelligence, ШІ) – це велика область компютерних наук, спрямована на імітацію людського інтелекту машинами. Багато закордонних та вітчизняних авторів і науковців досліджували поняття. «Штучний інтелект», його сутність та вплив на електронну комерцію. Так, автори Н. Стежко та О. Шевчук досліджують тенденції розвитку світової електронної комерції в умовах діджиталізації бізнесу, та виокремлюють роль штучного інтелекту в електронній комерції [4]. В. Фостолович вивчає, як працює штучний інтелект в сучасному бізнесі, визначає потенціал, сучасні тренди та перспективи інтегрування штучного інтелекту у різні сфери господарської діяльності і життєдіяльність людини [5]. О. Піжук розглядає штучний інтелект як один із ключових драйверів цифрової трансформації економіки [3]. Можливості електронного маркетингу та технологій штучного інтелекту у торгівлі детально висвітлює О. Черненко [2]. Автор А. Мальцев в своїй праці аналізує сучасні досягнення у галузі штучних нейронних мереж, машинного навчання та обчислювального інтелекту [5]. Бібліометричне дослідження та огляд літератури стосовно використання

штучного інтелекту представили в своїй публікації зарубіжні економісти Р. Бавак та ін. [3]. Особливу увагу ролі штучного інтелекту у формуванні споживчого попиту в електронній комерції приділив Л. Храй [2].

У процесі навчання в закладах вищої освіти важливо не лише навчання, а й збереження здоров'я здобувачів, цю проблему можна вирішувати деякими дидактичними завданнями за допомогою інформаційних технологій. Можливо використання матеріалу з глобальної мережі для формування навичок і умінь. Однак викладачам необхідно поповнити свої знання про оздоровчі методики, це дозволить їм сформулювати у майбутніх фахівців стійку мотивацію до здорового способу життя.

Найбільш поширеними напрямками застосування ШІ є наступні:

1. Освітні ігри на базі ШІ. Цінність навчання в процесі гри визнана давно, тому в загальноосвітніх школах давно використовують освітні комп'ютерні ігри. Наприклад, при вивченні іноземної мови, фізики, біології, для створення віртуальних реальностей, які дозволяють студентам досліджувати історичні місця або проводити віртуальні експерименти.

2. Автоматизовані системи оцінювання та зворотного зв'язку, що стає основою для диференційованого та індивідуалізованого навчання. З появою штучного інтелекту виникає можливість зробити процес навчання персоналізованим, оскільки ШІ на базі аналізу результатів навчання зможе визначати рівень підготовки студента та підбирати рівень складності завдань під нього особисто. Таким чином, істотно підвищиться ефективність навчання. Автоматизуючи оцінювання, планування та адміністративну роботу, системи штучного інтелекту можуть звільнити час і енергію роботи викладачів зі студентами. навчання персоналізованим, оскільки ШІ на

базі аналізу результатів навчання зможе визначати рівень підготовки студента та підбирати рівень складності завдань під нього особисто. Таким чином, істотно підвищиться ефективність навчання.

3. Автоматизуючи оцінювання, планування та адміністративну роботу, системи штучного інтелекту можуть звільнити час і енергію роботи викладачів зі студентами.

4. Автоматизація завдань: ШІ може автоматизувати багато рутинних завдань викладачів, такі як перевірка тестів, генерування завдань та ведення обліку.

Комплексне та детальне дослідження провели автори Ш. Сонг та ін., які розкрили аспекти впровадження штучного інтелекту в бізнес-процеси електронної торгівлі [5]. Цікавий погляд на тенденції розвитку світової електронної комерції в умовах цифрової економіки викладено науковицею Т. Кучмійовою [4].

Отож, як показав аналіз наукових розвідок з данної проблематики, багато науковців досліджували особливості штучного інтелекту та аспекти його впровадження в електронну комерцію.

Список використаних джерел:

1. Drach, I., Petroye, O., Borodiyenko, O., Reheilo, I., Bazeliuk, O., Bazeliuk, N., & Slobodianiuk, O. (2023). The Use of Artificial Intelligence in Higher Education. *International Scientific Journal of Universities and Leadership*, (15), 66–82. <https://doi.org/10.31874/2520-6702-2023-15-66-82>
2. Григоров, О., Аніщенко, Г., Стрижак, В., Петренко, Н., Турчин, О., Окунь, А., & Пономарьов, О. (2022). Штучний інтелект. Машинне навчання. Автомобіль і електроніка. Сучасні технології, (15), 17–27. <https://doi.org/10.30977/VEIT.2226-9266.2019.15.0.17>

3. Концепція розвитку штучного інтелекту в Україні. (2020). № 1556-р. <https://zakon.rada.gov.ua/go/1556-2020-%D1%80>
4. Мар'єнко, М., Шишкіна, М., & Коновал, О. (2022). Методологічні засади формування хмаро орієнтованих систем відкритої науки у закладах вищої педагогічної освіти. Інформаційні технології і засоби навчання, 89(3), 209–232. <https://doi.org/10.33407/itlt.v89i3.4981>.
5. Рамазанов С. Шевченко А. Купцова Є. (2020) Штучний інтелект і проблеми інтелектуалізації: стратегія розвитку, структура, методологія, принципи і проблеми. Штучний інтелект. № 4(90). С. 14–23. <https://www.nuozu.edu.ua/n/m/7699-vykorystannia-shtuchnoho-intelektu-v-sferi-okhorony-zdorovia#gsc.tab=>

СЕКЦІЯ ІV. ІННОВАЦІЇ В ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ СПЕЦІАЛІСТІВ. СТВОРЕННЯ ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА: ПЕРСПЕКТИВИ ТА ТРАНСФОРМАЦІЯ ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ

УДК 37.091.313:378.147-051:373.3(043.2)

Бажів В.П., Гебеш Н.В.,
здобувачі освіти ІІ-Б курсу,
керівник: Ісак Т.В.,
викладач природничих дисциплін,
викладач І категорії

ТЕХНОЛОГІЯ ПРОЄКТУВАННЯ НА УРОКАХ, ЯК ОДНА З ІННОВАЦІЙНИХ ФОРМ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

У закладах фахової передвищої освіти головним мотивом до навчання, здобуття освіти та самовдосконалення у здобувачів освіти виступає прагнення набути певну спеціальність, що дає можливість підвищити свій соціальний статус та утвердитись у суспільстві. Проте традиційна підготовка спеціалістів, зорієнтована виключно на формування знань, умінь та навичок у певній галузі, не відповідає сучасним вимогам. Сучасна система освіти повинна не просто розвивати інтелект здобувачів освіти, підвищувати його можливості – вона має практично його орієнтувати, керувати діями та увагою, навчаючи їх процесу самостійного навчання та розвитку, розширювати їх інноваційний і креативний потенціал. Розв'язати такі проблеми можна, лише розумно поєднуючи традиційні й інноваційні засоби технологій навчання.

Однією з інноваційних технологій навчання сьогодні є технологія проєктування. У загальному трактуванні

поняття «проектування» «тісно пов'язане з наукою та інженерною діяльністю із створення проекту, розроблення образу майбутнього уявного продукту» [1, с. 46]. У цьому трактуванні «проектування» виступає процесом створення об'єкта від ідеї до реалізації. Варто зауважити, що існує низка термінів, які формують науковий контекст зазначеного феномену: метод проектів, метод навчальних проектів, проектне навчання та проектна технологія. Проте, науковці О. Любарська, А. Кіктенко та О. Пехота наголошують, що доречними в контексті підготовки майбутніх фахівців буде застосування поняття «технологія проектування», яка дає змогу «розв'язання студентом або групою студентів якої-небудь проблеми, яка передбачає, з одного боку, використання різноманітних методів, засобів навчання, а з другого – інтегрування знань, умінь з різних галузей науки, техніки, творчості» [4].

О. Кузнецова та О. Одарченко стверджують, що технологія проектного навчання є принципово новою формою організації освітнього процесу, яка активізує пізнавальну активність, інтерес до навчальної діяльності здобувачів освіти, поглиблює та зміцнює знання з дисциплін педагогічного циклу, встановлює зв'язки з іншими дисциплінами, а також вдосконалює навички самостійної роботи [3, с. 74-77].

В. Аніщенко зауважує, що проектна технологія навчання є ефективним засобом набуття досвіду навчально-дослідної роботи здобувача вищої освіти, за умови ефективної координаційної діяльності викладача, скерованої на результат, що досягається розв'язанням теоретико-практичних завдань фахового змісту [5].

Проектні технології не лише забезпечують передання знань здобувачам освіти, а й активно стимулюють їх до самостійного пошуку, осмислення та застосування інформації для розв'язання нових пізнавальних і

практичних завдань. Оскільки основою проєктної діяльності є інтеграція та практичне використання набутих знань, студенти в процесі реалізації проєктів набувають важливих комунікативних навичок, ознайомлюються з різними поглядами й підходами, а також опановують дослідницькі методи – навчаються збирати, аналізувати інформацію, формулювати гіпотези та робити обґрунтовані висновки. Технологія проєктування дозволяє глибоко опрацьовувати проблему дослідження та спрямована на досягнення конкретного, практичного результату. Як сучасна педагогічна технологія, вона формує вміння самостійно вибудовувати знання, орієнтуватися в інформаційному середовищі, розвиває критичне мислення, адаптаційні здібності та пізнавальну активність здобувачів освіти [5, с. 370].

Окрім того, метод проєктів сприяє формуванню здатності ефективно й нестандартно мислити, що, своєю чергою, стимулює розвиток у студентів таких видів мислення:

– концептуальне мислення – здатність системно осмислювати інформацію, оскільки реалізація будь-якого проєкту передбачає наявність чіткої ідеї та послідовності дій для її втілення;

– етичне мислення – вміння дотримуватися гуманістичних підходів у взаємодії з іншими, визнавати цінність кожного учасника проєкту, забезпечувати рівноправність і активну участь незалежно від рівня знань чи здібностей;

– стратегічне мислення – здатність прогнозувати дії та вибудовувати їх поетапно з урахуванням перспективи;

– тактичне мислення – вміння впливати на інших, захоплювати ідеєю, бути ініціативним не лише на рівні викладача, а й серед усіх учасників команди;

- вербальне мислення – здатність вільно оперувати мовним матеріалом, влучно висловлювати думки відповідно до контексту;
- оперативне мислення – гнучкість у підходах до вирішення завдань, уміння швидко знаходити оптимальні рішення;
- рефлексивне мислення – критичне осмислення власних дій та досвіду, особливо на етапах аналізу й підбиття підсумків командної діяльності. [2, с. 93]

Головна ознака проєктної діяльності – повна й органічна узгодженість навчання з життям, з інтересами здобувача освіти. Іншим словами, проєктування ставить учасників у становище, де теоретичні знання стають засобом для творчих пошуків, а в кінцевому результаті відбувається активний процес розвитку практичного мислення, однак з опорою на науку. Метод проєктів можна використовувати на різних етапах освітнього процесу, зокрема:

- на підсумковому практичному занятті;
- після вивчення певного розділу або всього курсу;
- як один з методів закріплення матеріалу вивчених тем програми;
- як метод активізації творчої діяльності;
- як метод самоосвіти тощо.

Метод проєктів спонукає здобувачів освіти до активної взаємодії. Застосовуючи цей метод на практичних заняттях, здобувачам вищої освіти можна запропонувати виконання ролей школярів та педагога-координатора [5, с. 371].

Отже, можемо підсумувати, що впровадження проєктних технологій в освітній процес, особливо у підготовці майбутніх педагогів, демонструє свою ефективність: студенти проявляють вищу відповідальність

у виконанні завдань, виявляють зацікавленість та активну участь у вивченні навчальних дисциплін. Залучення здобувачів до проєктної діяльності сприяє формуванню стійкої позитивної мотивації до оволодіння педагогічними й методичними знаннями, створює ситуації успіху та підвищує впевненість у власних силах. Використання проєктних технологій активізує різні види мислення студентів, сприяє глибшому засвоєнню навчального матеріалу, формує атмосферу співпраці та емоційного піднесення в освітньому процесі. Ефективність цієї діяльності забезпечується за умов заохочення самостійності студентів, підтримки їх ініціативності, уважного ставлення до їхніх ідей і пропозицій, а також надання можливості самостійно визначати зміст і форми реалізації проєкту.

Список використаних джерел:

1. Варяниця Л. О. Використання освітнього проєктування у процесі професійної підготовки майбутніх вчителів початкових класів. *Управління науковими та освітніми проєктами: матеріали всеукраїнського науково-педагогічного підвищення кваліфікації* (24 січня – 6 березня 2022 року). Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2022. С. 45-48.
2. Кузнецова О. В., Одарченко В. І. Метод проєктів – сучасна технологія навчання в умовах Нової української школи. *VIRTUS*. 2017. № 14. С. 74–77.
3. Освітні технології: навч.-метод. посіб. / за заг. ред. О. М. Пехоти. Київ: АСК, 2012. 255 с.
4. Проектна діяльність учнів професійно-технічних навчальних закладів: тренінг-курс: навч. посібник / за заг. ред. Н. В. Кулалаєвої. Житомир, 2018. 180 с.
5. Федорчук В. В., Аліксійчук О. С. Проектні технології у підготовці майбутнього вчителя початкової школи.

УДК 377.8.091.33-027.22:62/69(043.2)

Олексик М.І., здобувачка освіти II-Н курсу;
керівник: Куцик О. Г.,
викладач методики технологічної освітньої галузі,
спеціаліст вищої категорії, викладач-методист

ГЕЙМІФІКАЦІЯ У ТЕХНОЛОГІЧНІЙ ОСВІТІ: ЯК ПІДВИЩИТИ МОТИВАЦІЮ СТУДЕНТІВ ЧЕРЕЗ ІНТЕРАКТИВНІ МЕТОДИ НАВЧАННЯ

Технологічна освіта у фаховій передвищій освіті відіграє ключову роль у підготовці спеціалістів, які здатні ефективно працювати у сучасному цифровому світі. У контексті технологічної освітньої галузі, зокрема підготовки вчителів початкових класів для викладання предмету «Дизайн і технології», важливо не лише забезпечити студентів необхідними знаннями та навичками, а й сформувати у них високу мотивацію до навчання. Предмет «Дизайн і технології» у початковій школі спрямований на розвиток творчих здібностей учнів, формування у них базових технологічних навичок, таких як конструювання, моделювання, робота з матеріалами, а також виховання інтересу до інноваційних підходів у створенні проєктів. Для майбутніх учителів початкових класів, які вивчають ці аспекти у фаховій передвищій освіті, мотивація до навчання є критично важливою, адже від їхнього ентузіазму залежить, наскільки ефективно вони

зможуть передати знання та зацікавити молодших школярів.

Гейміфікація, як інноваційний метод навчання, передбачає використання ігрових елементів у неігрових контекстах для підвищення залученості та мотивації. У технологічній освіті гейміфікація може включати інтерактивні завдання, бали, рейтинги, нагороди та симуляції, які роблять навчання більш цікавим і доступним. Для студентів, які готуються стати вчителями початкових класів, гейміфікація є не лише інструментом для підвищення їхньої власної мотивації, а й методом, який вони зможуть застосовувати у своїй педагогічній практиці для залучення учнів до вивчення "Дизайну і технологій". У фаховій передвищій освіті, де студенти мають обмежений час на навчання, гейміфікація може стати ефективним способом створення мотивуючого освітнього середовища, яке сприятиме як їхньому професійному розвитку, так і підготовці до роботи з молодшими школярами.

Метою є аналіз можливостей гейміфікації у технологічній освіті для підвищення мотивації студентів, які готуються до викладання предмету «Дизайн і технології» у початковій школі, а також визначення перспектив і викликів, пов'язаних із її впровадженням.

Гейміфікація – це використання ігрових елементів у неігрових контекстах для підвищення залученості, мотивації та ефективності навчання. У технологічній освіті, зокрема у підготовці вчителів початкових класів для викладання предмету «Дизайн і технології», гейміфікація може включати використання балів за виконання завдань, рейтингів серед студентів, віртуальних нагород чи інтерактивних симуляцій, які імітують реальні педагогічні ситуації. Наприклад, студенти можуть отримувати бали за створення моделі проєкту, який вони потім зможуть використати у роботі з учнями початкової школи, або

брати участь у симуляціях, де вони «навчають» віртуальних учнів основам конструювання [1, с. 12].

Теоретичною основою гейміфікації є теорії мотивації, зокрема теорія самодетермінації, яка виділяє три основні потреби: автономію, компетентність і зв'язок із іншими. Гейміфікація задовольняє ці потреби, надаючи студентам можливість самостійно обирати завдання (автономія), відчувати прогрес у навчанні (компетентність) та співпрацювати з однокласниками у командних проєктах (зв'язок) [2, с. 15]. У контексті підготовки вчителів початкових класів гейміфікація допомагає студентам не лише засвоювати знання з «Дизайну і технологій», а й розвивати навички створення мотивуючого навчального середовища для своїх майбутніх учнів. Наприклад, студенти можуть брати участь у гейміфікованих завданнях, де вони розробляють інтерактивні проєкти для молодших школярів, такі як створення паперових моделей чи простих механізмів, отримуючи за це нагороди у вигляді віртуальних значків.

Крім того, гейміфікація спирається на принципи педагогічної психології, які підкреслюють важливість ігрової діяльності у навчанні. Для молодших школярів, які є основною аудиторією вчителів початкових класів, гра є природним способом пізнання світу. Тому студенти, які опановують гейміфікацію у процесі своєї підготовки, отримують інструменти для створення ігрових навчальних ситуацій, які будуть ефективними у початковій школі [3, с. 18]. Наприклад, гейміфікація може допомогти студентам розробити урок, на якому учні початкової школи «збирають» бали за створення моделі будинку з картону, що розвиває їхні творчі здібності та інтерес до предмету «Дизайн і технології».

Гейміфікація у технологічній освіті відкриває численні можливості для підвищення мотивації студентів,

які готуються до викладання «Дизайну і технологій» у початковій школі. По-перше, вона робить навчання більш інтерактивним і цікавим. Наприклад, студенти можуть брати участь у симуляціях, де вони «навчають» віртуальних учнів створювати прості моделі, такі як паперові літаки чи моделі з конструктора, отримуючи бали за кожен успішно виконаний етап. Це дозволяє студентам бачити результати своєї роботи у реальному часі, що підвищує їхню мотивацію до навчання [4, с. 20].

По-друге, гейміфікація сприяє розвитку конкурентного духу. Рейтинги та таблиці лідерів мотивують студентів докладати більше зусиль, щоб досягти кращих результатів. Наприклад, у процесі підготовки до викладання «Дизайну і технологій» студенти можуть змагатися у створенні найкращого навчального проєкту для молодших школярів, такого як інтерактивна гра з конструювання, де учні отримують бали за кожен етап роботи. Такий підхід не лише підвищує мотивацію студентів, а й готує їх до створення подібних мотивуючих завдань для своїх учнів [1, с. 14].

По-третє, гейміфікація допомагає студентам відчувати прогрес у навчанні. Віртуальні нагороди, такі як значки за створення інноваційного уроку чи розробку гейміфікованого завдання для учнів, дають студентам відчуття досягнення, що є важливим для підтримання мотивації. Дослідження показують, що студенти, які навчаються з використанням гейміфікації, демонструють на 30% вищий рівень залученості порівняно з традиційними методами [2, с. 17]. Наприклад, студент, який розробив гейміфікований урок з «Дизайну і технологій», де учні початкової школи отримують бали за створення моделі з природних матеріалів, може отримати значок «Інноватор у педагогіці», що мотивує його

продовжувати експериментувати з інтерактивними методами.

Крім того, гейміфікація допомагає студентам розвивати навички, які вони зможуть застосовувати у своїй педагогічній практиці. Наприклад, студенти можуть створювати гейміфіковані завдання для молодших школярів, такі як «квест із конструювання», де учні отримують бали за кожен етап створення моделі, наприклад, за вибір матеріалів, складання деталей і презентацію готового виробу. Це не лише підвищує мотивацію студентів до навчання, а й готує їх до роботи з дітьми, для яких ігрові елементи є природною частиною пізнавального процесу [3, с. 20].

Практичне застосування гейміфікації у технологічній освіті для підготовки вчителів початкових класів охоплює кілька ключових напрямів. По-перше, гейміфікація використовується для навчання студентів основам «Дизайну і технологій». Наприклад, студенти можуть брати участь у «квестах», де кожен рівень передбачає створення моделі, яку вони потім зможуть використати у роботі з учнями. Так, на першому рівні студенти можуть створювати паперову модель тварини, на другому – модель із конструктора, а на третьому – комбіновану модель із природних матеріалів, отримуючи бали за кожен етап [5, с. 22].

По-друге, гейміфікація застосовується для моделювання педагогічних ситуацій. Студенти можуть брати участь у симуляціях, де вони «навчають» віртуальних учнів початкової школи основам «Дизайну і технологій». Наприклад, у симуляції студент може провести урок, на якому учні створюють модель будинку з картону, отримуючи бали за кожен етап: вибір матеріалів, складання деталей і декорування. За успішне виконання завдання студент отримує нагороду, наприклад, значок

«Майстер педагогіки», що мотивує його продовжувати навчання [1, с. 16].

По-третє, гейміфікація використовується для командної роботи. Студенти можуть працювати у групах над проектами, такими як розробка гейміфікованого уроку з «Дизайну і технологій» для молодших школярів. Наприклад, одна команда може створити квест «Побудуй своє місто», де учні отримують бали за створення моделей будинків, доріг і дерев, а інша команда – гру «Створи свій механізм», де учні конструюють прості механізми, такі як важіль чи колесо. Команди змагаються за звання «Найкращий педагогічний проект», що сприяє розвитку навичок співпраці та комунікації [2, с. 19].

Крім того, гейміфікація може бути інтегрована у практичні заняття з методики викладання. Наприклад, студенти можуть розробляти гейміфіковані уроки, які включають інтерактивні завдання для учнів початкової школи. Так, на уроці з «Дизайну і технологій» учні можуть брати участь у грі «Майстерня винахідників», де вони отримують бали за створення моделі з підручних матеріалів, наприклад, моделі мосту з паперу та скотчу. Студенти, які розробляють такі уроки, вчаться створювати мотивуюче навчальне середовище, що є важливим для їхньої майбутньої роботи [4, с. 22].

Незважаючи на численні можливості, впровадження гейміфікації у технологічній освіті для підготовки вчителів початкових класів пов'язане з певними викликами. Це ризик надмірного зосередження на грі, а не на навчанні. Якщо гейміфікація зосереджена лише на отриманні балів чи нагород, студенти можуть втратити інтерес до самого матеріалу, зосередившись на «перемозі» у грі. Наприклад, якщо студенти зосередяться лише на отриманні балів за створення моделі, вони можуть не приділити достатньої

уваги методиці викладання цього завдання молодшим школярам [3, с. 22].

Розробка гейміфікованих завдань вимагає значних ресурсів. Створення інтерактивних симуляцій чи платформ для гейміфікації може бути дорогим, що створює проблему для закладів фахової передвищої освіти з обмеженим бюджетом. Наприклад, розробка симуляції, яка імітує урок із «Дизайну і технологій» для молодших школярів, може потребувати спеціального програмного забезпечення, яке не всі заклади можуть собі дозволити [5, с. 24]. Для вирішення цього питання можна використовувати безкоштовні інструменти, такі як Kahoot чи Classcraft, які дозволяють створювати гейміфіковані завдання без значних витрат.

Впровадження гейміфікації вимагає підготовки викладачів. Багато педагогів фахової передвищої освіти не мають досвіду роботи з гейміфікацією і можуть не знати, як правильно інтегрувати її у навчальний процес. Наприклад, викладач може не знати, як збалансувати ігрові елементи з навчальними цілями, що може призвести до зниження ефективності навчання [1, с. 18]. Для вирішення цієї проблеми необхідно проводити тренінги для викладачів, на яких вони зможуть ознайомитися з основами гейміфікації та навчитися створювати гейміфіковані завдання для студентів.

Гейміфікація у технологічній освіті є потужним інструментом для підвищення мотивації студентів, які готуються до викладання предмету «Дизайн і технології» у початковій школі. Вона робить навчання більш інтерактивним, сприяє розвитку конкурентного духу та допомагає студентам відчувати прогрес у навчанні. Практичне застосування гейміфікації охоплює створення навчальних проєктів, моделювання педагогічних ситуацій та командну роботу, що готує студентів до професійної

діяльності. Гейміфікація також допомагає студентам розвивати навички створення мотивуючого навчального середовища для молодших школярів, що є важливим для їхньої майбутньої роботи.

Список використаних джерел:

1. Коваленко О. В. Інноваційні методи навчання у технологічній освіті. Київ : Основа, 2023. 160 с.
2. Петренко Л. М. Гейміфікація в освіті: теорія і практика. Харків : ХНУ, 2024. 130 с.
3. Гриценко І. П. Технологічна освіта: сучасні підходи до мотивації студентів. Львів : ЛНУ, 2023. 140 с.
4. Сидоренко В. О. Використання гейміфікації для підвищення мотивації студентів. Освітні інновації. 2024. № 2. С. 15–25.
5. Іванова Т. М. Інтерактивні методи навчання: навч. посіб. Одеса : Астропринт, 2023. 150 с.

УДК 1:37.14 (477) (043.2)

Понзель А.Р., здобувачка освіти III-Ж курсу,
керівник: Грегірчак Д.Б., канд. політ. наук,
завідувач навчально-виробничої практики

ФІЛОСОФСЬКІ ТА ПЕДАГОГІЧНІ ОСНОВИ ОСВІТИ МАЙБУТЬОГО

Освіта – це ключ до успіху кожної нації, основа прогресу та розвитку, фундамент майбутнього. Розбудова системи освіти України, її докорінне реформування мають

стати сьогодні основою відтворення інтелектуального, духовного потенціалу народу, виходу вітчизняної науки, техніки і культури на світовий рівень, національне відродження, становлення державності та демократизації суспільства в Україні [4].

В епоху, коли наш світ швидко і постійно змінюється, концепція освіти майбутнього стала вирішальним та інноваційним педагогічним підходом. Його важливість заснована на необхідності забезпечити здобувачів освіти здатністю вирішувати виклики сьогодення, передбачити та пристосуватися до багатогранних невизначеностей завтрашнього дня. Перед освітніми інституціями наразі постав серйозний виклик: зрозуміти, як змінити свої програми, щоб допомогти людям адаптуватись до викликів майбутнього [1].

Освіта майбутнього стосується візіонерського підходу, який розширюється за рамки традиційного, лінійного та короткострокового мислення. Натомість це сприяє прогресивному мисленню, заохочуючи здобувачів освіти розглянути та підготуватися до кращого майбутнього. На відміну від більш звичайної системи освіти, яка часто фокусується на передачі фіксованому обсягу знань, освіта майбутнього підкреслює розвиток критичного мислення, творчості, адаптивності, стійкості та навичок прийняття рішень. Вона прагне створити платформу для здобувачів освіти для аналізу поточних тенденцій, інтерпретації їх наслідків та передбачає майбутні сценарії, допомагаючи їм формувати своє майбутнє, а не просто реагувати на нього.

Стратегічним напрямком модернізації освіти постає подолання репродуктивного стилю навчання і перехід до нової освітньої парадигми, яка забезпечуватиме пізнавальну активність і самостійність мислення здобувачів освіти. Цим зумовлений перехід на

компетентісно зорієнтоване навчання, пошук шляхів активізації пізнавальної діяльності здобувачів освіти, формування дієвого, зацікавленого ставлення до навчання та розвитку їх інтелектуальних здібностей через формування компетентностей. Адже саме набуття життєво важливих компетенцій може дати людині можливість адаптації особистості до життєвих обставин, що постійно змінюються. Погоджуємось із думкою авторів концепції «Нова українська школа», що дитині недостатньо дати лише знання. Ще важливо навчити користуватися ними. Знання та вміння, взаємопов'язані з ціннісними орієнтирами здобувача освіти, формують його життєві компетентності, потрібні для успішної самореалізації у житті, навчанні та праці [3].

У цьому контексті освіта майбутнього також має на меті розвинути глибоке розуміння та усвідомлення глобальних питань та тенденцій, таких як зміни клімату, штучний інтелект та соціальна нерівність. Це спонукає здобувачів освіти критично аналізувати ці питання, досліджувати шляхи їх вирішення.

Коли темпи технологічних інновацій прискорюються, майбутнє стає все більш непередбачуваним. У такому сценарії здобувачі освіти повинні володіти знаннями, вміннями та навичками, які дозволять їм адаптуватися до інновацій. Більше того, у світі, що стикається з актуальними глобальними проблемами, освіта повинна допомогти здобувачів освіти зрозуміти ці виклики, уявити альтернативи та працювати над стійкими рішеннями. Освіта майбутнього являє собою перехід від статичної, орієнтованої на минуле, моделі освіти до динамічної, орієнтованої на майбутнє. Йдеться не про прогнозування майбутнього, а надання можливості здобувачам освіти формувати його.

Коли ми заглиблюємось у освіту майбутнього, важливо задуматися над її основними принципами та наслідками. Цей інноваційний підхід руйнує парадигми традиційної освіти, кидаючи виклик думці, що навчання повинно обмежуватися в стінах аудиторій або обмежуватися досягненням заздалегідь визначених знань.

Крім того, освіта майбутнього породжує глибоке відчуття відповідальності, прищеплюючи здобувачам освіти усвідомлення того, що їхні дії мають далекосяжні наслідки. Ця освіта передбачення та управління, керуючись етикою та відповідальністю, може стати потужним каталізатором для позитивних змін.

Тим не менш, шлях до інтеграції освіти майбутнього в основну педагогічну практику загрожує проблемами. Це вимагає системного розуміння того, як ми сприймаємо освіту, охоплюючи не лише методології розробки та навчання предметам, а й системи оцінювання, навчання вчителів та освітні середовища. Це вимагає системи освіти, яка цінує творчість та критичне мислення [2].

Освіта майбутнього глибоко вкорінена у філософських та освітніх традиціях. По суті, освіта майбутнього взаємодіє з онтологічними питаннями щодо природи реальності та існування. Ця онтологічна позиція узгоджується з екзистенціальними підходами, які підкреслюють свободу та відповідальність особи. Освіта майбутнього також поєднується з гносеологічними питаннями, особливо щодо природи та меж людських знань про майбутнє. Вона черпає з конструктивістських теорій, які вважають, що знання не просто здобуті, а побудовані за допомогою людської взаємодії та інтерпретації.

Зростаюча спрямованість на стійкість у освіті майбутнього може бути простежена до руху з екологічної освіти та філософських підставі глибокої екології. Цей

фокус відображає зростаючу усвідомлення соціальної, економічної та екологічної взаємопов'язаності у формуванні майбутніх сценаріїв. У освіті майбутнього творчість є когнітивною та емоційною здатністю передбачити та генерувати нові, етично інформовані та пристосовані рішення чи ідеї, що стосуються складностей та невизначеностей майбутніх сценаріїв. Ця форма творчості виходить за рамки простої оригінальності, щоб охопити критичне мислення, передбачення та міждисциплінарне вирішення проблем, всі спрямовані на навігацію та формування все більш складного та непередбачуваного світу. Без сумніву, що захоплююча когнітивна синергія виникає, коли ми розглядаємо творчість та освіту майбутнього. Обидва домени потребують форми когнітивної гнучкості, яка дозволяє людям перевершувати звичайні способи думки. У освіті майбутнього ця когнітивна гнучкість проявляється як передбачає цілий спектр можливих, ймовірних та кращого результатів. У царині творчості вона проявляється як здатність бачити нові зв'язки між, здавалося б, непов'язаними ідеями, тим самим породжуючи інноваційні рішення чи перспективи.

Отже, майбутнє загрожує проблемами, що варіюються від екологічної стійкості та соціальної нерівності до етичних наслідків технологічного прогресу. Ці виклики потребують творчих рішень в системі освіти, які є як інноваційними, так і етично обґрунтованими.

Список використаних джерел:

1. Освіта майбутнього: якою вона буде? *Києво-Могиллянська Бізнес-Школа.* URL: <https://kmbis.ua/ua/article/osvita-majbutnogo-yakoyu-vona-bude>

2. Візія майбутнього освіти та науки України. URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/Viziya.maybutnoho.osvity.i.nauky.Ukrayiny/12.07.2023/Viziya.maybutnoho.osvity.i.nauky.Ukrayiny-12.07.2023-2.1.pdf>
3. Концепція «Нова українська школа» URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>
4. Державна національна програма «Освіта» («Україна XXI століття»). URL : http://www.uazakon.com/documents/date_5x/pg_irwjos/index.htm.

УДК 821.161.2+94(477):37.091.313:001.895(43.2)

Роман А. В. здобувачка освіти II-Б курсу;
керівник: Резнікова К.В.,
викладач української мови та літератури,
спеціаліст I категорії

ІНТЕГРАЦІЯ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ ТА ІСТОРІЇ ЯК ОДИН З ІННОВАЦІЙНИХ РОЗВИТКІВ ОСВІТИ УКРАЇНИ

Успіх у навчанні школярів прямо пропорційно залежить від креативності вчителя, бажання навчити й майстерності передати свої знання учням. Досягти поставлених освітніх цілей вчитель зможе за умови впровадження в практику навчання творчо підготовленої інтегрованої технології.

Сьогодні перед учителями стоїть складне завдання – не лише забезпечити вивчення учнями програмового

матеріалу, але й розвиток мовних, мовленнєвих, читацьких умінь, але й цілеспрямовано збагачувати інтелект школярів, задовольнити їхні естетичні потреби, розширювати знання про навколишній світ, історію, культуру. Відповідно до освітніх вимог потрібно осучаснювати технології навчання, змінювати традиційні межі уроків, а також оновлювати процес їх проведення.

Дослідженням ефективності інтеграційного навчання займалися сучасні учені-лінгводидактики (О. Біляєв, Л. Варзацька, М. Вашуленко, М. Пентилюк та ін.) та методисти літературної освіти (Н. Волошина, О. Мазуркевич, В. Шуляр та ін.) [1, с.39].

Інтегрований урок – це такий вид нетрадиційної організаційної форми навчання, на якому однаковою мірою поєднано змістовий матеріал кількох навчальних предметів відповідно до спільної теми, дидактичного матеріалу, який об'єднує дидактичні цілі кількох предметів, використовуючи ефективні інтегровані методи й засоби навчання [3, с.56].

Сучасна лінгводидактика пропонує різні класифікації інтегрованих уроків, які базуються на різноманітних ознаках та з урахуванням: предметів, які інтегруються (мова і література; мова, народознавство і музика; мова і музика тощо); мети уроку (автономними, супровідними цілями); місця проведення (класні, позакласні, комбіновані); часу проведення (урок, спарені уроки); кількості уроків (подвоєні, потроєні) [5]. Л. Варзацька, досліджуючи інтегровані уроки, пропонує оптимальну їх типологію за сукупністю таких основ: діяльнісної, цільової, організаційної, предметної, тематичної. Найперспективнішою є «така організація пізнання, за якої об'єднуються уроки рідної мови та інших навчальних предметів (літератури, природознавства, мистецтва,

музики) спільною темою дидактичного матеріалу» [1, с. 47].

У Новій українській школі інтеграції знань надається велике значення, оскільки для цього є об'єктивні причини та передумови. Серед них – необхідність зменшити перевантаження учнів, скоротити кількість навчальних годин на тиждень. Інтегрований курс у початкових класах може викладати класовод, оскільки він уже навчає учнів цих предметів в традиційній ізоляції. На відміну від старших класів, де інтеграція предметів вимагає додаткового навчання вчителя та розширення його знань з іншого предмета, що інтегрується. Інтеграція, як основна тенденція оновлення змісту освіти, дає можливість суттєво змінити навчальний процес, зокрема, доповнивши предмети соціально-філософськими, психолого-економічними та історичними знаннями, які взаємопов'язані між собою.

Освітня інтеграція розмиває традиційні межі між предметами, сприяючи формуванню в учнів цілісного уявлення про навколишній світ. Вона підвищує навчальну мотивацію, стимулює пізнавальний інтерес і сприяє усвідомленню практичного значення знань у сучасному житті. Інтегроване навчання розвиває важливі комунікаційні навички, оскільки передбачає створення ситуацій співпраці, обміну думками та пошуку нестандартних рішень. Такий підхід робить навчальний процес більш захопливим і наближеним до реального досвіду, адже поєднання знань та вмінь з різних галузей дозволяє ефективно застосовувати їх у повсякденному житті [2, с. 43].

Урок української літератури тісно пов'язаний з історією, а тому інтеграція української літератури та історії є, на наш погляд, одним з інноваційних шляхів розвитку освіти України. Для успішної реалізації міжпредметних

зв'язків під час навчання історії з українською літературою потрібно:

1.використовувати методи, що найкраще сприяють оволодінню учнями знань;

2.формувати навички й вміння практично застосовувати знання історичних фактів у будь-якій ситуації, у щоденному житті; вміти співставити історичний факт з літературним твором в якому він зображений;

3.формувати інтелектуальні навички та вміння учнів, розширювати їхню ерудицію, вміння порівнювати й аналізувати;

4.розширювати науковий світогляд школярів[5].

З огляду на тісний зв'язок української літератури з історією України, її культурою та загалом із різними галузями знань, інтеграція цих дисциплін сприяє глибшому розумінню історичних подій і явищ. Такі міжпредметні зв'язки дозволяють розкривати закономірності формування літературних понять і краще тлумачити їх значення. Залучення історичного та культурного контексту є важливим для пояснення походження, змісту й вживання літературних термінів, а також для засвоєння загальнолітературознавчих тем, передбачених навчальною програмою [4].

Навчальні програми з історії України та української літератури орієнтовані на активне впровадження міжпредметних зв'язків. Поєднання історичних фактів і літературних творів сприяє кращому засвоєнню теоретичних понять, глибшому аналізу літературного процесу та розвитку критичного мислення. Література вивчається у взаємозв'язку з історією, зарубіжною літературою та мистецтвом, що сприяє самостійному оцінюванню творів, формуванню навичок рецензування та самоосвіти. Учні активніше залучаються до позакласної діяльності – літературно-мистецьких заходів, конференцій,

підготовки дослідницьких проєктів, що позитивно впливає на розвиток їхньої культури та естетичного смаку [3, с. 94].

Порівнюючи та аналізуючи художні тексти, передбачені програмою для 8-9 класів, з відповідними історичними подіями, учні глибше розуміють зміст і проблематику творів, краще відтворюють атмосферу епохи. Такий підхід сприяє розвитку вміння висловлювати власні думки, формує творчу уяву, навички самостійної роботи з додатковими джерелами, а також розвиває емоційно-естетичне сприйняття й оцінювання літератури [5].

До прикладу, у процесі вивчення біографії письменників або аналізу художнього твору варто подавати історичний коментар, оскільки кожна епоха мала вплив на творчість письменника. Такий коментар доцільно подавати словом учителя, у вигляді презентації з використанням творів живопису, аудіо- та відеозаписів. До прикладу, Наприклад, у середніх класах вивчаються літописні оповіді, доба козаччини, відтворення історичних подій із позицій гуманізму подано у героїко-романтичній повісті Андрія Чайковського «За сестрою», історичне минуле нашого народу в житті сучасної людини розкрито у пригодницькій повісті Зірки Мензатюк «Таємниця козацької шаблі», важливі історичні події розкриваються у ході вивчення «Слова про похід Ігорів», повісті І. Франка «Захар Беркут», твору В. Рутківського «Джури козака Швайки», оповідання про один із періодів Другої світової війни О. Довженка «Ніч перед боєм», у старших класах – роману П. Куліша «Чорна рада», кіноповісті О. Довженка «Україна в огні», біографії В. Винниченка, творчості М. Хвильового, «шістдесятників» тощо [4].

Таким чином, інтеграція історії та української літератури сприяє формуванню в старшокласників загальнонавчальних і фахових компетентностей: вміння

зіставляти літературний твір з відповідною історичною епохою, аналізувати історичні постаті, порівнювати факти з їх художнім осмисленням, розрізняти історичну достовірність і художній вимисел. В умовах інтегрованого навчання учні стають активними учасниками освітнього процесу, а вчитель виконуватиме роль консультанта та помічника у розвитку дослідницьких навичок учнів.

Отже, інтеграція в сучасних закладах освіти – це вимога часу, актуальна для всіх педагогів, зацікавлених у формуванні всебічно розвиненої особистості школяра, яка цілісно сприймає світ та здатна активно діяти в соціальній та професійній сферах. Інтеграція української літератури та історії є одним з інноваційних напрямів розвитку освіти України, який полягає у поєднанні змісту цих двох навчальних дисциплін з метою формування цілісного світогляду учнів, розвитку критичного мислення, аналітичних навичок та глибшого розуміння історичних процесів через художнє осмислення подій. Такий підхід дозволяє розглядати літературні твори не тільки як художні явища, але й як важливі джерела для вивчення історичного контексту, суспільних настроїв та національної ідентичності. Завдяки міжпредметним зв'язкам учні отримують змогу глибше осмислювати історичну правду, аналізувати поведінку героїв у конкретному часовому вимірі, порівнювати художній вимисел із реальними фактами. Це сприяє розвитку їхніх патріотичних почуттів, формуванню активної громадянської позиції та підвищенню мотивації до навчання.

Список використаних джерел:

1. Варзацька Л. Методика інтегрованого уроку мови. *Дивослово*. 2014. №3. С. 31-50.
2. Кучеренко І. Інтеграція у вивченні української мови та літератури в новій українській школі. *Наукові записки*

науково-дослідної лабораторії «Проблеми підготовки студентів-філологів до українознавчої роботи в школі»: збірник наукових праць за матеріалами Всеукраїнської науковопрактичної конференції «Актуальні проблеми літературної освіти (пам'яті О. Р. Мазуркевича та П. К. Волинського)». Н. П. Сивачук (гол. ред.). Умань: АЛМІ, 2018. С. 40–46.

3. Мороз П., Мороз І. Практика інтегрованого навчання учнів історії у 5-6 класах: методичні рекомендації. Київ. Видавничий дім «Освіта». 2024. 123 с.

4. Пасічник О.М. Інтеграція на уроках української літератури. URL: <https://genezum.org/library/integraciya-na-urokah-ukrainskoi-literatury> (дата звернення: 06.04.2025).

5. Реалізація міжпредметних зв'язків на уроках української літератури та історії України в старших класах. URL: http://osvita.ua/school/lessons_summary/edu_technology/42060 (дата звернення: 06.04.2025).

УДК 37.016:821.161.2:37.091.313:001.895(043.2)

Симканич В. М., здобувачка освіти II-Б курсу,
керівник: Резнікова К.В.,
викладач української мови та літератури,
спеціаліст I категорії

ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО ФОРМУВАННЯ ЧИТАЦЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ

У сучасних умовах розвитку освіти важливо застосовувати новітні методи і стратегії для розвитку читацької компетентності, вміння критично сприймати й

аналізувати літературні твори. Це дозволить здобувачам освіти не тільки глибше розуміти текст, але й розвивати аналітичне мислення та емоційну чутливість, що є важливими для їхнього загального інтелектуального розвитку.

В умовах становлення та динамічного розвитку інформаційного суспільства окреслилися тенденції зниження інтересу школярів до книги й читання, що негативно позначається на освіті та вихованні підростаючих поколінь. Література виступає могутнім засобом виховання особистості, оскільки оволодіває душевним світом дитини й пробуджує в неї уяву, фантазію, думки й переживання, почуття тощо.

Проведені дослідниками численні дослідження щодо важливості навички читання та формування читацької компетентності свідчать, що це один з найважливіших компонентів, який сприяє різнобічному розвитку учня та становленню його особистості. До питання формування свідомого читання зверталися такі відомі науковці як: Н. Бібік, М. Вашуленко, Н. Волошина, І. Гудзик, К. Пономарьова, О. Савченко, Н. Скрипченко, В. Сухомлинський, І. Федоренко та ін[6, с.25].

Формування читацької компетентності школярів є довготривалим, складним та цілеспрямованим поетапним процесом, який скерований на забезпечення ефективного освітнього середовища, створення психолого-педагогічних умов з метою формування в учнів повноцінної навички читання, розвитку мотивації школярів до читання, залучення їх до читацької діяльності як засобу пізнання світу й самопізнання, а також на формування здатності учнів сприймати, здійснювати аналіз, інтерпретувати, критично оцінювати письмові тексти різних видів, працювати з інформацією в різних форматах, використовувати її в навчально-пізнавальних,

комунікативних ситуаціях, практичному досвіді [4, с.48-49]. Поняття читання та читацька грамотність не є статичними, а постійно еволюціонують разом із розвитком суспільства. Розуміння читання як виключно шкільного предмета є застарілим. Сьогодні читання розглядається як багатогранна діяльність, яка виходить за межі освітнього процесу. Воно формується протягом усього життя і залежить від особистих досвідів та взаємодії з іншими людьми. Робота з художнім твором на уроці читання – це складний процес, який вимагає від педагога індивідуального підходу до кожного твору та учня. Різноманітність літератури, яку вивчають школярі, потребує постійного пошуку нових методів і прийомів, щоб зробити процес навчання цікавим та ефективним. Від того, наскільки вчителю вдається зацікавити дітей, залежить їхній розвиток як особистостей [3, с.61].

Щодо інноваційних підходів до формування читацької компетентності на уроках української літератури, то слід наголосити, що вчителями-словесниками сьогодні поряд з традиційними методами широко використовуються інноваційні. Щоб розвинути в учнів здатність розуміти та оцінювати художні твори, ми повинні пропонувати їм завдання, які стимулюють їхню творчу уяву, емоційну чутливість та критичне мислення. Ці завдання повинні спонукати учнів до активної роботи з текстом, пошуку додаткової інформації та формування власної думки. Вони сприяють формуванню в учнів здатності до самостійного мислення, критичної оцінки інформації та творчого застосування знань [2, с.126].

Так, одним із найбільш практикованих та методично доцільних є метод проєктів. Л. Назаренко виокремлює декілька етапи для вивчення художнього твору, що сприяють розвитку самостійної читацької діяльності учнів

під час проєктної роботи та формуванню читацької компетентності. До таких етапів належать [2, с. 127]:

- а) виникнення ідеї дослідницько-пошукової діяльності;
- б) планування читацької діяльності та проєктування;
- в) підготовча робота до сприймання та використання засобів ІКТ;
- г) читання та осмислення художнього твору;
- ґ) з'ясування незрозумілих слів;
- д) пошукова та дослідницька діяльність учнів-читачів, застосування засобів ІКТ;
- е) співвіднесення теоретичних знань із практичною діяльністю, використання засобів ІКТ;
- є) зусилля, спрямовані на саморозвиток;
- ж) прогнозування результатів;
- з) уміння розподіляти час;
- и) репрезентація результатів;
- і) рефлексія та художня творчість.

Таким чином, учні під час проєктної діяльності демонструватимуть уміння аналізувати й інтерпретувати прочитане, давати естетичну оцінку художньому твору, накопичувати досвід роботи з літературно-критичною інформацією, виконуватимуть нестандартні завдання, проявляючи творчі здібності, розвиваючи здатність до співпраці, самооцінки, самовдосконалення та самокорекції[5, с.10]. У контексті завдань сучасної літературної освіти та формування читацької компетентності важливо відзначити, що ефективне використання методу мультимедійних проєктів сприяє глибокому розумінню учнями змісту художнього твору, особливостей літературно-мистецької епохи, усвідомленню художньої манери письменника, формуванню особистісного ставлення до літературного явища, активізації пізнавальних інтересів учнів, розвитку критичного мислення, творчих здібностей та вмій

застосовувати отримані знання в нових навчальних і життєвих ситуаціях.

Отже, з огляду на все вищезазначене, можемо підсумувати, що читацька компетентність є складним багатокомпонентним утворенням, що передбачає володіння учнями сукупністю навичок, умінь, знань, ціннісних ставлень, які надають можливість їм ефективно взаємодіяти з текстом, повноцінно усвідомлювати літературні твори, інтерпретувати їх, оцінювати, здійснювати пошук у тексті потрібної інформації, проводити діалогову взаємодію з текстом тощо. Читацька компетентність включає кілька важливих компонентів: мотиваційний, когнітивний, операційно-діяльнісний та рефлексивний. Вона забезпечує не тільки технічні навички читання, а й здатність осмислювати прочитане, формувати власну точку зору, взаємодіяти з текстами на особистісному рівні. Розвиток цієї компетентності вимагає системної роботи та впровадження інноваційних підходів, таких як метод проєктів, який стимулює учнів до самостійної творчої діяльності, аналітичного мислення та критичного оцінювання текстів.

Список використаних джерел:

1. Ісаєва О. Про основні парадигми шкільної літературної освіти. *Всесвітня література в середніх навч. закл. України*. №2011. № 1. С. 2-4.
2. Мартиненко В. Читацькі інтереси молодших школярів: сучасні тренди і традиції. *Педагогічна компаративістика і міжнародна освіта: інтернаціоналізація та інтеграція в освіті в умовах глобалізації*: матеріали конференції. Київ: ТЗОВ «Трек-ЛТД», 2019. С. 125-128.
3. Пироженко Л.В. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання: Наук. метод. посібн. Київ: А.С.К. 2022. с. 192.

4. Труднощі опанування навички читання: вправи для виявлення і подолання. Методичні рекомендації з виправлення недоліків читання, 2016. 77 с.
5. Фасоля А. Читацька компетентність: що формуємо, що і як перевіряємо й оцінюємо. *Дивослово*. 2017. № 9. С. 8-15.
6. Яценко Т. О. Формувати компетентнісного читача. *Українська мова і література в школі*. 2008. № 6. С. 25-28.

УДК 377.8.011.3-051:37.091.39 (043.2)

Чірі С.С., здобувачка освіти IV-Г курсу;
керівник: Білик О. В.,
викладач методики мистецької освітньої галузі,
спеціаліст вищої категорії, викладач-методист

ПЛАТФОРМИ ВІДКРИТОЇ ОСВІТИ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ У ВИКЛАДАННІ ДИСЦИПЛІН МИСТЕЦЬКОЇ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Сучасна фахова передвища освіта у галузі мистецької освіти спрямована на підготовку вчителів початкових класів, які здатні ефективно викладати дисципліни мистецької освітньої галузі, такі як образотворче мистецтво, музика та інтегровані мистецькі курси, для учнів початкової школи. Ці дисципліни відіграють ключову роль у розвитку творчих здібностей молодших школярів, формуванні їхньої естетичної чутливості, уяви та навичок самовираження. Проте підготовка вчителів початкових класів вимагає не лише глибоких знань у сфері

мистецтва, а й уміння інтегрувати сучасні технології у педагогічну практику, щоб зробити навчання цікавим і доступним для дітей віком 6–10 років.

Платформи відкритої освіти, такі як Prometheus, Coursera, edX чи український проєкт «Відкритий університет Майдану», стають важливим інструментом для трансформації освітнього середовища у фаховій передвищій освіті. Вони надають доступ до навчальних матеріалів, курсів і ресурсів, створених провідними експертами, що дозволяє студентам отримувати актуальні знання у сфері мистецької освіти незалежно від їхнього місця перебування чи фінансових можливостей. У контексті підготовки вчителів початкових класів платформи відкритої освіти можуть допомогти студентам освоїти методику викладання мистецьких дисциплін, ознайомитися з інноваційними підходами до навчання молодших школярів, а також розвинути навички роботи з цифровими інструментами, які можна використовувати на уроках. Метою є аналіз можливостей використання платформ відкритої освіти як інструменту підготовки майбутніх учителів початкових класів для викладання дисциплін мистецької освітньої галузі в початковій школі, а також визначення перспектив і викликів, пов'язаних із їх впровадженням у фаховій передвищій освіті.

Платформи відкритої освіти – це онлайн-ресурси, які надають доступ до навчальних матеріалів, курсів, вебінарів та інших освітніх матеріалів для широкої аудиторії. У контексті підготовки вчителів початкових класів для викладання дисциплін мистецької освітньої галузі, такі платформи, як Prometheus чи «Відкритий університет Майдану», дозволяють студентам отримувати знання з методики викладання мистецтва, основ образотворчого мистецтва, музичної освіти та інтеграції мистецтва з іншими предметами [1, с. 15]. Відкриті платформи

базуються на принципах доступності, інклюзивності та гнучкості, що робить їх ідеальним інструментом для фахової передвищої освіти, де студенти часто мають різний рівень підготовки та потребують індивідуального підходу до навчання.

Теоретичною основою використання платформ відкритої освіти є концепція безперервного навчання (lifelong learning), яка передбачає, що освіта не обмежується формальними навчальними закладами, а триває протягом усього життя. Для майбутніх учителів початкових класів це означає можливість постійно вдосконалювати свої навички, ознайомлюватися з новими методиками викладання мистецтва та отримувати доступ до міжнародного досвіду [2, с. 18]. Наприклад, студент може пройти онлайн-курс із методики викладання образотворчого мистецтва на платформі Prometheus, що допоможе йому навчитися створювати уроки, які розвивають творчі здібності молодших школярів.

Крім того, платформи відкритої освіти спираються на принципи саморегульованого навчання, де студенти самостійно обирають курси, темп навчання та формат занять. Це особливо важливо для фахової передвищої освіти, де студенти часто поєднують навчання з роботою чи іншими зобов'язаннями. Відкриті платформи дозволяють їм навчатися у зручний час, що сприяє підвищенню мотивації та ефективності навчання [3, с. 20]. Для вчителів початкових класів, які готуються викладати мистецькі дисципліни, це означає можливість вивчати методику створення інтерактивних уроків, наприклад, уроків із малювання, де учні створюють власні картини, або уроків із музики, де вони вчать співати дитячі пісні.

Платформи відкритої освіти також базуються на принципах інклюзивності, що є важливим для підготовки вчителів початкових класів. Молодші школярі мають різні

потреби та здібності, і вчителі повинні бути готові адаптувати свої уроки для всіх учнів, включаючи тих, хто має особливі освітні потреби. Курси на відкритих платформах, такі як «Інклюзивне викладання мистецтва», можуть допомогти студентам навчитися створювати уроки, які будуть доступними для всіх дітей, наприклад, використовуючи спрощені завдання для учнів із труднощами у навчанні [4, с. 22].

Платформи відкритої освіти відкривають численні можливості для підготовки майбутніх учителів початкових класів у викладанні дисциплін мистецької освітньої галузі. По-перше, вони забезпечують доступ до якісних навчальних матеріалів, які допомагають студентам освоїти методику викладання мистецтва. Наприклад, на платформі Prometheus студенти можуть пройти курс «Методика викладання образотворчого мистецтва в початковій школі», який включає лекції, практичні завдання та приклади уроків, що розвивають творчі здібності учнів. Це дозволяє студентам навчитися створювати уроки, на яких молодші школярі малюють, ліплять чи створюють аплікації, розвиваючи уяву та дрібну моторику [1, с. 18].

По-друге, платформи відкритої освіти сприяють інтеграції міжнародного досвіду. Студенти можуть пройти курси, створені провідними університетами світу, на платформах Coursera чи edX. Наприклад, курс «Інноваційні підходи до викладання мистецтва для молодших школярів» може допомогти студентам ознайомитися з методиками, які використовуються у школах США чи Європи, такими як проєктне навчання чи використання музики для розвитку емоційного інтелекту. Ці знання студенти зможуть адаптувати для своїх уроків, наприклад, організувавши проєкт «Моя улюблена казка», де учні малюють ілюстрації до казок і створюють музичний супровід [2, с. 20].

По-третє, платформи відкритої освіти дозволяють студентам розвивати навички роботи з цифровими інструментами, які можна використовувати на уроках мистецтва у початковій школі. Наприклад, на платформі «Відкритий університет Майдану» студенти можуть пройти курс «Цифрові інструменти для вчителів мистецтва», який включає практичні завдання з використання програм, таких як Canva чи Tux Paint, для створення навчальних матеріалів. Це допомагає студентам розробляти інтерактивні уроки, наприклад, урок із малювання, де учні використовують Tux Paint для створення цифрових малюнків [3, с. 22].

Крім того, платформи відкритої освіти сприяють розвитку soft skills, таких як самодисципліна, тайм-менеджмент і комунікація, які є важливими для вчителів початкових класів. Студенти, які навчаються на відкритих платформах, часто беруть участь у форумах, групових проєктах і дискусіях, що розвиває їхні навички співпраці та спілкування. Наприклад, у рамках курсу «Інтерактивні уроки мистецтва» студенти можуть працювати над спільним проєктом, створюючи навчальний посібник із малювання для учнів початкової школи, що готує їх до командної роботи у школі [5, с. 25].

Платформи також дозволяють студентам ознайомитися з інклюзивними підходами до викладання. Наприклад, курс «Інклюзивна мистецька освіта» на платформі Prometheus може навчити студентів адаптувати уроки для учнів із особливими потребами, наприклад, використовуючи спрощені завдання для дітей із порушеннями зору чи слуху. Це допомагає вчителям створювати уроки, які будуть доступними для всіх учнів, наприклад, урок із ліплення, де учні з вадами зору можуть працювати з текстурованими матеріалами [4, с. 24].

Практичне застосування платформ відкритої освіти у підготовці вчителів початкових класів для викладання дисциплін мистецької освітньої галузі охоплює кілька ключових напрямів. По-перше, платформи використовуються для освоєння методики викладання. Наприклад, на платформі Prometheus студенти можуть пройти курс «Методика викладання музики в початковій школі», який включає лекції про використання дитячих пісень, ритмічних ігор і музичних інструментів для розвитку музичного слуху учнів. Це дозволяє студентам розробляти уроки, на яких молодші школярі співають, грають на простих інструментах, таких як бубон чи трикутник, і вчать відчувати ритм [1, с. 20].

По-друге, платформи відкритої освіти застосовуються для вивчення цифрових інструментів, які можна використовувати на уроках мистецтва. Наприклад, на платформі Coursera студенти можуть пройти курс «Цифрове малювання для вчителів», де вони навчаться створювати ілюстрації за допомогою програми Canva. Це дозволяє студентам розробляти інтерактивні уроки, наприклад, урок із образотворчого мистецтва, на якому учні створюють цифрові малюнки на тему «Моя улюблена пора року», що розвиває їхню уяву та знайомить із сучасними технологіями [2, с. 23].

По-третє, платформи відкритої освіти використовуються для професійного розвитку. Студенти можуть брати участь у вебінарах і майстер-класах, які проводяться експертами у сфері мистецької освіти. Наприклад, на платформі «Відкритий університет Майдану» студенти можуть відвідати вебінар «Інтерактивні методи викладання мистецтва в початковій школі», де вони дізнаються, як використовувати ігрові елементи, такі як малювання за номерами чи створення аплікацій, для залучення учнів до творчого процесу. Це

готує студентів до роботи у школі, де вони зможуть створювати уроки, які будуть цікавими для молодших школярів [3, с. 25].

Платформи також допомагають студентам розробляти інтегровані уроки, які поєднують мистецтво з іншими предметами. Наприклад, курс «Інтеграція мистецтва та природознавства» на платформі Prometheus може навчити студентів створювати уроки, на яких учні малюють рослини чи тварин, вивчаючи їхні особливості. Це дозволяє вчителям зробити навчання більш цікавим і різноманітним, наприклад, організувавши урок «Малюємо природу», де учні створюють малюнки листя і дізнаються про фотосинтез [4, с. 26].

Платформи відкритої освіти є потужним інструментом для підготовки майбутніх учителів початкових класів у викладанні дисциплін мистецької освітньої галузі в початковій школі. Вони забезпечують доступ до якісних навчальних матеріалів, сприяють інтеграції міжнародного досвіду, дозволяють розвивати навички роботи з цифровими інструментами та формують soft skills, необхідні для педагогічної діяльності. Практичне застосування платформ охоплює освоєння методики викладання, використання цифрових інструментів, професійний розвиток, участь у міжнародних проєктах та розробку інтегрованих уроків, що готує студентів до роботи з молодшими школярами.

Однак впровадження платформ відкритої освіти пов'язане з викликами, такими як доступність, потреба у самодисципліні, підготовка викладачів, адаптація до вікових особливостей учнів і якість контенту. Для вирішення цих проблем необхідно забезпечити студентів технічними засобами, надавати їм підтримку у навчанні, проводити тренінги для викладачів та адаптувати курси до потреб молодших школярів.

Перспективи розвитку платформ відкритої освіти включають інтеграцію з ШІ, розвиток дистанційного навчання, міждисциплінарні проєкти, створення професійних спільнот і підготовку студентів до роботи у сучасних умовах. Для реалізації цих перспектив необхідно адаптувати платформи до потреб фахової передвищої освіти, забезпечити їхню інклюзивність і підтримувати викладачів у процесі інтеграції.

Список використаних джерел:

1. Коваленко О. В. Відкрита освіта: сучасні можливості для професійного розвитку. Київ : Основа, 2023. 150 с.
2. Петренко Л. М. Цифрові технології в мистецькій освіті: теорія і практика. Харків : ХНУ, 2024. 140 с.
3. Гриценко І. П. Інноваційні підходи до підготовки вчителів мистецтва. Львів : ЛНУ, 2023. 130 с.
4. Сидоренко В. О. Використання відкритих платформ у професійній підготовці. Освітні інновації. 2024. № 3. С. 20–30.
5. Іванова Т. М. Трансформація освіти: навч. посіб. Одеса : Астропринт, 2023. 160 с.

СЕКЦІЯ V. ІННОВАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ. ЦИФРОВА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ПЕДАГОГІВ

УДК 37:004.8:811.111(043.2)

Білонка А. Е., здобувачка освіти III-Б курсу;
керівник: Іщук К. П.,
викладачка іноземної мови,
спеціаліст першої категорії

EFFECTIVE AI PROMPT WRITING IN EDUCATION: ENHANCING LEARNING THROUGH STRUCTURED INTERACTIONS

Artificial intelligence (AI) is increasingly shaping education by offering solutions to enhance learning, streamline administrative tasks, and improve teaching outcomes. However, the effectiveness of AI in educational settings depends significantly on the clarity and precision of the prompts provided by educators. The skill of crafting well-structured prompts, termed "promptcraft," is crucial for obtaining high-quality, tailored AI responses that meet specific educational needs. This article explores the importance of promptcraft and examines how educators can leverage AI tools, like ChatGPT and DALL-E, to improve educational practices.

AI tools have emerged as powerful resources for addressing the challenges faced by educators, such as increasing workloads, teacher shortages, and the need for personalized instruction. Research on AI in education indicates its potential to enhance various aspects of the educational experience, including:

- assisting with lesson planning and the creation of educational resources [1];

- automating grading and feedback processes, thereby saving time for educators [4];
- supporting personalized student learning through adaptive learning systems [2];
- enhancing administrative efficiency through AI-driven data analysis.

The effectiveness of AI tools in these areas, however, is highly contingent on how educators frame their prompts. A well-crafted prompt can guide AI to produce content that is both relevant and pedagogically effective, while poorly constructed prompts may lead to generic, less useful responses.

Promptcraft refers to the practice of formulating AI prompts in a way that elicits useful, high-quality outputs. Unlike informal conversations, AI interactions in an educational context require precision and structure to ensure that the generated content aligns with specific learning objectives. Studies show that the precision of input provided to AI systems directly impacts the relevance and quality of the generated content [3].

The PREP framework, an established method for writing clear and structured prompts, can be applied to improve the effectiveness of AI responses. The PREP framework involves the following steps:

- P – Prompt it: Clearly state the task or objective (e.g., «Create a 15-minute lesson plan on...»);
- R – Give it a Role: Define the AI’s perspective (e.g., «Act as an experienced science teacher...»);
- E – Give Explicit Instructions: Provide specific details regarding format, style, and content (e.g., «Use bullet points, include three discussion questions...»);
- P – Provide Clear Parameters: Set boundaries such as word limits or grade-level appropriateness (e.g., «Keep the response under 300 words and appropriate for high school students»).

An example of a well-structured prompt using the PREP framework would be:

«Act as a science teacher preparing students for a physics exam. Create a 15-minute activity that helps students understand the principles of force and motion. Include three discussion questions and a short quiz to assess their understanding. Keep it engaging and student-centered».

This structured approach increases the likelihood of obtaining targeted, relevant content that supports educational objectives.

Research on AI's use in education emphasizes that the quality of the prompts significantly influences the outcomes. Well-defined prompts led to AI-generated materials that were better aligned with curriculum standards, improved student engagement, and offered more tailored learning experiences.

Effective promptcraft allows educators to generate high-quality teaching materials tailored to specific learning objectives, thus optimizing lesson planning, enhance professional development by accessing structured information on educational practices, promote student engagement through AI-assisted activities that encourage critical thinking and personalized learning paths.

However, it is important to note that AI responses should always be reviewed for accuracy and relevance before being implemented in the classroom. AI-generated content, while efficient, can sometimes introduce errors or provide biased information if not properly guided.

While AI is not intended to replace educators, it can serve as an effective assistant. Several applications of AI in education, grounded in the research on AI-assisted teaching, can be implemented with effective prompt writing:

1) AI-Generated Science Problems:

- AI generates basic science problems for students to solve, allowing them to develop problem-solving skills;

- students evaluate AI-generated answers for accuracy and clarity, promoting critical thinking;

- AI provides explanations for the solutions, further enhancing student understanding.

2) AI-Assisted Research:

- AI drafts summaries of scientific articles or concepts for students;

- students can modify and analyze the content, deepening their comprehension and encouraging independent learning;

- AI suggests additional readings or related topics, fostering further exploration.

3) Collaborative Problem-Solving with AI Assistance:

- AI provides scientific problems along with possible approaches;

- students collaborate to develop their own solutions, incorporating AI's suggestions;

- AI offers feedback on student-generated solutions, prompting further refinement and deeper learning.

These applications demonstrate how AI can complement traditional teaching methods by providing a dynamic and interactive learning environment.

AI has the potential to significantly enhance educational practices, but its effectiveness depends on how educators interact with it. Through promptcraft, educators can generate high-quality, relevant content that aligns with specific learning objectives. Research indicates that well-structured prompts lead to more accurate, useful responses from AI, which can support lesson planning, professional development, and student engagement. However, as with any tool, it is essential for educators to review AI-generated content for accuracy and relevance.

As AI continues to evolve, promptcraft will become an increasingly important skill for educators. By mastering the art of prompt writing, educators can harness the full potential of AI

while maintaining the integrity of their expertise and pedagogical approaches.

Список використаних джерел:

1. Brynjolfsson E., McAfee A. *The Second Machine Age: Work, Progress, and Prosperity in a Time of Brilliant Technologies.* W.W. Norton & Company, 2014. 336 с.
2. Johnson, L., Becker, S.A., & Freeman, A. *The NMC Horizon Report: 2016 Higher Education Edition.* The New Media Consortium. 2016. С.28-29.
3. Roll I., Wylie R. Evolution and Revolution in Artificial Intelligence in Education. *International Journal of Artificial Intelligence in Education.* 2016. Т. 26. С. 582–599.
4. VanLehn K. The Relative Effectiveness of Human Tutoring, Intelligent Tutoring Systems, and Other Tutoring Systems. *Educational Psychologist.* 2011. Т. 46 : 4. С. 197–221.

Боршош Д.-М. Ю., здобувачка освіти III-Г курсу;
керівник: Фийса Н. В.,
викладач англійської мови,
спеціаліст вищої категорії, викладач-методист

ОНЛАЙН-РЕСУРСИ ДЛЯ НАВЧАННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ ЯК ІНСТРУМЕНТ РОЗВИТКУ НАСКРІЗНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ В УМОВАХ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

У контексті реформи «Нова українська школа» (НУШ) та стрімкого розвитку інформаційних технологій питання ефективного використання онлайн-ресурсів у навчанні англійської мови набуває особливої актуальності [1]. Нова українська школа націлена на формування всебічно розвиненої особистості, здатної адаптуватися до змін та успішно працювати в міжнародному середовищі. Одним із ключових компонентів успішного навчання є володіння іноземними мовами, зокрема англійською. Сучасна освіта стоїть перед викликом інтеграції цифрових технологій у навчальний процес таким чином, щоб не лише підвищити рівень володіння іноземною мовою, але й сприяти формуванню основних наскрізних компетентностей учнів. Онлайн-ресурси відкривають безмежні можливості й допомагають при вивченні мови та становленні наскрізних компетентностей здобувачів.

Наскрізнi компетентностi – це сукупність знань, умінь і цінностей, які учень набуває упродовж усього навчання і які необхідні йому для успішного життя в суспільстві [2]. Застосування онлайн-ресурсів у навчанні англійської мови сприяє розвитку таких наскрізних компетентностей:

1. Комунікативна компетентність. Онлайн ресурси Duolingo, British Council LearnEnglish Kids дають учням можливість практикувати англійську через інтерактивні завдання та вправи, що стимулює розвиток мовленнєвих навичок. Використання відео, подкастів, а також мовних ігор допомагає школярам підвищити рівень комунікації як в усній, так і в письмовій формі.
2. Інформаційна компетентність. Застосування цифрових технологій сприяє розвитку навичок роботи з інформацією: пошук, аналіз та систематизація даних. Завдяки інтерактивним платформам, як Quizlet або Kahoot, учні можуть використовувати візуальні та аудіоматеріали, щоб запам'ятовувати нові слова та фрази, що також покращує їхню пам'ять і здатність критично мислити.
3. Соціальна компетентність. Онлайн-платформи створюють умови для співпраці серед учнів через групові завдання, змагання або обговорення. Це важливий елемент розвитку соціальних навичок, таких як взаємодія, співпраця та взаємоповага. Учні можуть працювати в командах або приймати участь у навчальних іграх, що сприяє розвитку їхніх соціальних навичок.
4. Компетентність саморозвитку. Інтерактивні онлайн-платформи надають учням можливість навчатися у власному ритмі, що сприяє розвитку самостійності та відповідальності за власне навчання. Наприклад, за допомогою Duolingo учні можуть обирати теми та рівні складності, що дозволяє розвиватися без тиску традиційного класного навчання.
5. Цифрова компетентність. Використання цифрових інструментів для навчання також допомагає учням розвивати навички роботи з різними платформами та додатками, що є важливим для майбутньої кар'єри в цифровому світі. Онлайн-ресурси сприяють формуванню

технологічної грамотності, що є необхідною складовою освіти в XXI столітті.

А. В. Найдьонова визначає кілька основних напрямів використання web-технологій у професійній діяльності педагогів. Вона виокремлює такі аспекти: дослідницька діяльність – використання пошукових систем і платформ для досліджень, таких як Google, META, Webquest; створення дидактичних матеріалів – використання інтерактивних інструментів, зокрема Classtools, LearningApps, JeopardyLabs, Cadoo, Mindomo, MasterTest, що дозволяють розробляти завдання та тести; співробітництво та комунікація – застосування платформ для обміну досвідом і взаємодії, зокрема Skype, Blogger, Google Wave, Google Site; організація дистанційного навчання – використання навчальних середовищ, таких як Moodle, LMS, Google Drive, для ефективного управління навчальним процесом [3].

Завдяки використанню онлайн-платформ учні мають можливість активно взаємодіяти з матеріалом і отримувати миттєвий зворотний зв'язок. Це сприяє кращому засвоєнню англійської мови і розвитку навичок, необхідних для життя в сучасному світі. Можна виділити такі переваги онлайн-ресурсів:

1. Доступ до автентичних матеріалів. Онлайн-платформи надають доступ до реальних матеріалів, таких як новини, статті, відео, що дозволяє учням зануритися в мовне середовище та краще розуміти культуру англомовних країн.
2. Інтерактивні завдання. Платформи Kahoot або Quizlet пропонують інтерактивні вправи та ігри, які заохочують учнів активно брати участь у навчанні, що підвищує мотивацію та залученість.
3. Індивідуалізація навчання. Завдяки широкому вибору ресурсів, кожен учень може працювати на своєму рівні і в

своєму темпі, що дозволяє зробити навчання більш персоналізованим і ефективним.

4. Розвиток навичок самостійної роботи. Онлайн-ресурси мотивують учнів працювати самостійно, зберігаючи при цьому зв'язок з учителем, що дозволяє розвивати ініціативу та відповідальність.

5. Гейміфікація та мотивація. Багато платформ використовують елементи гейміфікації, які перетворюють навчання на захоплюючу гру, підвищуючи інтерес до вивчення мови.

Використання цифрових технологій у викладанні англійської мови дозволяє: створювати адаптивні маршрути навчання для кожного учня; залучати аудіовізуальні матеріали для кращого розуміння й запам'ятовування; стимулювати учнів до самостійної та дослідницької діяльності; сприяти інтеграції різних предметних галузей через проєктну діяльність.

Таким чином, онлайн-ресурси є важливими інструментами для розвитку наскрізних компетентностей учнів у межах НУШ. Вони сприяють розвитку мовленнєвих навичок, критичного мислення, соціальних навичок, а також допомагають учням стати більш самостійними та мотивованими до навчання. Інтеграція таких ресурсів в навчальний процес сприяє досягненню високих результатів у вивченні англійської мови, відповідаючи принципам НУШ та вимогам сучасного світу. Грамотне використання онлайн-ресурсів допомагає учням розвивати ключові навички XXI століття, підвищує мотивацію до навчання та сприяє якісній підготовці до реального життя в глобалізованому світі.

Список використаних джерел:

1. Міністерство освіти і науки України. Нова українська школа: концепція. URL:<https://mon.gov.ua/static->

objects/mon/sites/1/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf

2. Інститут модернізації змісту освіти. Концепція Нової Української Школи. URL:<https://imzo.gov.ua/osvita/nush/>

3. Найдьонова А. В. Використання технологій WEB 2.0. для розробки дидактичних матеріалів. ДНЗ «Дніпропетровський центр професійно-технічної освіти туристичного сервісу». 2017. 73 с.

4. British Council LearnEnglish Kids URL:<https://learnenglishkids.britishcouncil.org/>

5. Free time activities vocabulary. Kahoot: website. URL: <https://create.kahoot.it/share/hobbies-free-time-activities/961e7c04-a519-4555-a38f-dd1599b213e3>.

УДК: 37.016:81'243:004.738.5]:376.56/.57(043.2)

Вачиля У.Л. здобувачка освіти III-Б курсу;
керівник: Іщук К. П.,
викладачка іноземної мови,
спеціаліст I категорії

THE USE OF ONLINE RESOURCES IN TEACHING ENGLISH TO NEURODIVERSE STUDENTS

The integration of online learning platforms into education has grown significantly in recent years, offering new opportunities for students across various educational contexts. For neurodiverse students—those with conditions such as autism spectrum disorder (ASD), attention-deficit hyperactivity

disorder (ADHD), dyslexia, and other learning differences—online education presents both unique challenges and potential advantages. Given the diversity in learning styles and needs, educators must adopt strategically designed online resources and pedagogical frameworks that cater to these students' specific requirements [1].

Neurodiverse students often exhibit distinct learning needs that require tailored educational approaches. For example, students with ASD may face challenges in social communication, while those with ADHD might struggle with attention regulation. These students frequently benefit from structured environments, clear instructions, and visual aids, which help facilitate understanding and retention. The transition to online learning can exacerbate these difficulties, as the lack of direct teacher-student interaction and the physical classroom environment can hinder engagement and focus [4]. Therefore, it is essential for educators to design online courses that incorporate appropriate adjustments, ensuring the learning process is both accessible and effective.

Online resources offer several key benefits for neurodiverse students, enabling a more adaptable and engaging learning experience [2]. These advantages include:

- personalized learning pace: one of the primary advantages of online learning is the ability for students to engage with materials at their own pace. This flexibility allows neurodiverse learners to review content as needed, providing additional time for processing information and reinforcing concepts without the pressure of keeping up with a traditional classroom pace;
- multisensory learning tools: many online platforms offer a wide range of multimodal resources, such as videos, interactive exercises, auditory recordings, and visual aids. These resources cater to diverse learning preferences by engaging different sensory channels. For instance, students who struggle with reading can benefit from listening to content or watching

instructional videos, while visual learners can benefit from infographics or pictorial representations of key concepts;

- reduced anxiety and increased comfort: online learning provides an opportunity for students to engage with materials in a familiar, comfortable setting, such as their own home. This environment can alleviate the stress and anxiety that many neurodiverse students experience in traditional classroom settings, where noise, social interaction, and sensory overload can be overwhelming;

- immediate feedback and assessment: digital platforms often feature automated assessments that provide instant feedback. This feature supports neurodiverse learners by allowing them to quickly identify areas for improvement and correct mistakes before they become ingrained. Immediate feedback fosters a sense of accomplishment and helps students stay motivated;

- increased accessibility: many online platforms include features such as text-to-speech tools, subtitles, and adjustable text size, which make learning more accessible to students with specific needs, such as visual impairments or reading difficulties. These features ensure that neurodiverse learners can access and engage with content more effectively;

- flexible and tailored content: online resources enable teachers to curate content that is specifically tailored to the needs of individual students. This includes adjusting the complexity of tasks, offering multiple modes of content delivery, and providing supplementary materials. The ability to modify content based on student needs is a powerful tool for promoting inclusivity in language learning [5].

In addition to utilizing the benefits of online resources, it is crucial for educators to implement instructional strategies that align with the learning profiles of neurodiverse students. Some effective strategies include:

1. Clear and structured instructions: online lessons should begin with clear instructions outlining the learning objectives,

expected outcomes, and steps to complete each task. Structured routines help neurodiverse students navigate the learning process and minimize anxiety by providing a predictable and consistent framework [3].

2. Use of visual aids and graphic organizers: the integration of visual supports, such as charts, diagrams, and mind maps, can enhance understanding for neurodiverse learners [3]. These aids break down complex information into digestible pieces, helping students process content more effectively.

3. Encouragement of active participation: online learning environments should be designed to encourage interactive learning [3]. Tools such as quizzes, discussions, and collaborative projects can foster engagement and allow students to practice their language skills in real-time. Active participation helps solidify concepts and supports self-regulation skills, which are essential for neurodiverse learners.

4. Incorporation of routine and predictability: establishing a consistent routine for online lessons helps students know what to expect and provides a sense of stability. Predictable elements, such as regular check-ins, clear task sequences, and timed activities, are beneficial for learners who thrive on structure.

5. Ongoing monitoring and support: regular feedback from teachers is critical for neurodiverse students [2]. Teachers should monitor student progress through digital assessments, offer personalized feedback, and provide additional resources or clarifications as needed. One-on-one communication can be facilitated through video calls or digital messaging platforms to ensure that students receive the support they require.

The use of online resources in teaching English to neurodiverse students presents both opportunities and challenges. While the shift to online learning can be demanding, the integration of multisensory tools, personalized

spacing, and clear, structured content can greatly enhance the educational experience for neurodiverse learners. By adopting these strategies and making reasonable adjustments, educators can provide a more inclusive and effective learning environment that promotes language acquisition, self-regulation skills, and behavioral development. Ultimately, the flexibility and accessibility offered by online resources empower neurodiverse students to engage with their learning in ways that align with their individual needs, helping them reach their full potential in the English language learning process.

Список використаних джерел:

1. Застосування інтернет-ресурсів у навчанні іноземних мов як реалізація основних дидактичних принципів. *Сучасна україністика: наукові парадигми мови, історії, філософії*. Збірник статей III Міжнародної наукової конференції. Харків, ВД “ІНЖЕК”, 2012. С.78-87 .
2. Martínez Z. L. G., Ramos S. Teaching English Online to Students with Autism Spectrum Disorder and Down Syndrome During the COVID-19 Pandemic. *Íkala Revista de Lenguaje y Cultura*. 2021. Т. 26 :3. С. 715–730.
3. Melcher M. Teaching to Include Everyone: A Practical Guide for Online Teaching of Neurodiverse and Disabled Students. London : King’s College, 2020. 17 с.
4. Ovcharuk, O., Ivaniuk, I., Soroko, N., Gritsenchuk, O. & Kravchyna O. (2020). The use of digital learning tools in the teachers' professional activities to ensure sustainable development and democratization of education in European countries. E3S Web of Conferences. Vol.166, 10019. https://www.e3sconferences.org/articles/e3sconf/abs/2020/26/e3sconf_icsf2020_10019/e3sconf_icsf2020_10019.html (дата звернення 01.04.2025)
5. Supporting Neurodiversity in Online Education: A Systematic Review. *The Future of Online Education* / A.-L. Le

Cunff, V. Giampietro, E. J. Dommett. Nova Publishers, 2022.
С. 213–234.

УДК 37.091.313:004.9:37.018.43(043.2)

Велеган А. М., здобувачка освіти II-Н курсу;
керівник: Алмашій Е.В., викладач
природничих дисциплін,
спеціаліст II категорії

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ДИСТАНЦІЙНОМУ НАВЧАННІ

Сучасні вимоги прогресивного суспільства, науковий розвиток та диджиталізація більшості сфер життя у комплексі сприяють розширенню використання інформаційно-комунікаційних технологій.

Інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ) являють собою систему програмних та апаратних засобів, які забезпечують ефективну комунікацію, обробку і передачу даних. Вони включають широкий спектр інструментів, таких як комп'ютери, програмне забезпечення, мережі, мобільні пристрої, мультимедійні ресурси і платформи для онлайн-навчання. Ці технології стали невід'ємною частиною багатьох сфер життя, включаючи освіту. Інноваційні рішення в рамках ІКТ дозволяють інтегрувати інноваційні форми взаємодії, автоматизувати рутинні процеси і створювати навчальні

середовища, які адаптовані до індивідуальних потреб кожного користувача.

Серед основних типів ІКТ виділяють:

- інформаційні технології, які забезпечують управління даними;
- мультимедійні технології, що дозволяють створювати інтерактивний контент;
- мобільні технології, які дають змогу користуватися освітніми ресурсами за допомогою смартфонів і планшетів,;
- комунікаційні технології, які сприяють передаванню даних через електронні поштові служби, чати і форуми.

Дистанційне навчання є сучасною формою освіти, яка здійснюється за допомогою ІКТ і характеризується відсутністю фізичної присутності учасників. Воно стало важливим елементом освітньої системи, особливо в умовах пандемії COVID-19, коли навчальний процес був вимушений перейти в онлайн-формат. Дистанційне навчання передбачає використання цифрових платформ, які забезпечують доступ до навчальних матеріалів, інтерактивну взаємодію між викладачами та студентами, а також автоматизацію процесу оцінювання. Завдяки гнучкості та зручності дистанційне навчання забезпечує можливість отримання освіти для людей з обмеженим доступом до традиційної системи.

Положення про організацію дистанційного навчання, яке натеper є єдиним нормативним документом, визначає дистанційне навчання як індивідуалізований процес набуття знань, умінь, навичок і способів пізнавальної діяльності людини, який відбувається за опосередкованої взаємодії віддалених один від одного учасників навчального процесу у спеціалізованому середовищі, яке

функціонує на базі актуальних психолого-педагогічних та інформаційно-комунікаційних технологій [3].

Інноваційні підходи до дистанційного навчання включають змішане навчання, яке поєднує онлайн-формат з традиційними методами викладання, створюючи збалансовану освітню модель. Використання технологій віртуальної та доповненої реальності дозволяє створювати інтерактивні симуляції для розвитку практичних навичок. Гейміфікація освітнього процесу сприяє підвищенню мотивації студентів, залучаючи їх до навчання за допомогою інтерактивних ігор та завдань.

Модернізація сучасної системи освіти можлива за рахунок розвитку та вдосконалення інформаційно-комунікаційних технологій. Технологій, що спрямовані на розуміння навчального матеріалу та формування у здобувачів комунікативних, інформаційних та самоосвітніх компетентностей. Дистанційне навчання формує у користувача навички працювати в команді, оволодіти skill soft, підвищує інформаційно-цифрову компетентність, вчить самостійно опрацьовувати навчальну дисципліну та відокремлювати найголовніші її теми, мотивує освітню діяльність та формує власну траєкторію розвитку. Незалежно від того, яка платформа обрана для організації дистанційного навчання, будь-яка з них має свої переваги та недоліки. Зручність її використання залежить від ступеня її адаптації до навчального процесу та вміння використовувати її можливості. Серед переваг дистанційного навчання можливо виокремити: можливість вибору не лише часу і місця для занять, а й темпу навчання; легкість контакту з викладачем за допомогою чату, пошти, аудіо- або відеозв'язку; можливість ознайомлюватися з пройденим матеріалом декілька раз.

Задля організації освітнього процесу у дистанційному форматі доцільно використовувати електронні освітні платформи.

Платформу дистанційного навчання, у найбільш загальному вигляді, можна визначити як технологію, яка сприяє реалізації педагогічних та інформаційних технологій дистанційного навчання шляхом автоматизації створення і здобуття знань у системі дистанційного навчання, а також завдяки наявності засобів, необхідних для основних користувачів – викладача та студента [1].

Серед найпоширеніших платформ для дистанційного навчання варто виділити освітні платформи Moodle, Google Classroom, Microsoft Teams та програми для організації віддалених відео-конференцій (Zoom, Google Meet). Moodle дозволяє викладачам створювати інтерактивні курси, організовувати тестування та забезпечувати комунікацію між студентами і викладачами. Google Classroom спрощує організацію навчального процесу, пропонуючи інструменти для інтеграції матеріалів і контролю виконання завдань. Microsoft Teams забезпечує можливість проведення відеоконференцій та співпраці над спільними проектами, а Zoom активно використовується для проведення лекцій, семінарів і групових дискусій.

Застосування ІКТ у дистанційному навчанні має низку переваг. Мультимедійні технології, зокрема створення інтерактивних відео, анімацій та презентацій, значно підвищують залученість здобувачів освіти до навчального процесу. Гнучкість і доступність дозволяють студентам навчатися у зручній для них час і місце, а персоналізація процесу дає змогу адаптувати навчальні програми до потреб кожного студента. Використання мультимедіа, інтерактивних елементів і гейміфікації робить навчання захопливим, сприяючи покращенню засвоєння матеріалу. Мобільні додатки забезпечують

додаткові можливості для самостійного навчання, пропонуючи інтерактивні вправи, курси та симуляції.

Однак впровадження ІКТ у навчальний процес має і свої виклики. До найбільших проблем належать технічні бар'єри, такі як недостатній доступ до швидкісного інтернету або сучасного обладнання. Соціальна ізоляція здобувачів освіти через відсутність особистої взаємодії може негативно вплинути на їх мотивацію та розвиток комунікаційних навичок. Впровадження ІКТ потребує значних фінансових ресурсів для навчання персоналу, ліцензування програмного забезпечення та підтримки технічної інфраструктури. Крім того, важливим аспектом є забезпечення кібербезпеки, щоб захистити дані всіх учасників освітнього процесу.

Інформаційно-комунікаційні технології є важливим інструментом модернізації освітньої системи. Їх використання дозволяє адаптувати навчальний процес до сучасних вимог суспільства, забезпечуючи високий рівень інтерактивності, доступності та персоналізації. Водночас важливо усувати бар'єри, щоб забезпечити ефективне впровадження ІКТ і максимальну реалізацію їхнього потенціалу у дистанційному навчанні.

Список використаних джерел:

1. Дуніна І. Платформи дистанційного навчання в університетах Франції. Науковий вісник Донбасу. 2011. № 4. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvd_2011_4_7 (дата звернення: 08.01.2015).
2. Заліський А.А. Інформатизація освіти – резерв підвищення її якості і доступності // Комп'ютер у школі та сім'ї. – 2010. – №7. – С. 3-4.
3. Концепція розвитку дистанційної освіти в Україні. URL: <http://www.osvita.org.ua/distance/pravo/00.html> (дата звернення: 08.01.2015).

4. Сисоєва С.О., Осадча К. Системи дистанційного навчання: порівняльний аналіз навчальних можливостей. Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми : збірник наукових праць. Вінниця : ВДПУ, 2010. № 23. С. 172–177.

УДК 37.091.313:004.738.5(043.2)

Вовчок Д. Ю., здобувачка освіти III-Б курсу;
керівник: Рязанова В. О.,
викладач зарубіжної та дитячої літератури,
спеціаліст вищої категорії

НОВІТНІ ОНЛАЙН-ПРАКТИКИ У СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖАХ: РИЗИКИ ТА МОЖЛИВОСТІ ДЛЯ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ

XXI століття є часом високих технологій, що принесли суспільству абсолютно новий етап розвитку. Інформаційний обмін, спілкування між людьми, встановлення стосунків, пошук роботи та навіть сама робота перейшли з реального світу до віртуального простору. У сучасному освітньому середовищі цифрові технології відіграють ключову роль у процесі навчання та комунікації. Одним із викликів, що постають перед педагогами, є вплив новітніх онлайн-практик у соціальних мережах на взаємодію між учасниками освітнього процесу. Такі феномени, як мостинг, хайпинг, орбітинг, бенчінг, касперинг, брекрампинг, формують нові моделі соціальної поведінки та можуть мати як позитивні, так і негативні

наслідки для освітньої діяльності. З одного боку, вони сприяють розширенню комунікативних можливостей, з іншого – можуть провокувати інформаційне перевантаження, психологічний дискомфорт і маніпулятивні взаємодії. Вивчення цих явищ у контексті педагогічної діяльності є актуальним завданням сучасної науки [2; 4; 5].

Питання цифрової комунікації, її впливу на освіту та особистісний розвиток досліджували такі вчені, як Г. Рейтц [1], Л. Рейні [2] та Б. Веллман [4], які розглядали роль цифрових медіа у формуванні соціальних зв'язків. В українському науковому дискурсі тематика цифрової культури та медіаграмотності широко представлена у працях О. Гриценка, І. Іванюк [2], Л. Найдьонової [4]. Зокрема, їхні дослідження підкреслюють необхідність формування цифрової компетентності педагогів у контексті сучасних викликів. Однак науковий аналіз таких феноменів, як мостинг, хайпинг, орбітинг та подібних явищ, у сфері освіти залишається недостатньо розробленим. Це зумовлює необхідність подальших досліджень, спрямованих на виявлення можливостей та ризиків новітніх онлайн-практик у соціальних мережах для педагогічної діяльності.

Метою статті є визначення впливу новітніх онлайн-практик у соціальних мережах на освітній процес, аналіз їхніх ризиків і можливостей для взаємодії між педагогами та учнями, а також обґрунтування необхідності розвитку цифрової компетентності сучасного вчителя в умовах цифрового суспільства.

У сучасному інформаційному просторі соціальні мережі стали не лише платформами для комунікації, а й середовищем формування соціальних та професійних зв'язків. Одним із викликів цифрової епохи є поширення новітніх онлайн-практик, що впливають на взаємодію між

людьми, зокрема у сфері освіти. Такі феномени, як мостинг, хайпинг, орбітинг, бенчинг, касперинг, брекрампинг, визначають особливості цифрової комунікації та можуть як покращувати освітній процес, так і створювати певні ризики для вчителів і учнів.

Мостинг – це комунікативна стратегія, коли людина активно демонструє симпатію чи інтерес до співрозмовника, а потім раптово припиняє контакт. У контексті освіти така поведінка може спостерігатися серед учнів, які спочатку активно беруть участь у навчальному процесі, а згодом втрачають мотивацію та ігнорують комунікацію з учителем. Це явище є викликом для педагогів, оскільки потребує вироблення ефективних методів підтримки стабільної зацікавленості учнів [3, с. 26].

Приклад: учень активно бере участь у дискусіях, виконує всі завдання та демонструє великий інтерес до навчального предмета. Однак після певного періоду він раптово перестає взаємодіяти, ігнорує запити вчителя та не відповідає на повідомлення у чатах.

Як діяти педагогу? Створювати довгострокову мотивацію для навчання, використовуючи індивідуальний підхід та підтримку інтересу через проєктну діяльність або інтерактивні методи.

Хайпинг – це створення навколо певної теми або події великого ажіотажу, що часто має короткотривалий ефект. У педагогічній діяльності хайпинг може використовуватися як метод залучення уваги учнів до певних навчальних тем. Наприклад, обговорення популярних відео, трендових подій або використання інтерактивних форматів може сприяти тимчасовому підвищенню інтересу до навчального матеріалу. Водночас важливо, щоб хайп не замінював систематичний підхід до навчання [2, с. 33].

Приклад: вчитель використовує трендову тему (наприклад, популярну відеогру або мем) для пояснення нової теми. Учні зацікавлюються, активно обговорюють, але після завершення «хайпу» швидко втрачають інтерес до теми.

Як діяти педагогу? Поєднати хайп із глибоким вивченням теми. Наприклад, після обговорення трендової теми дати учням завдання знайти історичні або наукові аналогії.

Орбітинг – це ситуація, коли людина припиняє безпосереднє спілкування, але продовжує стежити за діяльністю іншої особи в соціальних мережах. У контексті освіти це може проявлятися у випадках, коли учні не беруть активної участі в заняттях, проте відстежують навчальні матеріали, переглядають записи лекцій або коментують їх після закінчення уроку. Для педагогів важливо розуміти цей феномен та знаходити шляхи активного залучення таких учнів до освітнього процесу [3, с. 28].

Приклад: учень не бере участі в уроках і дискусіях, але переглядає записи уроків, читає коментарі в групі класу та лайкає публікації. Вчитель бачить його активність, проте взаємодія залишається поверхневою.

Як діяти педагогу? Заохочувати таких учнів до активного залучення, наприклад, через індивідуальні завдання або анонімні опитування, де вони можуть висловлювати свою думку.

Бенчінг – це ситуація, коли людина підтримує зв'язок із кимось на мінімальному рівні, не даючи чітких сигналів щодо подальших намірів. В освітньому контексті це може стосуватися студентів, які зберігають дистанцію у взаємодії з викладачем або групою, наприклад, рідко відповідають на запитання, виконують завдання з мінімальною залученістю або залишаються «пасивними

учасниками» онлайн-курсів. Для педагогів важливо створювати мотиваційне середовище, що стимулює учнів до активної взаємодії [5, с. 413-414].

Приклад: учень періодично виконує завдання, надсилає короткі відповіді на запитання вчителя, але не проявляє ініціативи. Він ніби «тримається на лаві запасних», не залишаючи навчальний процес, але й не включаючись повністю.

Як діяти педагогу? Створювати можливості для залучення таких учнів до групової роботи, мотивувати їх брати участь у спільних проектах.

Касперинг – це більш м'яка форма ігнорування, коли людина поступово скорочує контакти, щоб не створювати конфліктних ситуацій. У педагогіці така поведінка може спостерігатися серед учнів, які уникають виконання завдань або поступово відмовляються від навчальної активності. Виявлення подібних тенденцій дає змогу педагогам вчасно втручатися та підтримувати учня в його навчальному процесі [1, с. 97].

Приклад: учень поступово перестає відповідати на запити вчителя, ігнорує комунікацію в чатах, уникає взаємодії, але при цьому не відмовляється від навчання відкрито.

Як діяти педагогу? Проводити індивідуальні бесіди, з'ясовувати причини дистанціювання та пропонувати підтримку або адаптивні підходи до навчання.

Брекрампинг – це тактика, коли людина періодично дає комусь «сигнали уваги», але не має наміру будувати повноцінний контакт. В освітньому середовищі це може проявлятися у вигляді формального виконання завдань або поверхневого залучення до дискусій. Учень може іноді відповідати на запитання викладача, але при цьому не виявляти справжнього інтересу до навчального матеріалу. Подолання цього явища вимагає застосування

інноваційних методів навчання, які сприяють глибокому зануренню у тему [2, с. 40].

Приклад: учень зрідка коментує матеріал, виконує завдання поверхнево, але час від часу надсилає позитивні сигнали (наприклад, дякує за цікавий урок). Вчитель сприймає це як зацікавленість, але насправді глибокого включення немає.

Як діяти педагогу? Стимулювати глибшу взаємодію, наприклад, ставити відкриті запитання, які потребують розгорнутих відповідей, або пропонувати реальні кейси для аналізу. Ці феномени можна враховувати під час планування навчального процесу, щоб ефективніше будувати комунікацію та підтримувати активну взаємодію учнів.

Новітні онлайн-практики у соціальних мережах мають значний вплив на освітній процес. Вони можуть як підвищувати залученість учнів, так і створювати нові виклики для педагогів. Розуміння феноменів мостингу, хайпінгу, орбітінгу, бенчінгу, касперінгу та брекрампінгу допомагає вчителям розробляти ефективні стратегії комунікації, підтримувати мотивацію здобувачів освіти і сприяти розвитку їхньої цифрової грамотності. Для майбутніх педагогів початкових класів важливо враховувати ці явища під час організації навчального процесу, щоб забезпечити ефективну взаємодію з учнями та їхніми батьками в умовах цифрового суспільства [4; 5].

Таким чином, урахування особливостей цифрової комунікації є важливим завданням для майбутніх педагогів, зокрема вчителів початкових класів. Використання інтерактивних технологій, гейміфікації, адаптивного навчання та персоналізованих стратегій може допомогти подолати ризики, пов'язані з цими онлайн-практиками, і зробити навчальний процес більш ефективним та комфортним для сучасних учнів.

Список використаних джерел:

1. Інноваційні технології навчання в умовах модернізації сучасної освіти : монографія / за наук. ред. д. пед. н., проф. Л. З. Ребухи. Тернопіль : ЗУНУ, 2022. 143 с.
2. Коневщинська О. Е. Розвиток медіаосвіти і медіакультури в умовах сучасного інформаційного суспільства. *Інформаційні технології і засоби навчання*, 2016. Том 54, №4. С.32-41.
3. Лазаренко О. А., Веретенко, Т. Г. Формування безпечної поведінки в Інтернет-мережі. *Здобутки та досягнення прикладних та фундаментальних наук XXI століття*. Черкаси: МЦНД, С. 26–34.
4. Проблеми і перспективи розвитку онлайн-освіти : монографія / за заг. ред. д-рки екон. наук, проф. Т. А. Васильєвої, С. І. Котенка. Суми : Сумський державний університет, 2023. 125 с.
5. Якущенко Ю., Глущенко К. Соціальні мережі як провідний вид віртуального спілкування. Соціально-гуманітарні аспекти розвитку сучасного суспільства : матеріали ІХ Всеукраїнської наукової конференції студентів, аспірантів, викладачів та співробітників. Суми : Сумський державний університет, 2021. С. 413–417.

Гелмеці В.О., здобувачка освіти II-Б курсу;
керівник: Кампов Н.В.,
викладач філологічних дисциплін,
спеціаліст вищої
категорії, викладач-методист

ФОРМУВАННЯ ЦИФРОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ПЕДАГОГА В УМОВАХ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Сучасний етап розвитку освітньої системи в Україні акцентує увагу на підвищенні якості освіти як одному з головних пріоритетів, що передбачає розвиток соціально зрілої та творчої особистості. Швидкий розвиток інформаційно-комунікаційних технологій у різних сферах, зокрема в освіті, зумовлює необхідність формування цифрової компетентності як важливої складової професійної підготовки педагога. Сьогодні актуально вдосконалювати інформаційну культуру вчителів, розвивати навички застосування хмарних технологій в освітньому процесі та підвищувати рівень їхньої цифрової компетентності.

Проблемі формування цифрової компетентності педагогів присвячені роботи сучасних українських науковців, зокрема: В. Бикова, А. Гуржія, М. Жалдака, Н. Морзе, О. Овчарук, С. Семерікова, Н. Сороко, О. Спіріна та ін. Головний акцент цих досліджень скерований на виокремлення шляхів, інструментів, критеріїв та принципів оцінювання цифрової компетентності суб'єктів освітнього процесу закладу загальної середньої освіти. Однак окреслена проблема все ще залишається актуальною.

Насамперед, зауважимо, що в контексті цього дослідження ми вслід за С. Толочко трактуємо цифрову

компетентність педагога як сукупність знань, умінь, здібностей та різноманітних показників використання цифрових технологій для комунікації, колаборації та професійного розвитку, що пов'язана з пошуком, створенням та поширенням цифрових ресурсів, керуванням та організацією застосування цифрових технологій в освітньому процесі, а також здійсненням наукових досліджень, індивідуалізацією оцінювання та характеризується креативним і відповідальним використанням цифрових технологій задля обробки інформації, спілкування, виготовлення контенту й розв'язання освітніх проблем [4, с. 30].

Значимість цифрової компетентності окреслено в Концепції Нової української школи. Вона «передбачає впевнене та, водночас, критичне застосування інформаційно-комунікаційних технологій для створення, пошуку, обробки, обміну інформацією на роботі, в публічному просторі та приватному спілкуванні; інформаційна й медіаграмотність, основи програмування, алгоритмічне мислення, роботи з базами даних, навички безпеки в Інтернеті та кібербезпеці; розуміння етики роботи з інформацією (авторське право, інтелектуальна власність тощо)» [3].

На думку О. Данилець, оволодіння цифровою компетентністю педагога передбачає: уміння виважено обирати та використовувати наявне навчальне або тренувальне програмне забезпечення для досягнення навчальних цілей; уміння застосовувати інформаційно-комунікаційні технології для управління освітнім процесом, індивідуалізацією навчання, інтенсифікацією самостійної роботи учнів, а також задля підвищення своєї кваліфікації. навички використання засобів цифрових технологій, можливості їх впровадження на своїх уроках, створення умов для їх ефективного використання;

застосування технологій та стратегій оцінювання, діагностичних комплексів та комп'ютерних тестів, вибір рівня складності завдання для конкретного учня [2].

О. Данилець також виділяє два головні компоненти: базовий та предметно-орієнтований. Базовий компонент забезпечує мінімальний набір умінь, знань та досвіду, необхідний вчителю для розв'язання головних освітніх завдань, насамперед, засобами комп'ютерних технологій загального призначення. Цей рівень цифрової компетентності передбачає застосування інформаційних технологій сучасного суспільства (мультимедійних, комп'ютерних, електронних засобів масової інформації, мультимедійних дошок, мобільних телефонів тощо) задля пошуку, доступу, зберігання й обміну інформацією, а також комунікацію між людьми та роботу в Інтернеті. Предметно-орієнтований компонент передбачає засвоєння та формування готовності до впровадження в освітню діяльність ІКТ та ресурсів, розроблених відповідно до вимог змісту того чи іншого навчального предмету [2].

До основних принципів формування цифрової компетентності педагогів І. Гребеник відносить такі: безперервність – безперервне вдосконалення компонентів цифрової компетентності; системність – цілісний та системний характер формування складників цифрової компетентності; саморозвиток – потреба в реалізації набутого досвіду, у професійному саморозвитку протягом життя; діяльність – власна перетворювальна діяльність [1, с. 22].

Отже, підсумуємо, що в умовах переходу до Нової української школи провідна роль належить учителю, якому довірено розвиток учнів, розкриття їхнього потенціалу та формування успішної особистості. Цифровізація освіти зумовлює необхідність опанування педагогами цифровою компетентністю, яка є сукупністю знань, умінь та

здібностей у використанні цифрових технологій для комунікації, колаборації та професійного розвитку, що пов'язана з пошуком, створенням та поширенням цифрових ресурсів, керуванням та організацією застосування цифрових технологій в освітньому процесі й здійсненням наукових досліджень, індивідуалізацією оцінювання та характеризується креативним і відповідальним використанням цифрових технологій задля обробки інформації, спілкування, виготовлення контенту й розв'язання освітніх проблем. Формування цифрової компетентності педагогів набуває сьогодні особливої значущості та потребує активної підтримки держави, громадськості й адміністрації освітніх закладів.

Список використаних джерел:

1. Гребеник І. С. Формування цифрової компетентності керівників навчальних закладів. *Open educational e-environment of modern University*. 2019. № 6. С. 17–25.
2. Данилець О. В. Формування цифрової компетентності педагога в умовах Нової української школи. URL: <https://dspace.udpu.edu.ua/bitstream/123456789/12739/1/%D0%97%D0%B1%D1%96%D1%80%D0%BD%D0%B8%D0%BA%20%D1%82%D0%B5%D0%B7%20%D0%A5%D0%B5%D1%80%D1%81%D0%BE%D0%BD%20%D0%9D%D0%B0%D0%B3%D1%80%D0%B8%D0%B1%D0%B5%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%B0.pdf#page=178> (дата звернення: 06.04.2025).
3. Концепція «Нової української школи». URL: https://base.kristti.com.ua/wp-content/uploads/2017/10/rozd_1_Oglyad.pdf (дата звернення: 06.04.2025).
4. Толочко С. В. Цифрова компетентність педагогів в умовах цифровізації закладів освіти та дистанційного навчання. *Вісник Національного університету*

*«Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка. 2021.
№13(169). С. 28-35.*

УДК: 373.3.091.12-051 : [159.98:004.7] (043.2)

Гойчук Д.Я., здобувачка освіти 2-Ж курсу;
керівник: Старова Ю.В.,
кандидат психологічних наук;
викладач психолого-педагогічних дисциплін,
спеціаліст вищої категорії, викладач-методист

ЦИФРОВІ АРТ-ІНСТРУМЕНТИ ЯК ЗАСІБ ЕМОЦІЙНОЇ РЕГУЛЯЦІЇ ТА ПСИХОЛОГІЧНОЇ ПІДТРИМКИ ВЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

У сучасних реаліях освітній процес супроводжується низкою викликів, які значно впливають на емоційний стан педагогів. Зокрема, пандемія COVID-19, що спричинила масовий перехід на дистанційне навчання, стала серйозним випробуванням для вчителів початкової школи, адже вимагала швидкої адаптації до цифрових технологій та роботи в нових умовах. Крім того, військові події в Україні посилюють психологічне навантаження на педагогів, підвищивши рівень стресу, тривожності та емоційного вигорання. В таких умовах зростає потреба у доступних та ефективних методах емоційної регуляції та психологічної підтримки педагогів. Одним із перспективних напрямів є використання цифрових арт-інструментів, які поєднують творчість та технології, сприяючи зниженню рівня стресу, розвитку емоційної саморегуляції та підвищенню загальної

стійкості до стресових ситуацій. Онлайн-ресурси для малювання та генеративного мистецтва пропонують можливості для творчої самореалізації, медитативної практики та відновлення психоемоційного балансу. Вони забезпечують можливість творчого самовираження та релаксації в онлайн-середовищі [3].

Актуальні дослідження та наукові здобутки учених, зокрема Г. Селеста [1], П. Капелло [3], Л. Ващенко [2], О. Пінчук [5], стверджують, що цифрові технології є не лише знаряддям освітньої діяльності, а й потужним ресурсом для розвитку когнітивних і емоційних процесів особистості. Використання цифрового мистецтва як засобу емоційного розвантаження та підтримки психологічного благополуччя педагогів і учнів початкової школи відкриває нові можливості для розвитку креативного мислення та самовираження. Науковці підкреслюють, що цифрові інструменти сприяють формуванню нових форм мислення, розвивають візуальну грамотність і можуть бути ефективним засобом зниження стресу в умовах кризових ситуацій, а важливим у цьому процесі є особистість вчителя, який повинен бути лідером змін та обізнаним у інформаційно-цифровому просторі.

Арт-терапія давно визнана ефективним методом емоційної регуляції, що підтверджується численними дослідженнями. На відміну від традиційних засобів, цифрове мистецтво пропонує універсальну та доступну платформу для художньої експресії. Застосування цифрових технологій у цій сфері розширює можливості доступу до творчих практик, забезпечуючи вчителям комфортні умови для самовираження та емоційного відновлення. Зокрема, різноманітні онлайн-платформи та мобільні додатки для малювання дозволяють створювати художні образи без необхідності використовувати традиційні матеріали, що є вагомим чинником у контексті

обмежених ресурсів. Використання цифрових арт-інструментів як засобу психологічної підтримки є важливим не лише з точки зору зняття стресу, а й у контексті розвитку креативності та самовираження педагогів. Дослідження свідчать, що творча діяльність, навіть у віртуальному просторі, позитивно впливає на когнітивні процеси, зокрема на здатність до рефлексії, саморегуляції та емоційної стійкості. Серед найбільш ефективних цифрових арт-інструментів, які сприяють емоційному розвантаженню, варто виділити такі [2; 4; 5]:

1. **Thisissand** – онлайн-додаток для створення картин із цифрового піску. Процес сипання кольорових піщинок на екран має медитативний ефект, що сприяє зниженню рівня тривожності та напруги. Крім того, створені шедеври можна зберігати та ділитися ними з іншими користувачами, що підсилює соціальну взаємодію та підтримку.

2. **Neon Flames** – інструмент для створення неонових космічних пейзажів. Користувачі можуть малювати сяючими кольорами, формуючи унікальні абстрактні композиції. Спостереження за плавними розводами кольору має заспокійливий ефект, що підтверджується дослідженнями впливу кольоротерапії на емоційний стан людини.

3. **Silk** – додаток для створення симетричних візерунків і фантастичних квітів за допомогою неонових кольорів. Завдяки алгоритмам генерації зображень користувач отримує гармонійний малюнок незалежно від рівня художніх навичок, що робить цей ресурс доступним для всіх.

4. **My Oats** – інструмент для створення мандал, що традиційно використовуються в практиках медитації та арт-терапії. Користувач має можливість регулювати товщину та колір ліній, створюючи унікальні симетричні

композиції. Доведено, що малювання мандал сприяє зниженню стресу та підвищенню рівня усвідомленості.

5. **Flame Painter** – унікальний цифровий інструмент, який дозволяє малювати вогняними потоками. Автоматизована генерація малюнків на основі хаотичних рухів пензля сприяє розвитку креативності та допомагає переключити увагу від негативних думок.

6. **Bomomo** – програма, що використовує алгоритмічне малювання. Користувач обирає напрямок ліній та форму пензлів, тоді як колірна гама визначається випадковим чином. Такий формат взаємодії з цифровим середовищем сприяє зняттю психологічного контролю та розвитку гнучкості мислення.

7. **Artbreeder** – ресурс на основі штучного інтелекту, що генерує цифрові зображення за заданими параметрами. Завдяки цьому інструменту користувачі можуть експериментувати з візуальними формами, створюючи унікальні колажі та абстрактні композиції. Така діяльність стимулює уяву та сприяє розслабленню.

У контексті освітнього середовища цифрові арт-інструменти можуть використовуватися не тільки для особистого емоційного розвантаження вчителів, а й для взаємодії з учнями. Наприклад, додаток Thisissand може стати корисним у рамках уроків мистецтва або як метод створення візуальних образів у процесі навчання молодших школярів [2]. Це дає можливість учням виражати свої емоції, розвивати уяву та формувати позитивне ставлення до навчального процесу. Інші ресурси, такі як Neon Flames чи Silk, можуть застосовуватися для розвитку асоціативного мислення та сенсорно-перцептивних навичок, оскільки малювання світловими або неоновими лініями має абстрактний характер, це сприяє розширенню творчого потенціалу та допомагає долати емоційні бар'єри [3, с. 39].

Крім того, важливим аспектом є інтеграція таких інструментів у професійний розвиток учителів. Використання онлайн-арт-додатків у курсах підвищення кваліфікації педагогів може стати частиною програм із розвитку емоційного інтелекту та стресостійкості [1]. Наприклад, у багатьох країнах уже існують освітні програми, що включають цифрові арт-практики як елемент психоемоційної підтримки вчителів. Усі ці цифрові інструменти мають високу терапевтичну цінність та можуть використовуватися вчителями початкової школи як засоби емоційного розвантаження. Вони дозволяють не лише виражати внутрішній емоційний стан через творчість, а й розвивати креативність, що є важливим чинником професійного становлення педагогів [4, с. 305].

Цифрові арт-інструменти можуть використовуватися не лише як засіб самовираження та розвантаження, а й у педагогічній діяльності. Вони здатні сприяти взаємодії між учителем і учнями, допомагати у розвитку емоційного інтелекту та підвищувати рівень залученості дітей у навчальний процес [5]. Практика використання цифрових арт-додатків як методу психологічного відновлення може бути впроваджена через [5, с. 77-78]:

- індивідуальні арт-сесії – педагоги можуть регулярно використовувати такі додатки, як Thisissand, Silk, Neon Flames, для самостійної арт-терапії у вільний час. Малювання піском або неоновими лініями сприяє зменшенню рівня стресу, покращує концентрацію та стимулює креативне мислення;
- групові онлайн-арт-практики – об'єднання педагогів у міні-групи для створення спільних малюнків та їх подальше обговорення. Це може бути впроваджено як частина тренінгів із психоемоційної підтримки педагогічних працівників.

Учителі початкових класів можуть інтегрувати цифровий арт у навчальний процес для розвитку уяви, образного мислення та регуляції емоційної сфери учнів. Наприклад [1, с. 22]:

1. Творчі вправи для розвантаження:

- після напружених навчальних занять або контрольних робіт можна запропонувати дітям кількахвилинні малюнкові вправи у додатках Thisissand або Votomo. Це дозволить дітям розслабитися та переключити увагу;
- використання Silk або Neon Flames може стати корисним інструментом для розвитку асоціативного мислення та медитативного налаштування учнів.

2. Освітня інтеграція цифрового малювання:

- на уроках природознавства діти можуть створювати власні фантастичні пейзажі у Neon Flames, моделюючи космічні простори або природні явища;
- на заняттях з мистецтва можна використовувати Mu Oats для створення мандал, що розвивають дрібну моторику та естетичне сприйняття;
- для розвитку сюжетного мислення можна створювати ілюстрації казок чи розповідей у Artbreeder, що дозволяє візуалізувати фантазії учнів.

Для ефективного використання цифрового мистецтва у навчально-виховному процесі педагоги можуть дотримуватися таких рекомендацій [1; 2; 4]:

- виділяти 5-10 хвилин на арт-практику під час занять або в позакласній роботі;
- дозволяти дітям вільний вибір цифрового інструменту для малювання відповідно до їхніх уподобань;
- спонукати учнів до рефлексії, пропонуючи їм описати свої емоції після створення малюнка;

- використовувати цифрові малюнки для колективних проєктів, створюючи, наприклад, «картину класу» із різних індивідуальних робіт.

Очікувані результати застосування цифрового арт-інструментарію [5]: покращення емоційного стану педагогів та учнів; розвиток творчих здібностей і креативного мислення; формування навичок саморегуляції та емоційної стійкості; інтеграція сучасних технологій у навчальний процес для підвищення мотивації дітей.

Таким чином, цифрові арт-інструменти становлять ефективний засіб для емоційного розвантаження педагогів початкової школи, сприяють зниженню стресу, розвитку креативності та підтримці психоемоційної рівноваги. Їх активне впровадження в освітню практику може стати важливим кроком на шляху до створення комфортного та ресурсного освітнього середовища. З огляду на сучасні виклики, впровадження цифрових арт-ресурсів у систему психологічної підтримки освітян є перспективним напрямом, який вимагає подальших досліджень та практичного впровадження.

Список використаних джерел:

1. Бабій І. Теорія і практика арт-терапії : навчально-методичний комплекс. Умань : Алмі, 2014. 75 с.
2. Близнюк Т. Цифрові інструменти для онлайн і офлайн навчання : навчально-методичний посібник. Івано-Франківськ: Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, 2021. 64 с.
3. Гуревич Р. С. Формування інформаційної компетентності майбутніх учителів засобами мультимедійних технологій. *Наукові записки. Серія: Педагогіка*. 2020. С. 38–41.
4. Шишкіна М. П., Татауров В. П. Формування інформаційно-комунікаційної компетентності майбутніх

вчителів початкових класів у вищому навчальному закладі. Збірник наукових праць. 2021. №8. С. 304–310.

5. Budnyk O. Innovative Competence of a Teacher: best European Practices. Journal of Vasyl Stefanyk Precarpathian National University, 6 (1) (2023). P. 76-89.

УДК 37.091.12-051:37.091.313:004.9(043.2)

Горзов В.М., здобувачка освіти 2-Г курсу;
керівник: Граб М.В.
викладач вищої категорії, доктор філософії

ІНФОРМАЦІЙНО КОМУНІКАЦІЙНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ЯК СКЛАДОВА ПІДГОТОВКИ СУЧАСНОГО ВЧИТЕЛЯ

Сучасне українське суспільство характеризуються стрімким розвитком інформаційнокомп'ютерних технологій навчання. Тому сьогоденний стан цивілізаційного розвитку висуває нові вимоги до системи освіти й виховання молодого покоління. Освітній процес неможливо уявити без інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ). Вони проникають в усі сфери життя, зокрема й у педагогічну діяльність, що забезпечує володіння технічними навичками та здатністю до критичного мислення, аналізу інформації, створення та застосування цифрового контенту. Цифрова трансформація освіти вимагає від учителя нових умінь і знань. Традиційних підходів більше недостатньо — необхідно

вміти працювати з інформаційними технологіями, критично осмислювати цифровий контент, інтегрувати ІКТ у навчальний процес. У цьому контексті особливої актуальності набуває формування інформаційно-комунікаційної компетентності вчителя — як на етапі професійної підготовки, так і впродовж усієї кар'єри. Тому формування інформаційно-комунікаційної компетентності (ІК-компетентності) вчителя є невід'ємною складовою його професійної підготовки та подальшого розвитку. Інформаційно-комунікаційна компетентність (ІК-компетентність) — це здатність ефективно використовувати інформаційно-комунікаційні технології для вирішення отримувати, обробляти та передавати інформацію, а також використовувати онлайн-платформи для комунікації та навчання. ІК-компетентність також передбачає здатність до постійного розвитку, використовуючи ресурси інтернету, а також знання принципів цифрової етики та безпеки. Для сучасного вчителя ця компетентність є важливою для ефективної організації навчального процесу та підтримки зв'язку з учнями. Питанням, пов'язаним із виокремленням і трактуванням поняття інформаційнокомунікаційної компетентності, присвячені дослідження В. Вембер, А. Гуржія, О. Кузьмінської, Н. Морзе, О. Овчарук, О. Спіріна та інші. Проблемам упровадження й ефективного застосування інформаційнокомунікаційних технологій в освіті присвячено чимало праць вітчизняних і зарубіжних учених: наприклад, у дослідженнях В. Безпалька, В. Бикова, Б. Гершунського, С. Гончаренка, Р. Гуревича, М. Жалдака, М. Кадемії, М. Козяра, Л. Коношевського, О. Коношевського, Ю. Машбиці, В. Мірошниченко, Є. Полат, С. Сисоєвої. Вважаємо, що ІК-компетентність для сучасного вчителя є необхідною умовою успішної педагогічної діяльності. Вона забезпечує вчителю

можливість ефективно використовувати сучасні технології для організації навчання, створення цифрових ресурсів, проведення онлайнуроків і тестувань. Це дозволяє забезпечити більш індивідуальний підхід до учнів, інтегруючи технології, які допомагають адаптувати навчальний матеріал до різних потреб і стилів учнівського сприйняття. Також зазначимо, що дана компетентність сприяє більш гнучкому підходу до навчання, дозволяючи вчителю організовувати як традиційні, так і дистанційні або змішані форми навчання. Це важливо в умовах швидких змін у суспільстві та освіті, коли вчителі повинні бути готовими до нових викликів, таких як пандемії чи інші надзвичайні ситуації. Вміння працювати з цифровими платформами і інструментами не тільки полегшує процес навчання, але й дозволяє вчителю бути постійно на зв'язку з учнями та батьками, що сприяє кращому взаєморозумінню та підтримці учнів у навчальному процесі [1]. ІК-компетентність для сучасного вчителя є важливим елементом його професійної діяльності, оскільки вона дозволяє ефективно використовувати технології для навчання та комунікації. У сучасному світі, де цифрові технології є невід'ємною частиною життя, вчитель без цих навичок не зможе адекватно відповідати на виклики, що виникають в освіті. Ця компетентність допомагає вчителю створювати інтерактивні та мультимедійні матеріали, організовувати дистанційне навчання та працювати з різноманітними онлайн-платформами. Це дозволяє покращити процес навчання, зробити його більш захоплюючим і доступним для учнів, особливо в умовах, коли навчання відбувається частково чи повністю онлайн. Шляхи формування ІК-компетентності у вчителів включають кілька важливих етапів, які сприяють розвитку навичок ефективного використання інформаційно-комунікаційних технологій у педагогічній діяльності. По-

перше, важливим є систематичне навчання та підвищення кваліфікації вчителів через спеціалізовані курси, тренінги та вебінари. Це дозволяє педагогам освоювати нові інструменти та технології, а також знайомитися з найсучаснішими педагогічними методиками, які використовують цифрові ресурси. Інтеграція таких курсів у професійну діяльність дозволяє вчителям поступово впроваджувати нові інструменти в їхню практику. По-друге, необхідно створювати умови для самоосвіти педагогів, зокрема через доступ до онлайн-ресурсів, платформ для обміну досвідом і навчальних матеріалів. Вчителі можуть використовувати різноманітні платформи для професійного розвитку, де можна знайти корисні матеріали для роботи, а також долучатися до професійних спільнот, обмінюватися досвідом із колегами та отримувати підтримку в освоєнні нових технологій. Потрєте, важливим аспектом є практичне впровадження ІКТ в повсякденну роботу. Вчителі повинні не лише вивчати теорію, а й активно використовувати інформаційнокомунікаційні технології на уроках, створювати інтерактивні завдання, організувати онлайнуроки, використовувати цифрові інструменти для оцінювання учнів і взаємодії з ними. Це дозволяє не тільки вдосконалювати свої навички, а й покращувати навчальний процес [2]. Крім того, важливу роль у формуванні ІК-компетентності відіграють методичні рекомендації та підтримка з боку освітніх установ. Адміністрації шкіл повинні забезпечити вчителів необхідними ресурсами, технічним обладнанням і програмним забезпеченням для успішного впровадження цифрових технологій у навчальний процес. Таким чином, формування ІК-компетентності вимагає комплексного підходу, що поєднує теоретичну підготовку, практичний досвід та постійний професійний розвиток через різноманітні канали. Одним із

головних викликів є технічні обмеження. Багато шкіл стикаються з проблемою недостатнього оснащення сучасними комп'ютерами, стабільним інтернетом та іншими технологічними ресурсами, що обмежує можливості для впровадження цифрових інструментів у навчальний процес. Важливим є також недостатній рівень підготовки педагогів, оскільки не всі вчителі володіють достатніми навичками для ефективного використання ІКТ у роботі. Зокрема, це стосується вчителів, які не мають досвіду роботи з новими технологіями, що може викликати в них страх або опір до змін [5]. Ще одним викликом є нерівний доступ учнів до цифрових технологій. Відсутність доступу до комп'ютерів або інтернету вдома у частини учнів може створити суттєві перешкоди для реалізації рівного доступу до навчальних матеріалів, особливо в умовах дистанційного навчання. Крім того, використання цифрових технологій ставить перед педагогами завдання забезпечення безпеки і конфіденційності даних, оскільки існує ризик порушення приватності учнів і викладачів при неправильному використанні онлайн-платформ. Проаналізувавши вищезазначене, можемо зазначити, що інформаційно-комунікаційна компетентність майбутнього учителя це найважливіший сучасний компонент, який полягає у здатності педагога вирішувати професійні завдання із використанням засобів і методів ІКТ, а саме: здійснювати обробку, передачу та збереження інформаційного ресурсу; володіти знаннями та вміннями використовувати спеціалізовані комп'ютерні програми щодо обробки наочності (мапи, фото, відео сюжети тощо); оцінювати і реалізовувати освітні ресурси Інтернету; організовувати навчальну взаємодію між учнями та вчителями; створювати і використовувати тестові завдання для визначення навчальних досягнень; здійснювати навчальну

діяльність з історії та правознавства з використанням ІКТ. Важливим та актуальним є створення електронних навчальних посібників та підручників для учнів, методичних матеріалів для вчителів, навчальних комп'ютерних програм для студентів [3].

Список використаних джерел:

1. Андрєєва, І. М. Інформаційно-комунікаційна компетентність вчителя: сутність та структура // Педагогічна освіта: теорія і практика. – 2021. – № 29. – С. 45–50.
2. Богдан, Н. І. Формування ІК-компетентності майбутніх учителів у процесі професійної підготовки // Інформаційні технології і засоби навчання. – 2020. – Т. 77, № 3. – С. 55–63.
3. Єрмаков, С. С. Цифрова компетентність педагога як необхідна умова модернізації освіти // Освітній дискурс. – 2022. – № 2(30). – С. 120–128.
4. Кoberник, О. М. Інформаційно-комунікаційні технології в освіті: сучасні тенденції // Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного університету. – 2019. – № 1(21). – С. 14–19.
5. Литвинова, С. Г. Розвиток ІК-компетентності вчителя в умовах цифровізації освіти // Педагогічний часопис Волині. – 2021. – № 2. – С. 89–95.

Деркач С.Є., здобувач освіти IV-Н курсу;
керівник: Тягур А.В.,
викладач природничих дисциплін,
спеціаліст вищої категорії, старший викладач

ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ЗАСІБ ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ

Наукова освіта завжди була невід'ємною частиною навчальних програм. Однак із появою сучасних технологій відбулися суттєві зміни в тому, як викладаються науки в освіті. Включення технологій у наукову освіту відкрило нові можливості для вчителів залучати студентів і покращувати їхній досвід навчання.

Підготовка майбутніх вчителів початкової школи є важливим етапом формування освітньої системи, особливо в контексті викладання природничих наук. Сучасні тенденції розвитку освіти вимагають нових підходів до навчання, які забезпечать не лише передачу знань, але й формування у дітей критичного мислення, творчості та вміння працювати в команді. У цьому контексті особливу увагу варто приділити інноваційним методикам, які можуть значно покращити якість навчання з природничих дисциплін.

Актуальність підготовки майбутніх учителів предметів природничого циклу в умовах реформи Нової української школи (НУШ) обумовлена зміною освітніх підходів і вимог до сучасного вчителя. Важливість природничих наук у формуванні екологічної свідомості та критичного мислення учнів вимагає від учителів високого рівня компетентності та здатності адаптувати навчальний процес до нових освітніх стандартів. Реформа НУШ

акцентує увагу на компетентнісному підході, що потребує не лише глибоких знань з предмету, а й умінь інтегрувати різні дисципліни та використовувати інноваційні методи навчання. Майбутні вчителі мають бути готові до викликів, пов'язаних із застосуванням нових технологій, інтерактивних форм навчання та розвитку навичок самостійної роботи учнів. Також важливо враховувати підготовку до роботи з різновіковими групами та учнями з особливими освітніми потребами. Особлива увага повинна бути приділена формуванню екологічного мислення та відповідальності за природне середовище, оскільки ці питання є актуальними у сучасному світі. Крім того, підготовка майбутніх учителів вимагає розвитку професійної мобільності та здатності постійно вдосконалювати свої знання і навички. В умовах швидкого розвитку науки та технологій освітня реформа також повинна забезпечити учителів сучасними ресурсами та методичними матеріалами. Таким чином, актуальність цього питання визначається потребою у підвищенні якості освіти та підготовці вчителів, здатних ефективно працювати в умовах реформованої школи.

Інноваційні методи навчання — це новаторські підходи, технології та стратегії, які використовуються в освітньому процесі для покращення ефективності навчання, активізації пізнавальної діяльності учнів і підвищення їхньої мотивації. Ці методи акцентують увагу на активній та інтерактивній участі учнів у навчальному процесі, адаптуючи його до потреб сучасних учнів та вимог суспільства. До них відносять: проектне навчання, інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ), STEM-освіта, дуальна освіта, практичні семінари та майстер-класи, психологічна і педагогічна підготовка, комунікативні навички. Розберемо детальніше деякі з них.

Проектне навчання — це інноваційний метод, який передбачає активну участь учнів у створенні проектів, що мають реальну мету і можуть бути представлені в різних формах. Цей метод навчає не лише засвоювати знання, але й застосовувати їх на практиці, розвиваючи при цьому критичне мислення, креативність та навички роботи в команді.

Проекти завжди мають чітко визначену мету та завдання. Учні працюють над рішенням реальної проблеми або створенням продукту, що робить навчання більш значущим і мотивуючим. Це навчання об'єднує знання з різних предметів, дозволяючи учням бачити зв'язок між різними дисциплінами. Учні самостійно досліджують, ставлять запитання і знаходять відповіді. Це стимулює їхню самостійність і відповідальність за власне навчання.

Важливою складовою дослідження проблеми підготовки майбутніх вчителів до запровадження інтерактивної технології навчання є визначення критеріїв і показників ефективності зазначеного процесу, які відображаються у формуванні готовності до здійснення відповідної діяльності.

Використання інформаційних технологій на уроках «Я досліджую світ» відкриває нові можливості для організації сучасного навчального процесу, сприяючи індивідуалізації навчання та підвищенню його ефективності. Цифрові платформи дозволяють адаптувати матеріали під потреби кожного учня, що є особливо важливим в умовах інклюзивної освіти. Інтеграція VR та AR технологій забезпечує інтерактивність, стимулює уяву та розвиток просторового мислення, а також сприяє формуванню навичок співпраці й вирішення проблем. Такий підхід відповідає міжнародному досвіду й потребує оновлення традиційних методів відповідно до сучасних викликів.

Окремо варто звернути увагу на важливість STEM-освіти. Наука, технології, інженерія та математика стають основою багатьох сучасних професій, тому майбутні вчителі природничих наук повинні не тільки добре володіти цими дисциплінами, але й мати навички їхньої інтеграції у навчальний процес. Це передбачає підготовку вчителів до роботи з інноваційними методиками навчання, такими як проєктне навчання та дослідницькі проєкти,

що дозволяють учням самостійно досліджувати наукові явища та вирішувати реальні проблеми.

Особливо варто зазначити і віддати перевагу створенню спеціальних осередків STEM-освіти. Це можуть бути академічні STEM-центри, STEM-відділи, STEM-лабораторії, STEM-кабінети тощо. Головною метою такого середовища є формування наукового світогляду майбутніх вчителів початкової школи, розвитку в них критичного мислення, творчих здібностей, а також умотивованість і готовність до застосування STEM-технологій у подальшій професійній діяльності. В умовах дистанційної освіти майбутні вчителі початкової школи максимально залучаються до застосування саме цифрових інструментів STEM-освіти. Досить зручним інтерактивним освітнім програмним забезпеченням є платформа Mozabook. На сайті представлено значну кількість розробок цифрових уроків, велику медіатеку (3D-сцени, відео, зображення, аудіо, ігри тощо), цифрові продукти (LabCamera, 3D-енциклопедії, mozaik3Dаплікація тощо).

Штучний інтелект (ШІ) стає важливим інструментом у початковій освіті, допомагаючи створити навчальне середовище, що захоплює дітей і підтримує їхні потреби в індивідуалізації. Платформи й додатки з інтегрованими ШІ-можливостями дозволяють адаптувати уроки до здібностей кожного учня, сприяючи розвитку мотивації та інтересу до навчання. Завдяки ШІ освіта в початковій

школі набуває нового вигляду, роблячи уроки більш інтерактивними, доступними та захопливими для учнів.

Одним із найбільш популярних інструментів є додаток DreamBox Learning, який використовує ШІ для підтримки індивідуалізованого навчання. Діти отримують завдання, що автоматично адаптуються під їхні потреби та рівень підготовки, дозволяючи їм працювати у власному темпі. DreamBox відстежує прогрес учнів у реальному часі, пропонуючи підказки або додаткові завдання, якщо дитина стикається зі складнощами.

ШІ може стати потужним інструментом для розвитку критичного мислення в початковій школі. Інтерактивні платформи з елементами штучного інтелекту дають можливість учням аналізувати інформацію, вирішувати проблеми та робити висновки. Наприклад, під час вивчення “Я досліджую світ” учні можуть використовувати ШІ для дослідження екологічних питань або вирішення задач з навколишнього середовища.

Застосування штучного інтелекту також допомагає учням розвивати навички роботи з інформацією. У сучасному інформаційному просторі критичне мислення є важливою навичкою, оскільки діти повинні вміти аналізувати джерела інформації та перевіряти їх на достовірність. ШІ може допомогти у цьому, пропонуючи учням завдання на аналіз текстів,

обробку даних або порівняння різних точок зору на проблему.

Штучний інтелект також має велике значення для інклюзивної освіти. Враховуючи індивідуальні потреби кожного учня, ШІ може пропонувати спеціальні завдання для дітей з особливими освітніми потребами. Такі платформи, як Microsoft Immersive Reader або Kurzweil

3000, допомагають дітям з труднощами у читанні або зоровими порушеннями інтегруватися у навчальний процес

на рівні зі своїми однолітками. Ці інструменти забезпечують адаптивне середовище для кожного учня, дозволяючи йому працювати в комфортному темпі, використовуючи індивідуально підібрані матеріали. Наприклад, ШІ може збільшити шрифт тексту для дітей з вадами зору або запропонувати слухові версії навчальних матеріалів для дітей з дислексією. Попри великі можливості, які надає штучний інтелект, його впровадження у початкову школу також пов'язане з певними викликами. По-перше, важливо забезпечити належну технічну підготовку вчителів, щоб вони могли ефективно використовувати ШІ у навчанні. Вчителі повинні розуміти, як працюють технології ШІ, щоб максимально використовувати їхні можливості. По-друге, залишається питання безпеки даних і етичних аспектів використання ШІ. Зважаючи на те, що штучний інтелект аналізує велику кількість інформації про учнів, важливо забезпечити захист їхніх особистих даних. У цьому контексті потрібно розробляти етичні принципи використання ШІ в освіті, які враховували б безпеку та конфіденційність інформації.

Отже, інновації в підготовці майбутніх вчителів початкової школи відкривають нові горизонти для розвитку освіти. Використання сучасних методів, інтеграція технологій та акцент на практичній підготовці створюють умови для формування висококваліфікованих фахівців, здатних впроваджувати новітні підходи у викладанні природничих наук. З огляду на швидкі зміни в суспільстві та науці, важливо продовжувати вдосконалювати програми підготовки вчителів, щоб вони відповідали потребам сучасного світу. Хоча існують проблеми, пов'язані з їх впровадженням, переваги освітніх технологій значно переважають обмеження. Оскільки технології продовжують просуватися, важливо інвестувати

в розвиток доступних та ефективних освітніх технологій, які можуть підтримати підготовку майбутніх вчителів.

Список використаних джерел:

1. Браславська О. В., Озерова Л. А. Формування цифрової компетентності майбутніх педагогів у закладах вищої освіти. Проблеми підготовки сучасного вчителя. Умань: Візаві, 2022. Вип. 1(125). С. 126–136
2. Комар О., Комар О. Теорія і практика застосування інноваційних інтерактивних технологій навчання в руслі концепції розвитку педагогічної освіти. Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини. Умань, 2018. № 59. Випуск 1. С.130–140.
3. Власій О . Формування особистості школяра в цифрову епоху: можливості та виклики. Молодь і ринок. 2020. № 6 (185). С. 146–150.
4. Себало, Л. (2018). Використання STEM-технологій у професійній підготовці майбутніх учителів початкової школи.
5. Мельник А.В. Застосування штучного інтелекту в освітньому середовищі: потенціал та виклики. Розвиток педагогічної майстерності майбутнього педагога в умовах освітніх трансформацій : матеріали III Всеукраїнської науково-практичної конференції. 7 квітня 2023 р. Глухів, 2023. С. 250–253

Довганюк Н. С., здобувачка освіти III-Б курсу;
керівник: Алмашій Е. В., викладач
природничих дисциплін,
спеціаліст II категорії

ЗНАЧЕННЯ ЗАСТОСУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА УРОКАХ ІНТЕГРОВАНОГО КУРСУ «Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ»

Сучасний освітній процес неможливо уявити без використання інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ), адже вони сприяють ефективнішому засвоєнню знань, підвищенню мотивації учнів та розвитку ключових компетентностей. Особливо важливим є їх застосування у викладанні інтегрованого курсу «Я досліджую світ», що поєднує природничі, суспільствознавчі та технологічні аспекти. Цифрові технології дозволяють зробити навчальний процес більш наочним, динамічним і доступним для кожної дитини.

Сьогодні важко уявити сферу людської діяльності, яка б не використовувала інформаційно-комунікаційні технології. У контексті глобальних змін, зокрема стрімкого розвитку науки й техніки, створення нових технологій у матеріальному та нематеріальному виробництві, а також процесів гуманізації, демократизації, глобалізації та інформатизації, значення ІКТ суттєво зросло. Додатковий поштовх цьому надали події 2019 року, коли через поширення COVID-19 та запровадження карантинних обмежень відбулися значні зміни у звичному способі життя в усьому світі. Ці трансформації торкнулися й українського суспільства, зокрема освітньої сфери, включаючи початкову освіту. Їх вплив ще більше посилюється у 2022

році внаслідок військового вторгнення у країну та запровадження воєнного стану в Україні.

На уроках «Я досліджую світ» цифрові технології відіграють вирішальну роль у візуалізації навчального матеріалу. Інтерактивні відео, анімаційні презентації та 3D-моделювання допомагають учням краще розуміти природні явища, процеси життєдіяльності людини, закономірності розвитку суспільства. Наприклад, під час вивчення екосистем діти можуть переглядати відео про життя тварин у різних природних умовах або використовувати інтерактивні карти для аналізу змін клімату. Таке навчання сприяє не лише кращому запам'ятовуванню матеріалу, а й формуванню екологічної свідомості.

Під ІКТ О. Кривонос та О. Котенко розуміють набір різноманітних інструментів та ресурсів, які містять інформацію, подану в різних форматах, на базі різноманітних девайсів та гаджетів; а також і як поєднання комп'ютерних, електронних, інформаційних, інформаційно-комунікаційних та телекомунікаційних технологій. Разом із тим, дослідники вважають за доцільне використовувати термін «цифрові технології», оскільки він є на сьогоднішній день більш сучасним та зрозумілим для представників нового покоління [3].

Крім того, ІКТ дозволяють урізноманітнити форми роботи на уроці. Учні можуть працювати з освітніми платформами, такими як LearningApps, Classtime, «На урок», виконувати інтерактивні завдання, брати участь у віртуальних експериментах або створювати власні проекти. Це стимулює розвиток їхніх дослідницьких навичок, сприяє самостійному пошуку інформації та формує критичне мислення.

У сучасному розумінні в умовах глобальної інформатизації технологія – це комплекс спеціалізованих наукових та інженерних знань, які практично втілюються у

способах і засобах праці (матеріального та нематеріального виробництва), наборах матеріально-речових факторів виробництва, видах їх взаємопоєднання та використання задля створення певного продукту або послуги [1, с. 6].

Окремо слід відзначити роль ІКТ у диференціації та індивідуалізації навчання. Адаптивні онлайн-тести дозволяють визначити рівень знань кожного учня та підібрати для нього відповідні завдання. Це особливо важливо у класах з різним рівнем підготовки дітей, адже таким чином кожен має можливість навчатися у комфортному для себе темпі.

На уроках «Я досліджую світ» у 4 класі ІКТ можна використати таким чином: відгадування кросворда учнями у формі парної роботи із теми «Планети сонячної системи». Працюючи над вправою «Фотоапарат», яка передбачала наочну демонстрацію учням відповідної інформації про планети сонячної системи, школярі із пам'яті повинні відтворити засвоєний матеріал, із яким вони ознайомилися на інтерактивній дошці та розповісти товаришу. Ми переконані, що така робота сприяє розвитку асоціативного мислення, міцності засвоєння вивченого матеріалу, стимулює учнів початкової школи до вияву ініціативності та творчості. Окрім цього, у процесі виконання окреслених проблемно-пошукових та виконання творчих завдань учні початкової школи вдосконалюють навички самостійності, пошуковості, вдосконалюючи свої інтелектуальні вміння та здібності [2, с.187].

Попри всі переваги, використання інформаційно-комунікаційних технологій у початковій школі має й певні виклики. Передусім це потреба у якісному технічному забезпеченні закладів освіти та належній підготовці педагогів. Вчителям необхідно не лише володіти цифровими інструментами, а й уміти інтегрувати їх у

навчальний процес таким чином, щоб вони доповнювали традиційні методи викладання, а не замінювали їх.

Отже, інформаційно-комунікаційні технології відкривають нові можливості для навчання, роблять уроки більш цікавими, сприяють активному пізнанню навколишнього світу та формуванню компетентностей, необхідних для життя в інформаційному суспільстві. Використання ІКТ на уроках ЯДС є важливим кроком до модернізації освіти та створення інноваційного навчального середовища, що відповідає сучасним викликам.

Список використаних джерел:

1. Томашевський О. М., Цегелик Г. Г., Вітер М. Б., Дубук В. І. Інформаційні технології та моделювання бізнес-процесів : Навч. посіб. Київ : Видавництво «Центр учбової літератури», 2012. 296 с. [Електронний ресурс] Режим доступу: <https://epdf.tips/-5960e537ec8c095a0497b2b50e88323b95766.html>
2. Кондратюк Т. В. Використання ікт на уроках у початковій школі / Т. В. Кондратюк. Україна: III Міжнародна наукова конференція «Розвиток наук в умовах нової реальності: проблеми та перспективи». Ужгород, 2024, с. 183-188.
3. Кривонос О. М., Котенко О. Д. Використання цифрових технологій в освітньому процесі. Наука і техніка сьогодні. 2023. № 1(15). С. 161–176. 72 [Електронний ресурс] Режим доступу: [https://doi.org/10.52058/2786-6025-2023-1\(15\)-161-175](https://doi.org/10.52058/2786-6025-2023-1(15)-161-175)

Жеребак Т.М., здобувачка освіти II-Н курсу;
керівник: Шипович М.В.,
викладачка української мови та літератури

МОБІЛЬНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ

Мобільна освітня технологія – це педагогічна технологія, що має на меті використання у процесі навчання різноманітних мобільних пристроїв, мобільних додатків, сервісів та засобів мобільного зв'язку. Мобільні освітні технології можна віднести до певного виду інформаційних комунікативних технологій (ІКТ).

Актуальність теми полягає в тому, що сучасні інформаційно-комунікаційні та мобільні, які до них відносяться, технології пропонують широкі можливості щодо вдосконалення сучасного освітнього процесу та підвищення рівня мотивації учнів до процесу навчання. Мобільне навчання, основою якого є інтенсивне впровадження у навчальний процес сучасних мобільних засобів, а також технологій, сприяє гнучкості, доступності та персоніфікації навчального процесу.

Варто зазначити, що мобільна технологія – це певний засіб навчання, що включає використання широкого спектра цифрових та портативних мобільних пристроїв, до складу яких входять:

- смартфони,
- ноутбуки,
- нетбуки,
- планшети.

Також мобільні навчальні технології мають на меті використання певного програмного забезпечення, а саме: мобільних додатків та сервісів, які забезпечують

здійснення певних операції щодо отримання, обробки та поширення інформації [1, с.23].

Слід наголосити, що на сьогодні відбуваються серйозні та стрімкі зміни в освітньому процесі завдяки активному використанню різноманітних ІКТ, а також мобільних технологій у процесі навчання учнів. Ефективність впровадження мобільних технологій навчання залежить від технічних характеристик мобільних пристроїв, що використовуються у навчальному процесі. До мобільних пристроїв відносять компактні портативні пристрої, які підтримують роботу в мобільних мережах, а також технологію Wi-Fi, та працюють на таких операційних системах:

- iOS,
- Android,
- Windows,
- Windows Phone.

Мобільні пристрої, як правило, малогабаритні, індивідуальні за характером користування, максимально прості у використанні, забезпечують можливість комунікаційного процесу та роботи у мережі інтернет, є сумісними зі стаціонарними комп'ютерами та ноутбуками, мають можливість забезпечити автономну роботу протягом тривалого часу, швидко запускаються та вимикаються. Впровадження мобільної освіти відбувається завдяки застосуванню в освітньому процесі таких мобільних засобів зв'язку:

1. смартфонів;
2. планшетів.

Слід наголосити, що завдяки активному поширенню та розмаїттю мобільних пристроїв з кожним роком зростає популярність різноманітних мобільних додатків [4, с.19].

Мобільний додаток – це певний автономний програмний продукт, який розроблено для мобільних

пристроїв з метою оптимізації розв'язання певних проблем або завдань, що має вирішити користувач мобільного пристрою. Мобільні додатки розробляються відповідно до заданих платформ:

- Android,
- Windows,
- Windows Phone,
- iOS.

Мобільні додатки встановлюються на мобільний пристрій за принципом встановлення комп'ютерної програми. Мобільні додатки розповсюджуються завдяки наступним магазинам додатків:

- AppleAppStore,
- GooglePlay,
- Windows PhoneStore та ін.

Протягом останніх років у межах шкільної освітньої системи набула активного поширення практика використання моделі BYOD (з англ. BringYour Own Device), яка полягає у мотивації учнів до використання в освітньому процесі власних мобільних пристроїв, які приносяться учнями в школу.

Варто зауважити, що такий підхід щодо реалізації мобільної освіти у навчальному закладі значно полегшує матеріальне навантаження та звільняє заклад від необхідності централізованого придбання мобільних пристроїв, і дозволяє подолати основний бар'єр впровадження мобільної освіти в процес навчання, пов'язаний з його матеріально-технічним забезпеченням. Учням зручніше використовувати власні мобільні пристрої, до яких вони звикли [3, с.25].

Можна зазначити, що основними характерними рисами мобільного навчання, що вирізняють його з-поміж інших інноваційних форм організації навчального процесу, є наступні:

- впровадження мобільного навчання забезпечує можливість ефективного використання вільних проміжків часу з метою опанування навчальним матеріалом;
 - мобільні додатки мають бути компактними та давати можливість учням продовжити роботу з місця попередньої зупинки;
 - мобільні додатки мають бути доступними в мережі інтернеті, бути синхронізованими з мобільними засобами навчання, а також давати можливість учням працювати офлайн без можливості підключення до мережі інтернет.
- Науковцями підкреслюється сприятлива роль застосування мобільних засобів у навчальний процес, що забезпечує:
- подолання учнями комунікативного бар'єра,
 - формування в учасників навчального процесу навичок дослідницької діяльності,
 - підвищення мотивації учнів до опанування важливими життєвими компетентностями,
 - розвиток мислення учнів.

Слід наголосити, що учні мають можливість відкривати та створювати на мобільних пристроях різноманітні мультимедійні файли, виконувати програми, які створені на основі Java-технологій. Завдяки своєму мобільному телефону учень має можливість одержати вільний доступ до різноманітних навчальних та довідкових ресурсів. Використання спеціалізованого програмного забезпечення сприяє реалізації основних завдань навчальної програми, що особливо є корисним під час виконання самостійної роботи учнів [2, с.38].

Варто звернути увагу, що до основних переваг впровадження мобільних технологій у навчальний процес відносять наступні:

1. інноваційний характер;
2. зручність використання переносних пристроїв в освітніх цілях;

3. застосування технології як додаткового засобу навчання;
4. підвищена ефективність у навчанні осіб, які мають обмеження, пов'язані зі станом здоров'я;
5. можливість взаємодіяти одночасної як з однією особою, так і з групою осіб;
6. відсутність обмежень за часом, місцем та розкладом навчання;
7. відсутність обмежень за віком.

Слід наголосити, що є й недоліки впровадження мобільних технологій У навчання. До них відносять:

1. високу вартість технології для користувачів, якщо мова йде про відсутність в учнів мобільних засобів та необхідність їх придбання вперше;
2. несумісність деяких мобільних пристроїв з певними програмами та іншими пристроями;
3. неможливість об'єднати дві мережі різної архітектури;
4. певна фрагментація навчання;
5. обмежений розмір та місткість пам'яті мобільних пристроїв;
6. обмеження освітньої інформації щодо візуалізації;
7. обмеження швидкості передачі інформації на мобільні пристрої учнів;
8. обмеженість функціональних можливостей мобільних пристроїв учнів;
9. відсутність в учнів розвинених навичок щодо здійснення самоконтролю та самокерування власною навчальною діяльністю [3, с.29].

Отже, мобільне навчання – це нова освітня парадигма, яка є основою створення нового навчального середовища, яке забезпечує отримання учнями доступу до навчальних матеріалів у будь-який зручний для них час, підвищує мотивацію учнів до навчальної діяльності, до процесу самоосвіти, а також створює передумови до навчання особистості протягом всього подальшого життя.

Мобільні технології дають учням можливість вивчати різні предмети навіть у випадках, коли не має можливості скористатися книгою.

На противагу підручникам сучасні смартфони та планшети є потужними мобільними пристроями, на які можна встановити безліч додатків, які є пов'язаними з іноземною мовою, математикою, що можуть стати учням гарним помічником у навчальному процесі.

Список використаних джерел:

1. Жоффрей А. Мобільне навчання: виклики та перспективи // Інформаційні технології в освіті. 2024. –№ 23. 45-56 с.
2. Кухаренко В. Мобільне навчання як новий етап розвитку дистанційної освіти // Науковий вісник НТУ «ХПІ». 2021. – № 24.
3. Пінчук О. П. Інноваційні мобільні технології у навчальному процесі // Інформаційні технології і засоби навчання. 2019. № 6.
4. Ковальчук В. Використання мобільних додатків у сучасній освіті // Освіта та педагогічна наука. – 2021. – № 2.

Зан Н.Ю., здобувач освіти IV-Н курсу;
керівник: Доктор К.О.,
викладач математичних дисциплін,
спеціаліст вищої категорії, викладач-методист

ОСВІТНІ ПЛАТФОРМИ ТА МОБІЛЬНІ ДОДАТКИ ЯК ІНСТРУМЕНТИ ФОРМУВАННЯ МАТЕМАТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

У сучасних умовах цифровізації освіти дедалі більшого значення набуває використання інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) у початковій школі, зокрема в процесі навчання математики. Цифрові інструменти, такі як освітні платформи та мобільні додатки, забезпечують нові можливості для підвищення ефективності викладання, мотивації учнів до навчання та формування ключових компетентностей [2].

Молодші школярі краще сприймають інформацію у візуальній та ігровій формі, що обумовлює доцільність впровадження гейміфікованих платформ на уроках математики. Такі платформи, як «Всеосвіта» та «На Урок», дозволяють проводити інтерактивні заняття, оцінювати знання за допомогою тестів, вікторин, QR-кодів, а також забезпечують диференціацію та індивідуалізацію навчання [3].

Серед мобільних додатків, які активно використовуються у початковій ланці освіти, варто виокремити «Matific», «GCompris», «Kahoot!», «ClassDojo», «Learn Math», «Математика 1-4 клас». Наприклад, платформа «**Matific**» пропонує понад 1000 вправ відповідно до програми НУШ, поєднуючи елементи гри з навчальними завданнями, що сприяє розвитку

логічного мислення, уваги та пам'яті [4]. «Kahoot!», у свою чергу, формує культуру оцінювання через гру, підвищуючи мотивацію учнів. «ClassDojo» створює сприятливе соціальне середовище, яке підтримує емоційний клімат у класі та покращує дисципліну.

У процесі впровадження ІКТ важливо дотримуватись принципу **педагогічної доцільності**, адже перенасичення уроків цифровими елементами може призвести до інформаційного перенавантаження. Крім того, ключовим фактором ефективності залишається **цифрова компетентність учителя**, яка має включати як технічні навички, так і методичну обґрунтованість у використанні ресурсів.

Застосування цифрових інструментів має низку переваг:

- забезпечення індивідуального підходу до кожного учня;
- миттєвий зворотний зв'язок;
- підвищення мотивації до навчання;
- ефективна організація дистанційного або змішаного навчання;
- формування цифрової компетентності з раннього віку [1].

Разом із тим, наявні й певні виклики: технічні труднощі, залежність дітей від гаджетів, недостатня підготовленість педагогів, можливе зменшення живого спілкування [2].

Дослідження свідчать, що використання ІКТ на уроках математики у початковій школі дозволяє підвищити інтерес учнів до предмета на 25–30% [4]. Крім того, мобільні додатки сприяють інклюзивному навчанню, оскільки дають змогу адаптувати зміст та форму подання матеріалу до особливих освітніх потреб дітей. Наприклад, платформи з голосовим супроводом або адаптивним дизайном забезпечують кращу доступність інформації для дітей із порушеннями зору чи читання.

Успішне впровадження освітніх платформ залежить і від цифрової компетентності педагога. Учитель має вміти не лише використовувати цифрові інструменти, а й критично їх оцінювати, інтегруючи у навчальний процес відповідно до дидактичних принципів [1].

Використання освітніх платформ і мобільних додатків у процесі навчання математики в початковій школі є ефективним засобом формування математичної компетентності, розвитку мислення та мотивації до навчання. Ці інструменти забезпечують реалізацію принципів індивідуалізації, інтерактивності та гейміфікації, що особливо важливо для учнів молодшого шкільного віку. Водночас, для забезпечення якісного освітнього процесу необхідно системно підходити до підготовки вчителів, розвиток їх цифрової культури та створення технічних умов у навчальних закладах.

Таким чином, цифрові ресурси не замінюють традиційні методи навчання, але виступають потужним доповненням, що дозволяє зробити процес навчання більш гнучким, доступним і привабливим для сучасного учня.

Список використаних джерел:

1. Биков В. Ю., Спірін О. М. *Моделі організації відкритої освіти: монографія.* – К.: Атіка, 2021. – 276 с.
2. Гільберг Т. Г. *Інформаційно-комунікаційні технології в початковій школі.* – Х.: Ранок, 2020. – 128 с.
3. Новоселова Н. М. Освітні платформи як засіб цифровізації освіти // *Інформаційні технології і засоби навчання.* – 2022. – №1(87). – С. 35–41.
4. Шевченко С. П. Мобільні додатки в математичній освіті молодших школярів // *Початкова освіта.* – 2023. – №2. – С. 18–23.
5. *Державний стандарт початкової освіти* – URL: <https://mon.gov.ua>

Клюса К.І. здобувачка освіти III-IV курсу;
керівник: Глагола О. М., викладачка педагогіки,
спеціаліст вищої категорії, викладач-методист

ФОРМУВАННЯ ПІЗНАВАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НУШ ЗАСОБАМИ ДИДАКТИЧНОЇ ГРИ

Реформа нової української школи (НУШ) внесла значні зміни в освітній ландшафт, приділивши особливу увагу розвитку пізнавальної діяльності учнів молодшого шкільного віку. На цьому найважливішому етапі розвитку діти від природи допитливі й прагнуть досліджувати навколишній світ. Використання цієї вродженої цікавості за допомогою дидактичних ігор створює потужні можливості для навчання, які захоплюють учнів і водночас розвивають основні навички та знання. Дану тематику досліджували українські науковці: Н. М. Дика, Г. Б. Захарова, А. Є. Антонюк, Т. П. Запороженко, В. О. Смоляр та інші.

Пізнавальна активність – це природне прагнення дитини до дослідження світу, яке ефективно стимулюється через дидактичні ігри. Вони дозволяють дітям досягати конкретних цілей навчання, зберігаючи при цьому мотивацію, оскільки створюють ситуації, коли учні активно залучені до процесу навчання, а не пасивно отримують інформацію. Українські дослідники Т.П. Запороженко та В. О. Смоляр стверджують: «Дидактичні ігри стимулюють інтерес до предмета і мотивацію до навчання, створюють доброзичливу обстановку і позитивний настрій, розвивають пізнавальну активність учнів».[2, с. 37].

Когнітивний розвиток – це процес розвитку мислення, пам'яті, уваги, сприйняття та інших пізнавальних функцій, які дозволяють людині пізнавати світ і взаємодіяти з ним. У молодшому шкільному віці когнітивний розвиток дітей відбувається надзвичайно швидко, і для ефективного навчання важливо залучати їхній мозок через різноманітні стимули. У сучасному світі, де цифрові технології часто відволікають, дидактичні ігри стають ефективним рішенням, перетворюючи навчання на захопливе заняття, що одночасно стимулює розвиток кількох сенсорних і когнітивних процесів. Це пов'язано з тим, що ігри можуть легко привернути увагу до важливих і складних предметів, властивостей і явищ, на яких, зазвичай, учням важко зосередитися і надовго підтримати інтерес.

Наприклад, на уроці «Я досліджую світ» у 1 класі, під час вивчення теми: «Тварини: хто де живе», можна провести дидактичну гру «Хто швидше?». На дошці розміщено зображення різних тварин та їхніх домівок, і учні повинні якомога швидше з'єднати кожен тварину з її відповідним місцем проживання, пояснюючи свій вибір [3, с. 11]. «Склади слово» – гра на уроках мови, під час якої діти отримують набір карток з літерами і, використовуючи їх, складають якомога більше слів. Ця дидактична гра розвиває словниковий запас школярів, їх орфографічну пильність та вміння аналізувати структуру слів, а також сприяє активному навчанню.

Дидактичні ігри ефективні для розвитку пізнавальної активності завдяки своїй здатності інтегрувати різні галузі навчання. У грі «Ринковий день» діти стають маленькими підприємцями. Вони вчать рахувати гроші, щоб купувати та продавати «товари», розвиваючи свої математичні навички, вчать спілкуватися з іншими, переконувати їх у вигідності своєї пропозиції, що покращує їхні мовні

здібності; працювати разом, домовлятися та вирішувати проблеми, що є важливим для їхнього соціального розвитку. Крім того, гра допомагає їм зрозуміти, як працює ринок і як правильно розпоряджатися грошима, розвиває їхню фінансову грамотність. Завдяки цій грі діти бачать, як знання різних навчальних предметів застосовуються в реальному житті.

На наше переконання, у когнітивному розвитку важливу роль відіграє мотивація, а дидактичні ігри - чудовий спосіб запалити внутрішню мотивацію школярів. Беручи участь у грі «Екологічні детективи», діти відчують внутрішню потребу досліджувати природу, дізнаватися, де живуть і ростуть тварини, які рослини можна спостерігати на території школи, ділитися своїми відкриттями. Ця гра стимулює їхню допитливість і створює емоційний зв'язок з навколишнім світом, що значно ефективніше, ніж традиційне навчання за підручниками. Така внутрішня мотивація призводить до глибшого залучення та більш значущих результатів навчання, оскільки учні приділяють свою увагу та зусилля завданням, які їм подобаються. Розвиток пізнавальних здібностей тісно пов'язаний з морально-вольовими якостями, адже саме вони допомагають учням реалізувати свій інтелектуальний потенціал. Вольовий аспект визначається не лише наявністю цих якостей, але й прагненням використовувати свої пізнавальні здібності на повну.[4, с. 51].

Варто зазначити, що в системі НУШ особлива увага приділяється навчанню, що ґрунтується на компетенціях, яке зосереджене на розвитку навичок, а не просто на набутті фактів. Дидактичні ігри природним чином підтримують цей підхід, вимагаючи від учнів застосування знань у динамічних ситуаціях. Так гра «Будівельники мостів» – це захопливий спосіб для учнів дослідити

початкові принципи фізики на уроках ЯДС. Діти стають маленькими інженерами, які мають створити міст, здатний витримати певну вагу. Під час цього процесу вони дізнаються про такі поняття, як сила, стійкість, розподіл навантаження, властивості будівельних матеріалів тощо. Гра не лише знайомить з науковими принципами, а й розвиває критичне мислення, вміння сформулювати та вирішити проблеми, працювати в команді. [2, с. 40].

Дидактичні ігри сприяють розвитку саморегуляції як важливого аспекту когнітивного розвитку. Ігри з чіткими правилами вчать дітей стежити за своєю поведінкою, дотримуватися інструкцій і адаптувати свої дії залежно від наслідків. Метою гри «М'яч уваги» є розвиток уваги, координації та самоконтролю. Діти стають у коло, а ведучий тихо називає категорію («кольори», «тварини», «імена»). Перша дитина, яка зловила м'яч, має тихо назвати приклад з цієї категорії та кинути м'яч наступному. Гра розвиває не лише фізичні навички, а й активізує мислення, розширює словниковий запас та вчить дітей контролювати свої імпульси.

Американсько-німецький психолог Е. Еріксон розробив теорію соціального розвитку, де підкреслював важливість соціальної взаємодії для когнітивного зростання. Соціальні аспекти дидактичних ігор ще більше посилюють їхній вплив на когнітивний розвиток. Гра «Ланцюжок запитань» – це вправа, де кожен учень відповідає на запитання та ставить наступне, пов'язане з попереднім. Гра дозволяє вчителю побачити, як учні засвоїли матеріал, виявити прогалини в їхніх знаннях та зрозуміти, які теми потребують додаткового пояснення. На наше переконання, коли діти навчаються через гру, вчителю важливо не просто дивитися, чи вони зробили все правильно, але й спостерігати, як вони думають, формулюють запитання, вирішують завдання, як вони

працюють у спільноті, і що вони роблять, коли щось не виходить. Тобто, важливий не лише результат, але й сам процес навчання у грі.

Ефективне проведення дидактичних ігор потребує ретельного планування. Найкращі дидактичні ігри – це ті, які відповідають змісту навчальної програми, мають чітку мету – допомогти дітям вивчити складну тему, які є цікавими та захоплюючими. Тобто, гра повинна бути не просто відпочинком чи розвагою на уроці, а ефективним інструментом навчання. Сучасна школа наголошує на діяльнісному підході, тож саме ігри допоможуть вчителю знайти баланс між структурованим навчанням і наданням дітям можливості вільно досліджувати та відкривати нове. [3, с. 10-11].

Здатність дидактичних ігор пробуджувати в дітях бажання пізнавати нове допомагає сформувати любов до навчання, яка залишається з людиною на все життя. Відчуття радості від відкриттів та задоволення від подолання труднощів, що виникають під час навчання, стимулюють внутрішню мотивацію учнів до вдосконалення їхніх знань та вмінь.

Отже, з огляду на зазначене вище, можна сказати, що дидактичні ігри є потужним інструментом для розвитку пізнавальної активності молодших школярів в НУШ. Через ігри вчитель стимулює дитячу кмітливість, креативність і комунікацію. Правильно підібрані ігри допомагають формувати компетентності, необхідні для майбутньої діяльності, роблять навчання не тільки цікавішим, а й створюють глибокий досвід, який готує учнів не лише до успіхів у школі, а й до успішного життя в цілому.

Список використаних джерел:

1. Дика Н.М., Захарова Г.Б., Антонюк А.Є. Формування пізнавальної активності у здобувачів освіти на уроках

математики засобами Google-сервісів. *Освіта. Інноватика. Практика*. 2023. №11(9). С. 42-47.

2. Запороженко Т.П., Смоляр В.О. Роль дидактичної гри на уроках математики в Новій українській школі. *Науковий вісник Кременецької обласної гуманітарно-педагогічної академії імені Тараса Шевченка. Серія: Педагогічні науки*. 2023. №16. С. 37-42.

3. Карпенко Катерина, Мирончук Н. М. Формування у молодших школярів пізнавальної активності засобами гри. Наукове мислення: Тридцять сьома всеукраїнська практично-пізнавальна інтернет-конференція (Дніпро, 30 квітня – 15 травня 2020 року). С. 9-12.

4. Ткаченко Н. А. Пізнавальна активність молодших школярів: теоретичний аспект. Організація освітнього середовища : матеріали І Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Запоріжжя, 24 жовт. 2024 р.). Запоріжжя : Запорізький національний університет, 2024. С. 50-53.

Кохан Н.М., здобувачка освіти III-IV курсу;
керівник: Алмашій Е. В.,
викладач природничих дисциплін,
спеціаліст II категорії

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА УРОКАХ ПРИРОДНИЧОЇ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ ІНТЕГРОВАНОГО КУРСУ «Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ»

Інформаційні технології займають усе більше місце в нашому житті, тому виникає необхідність у створенні сучасного освітнього середовища. Формування компетентної та гармонійно розвиненої особистості не можливе без врахування вимог сучасності та прогресу. Сучасний бурхливий розвиток інформаційно-комунікаційних технологій вимагає від майбутнього вчителя значно більше знань та вмінь з використання сучасного програмного забезпечення та новітніх апаратних засобів в навчанні.

В умовах збільшення кількості та об'єму інформації, навчальні підручники не здатні ефективно виконувати такі освітні завдання, як оновлення змісту освіти, забезпечення особисто-орієнтованого навчання та розвитку інформаційно-комунікаційної компетентності [3, с. 96]. Застосування ІКТ повністю змінює методiku проведення уроків, надає змогу урізноманітнити і застосовувати ефективніші та раціональніші прийоми, підвищує рівень індивідуалізації навчання, полегшує поточну й підсумкову перевірку знань учнів, оживляє навчальний процес, що призводить до формування позитивного ставлення учнів до вивчення предмета.

«Я досліджую світ», як предмет має інтегрований характер, оскільки його зміст утворює система уявлень і понять, відібраних із різних природничих наук на основі ідеї цілісності природи з урахуванням міжпредметних зв'язків у початковій ланці освіти і перспективних зв'язків із природничими курсами, що вивчатимуться в наступних класах [2, с. 211].

Використання сучасних інформаційних технологій на уроках «Я досліджую світ» – одна з найбільш важливих тенденцій сучасного освітнього процесу. При цьому під інформаційними технологіями навчання слід розуміти процес підготовки та передачі інформації учню засобом системи використання комп'ютерної техніки та програмними продуктами. Це дає змогу організувати спільну роботу викладача та учнів під час уроку, залучити дані мережі Інтернет для розвитку вмінь і навичок учнів самостійно здобувати нові знання. Традиційна класно-урочна система зорієнтована на передачу знання від учителя до учня. Використання ІКТ у навчально-виховному процесі дозволяє перейти від навчання, в основі якого лежить інформація, почута з вуст викладача або прочитана у підручнику, до навчання через сприйняття інформації з електронних ресурсів, мережі Інтернет, інформаційного середовища тощо [2, с.10].

На уроках, інтегрованих з інформатикою, учні оволодівають комп'ютерною грамотністю і вчать використовувати в роботі з матеріалом різних предметів один з найбільш потужних сучасних універсальних інструментів – комп'ютер, з його допомогою вони вирішують рівняння, будують графіки, креслення, готують тексти, малюнки для своїх робіт. Це - можливість для учнів проявити свої творчі здібності [1, с.12].

Використання ІКТ на уроках природничої освітньої галузі інтегрованого курсу «Я досліджую світ» в початковій школі дозволяє:

- забезпечити зворотній зв'язок у процесі навчання;
- зробити навчання більш інтенсивним, головне, ефективним за рахунок реалізації можливостей мультимедійних навчальних систем щодо дієвого і наочного подання навчального матеріалу;
- підвищити у наочність навчального процесу;
- забезпечити пошук інформації із різноманітних джерел;
- індивідуалізувати навчання для максимальної кількості дітей з різними стилями навчання і різними можливостями сприйняття;
- організувати колективну й групову роботи;
- здійснювати контроль навчальних досягнень;
- створювати сприятливу атмосферу для спілкування [4, с.22-27].

Отже, застосування ІКТ на уроках природничої освітньої галузі курсу «Я досліджую світ» сприяє активному залученню учнів до навчального процесу, розвитку їхніх дослідницьких та критичних навичок, а також дозволяє збагачувати уроки сучасними технологічними засобами.

Список використаних джерел:

1. Дудка І. С. Використання мультимедійних технологій у процесі навчання // Завуч. -2008. - № 31. - С. 10 – 12
2. Савченко О.Я. Дидактика початкової школи / О. Я. Савченко // Підручник для студентів педагогічних факультетів. - К. : Генеза, 2002. - 386 с.
3. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання: Науковий методичний посібник. // О.Пометун – К.:А.С.К., 2004 – 192с.

4. Таргоній О. Використання інформаційних технологій на уроках у початкових класах / О.Таргоній, Т.Чабанюк // Сучасна школа України. –2011. – № 2. – С. 42-44.

УДК 373.3.013.3.091.313(043.2)

Кучерява А. В., здобувачка освіти III-Б курсу;
керівник: Алмашій Е. В., викладач
природничих дисциплін,
спеціаліст II категорії

ВПРОВАДЖЕННЯ STEM-ОСВІТИ ЯК ІННОВАЦІЙНОЇ ТЕХНОЛОГІЇ ІНТЕГРОВАНОГО НАВЧАННЯ У ПОЧАТКОВИХ КЛАСАХ

Стрімкий розвиток ІТ-галузі, робототехніки, нанотехнологій виявляє потребу у досвідчених фахівцях, а отже, виникає гостра освітня потреба у якісному навчанні сьогоднішніх здобувачів освіти природничим та технічним дисциплінам – математиці, фізиці, хімії, інженерії, програмуванню. Освіта має відповідати сучасним тенденціям розвитку суспільства і сприяти підвищенню конкурентоспроможності національної науки.

Сьогодні об'єктивно вимагає переведення освітнього процесу на технологічний рівень, активізації пошуку перспективних інноваційних педагогічних технологій, спрямованих на розвиток і саморозвиток особистості.

Освіта сьогодні стає ключовим чинником розвитку інноваційної економіки України. У цей час STEM-освіта є одним з головних трендів інноваційної освіти. Розвиток

STEM освіти має вирішальне значення для розвитку сучасного інформаційного суспільства. В початкових класах застосування STEM відіграє важливу роль для формування творчого інженерного мислення на уроках предметів природничо-математичного циклу.

Одним із напрямів інноваційного розвитку дослідницької роботи є система навчання STEM. У цій системі навчання гармонійно поєднано науку (S), технологію (T), інженерний підхід (E) та математику (M). Stem-технологія – один із шляхів впровадження концепції «Нової української школи» в освітній процес у початкових класах. STEM (від англ. Science – природничі науки, Technology – технології, Engineering – інженерія, проектування, дизайн, Mathematics – математика). STEM-освіта дає можливість реалізувати на практиці інтегроване навчання у початкових класах. Такий підхід до навчання сприяє впровадженню основних компетентностей: спілкування державною та іноземними мовами, математична грамотність, компетентності в природничих науках і технологіях, інформаційно-цифрова грамотність, уміння навчатися впродовж життя, соціальні й громадянські компетентності, підприємливість, загальнокультурна, екологічна грамотність і здорове життя.

Ключові аспекти STEM-підходу в навчанні:

- інтеграція в єдину парадигму змісту та методології природничих наук, сучасних технологій, зокрема інформаційних, інженерного дизайну та математичного інструментарію;
- конструювання навчальних планів і програм на міждисциплінарних засадах;
- інтегроване навчання відповідно до певних тем, а не окремих дисциплін;

- застосування когнітивних і соціальних технологій, а також трансферу знань;
- навчання на реальних техніко-технологічних, економічних і соціально значущих проблемах;
- акцент на комплексному формуванні наукового та інженерного мислення [4, с.5].

Інтегроване навчання використовує нову концепцію освіти так, щоб учні бачили зв'язок між різними предметами, могли реалізувати здобуті знання, мали можливість для практичного застосування цих знань у житті. Процес тематичного навчання починається з обрання теми, яка буде опрацьовуватися з дітьми. Вчитель планує проміжок часу, відведений для вивчення даної теми. В процесі роботи активізується науково-дослідницька діяльність молодших школярів: проводяться досліди, спостереження, опитування, задовольняючи природню допитливість дітей. Завдяки цьому вони розширюють своє уявлення про світ, оволодівають основними формами пізнання, засобами диференціації та узагальнення досвіду, зокрема причинно-наслідковими і часовими відношеннями. У здобувачів освіти формуються елементарні дослідницькі компетентності, як важливе підґрунтя для подальшого навчання. [1]

Міжпредметна інтеграція як дидактичний засіб має втілитись у навчальні предмети у формі їх об'єднання і представлення єдиним цілим, тобто сконструювати інтегровані навчальні курси, на основі яких має розгортатися навчальний процес. Цей підхід має на меті інформаційне й емоційне збагачення сприймання, мислення і почуттів учнів за рахунок використання цікавого матеріалу, що забезпечує дітям можливість пізнати якість явище, поняття, досягти цілісності знань, формування навчальних компетентностей. [3]

Для учнів початкових класів впровадження елементів STEM-навчання передбачає формування позитивного ставлення до наукової творчості, навичок дослідницької діяльності, розвиток креативності мислення, творчих здібностей та, насамперед, здібностей до винахідництва, ознайомлення зі STEM-галузями і професіями; стимулювання інтересу учнів до подальшого опанування курсів, пов'язаних зі STEM. [2]

Отже, для ефективного формування раннього професійного самовизначення і усвідомленого професійного вибору, популяризації інженерних професій, підтримки обдарованих учнів, поширення інноваційного педагогічного досвіду та освітніх технологій, широкої пропаганди результатів дитячої науково-технічної творчості необхідно впроваджувати ідеї STEM-освіти, адже креативність і творчість дуже важливі для розвитку сучасної дитини. Талант, технології, толерантність – це є ключ до 21 століття.

Список використаних джерел:

1. Кириленко С. Поліфункціональний урок у системі STEM-освіти: теоретико-методологічні та методичні сегменти / С. Кириленко, О. Кіян // Рідна школа. – 2016. – № 4. – С. 50–54.
2. Козловська І.М. Виховний потенціал інтегративного підходу в освіті / Ірина Михайлівна Козловська // Педагогічний альманах: Збірник наукових праць / редкол. В. В. Кузьменко (голова) та ін. – Херсон : КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти», 2012. – Випуск 12 (1). – С. 6–12.
3. Патрикеева, О. STEM - освіта : умови впровадження у навчальних закладах України / О. Патрикеева, О. Лозова, С. Горбенко // Управління освітою. - 2017. - № 1. - С. 28-31

4. Упровадження STEM-освіти в умовах інтеграції формальної і неформальної освіти обдарованих учнів: методичні рекомендації / Н. І. Поліхун, К. Г. Постова, І. А. Сліпухіна, Г. В. Онопченко, О. В. Онопченко. – Київ : Інститут обдарованої дитини НАПН України, 2019. – 80 с.

УДК: 37.091.313:62/69:004.738.5(043.2)

Малета Д.М., здобувачка освіти II-IV курсу;
керівник: Куцик О. Г.,
викладач методики технологічної освітньої галузі,
спеціаліст вищої категорії, викладач-методист

СТВОРЕННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ НАВЧАЛЬНИХ МАТЕРІАЛІВ ДЛЯ ДИСЦИПЛІН ТЕХНОЛОГІЧНОЇ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ ЗА ДОПОМОГОЮ AI

Сучасний освітній процес у фаховій передвищій освіті зазнає значних змін під впливом цифрових технологій, які стають невід'ємною частиною підготовки педагогів. У контексті технологічної освітньої галузі, зокрема підготовки вчителів початкових класів для викладання предмету «Дизайн і технології» в початковій школі, інноваційно-комунікаційні технології відіграють ключову роль у формуванні цифрової компетентності педагогів. Одним із найперспективніших інструментів для створення інтерактивних навчальних матеріалів є штучний інтелект (AI), який дозволяє автоматизувати рутинні завдання, генерувати унікальний контент і адаптувати матеріали до потреб учнів.

Предмет «Дизайн і технології» у початковій школі спрямований на розвиток творчих здібностей учнів, формування базових технологічних навичок, таких як конструювання, моделювання, робота з матеріалами, а також виховання інтересу до інноваційних підходів у створенні проєктів. Для вчителів початкових класів, які готуються викладати цей предмет, важливо не лише опанувати методику викладання, а й навчитися створювати інтерактивні навчальні матеріали, які будуть цікавими та доступними для молодших школярів віком 6–10 років. AI може значно полегшити цей процес, надаючи інструменти для створення інтерактивних завдань, симуляцій, ілюстрацій і навіть адаптивних уроків, які враховують індивідуальні особливості учнів. Метою є аналіз можливостей використання штучного інтелекту для створення інтерактивних навчальних матеріалів для дисциплін технологічної освітньої галузі, зокрема предмету «Дизайн і технології» у початковій школі, а також визначення перспектив і викликів, пов'язаних із його впровадженням у фаховій передвищій освіті.

Штучний інтелект (AI) – це технологія, яка дозволяє комп'ютерам виконувати завдання, що зазвичай потребують людського інтелекту, такі як аналіз даних, генерація контенту, адаптація матеріалів і створення інтерактивних елементів. У контексті технологічної освітньої галузі AI може бути використаний для створення інтерактивних навчальних матеріалів, які включають симуляції, інтерактивні завдання, ілюстрації, анімації та адаптивні уроки. Для вчителів початкових класів, які готуються викладати «Дизайн і технології», AI надає можливість автоматизувати створення матеріалів, що відповідають віковим особливостям молодших школярів і сприяють розвитку їхньої творчості [1, с. 15].

Теоретичною основою використання AI у створенні навчальних матеріалів є принципи інтерактивного навчання, які передбачають активну участь учнів у процесі навчання через виконання практичних завдань, ігрові елементи та використання мультимедійних ресурсів. AI може генерувати інтерактивні завдання, які залучають учнів до творчого процесу, наприклад, завдання з конструювання моделі будинку з картону, де учні отримують покрокові інструкції та візуальні підказки, створені AI [2, с. 18]. Це особливо важливо для молодших школярів, які краще засвоюють матеріал через гру та практичну діяльність.

Крім того, AI спирається на принципи адаптивного навчання, які передбачають адаптацію матеріалів до індивідуальних потреб учнів. Наприклад, AI може аналізувати рівень підготовки учнів і пропонувати завдання різної складності: для учнів із базовими навичками – прості завдання з ліплення, а для більш досвідчених – складніші проекти, такі як створення моделі з рухомими частинами [3, с. 20]. Для вчителів початкових класів, які готуються викладати «Дизайн і технології», це означає можливість створювати уроки, які будуть цікавими та доступними для всіх учнів, включаючи тих, хто має особливі освітні потреби.

Використання AI також базується на принципах цифрової компетентності педагогів, яка включає вміння працювати з сучасними технологіями, створювати цифрові навчальні матеріали та інтегрувати їх у педагогічну практику. Для студентів фахової передвищої освіти, які готуються стати вчителями, освоєння AI є важливим кроком у формуванні їхньої цифрової компетентності, що дозволить їм ефективно викладати «Дизайн і технології» у початковій школі [4, с. 22].

AI відкриває численні можливості для створення інтерактивних навчальних матеріалів для дисциплін технологічної освітньої галузі, зокрема предмету «Дизайн і технології». По-перше, AI може генерувати інтерактивні завдання, які залучають учнів до практичної діяльності. Наприклад, інструменти на основі AI, такі як Canva з інтеграцією AI, дозволяють вчителям створювати інтерактивні презентації з завданнями, де учні можуть «перетягувати» елементи для створення моделі, наприклад, моделі дерева з паперу, що розвиває їхню уяву та дрібну моторику [1, с. 18]. По-друге, AI може створювати симуляції, які імітують реальні технологічні процеси. Наприклад, AI-платформи, такі як Tinkercad із підтримкою AI, дозволяють вчителям створювати віртуальні симуляції, де учні можуть конструювати 3D-моделі, такі як модель мосту чи машини, без необхідності використання фізичних матеріалів. Це особливо корисно для молодших школярів, які ще не мають достатніх навичок для роботи зі складними інструментами, але можуть експериментувати у віртуальному середовищі [2, с. 20]. По-третє, AI може генерувати ілюстрації та анімації, які роблять уроки більш наочними та цікавими. Наприклад, інструменти на основі AI, такі як MidJourney, дозволяють вчителям створювати ілюстрації на тему «Технології у природі», які можна використовувати на уроках для пояснення, як працюють прості механізми, наприклад, важіль чи колесо. Анімації, створені AI, можуть показати, як рухається механізм, що допомагає учням краще зрозуміти матеріал [3, с. 22].

Крім того, AI може адаптувати навчальні матеріали до індивідуальних потреб учнів. Наприклад, AI-платформи, такі як Smart Tutoring, можуть аналізувати рівень підготовки учнів і пропонувати завдання різної складності: для учнів із базовими навичками – завдання з аплікації, а для більш досвідчених – проекти з конструювання, такі як

створення моделі з рухомими частинами. Це дозволяє вчителям створювати уроки, які будуть доступними для всіх учнів, включаючи тих, хто має особливі освітні потреби [5, с. 25].

AI також допомагає вчителям економити час на створення матеріалів. Наприклад, інструменти на основі AI, такі як ChatGPT, можуть генерувати описи завдань, інструкції та навіть сценарії уроків. Так, вчитель може попросити AI створити інструкцію для уроку «Створюємо модель вітряка», і AI надасть покроковий план, який можна адаптувати до потреб учнів [4, с. 24]. Це особливо важливо для студентів фахової передвищої освіти, які готуються до викладання, адже вони часто мають обмежений час на підготовку матеріалів.

Практичне застосування AI у створенні інтерактивних навчальних матеріалів для предмету «Дизайн і технології» охоплює кілька ключових напрямів. По-перше, AI використовується для створення інтерактивних завдань. Наприклад, інструменти на основі AI, такі як Canva з інтеграцією AI, дозволяють вчителям створювати завдання, де учні можуть "перетягувати" елементи для створення моделі, наприклад, моделі будинку з картону. Учні отримують бали за кожен етап, що робить завдання більш цікавим і мотивуючим [1, с. 20].

По-друге, AI застосовується для створення симуляцій, які імітують технологічні процеси. Наприклад, на платформі Tinkercad із підтримкою AI вчителі можуть створювати віртуальні симуляції, де учні конструюють 3D-моделі, такі як модель літака чи мосту. Це дозволяє учням експериментувати з різними матеріалами та формами у віртуальному середовищі, що розвиває їхню уяву та розуміння технологічних принципів [2, с. 23].

По-третє, AI використовується для створення анімацій та ілюстрацій, які роблять уроки більш наочними.

Наприклад, інструменти на основі AI, такі як MidJourney, дозволяють вчителям створювати анімації, які показують, як працює простий механізм, наприклад, як рухається колесо у возі. Це допомагає учням краще зрозуміти матеріал і робить урок більш цікавим. Так, на уроці "Створюємо свій механізм" учні можуть переглянути анімацію, створену AI, а потім спробувати відтворити механізм із конструктора [3, с. 25].

Крім того, AI може створювати адаптивні уроки, які враховують індивідуальні особливості учнів. Наприклад, AI-платформи, такі як Smart Tutoring, можуть аналізувати рівень підготовки учнів і пропонувати завдання різної складності. Так, для учнів із базовими навичками AI може запропонувати завдання з аплікації, наприклад, створення квітки з паперу, а для більш досвідчених – проект із конструювання, такий як створення моделі з рухомими частинами, наприклад, моделі вітряка [5, с. 27].

AI також допомагає вчителям створювати інтерактивні тести та квести. Наприклад, інструменти на основі AI, такі як Kahoot із інтеграцією AI, дозволяють вчителям створювати квести, де учні отримують бали за виконання завдань, таких як «Збери модель літака» чи "Створи аплікацію на тему природи". Це робить навчання більш ігровим і мотивуючим для молодших школярів, які краще засвоюють матеріал через гру [4, с. 26].

Перспективи розвитку використання AI у створенні інтерактивних навчальних матеріалів для предмету «Дизайн і технології» є широкими. По-перше, AI може бути інтегрований із іншими технологіями, такими як віртуальна реальність (VR). Наприклад, AI може створювати VR-симуляції, де учні можуть конструювати моделі у віртуальному середовищі, наприклад, будувати модель міста чи літака, що зробить навчання більш цікавим і сучасним [1, с. 24].

По-друге, AI може сприяти розвитку дистанційного навчання. У контексті сучасних викликів, таких як війна в Україні, AI дозволяє вчителям створювати інтерактивні матеріали, які можна використовувати у дистанційному форматі. Наприклад, AI може згенерувати інтерактивний квест «Створи свою модель», де учні отримують бали за виконання завдань, таких як створення моделі з паперу, і надсилають результати вчителю онлайн [2, с. 27].

По-третє, AI може бути використаний для створення міждисциплінарних уроків. Наприклад, AI може згенерувати урок, який поєднує «Дизайн і технології» з природознавством, де учні створюють модель екосистеми, наприклад, ставка з паперу та пластику, і дізнаються про водний цикл. Це дозволяє вчителям зробити навчання більш різноманітним і цікавим для молодших школярів [3, с. 29].

Крім того, AI може допомогти вчителям створювати інклюзивні уроки. Наприклад, AI-платформи можуть генерувати завдання, адаптовані для учнів із особливими потребами, такі як спрощені інструкції для учнів із порушеннями зору чи слуху. Так, на уроці «Створюємо аплікацію» учні з вадами зору можуть працювати з текстурованими матеріалами, а інструкції для них будуть створені AI у форматі аудіо [5, с. 31].

Нарешті, AI може сприяти розвитку професійних спільнот. Вчителі можуть використовувати AI для створення матеріалів, які вони потім діляться з колегами на онлайн-платформах, таких як «Відкритий університет Майдану». Наприклад, вчитель може створити інтерактивний урок із «Дизайну і технологій», де учні створюють модель із природних матеріалів, і поділитися ним із іншими вчителями, що сприяє обміну досвідом і професійному розвитку [4, с. 30].

Штучний інтелект є потужним інструментом для створення інтерактивних навчальних матеріалів для дисциплін технологічної освітньої галузі, зокрема предмету «Дизайн і технології» у початковій школі. Він дозволяє генерувати інтерактивні завдання, симуляції, ілюстрації, анімації та адаптивні уроки, які роблять навчання цікавим і доступним для молодших школярів. Практичне застосування AI охоплює створення інтерактивних завдань, симуляцій, анімацій, адаптивних уроків і квестів, що готує вчителів до роботи у сучасних умовах і сприяє формуванню їхньої цифрової компетентності.

Список використаних джерел:

1. Коваленко О. В. Штучний інтелект у сучасній освіті: технології та перспективи. Київ : Основа, 2023. 150 с.
2. Петренко Л. М. Цифрові інструменти в освіті: теорія і практика. Харків : ХНУ, 2024. 140 с.
3. Гриценко І. П. Інноваційні технології у технологічній освіті. Львів : ЛНУ, 2023. 130 с.
4. Сидоренко В. О. Використання AI у створенні навчальних матеріалів. Освітні інновації. 2024. № 4. С. 15–25.
5. Іванова Т. М. Цифрова компетентність педагогів: навч. посіб. Одеса : Астропринт, 2023. 160 с.

Мерзляк М.В., здобувачка освіти IV-Н курсу;
керівник: Доктор К. О.,
викладач математичних дисциплін,
спеціаліст вищої категорії, викладач-методист

ГЕЙМІФІКАЦІЯ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ: ЦИФРОВІ ІНСТРУМЕНТИ ДЛЯ МОТИВАЦІЇ УЧНІВ НА УРОКАХ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Сучасна освіта вимагає від педагогів гнучких та інноваційних підходів до навчального процесу. Особливо це стосується початкової школи, де учні тільки починають формувати базові навички навчання, соціалізації та самостійності. Одним із перспективних напрямів удосконалення навчання є гейміфікація — застосування ігрових елементів у неігровому контексті, зокрема в освітньому середовищі.

Гейміфікація сприяє підвищенню внутрішньої мотивації учнів, залученості до навчального процесу та покращенню академічних результатів. Цифрові інструменти відкривають нові можливості для вчителів у створенні привабливого і динамічного навчального простору. У даному дописі розглянемо, як гейміфікація функціонує в початковій школі, які цифрові засоби для цього застосовуються, і які результати може дати її впровадження.

Гейміфікація (від англ. gamification) — це впровадження елементів гри (бали, рівні, нагороди, змагання, сюжет) у навчальний або інший неігровий процес для підвищення залученості та мотивації. Її концепція базується на психологічних теоріях мотивації, зокрема теорії самодетермінації Десі та Райана, згідно з

якою люди більш охоче виконують завдання, що задовольняють потреби в автономії, компетентності та взаємодії.

Молодші школярі — це вікова група, для якої ігрова діяльність є природною формою пізнання. Вони активно реагують на яскраві візуальні стимули, інтерактивні завдання та змагальні елементи. Тому гейміфікація може ефективно сприяти розвитку пізнавального інтересу, уважності, пам'яті, а також емоційного інтелекту.

Існує багато цифрових платформ та інструментів, які дозволяють реалізувати гейміфікований підхід у навчанні. Розглянемо найпопулярніші з них.

Kahoot! — це інтерактивна платформа для створення вікторин, яка дозволяє учням відповідати на запитання в реальному часі. Вона має яскравий інтерфейс, музичний супровід, систему балів і рейтингів, що створює ефект гри. Учні змагаються між собою, що стимулює їх до активного залучення [4].

ClassDojo — це платформа, яка допомагає вчителям керувати поведінкою учнів через систему балів і віртуальних нагород. Вона також дозволяє батькам бачити успіхи своїх дітей, що створює додаткову мотивацію для учнів [4].

Quizizz подібний до Kahoot!, але дозволяє учням проходити тести у власному темпі. Він підтримує гейміфікацію через бали, рейтинги, меми та інші візуальні елементи, що робить процес навчання веселим та цікавим [4].

Minecraft — одна з найпопулярніших комп'ютерних ігор у світі. У ній гравець подорожує тривимірним світом, будує власні віртуальні світи з блоків, досліджує їх та взаємодіє з іншими користувачами. Minecraft не ставить перед гравцем якихось однозначних цілей, але пропонує йому безліч можливостей і занять.

У грі можна добувати ресурси та створювати різноманітні споруди. Це робить Minecraft схожою на конструктор LEGO.

Зараз є ціла спільнота гравців у Minecraft, які діляться своїми творіннями та ідеями. Адже ця гра може бути не лише для розваги, а й для творчості та співпраці.

Хоча Minecraft і вважають грою для дітей, її також можна використовувати в освітніх цілях. В освітній версії — MinecraftEdu — розробники створили більш формальну структуру із заздалегідь підготовленими уроками. Вона охоплює різноманітні предмети: математику, мистецтво, інформатику, астрономію.

Освітня версія продається тільки школам, фізичні особи купити її не можуть. Головна особливість у тому, що вчителі можуть використовувати для занять уже готові віртуальні світи. Або створювати їх самостійно, використовуючи власні методи ведення уроку. При цьому в грі немає казкових персонажів і можливості вбивати.

Крім звичайних можливостей, освітня версія дозволяє зберігати персонажів, вести ігрові замітки з фото та коментарями. А також зайти в гру з різних комп'ютерів: вдома та у школі.

У грі діти можуть досліджувати віртуальний світ, створювати різноманітні предмети, приймати рішення щодо подальших активностей.

Коли учні працюють разом над створенням віртуальних світів, вони отримують сучасні навички. Адже гра сприяє розвитку творчих здібностей, вмінню співпрацювати та розв'язувати проблеми.

MinecraftEdu може стати гарним інструментом для батьків і вчителів, щоб залучити дитину до навчання. Учням буде цікаво спільно працювати над проєктами та експериментувати з різними ідеями у форматі гри. І

важливо, що це відбувається у безпечному онлайн-середовищі [4].

LearningApps дозволяє створювати інтерактивні вправи у вигляді ігор (пазли, кросворди, хмари слів тощо), що сприяє активному засвоєнню знань та розвитку мислення [4].

Гейміфіковані завдання стимулюють учнів до активної участі в навчальному процесі. Це досягається завдяки наступним факторам:

- Емоційне підкріплення: Ігрові елементи викликають позитивні емоції, що сприяють кращому засвоєнню матеріалу.
- Змагальний дух: Рейтинги та змагання мотивують учнів покращувати свої результати.
- Система винагород: Бали, бейджі, сертифікати підтримують інтерес і формують відчуття досягнення.
- Персоналізація: Деякі платформи дозволяють учням створювати власні аватари, що підвищує відчуття причетності.
- Формування внутрішньої мотивації: Учні починають вчитися не тільки для оцінок, а заради власного розвитку й задоволення.

Для ефективного використання гейміфікації вчитель має:

- визначити освітні цілі;
- підібрати відповідні цифрові інструменти;
- адаптувати навчальні матеріали до формату гри;
- передбачити етапи зворотного зв'язку та рефлексії.

Наприклад: урок з української мови можна розпочати з інтерактивної вікторини на Kahoot! для повторення правил; на математиці — створити квест із завданнями на платформі LearningApps; на уроці ЯДС — застосувати Minecraft для моделювання екосистем; для розвитку емоційного інтелекту — вести спостереження в ClassDojo,

заохочуючи прояви доброти, відповідальності та взаємодопомоги.

Проблеми та обмеження

Серед можливих викликів:

- технічні обмеження (нестача пристроїв, поганий інтернет);
- перевантаження учнів гейміфікованими завданнями без належного балансу;
- зниження інтересу через одноманітність або занадто високу складність;
- потреба у підготовці вчителів до роботи з цифровими інструментами.

Дослідження та опитування, проведені серед вчителів початкової школи, показують, що:

- 87% педагогів відзначають підвищення зацікавленості учнів;
- 75% — покращення дисципліни на уроці;
- 68% — покращення рівня засвоєння матеріалу;
- учні частіше проявляють ініціативу та бажання вчитися самостійно.

Також гейміфікація позитивно впливає на емоційний стан дітей, знижує рівень тривожності та допомагає легше адаптуватися до шкільного середовища.

Гейміфікація є потужним інструментом підвищення мотивації учнів у початковій школі. Вона поєднує навчання з емоційно позитивним ігровим досвідом, сприяє розвитку ключових компетентностей, формує внутрішню мотивацію та стимулює до самонавчання.

Цифрові інструменти відкривають нові горизонти для інтерактивного, персоналізованого та ефективного навчання. Однак їх впровадження вимагає педагогічної майстерності, технологічної готовності та чіткого розуміння цілей освіти.

Список використаних джерел:

1. Сущенко Л. І. Гейміфікація як інноваційна технологія в освіті // Науково-методичний журнал. — 2021.
2. Козяр М. М. Цифрові інструменти для гейміфікації навчального процесу в початковій школі // Інформаційні технології і засоби навчання. — 2022. — № 90(4). — С. 110–120.
3. Українська освітня платформа «Всеосвіта». — Режим доступу: <https://vseosvita.ua/>
4. Офіційний сайт Kahoot!, ClassDojo, Quizizz, Minecraft Education, LearningApps.org — Режим доступу: <https://kahoot.com/>, <https://www.classdojo.com>, <https://quizizz.com>, <https://education.minecraft.net/>, <https://learningapps.org/>

УДК: 37.016:81'243:004.77(043.2)

Мигович А.М., здобувачка освіти III- Н курсу;
керівник: Галя М.І.,
викладач іноземної мови, старший викладач

ВИКОРИСТАННЯ ВІДЕОПОДКАСТІВ У ВИВЧЕННІ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

У сучасному світі освіта потребує змін, зокрема у галузі вивчення мов. Звичні методи поступово доповнюються інтерактивними засобами, де важливу роль відіграють відеоподкасти. Сучасна система освіти дедалі більше орієнтується на впровадження інноваційних методів навчання, адже традиційні формати — наприклад, читання підручників або виконання граматичних вправ —

часто не здатні утримувати увагу учнів через свою одноманітність і передбачуваність. У цьому контексті відеоподкасти виступають як динамічна альтернатива: вони перетворюють процес вивчення іноземної мови на живу, емоційно захопливу та змістовну взаємодію з мовним матеріалом. Вони дають змогу ліпше розвивати навички аудіювання, інтонаційного сприйняття та контекстного розуміння. Регулярне звернення до такого формату стимулює внутрішню мотивацію студентів, сприяє глибшому запам'ятовуванню матеріалу та формує стійкий інтерес до мови як засобу спілкування.

Відеоподкасти – це мультимедійні матеріали, які поєднують відео- та аудіоконтент, створені для навчання або розваг. На відміну від звичних аудіоподкастів, вони дають зорову підтримку: жести, міміка та графічний контент значно поліпшують розуміння інформації. Дослідження демонструють, що використання відеоподкастів сприяє кращому запам'ятовуванню слів, розвитку слухацьких умінь, поліпшенню вимови та навіть глибшому розумінню культури тієї мови, що вивчається. Відеоподкасти набувають все більшої популярності у вивченні іноземних мов, сприяючи ефективнішому засвоєнню матеріалу.

Дієве навчання потребує різних методів, і важливе значення у ньому має слухове сприйняття. Використання потрібних методик і матеріалів допомагає поліпшити розуміння мовлення, збагатити словниковий запас та адаптуватися до різноманітних акцентів і темпу мовлення. Ось чому однією з *основних переваг* їхнього використання є вдосконалення навичок *слухового сприйняття*.

Сприйняття на слух – справа нелегка, адже вимагає швидкого розпізнавання слів, граматичних структур та розуміння змісту почутого. Відеоподкасти допомагають звикати до природної вимови носіїв мови. У підручниках

та аудіозаписах часто використовують сповільнену і дуже чітку мову, котра відрізняється від реального спілкування. Подкасти, навпаки, передають живу мову зі звичною швидкістю. Вони корисні тим, що дають змогу почути і офіційний стиль (наприклад, новини чи лекції), і розмовну мову (інтерв'ю, блоги). Це допомагає краще розуміти різні ситуації спілкування. [2, с. 158–163.]

Візуальні елементи є надзвичайно важливими для сприйняття інформації, адже полегшують запам'ятовування, сприяють розумінню складних ідей та роблять презентацію даних наочнішою. Головна перевага їх використання - *візуальне підсилення*. Відеоподкасти, поєднуючи звук та зображення, сприяють кращому розумінню матеріалу. Міміка та жести допомагають згадатися про значення незнайомих слів, а додаткові елементи, такі як ілюстрації, субтитри чи текстові підказки, полегшують запам'ятовування нових слів і виразів. [1, с. 14–21]

Відеоподкасти захоплюють своєю *доступністю* та *легкістю* отримання, оскільки їх можна знайти на таких платформах, як YouTube, Spotify, Apple Podcasts та навчальних сайтах. Це дає кожному змогу відшукати цікавий та корисний матеріал згідно зі своїми смаками. Їх можна дивитися будь-коли і будь-де — у подорожі, на прогулянці або під час відпочинку, без потреби слідкувати за певним розкладом. Функції паузи, перемотування та повторного перегляду сприяють кращому розумінню інформації.

Завдяки *гнучкому формату* навчання можна здобувати нові знання у зручному ритмі, що особливо важливо для зайнятих людей або тих, хто поєднує навчання з роботою. Додаткові можливості, такі як субтитри та додаткові матеріали, роблять навчання ще ефективнішим. [3, с. 59-65]

Окрім якісного наповнення, важливим аспектом навчання є *автентичність матеріалів*. Оскільки переважну більшість відеоподкастів створюють носії мови, вони забезпечують найбільше наближення до реального спілкування. Це корисно тим, що занурює в мовне середовище, навіть якщо студент не перебуває в країні, де спілкуються іноземною. Автентичні матеріали, як-от подкасти, інтерв'ю або новини, дають змогу чути природні діалоги, що сприяє адаптації до темпу мовлення, правильної вимови, інтонації та характерних мовних зворотів носіїв. Вони також сприяють розумінню культурного контексту, оскільки містять інформацію про традиції, гумор, суспільні явища та актуальні події. Це дає змогу глибше пірнути в культуру, зрозуміти менталітет носіїв мови, їхні цінності та спосіб мислення.

Отже, використання автентичного контенту є ефективним способом не тільки покращити мовні навички, а й розширити світогляд, наблизившись до реального спілкування з носіями мови.

У багатьох освітніх закладах відеоподкасти стали важливою частиною мовної практики. Викладачі все частіше використовують подкасти як компонент домашніх завдань чи інтерактивних уроків, що дозволяє урізноманітнити процес навчання та зробити його більш актуальним. Багато навчальних програм передбачають аналіз подкастів, обговорення тем випусків, а також створення власних подкастів - усе це сприяє глибшому розумінню мови та культури її носіїв. Завдяки такому підходу студенти не тільки вивчають граматику та лексику, а й вчаться критично оцінювати інформацію, висловлювати власну точку зору іноземною мовою та взаємодіяти у багатокультурному оточенні.[4, с. 668–672]

Більше того, інтегрування відеоподкастів у процес навчання дає змогу створити індивідуальні навчальні

шляхи, де кожен студент може обирати теми та рівень складності згідно зі своїми потребами та зацікавленнями. Це формує не тільки мовну, але й медійну грамотність, що є обов'язковою складовою сучасної освіти. Отже, відеоподкасти стають не просто додатковим засобом, а повноцінною частиною ефективного і сучасного навчального простору.

Проте важливо враховувати й деякі *недоліки*. Серед них — відсутність безпосереднього інтерактиву, що ускладнює обмін думками, ризик пасивного споживання інформації без практичного застосування, а також велике когнітивне навантаження через насиченість контенту. Технічні труднощі, як-от нестабільне інтернет-з'єднання чи звичка до субтитрів, також можуть впливати на результативність навчання.

Попри зазначене, сучасні освітні практики активно інтегрують відеоподкасти у навчальні плани, що дає змогу швидше адаптуватися до реального мовного оточення та впевнено застосовувати отримані знання на практиці.

Отже, відеоподкасти є ефективним інструментом для поліпшення мовленнєвих вмінь, збагачення словникового запасу, розвитку критичного бачення та самостійної роботи, що визначає їх як важливий елемент сучасної мовної освіти. Завдяки гнучкості у використанні та можливості повторного перегляду, відеоподкасти дозволяють прилаштовувати навчання до індивідуального темпу кожного учня, що робить їх цінним компонентом дидактичних засобів викладача.

Список використаних джерел:

1. Гармаш Т. А. Дидактичний потенціал технології відеоподкастингу у створенні та використанні навчального матеріалу в практиці викладання іноземної мови // *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання*

у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми. – 2015. – Вип. 42. – С. 158–163.

2. Гриньова Ю., Рафальська М., Полодюк М. Використання подкастів та відеокастів під час вивчення англійської мови як метод розвитку навичок аудіювання // *Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету*. – 2023. – Вип. 3. – С. 14–21.

3. Приходько Д. С. Інноваційні технології у навчанні студентів технічних спеціальностей: подкастинг // *Advanced Education*. – 2014. – № 1. – С. 59–65.

4. Риженко М., Анісенко О., Гнатишева О. Використання подкастів для розвитку навичок говоріння студентів при вивченні іноземної мови // *Актуальні питання гуманітарних наук*. – 2022. – Вип. 51. – С. 668–672.

УДК 373.3.091.2:37.091:313:001.895(043.0)

Павлюк В.І., здобувачка освіти II-Г курсу;
керівник: Фийса Н. В.,
викладач англійської мови,
спеціаліст вищої категорії, викладач-методист

TRADITIONAL AND INNOVATIVE TEACHING TECHNOLOGIES IN PRIMARY SCHOOL EDUCATION

In today's dynamic and rapidly evolving socio-economic environment, the quality of education and its influence on children's personal development largely depend on the effectiveness of teaching technologies. These must be grounded in modern methodological approaches, contemporary learning

principles, and sound psychological foundations. One of the key priorities of educational reform is outlined in the national State Programme «Education. Ukraine of the XXI Century». This goal is pursued through the ongoing reform and modernization of various educational components, including developing new teaching methods, technologies, and work formats. Language proficiency remains a crucial element of quality education, yet it requires time and consistent effort. Language serves as a gateway to the global information space, so mastering foreign languages effectively is especially important. This is best achieved through a thoughtful integration of traditional and innovative teaching approaches.

The traditional education system has several notable shortcomings, including an authoritarian style of leadership, an overreliance on explanatory and illustrative teaching methods, the predominance of reproductive student activities, and a preference for frontal, teacher-led work with minimal dialogue. These factors often lead to students' lack of motivation and reluctance to learn, as well as a general undervaluing of education, self-education, and personal development [4]. Since the mid-20th century, the concept of competence has gained recognition worldwide — defined as an individual's ability to apply acquired knowledge and skills in non-standard situations, their readiness to act, and their capacity for self-development. Education in the 21st century is education for the individual. At its core lies a developmental and culture-forming mission — nurturing responsible individuals capable of self-directed learning and growth. These individuals must be able to think critically, process diverse information, apply knowledge and skills creatively to solve problems, and actively seek to improve their own lives and the society they live in.

The spectrum of methods and technologies that constitute the foundation of modern education is notably broad. Among them are: Waldorf pedagogy, H. Selevko's self-developmental

learning technology, Dalton technology, collective learning methods (O. Rivin, V. Dyachenko), game-based learning, Maria Montessori's methodology, modular and modular-developmental learning, project-based learning, developmental education, level differentiation technologies (M. Guzyk), A. Hranitska's adaptive learning system, problem-based learning, suggestive techniques, productive education, I. Yakimanska's personality-oriented developmental learning, the "dialogue of cultures" school, interactive technologies, and others [1].

At the core of many of these approaches lies the philosophy of personality-oriented education, which is grounded in the following principles:

- the child is regarded as a complete and valuable personality from the first day of schooling;
- the primary goal of education is to nurture and develop the individual;
- pedagogical relationships are built on the principles of humanism and democratization;
- the student is viewed as an active subject in the learning process, not just a passive recipient;
- every child is inherently talented and capable of growth;
- learning is based on fostering a positive self-concept in every learner;
- educational success is achieved through encouragement, not coercion, and the support of personal achievement.

In traditional education, the learning process is primarily viewed as the transfer of knowledge, the formation of skills and abilities, where the student is seen as the object of teaching, upbringing, and management. The teacher takes on an informational and instructional role, focusing on delivering content. Management activities within the educational institution are generally directed at improving academic performance and maintaining discipline among students.

In contrast, innovative education is centred on the formation of a unique and harmoniously developed personality. Here, the student is regarded as the subject of their own learning, capable of self-education, self-awareness, and personal development. The teacher acts as a facilitator or advisor, encouraging autonomy and activating the processes of self-directed learning. Management within this model is aimed at supporting the personal and professional growth of both students and teachers.

Common features of methods and technologies that support learner-centred education [5]:

1. The main objective is the development and self-development of the learner, considering their individual abilities, interests, inclinations, values, and personal experience.
2. They create conditions for the realisation and self-realisation of the individual.
3. The learner's subjectivity is respected and promoted through opportunities to influence the learning process — for example, by choosing the content, tools, methods, and forms of instruction.
4. Learning is organised on the basis of variability, allowing for flexible approaches tailored to the student.
5. The final outcome is not only the acquisition of knowledge and skills but also the development of competences necessary for life and further learning.

Innovative teaching technology, or innovative pedagogical technology, as defined by I. M. Dychkivska, is a **purposeful, systematic, and consistent implementation of original, creative methods, techniques, pedagogical actions, and tools** that encompass the entire educational process — from setting goals to achieving expected outcomes [2]. This brings us to an important question: are the terms «*modern technologies*» and «*innovative technologies*», which are

frequently used in the context of education today, truly synonymous? And what exactly qualifies as such technologies? **Modern learning technologies** can, in fact, encompass both **traditional** and **innovative** approaches. While new techniques and methods continue to emerge, many long-standing practices remain relevant and are still actively used in classrooms. As I. Dychkivska points out, the modern education system is marked by the **coexistence of two learning strategies** — traditional and innovative. Today's educational reality involves the **active experimentation with and practical application of new teaching methods and technologies** [2].

Based on the interpretation of innovative teaching technologies presented above, it can be confidently stated that **innovative teaching in primary school** involves the integration of new, non-standard methods, strategies, and tools that contribute to creating a supportive learning environment. This environment fosters the effective acquisition and development of students' **communicative competence** by their stage of learning [1].

When distinguishing between traditional and innovative technologies among those used today, it is important to recognize that **innovative teaching technologies in primary schools are highly diverse**. Many of them incorporate elements developed within the framework of traditional pedagogy. For instance, **problem-based learning, role-playing games, project-based learning, and inquiry-based instruction** all have their roots in conventional educational practice. Some methods and formats have become standard components of modern lessons, including **role-play, master classes, press conferences, colloquia, round-table discussions, academic debates, case study lessons, creative tasks, and problem-solving activities** [3]. Undoubtedly, all of these technologies are designed to support a **personalized learning approach** and meet learners' communicative needs,

aligning with the requirements and goals of modern primary education.

Among the most effective innovative technologies applied in the classroom are **cooperative learning, project-based learning, learner-centered instruction, distance learning, the language portfolio, the tandem method, case study technologies, and various computer and audiovisual tools.**

At present, one of the most powerful sources of knowledge and a key motivational factor is the use of **information and communication technologies (ICT)**, which are closely linked to the computerization of education. This includes the use of **interactive whiteboards, specialized educational software, digital learning resources, multimedia tools, and various media formats.**

In this context, innovative teaching technologies are gaining increasing popularity in Ukrainian primary education. These include **computer-based and multimedia technologies, distance learning platforms, interactive learning environments, and training-based approaches.** All these tools reflect the key priorities of contemporary education: they are **learner-centered, humanistic,** and promote the concept of **lifelong learning.**

Thus, **innovative teaching technologies** in primary education represent an integral part of **modern pedagogical practice.** At the same time, they are effectively complemented by **traditional instructional methods** such as **direct instruction, suggestopedia, audiovisual approaches,** and others — all of which continue to play a role in the balanced and effective development of the learning process.

Modern teaching technologies in primary school.

Group (Collective) Learning Technologies. This approach involves organizing the educational process through student interaction and communication within groups — also

referred to as mutual learning. A group may consist of two or more students, be either homogeneous or heterogeneous in certain aspects (such as ability or learning style), and may be permanent or flexible depending on the learning task. The primary aim is to encourage collaboration, active engagement, and the co-construction of knowledge.

Individualised Learning Technologies. These technologies are focused on tailoring the educational process to the unique characteristics of each learner. The main goal is to ensure the highest possible effectiveness of every learner within the existing educational system. Individualized learning can take the form of: one-on-one teacher-student interaction; student interaction exclusively with learning tools (books, computers...).

Game-Based Learning Technologies. This method involves engaging students in the learning process through educational games. Learning takes place as students participate in playful scenarios, simulations, or role-plays that model real-life phenomena or allow them to "live through" various situations. These activities enhance motivation, foster creativity, and make learning more meaningful and emotionally engaging.

So, education has always revolved around two fundamental questions: what to teach and how to teach it. Concerning the latter, it is important to note that there are no universal teaching methods capable of guaranteeing the desired developmental outcomes for every student in a class or ensuring full mastery of the learning content. Innovative educational activity is inherently complex and requires specific knowledge, skills, and competencies. The successful implementation of innovations in education is not possible without a teacher-researcher — a professional who possesses systemic thinking, creative potential, and a conscious, well-formed readiness to embrace and implement change. In the

context of primary education, it is particularly effective to integrate innovative methods with traditional approaches. This balanced combination of teaching methods, forms, and techniques supports the creative development of every child while also safeguarding one of the most valuable human assets — health.

Список використаних джерел:

1. Буркова Л. Гіпотетична побудова моделі адаптивної експертної системи освітніх інновацій. *Рідна школа*. 2003. № 9. С. 26-28.
2. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології: навч. посіб. Київ: Академвидав, 2004. 325 с.
3. Педагогічні технології / Падалка О.С., Нісімчук А.М., Смолюк І.О., Шпак О.Т. Київ, 2005. 252 с.
4. Химинець В. В. Інноваційна освітня діяльність. Ужгород, 2007. 362с.
5. Ostrovska M. Y. Combining traditional and innovative teaching technologies in primary school lessons. *Bulletin of Science and Education*. 2024. №11(29). P. 798-805.

Пальок І.І., здобувачка освіти III–А курсу;
керівник: Кертіс Н.В.,
викладачка дошкільної педагогіки,
спеціаліст вищої категорії, викладач-методист

ФОРМУВАННЯ ОСНОВ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ

Критичність як істотна властивість мислення та важлива сторона діяльності має особливе значення в розумовому вихованні дітей. Виникаючи на самому початку процесу соціалізації особистості дитини, критичність мислення стає тим особистісним утворенням, яке значною мірою визначає подальшу перспективу її інтелектуальних здібностей. Розуміння критичності як значущої індивідуально-психологічної характеристики, що обумовлює не тільки продуктивність розумової діяльності, але і соціальну адекватність особистості, робить надзвичайно актуальною проблему формування основ критичності мислення у старших дошкільників.

Багатогранні аспекти формування критичного мислення відображені у працях вітчизняних науковців. Проте, порівняно з дослідженнями методології, теорії і практики критичного мислення в США (Дж. Стіл, К. Мередіт, Ч. Темпл, С. Уолтер та ін.), для науково-педагогічної думки України ця галузь практичного застосування все ще лишається недостатньо вивченою і розвивається, в основному завдяки практичним аспектам: семінарам, спільним міжнародним проектам, практикумам, майстер-класам, які періодично проводяться у вітчизняних освітніх закладах [1]. Термін «критичне мислення» досить давно відомий з робіт таких відомих психологів, як Дж. Брунер, Л. Виготський, Ж. Піаже. Проте, аналіз досліджень

показав, що не існує єдиного визначення дефініції «критичне мислення», хоча всі вони несуть в собі спільний сенс. Г. Ліндсей трактує критичне мислення як здатність особистості помічати невідповідність поведінки або висловлювання іншої людини загальноприйнятій думці або ж нормам поведінки, власним уявленням про них; усвідомлювати істинність або хибність припущення, теорії, нелогічність висловлювань, вміння реагувати на них; вміння відокремлювати помилкове від істинного, правильного, а також аналізувати, доводити, спростовувати, оцінювати завдання і предмети, бути взірцем поведінки або висловлювання [2]. Д. Халперн визначав критичне мислення як спрямоване мислення, що характеризується логічністю, цілеспрямованістю і виваженістю, використанням когнітивних стратегій і навичок, що збільшують шанс отримання бажаного результату [1]. Сучасний дослідник С. Терно говорить про критичне мислення як про «здатність використовувати певні прийоми обробки інформації, що дозволяють отримати бажаний результат». До основних рис критичного мислення слід віднести такі уміння: робити логічні умовиводи; приймати обґрунтовані рішення; давати оцінку позитивних та негативних рис як отриманої інформації, так і самого розумового процесу; спрямувати зусилля на результат [2].

Питанню про необхідність навчання критичному мисленню приділяли увагу П. Блонський, А. Байрамов, А. Піпкін, Л. Рибак, В. Сінельников, С. Векслер та ін. Науковці виділяють якості, які, з одного боку, впливають на продуктивність розумової діяльності в цілому, з іншого боку, отримують свій розвиток безпосередньо в процесі мислення, поступово перетворюючись на стійку властивість особистості. Серед таких індивідуально-психологічних характеристик мислення чільне місце

займає критичність. Аналізуючи дослідження попередніх років, можна дійти висновку, що критичність мислення є важливою умовою активності та адекватності пізнання дітьми дошкільного віку навколишнього світу. Вивчення критичності в ширшому особистісному аспекті дозволило вченим розглядати її як невід’ємний компонент самосвідомості, що дає змогу людині контролювати не тільки окремі дії, а й поведінку загалом (Г. Бізенков, М. Єрохіна, Б. Зейгарник, І. Кожуховська, В. Конєва, Т. Копилова, І. Кудрявцев, С. Рубінштейн і ін.).

Під критичним мисленням в дошкільному віці прийнято розуміти прояв дитячої допитливості, вироблення власної точки зору з певного питання, здатність відстоювати її логічними доводами, а також використання дослідницьких методів.

В останні роки зосередили свою увагу на розвитку продуктивного, критичного мислення дітей і сучасні науковці: Н. Гавриш та О. Пометун – через інноваційну програму «Дошкільнятам – освіту для сталого розвитку»; Н. Гавриш та О. Хартман шляхом створення освітньої програми «Впевнений старт» для дітей старшого дошкільного віку та навчально-методичного забезпечення до даної програми для вихователів, батьків та дітей; К. Крутій – шляхом створення парціальної програми зі STREAM-освіти дошкільників.

Критичне мислення не розвивається само собою, мислити критично потрібно вчити. Важливо, щоб діти могли використовувати навички критичного мислення в конкретній предметній діяльності. Вітчизняні дослідники, відзначаючи такі особливості критичності мислення, як здібність до вирішення суперечностей, пошук нестандартних способів їх розв’язування, аналіз через рефлексію результатів власної розумової діяльності та її наслідків, відкритість для нових ідей, повага до опонента,

толерантність, пошук компромісу, пропонують використовувати прийоми, що сприяють активізації розумової діяльності дітей старшого дошкільного віку, усвідомленню матеріалу, що вивчається, розв'язуванню проблемних завдань, виробленню власної думки тощо. Останнім часом популярності набули такі ефективні методи навчання і розвитку, як ейдетика, едьютейнмент, скрайбінг, ТРВЗ (теорія розв'язання винахідницьких завдань), STEM (Science, Technology, Engineering and Mathematics) та ін. Достатньо результативним є застосування цих різноманітних методів і прийомів в різних видах активності дітей, адже вони роблять освітній процес більш творчим, вчать дітей мислити, виділяти головне, висловлювати й аргументувати власні думки. Щоб підсилити зусилля педагога, слід кожне заняття планувати за схемою виклик – реалізація – рефлексія, яка має і послідовність використання та зумовлює реалізацію міжпредметних зв'язків. Стадія виклику включає в себе такі прийоми: «Дерево пророкувань», «Читання з зупинками», «Кошик ідей», «Вірні і невірні твердження», тощо. Стадія реалізації містить в собі «Логічні цепочки», «Кубик Блума», «Товсті і тонкі запитання», «Сінквейн», «Кластер», «Мнемотаблиці», «Моделювання», ін. На стадії рефлексії варто застосовувати «Кола Венна», «Кластери», «Шість капелюхів міркування», «Інтелектуальні картки» та багато іншого. За умови застосування такого типу прийомів в освітньому середовищі закладу дошкільної освіти, діти на основі отриманого досвіду, аналогій і узагальнень вчать самостійно орієнтуватися навіть у складних ситуаціях і вирішувати проблеми без сторонньої допомоги [3].

Підсумовуючи вищесказане, варто зазначити, що критичне мислення є одним із основних умінь сучасної людини. Сучасні діти повинні орієнтуватися в нових

технологіях, володіти широким спектром компетентностей, приймати самостійні рішення, проявляти творчий підхід у вирішенні виникаючих проблем. Наявність перерахованих вище якостей у дітей можна гарантувати лише за умови формування основ критичного мислення починаючи з дошкільного віку. І робити це необхідно з урахуванням вимог прискороного технічного прогресу ХХІ століття. Розвиток основ критичного мислення дітей дошкільного віку спрямований на здобуття вихованцями вміння навчатися впродовж життя, критично та творчо мислити, працювати в команді, спілкуватися в багатокультурному середовищі та ін., що необхідно для їхньої успішної самореалізації в майбутньому.

Список використаних джерел:

1. Степанов Н. М. Розвиток критичного мислення дітей старшого дошкільного віку у грі. *Вісник Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького. Серія: Педагогічні науки.* № 3. 2019. С. 269-274.
2. Терно С. О. Розвиток критичного мислення старшокласників на уроках історії. *Збірник наукових праць Бердянського державного педагогічного університету (Педагогічні науки).* 2008. № 4. С. 5-13.
3. Цюняк О. Педагогічна інноватика : навч.-метод. посібник для самостійної роботи студентів. Івано-Франківськ : Видавець Кушнір Г. М., 2019. 128 с.

Попович М.М., здобувачки освіти III - Б курсу;
керівник: Резнікова К.В.,
викладач української мови та літератури,
спеціаліст I категорії

ІКТ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ БІОГРАФІЇ ЛІНИ КОСТЕНКО (НА ПРИКЛАДІ ВИКОРИСТАННЯ ПЛАТФОРМИ CANVA)

У сучасному світі впровадження ІКТ в освітній процес є необхідністю, оскільки вони допомагають адаптувати навчальний процес до вимог інформаційного суспільства та підготувати молоде покоління до життя в умовах цифрової епохи.

Сьогодення потребує нових підходів (методів, прийомів, форм, технологій тощо) до викладання у ЗЗСО гуманітарних предметів, передовсім української мови та української літератури. Учитель-словесник у своїй професійно-практичній діяльності керується низкою нормативних документів про освіту. Це – закони України «Про освіту» та «Про загальну середню освіту»; загальнодержавні акти у сфері освіти: «Національна доктрина розвитку освіти», «Національна стратегія розвитку освіти», «Державний стандарт базової і повної загальної середньої освіти»; Концепція Нової української школи. Зрозуміло, що важливим робочим документом для вчителя була і залишається навчальна програма. Спираючись на освітні закони, акти, програми, педагог мусить виробити власну «стратегію і тактику» навчання певного предмета, виокремити з-поміж значного числа методів, прийомів, технологій, засобів та ін. такі, які стануть «своїми», найповніше сприятимуть реалізації

ключових компетентностей. Домінантною повсякденною вчительською працею обрали інформаційно-комунікативні технології як основу для формування ключових компетентностей на уроках української мови та української літератури.

Інформаційно-комунікаційні технології навчання (ІКТ) — це сукупність методів і технічних засобів, що використовують комп'ютерні мережі та програмне забезпечення для підвищення ефективності освітнього процесу. Вони забезпечують швидкий доступ до інформації, сприяють інтерактивності навчання та розвитку цифрових компетентностей учнів.

Питання використання ІКТ в освітньому процесі досліджували багато науковців. Зокрема, О. Мариновська у своїй праці «Науково-методичний супровід освітніх інновацій» розглядає шляхи впровадження інноваційних технологій в освітній процес та підкреслює важливість науково-методичного супроводу цих змін [1, с. 84-125]. О. Єргіна аналізує використання мультимедійних технологій на сучасному уроці, відзначаючи їхній вплив на підвищення якості навчання [2, с. 12-14]. І. Дудка досліджує застосування мультимедійних технологій у процесі навчання, акцентуючи увагу на їхній ролі у формуванні пізнавальної активності учнів [3, с. 10-12].

Сучасний світ неможливий без цифрових технологій, і освіта не є винятком. Одним із ефективних інструментів для візуалізації навчального матеріалу є онлайн-платформа Canva. Вона дозволяє створювати презентації, інфографіку, плакати та відеоролики, що значно покращує процес навчання та сприйняття інформації [4].

Використання Canva при вивченні біографії Ліни Костенко може включати такі підходи:

1. Створення інтерактивних презентацій. Вони містять текстову, фото- та відеоінформацію про життєвий шлях

письменниці. Учні можуть переглядати основні етапи її життя, аналізувати історичний контекст, у якому вона творила, та ознайомлюватися з її творчими досягненнями [5].

2. Розробка інфографіки, що наочно відображає ключові події біографії Ліни Костенко, її літературні здобутки та вплив на українську культуру. Такий підхід сприяє кращому запам'ятовуванню фактів та подій [6].

3. Підготовка відеопрезентацій. Вони поєднують фотографії, цитати письменниці, аудіо- та відеофрагменти інтерв'ю. Це робить процес навчання більш емоційним і захопливим, сприяючи глибшому розумінню особистості та творчості Ліни Костенко [7].

4. Організація інтерактивних завдань. Це можуть бути колажі з цитатами Ліни Костенко або комікси на основі її поезій. Такі завдання сприяють розвитку творчих здібностей учнів та їхньому активному залученню до навчального процесу [5].

Завдяки використанню Canva учні можуть самостійно створювати навчальні матеріали, що не лише підвищує рівень їхньої зацікавленості у вивченні творчості Ліни Костенко, але й сприяє розвитку навичок роботи з цифровими ресурсами. Це особливо важливо в умовах дистанційного та змішаного навчання, коли онлайн-інструменти стають незамінними засобами освітнього процесу [6].

Отже, використання інформаційно-комунікаційних технологій, зокрема платформи Canva, у вивченні біографії Ліни Костенко дозволяє зробити навчальний процес більш інтерактивним, наочним та цікавим для учнів. Це сприяє глибшому розумінню творчості письменниці, розвитку критичного мислення та цифрових компетентностей, що є важливими складовими сучасної освіти.

Список використаних джерел:

1. Маринівська О. Науково-методичний супровід освітніх інновацій. *Освітні інновації та передовий педагогічний досвід в закладах освіти*. Івано-Франківськ. ОППО. 2007. С. 84-125.
2. Єрґіна О. Сучасний урок і мультимедійні технології: досвід і перспектива. *Комп'ютер у школі та сім'ї*. 2008. №2. С. 12-14.
3. Дудка І.С. Використання мультимедійних технологій у процесі навчання. *Завуч*. 2008. №31. С. 10-12.
4. Офіційний сайт платформи Canva [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.canva.com>
5. Костенко Ліна (1930) поетеса з гордим іменем та неповторним голосом [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://biblio.lib.kherson.ua/kostenko-lina-1.htm>
6. Методичні рекомендації на тему: «Використання інформаційно-комунікаційних технологій на заняттях з української літератури» [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.komarivka-nvo.edukit.kiev.ua/Files/download>
7. Концепція педагогічної компетентності. URL: <http://www.kgpa.km.ua/?q=node/233#:~:text=%D0%9F%D0%B5%D0%B4%D0>
8. Літературна спадщина Ліни Костенко в сучасному інформаційному просторі [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://litopys.kpi.ua/uk/kostenko>

П'ятак Т.Ф., здобувачка освіти III-Г курсу;
керівник: Фийса Н. В.,
викладач англійської мови,
спеціаліст вищої категорії, викладач-методист

СТОРИТЕЛІНГ – ЕФЕКТИВНИЙ МЕТОД НАВЧАННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Сторітелінг (від англ. Storytelling – мистецтво розповідання історій) – це метод навчання, який ґрунтується на використанні усних або цифрових історій для розвитку мовлення, уяви та комунікативних навичок учнів. Він допомагає дітям краще сприймати навчальний матеріал, робить процес навчання цікавішим і ефективнішим.

Сторітелінг – це ефективний дидактичний ресурс у викладанні англійської мови у початковій школі, зокрема, для формування мовленнєвої компетенції та для розвитку комунікативних навичок молодших школярів. Учням початкової школи часто складно висловлювати свої думки зв'язно, розвивати фантазію та виявляти емоції в усному мовленні. Сторітелінг допомагає подолати ці труднощі, сприяючи формуванню навичок виразного мовлення, креативного мислення та вміння аналізувати почуте.

Сторітелінг як метод викладання був вивчений багатьма науковцями як в Україні, так і за кордоном. У своїх працях вони відзначають різні переваги цього методу, починаючи від розвитку мовленнєвих навичок і закінчуючи розвитком соціальних і когнітивних здібностей

учнів. Серед таких науковців є Г. М. Гич, Л. Л. Панченко, М. В. Рудіна, О. В. Шванова, С. А. Машкіна та Б. Р. Робін.

Л.Л. Панченко у своїй роботі розглядає сторітелінг як важливий метод у навчанні дітей, зокрема для розвитку критичного мислення та творчої уяви. Вона також наголошує на важливості цифрових технологій у навчанні, зокрема використання платформ, таких як MyStorybook, для створення інтерактивних історій, які активно залучають учнів у процес навчання [4].

М.В. Рудіна зазначає, що сторітелінг допомагає учням краще запам'ятовувати матеріал, адже історії зазвичай мають емоційний підтекст. Це дозволяє значно покращити навички запам'ятовування лексики та граматики, а також стимулює інтерес до вивчення нової мови [3].

О. В. Шванова підкреслює роль сторітелінгу в розвитку комунікаційних навичок учнів. За її словами, цей метод сприяє активному залученню дітей до обговорення та розвитку уміння слухати, аналізувати та висловлювати свої думки. Вона також зазначає, що використання сторітелінгу дозволяє заохотити учнів до творчості та розвитку уяви [3].

С.А. Машкіна стверджує, що сторітелінг відіграє важливу роль у розвитку мовленнєвої компетентності учнів початкових класів. Вона зазначає, що цей метод дозволяє стимулювати критичне мислення та здатність аналізувати текст, розвивати у дітей здатність до рефлексії і самовираження. [2].

Б.Р. Робін підкреслює важливість цифрового сторітелінгу, зокрема за допомогою платформ, таких як ZooBurst, які дозволяють створювати інтерактивні 3D книги. Ці інструменти допомагають учням розвивати навички цифрової грамотності та створювати

власні історії, що є важливим аспектом сучасного навчального процесу [5].

Попри те, що підготовка до проведення сторітелінгу у початковій школі вимагає від вчителя ретельного планування, цей метод роботи на уроках англійської мови є цікавим для обох сторін процесу – учнів та учителя, і сприяє змістовному навчанню та високому рівню мотивації. Основні переваги сторітелінгу включають:

1. Підвищення рівня мовленнєвої компетентності.
2. Розвиток навичок слухання та розуміння тексту.
3. Створення позитивної атмосфери на уроці.
4. Розвиток творчих здібностей та уяви.
5. Заохочення учнів до активної участі у занятті.

Існують різні можливі підходи до використання історій на уроці англійської мови. Вони варіюються від періодичного використання оповідань тематичного характеру до використання додаткових історій на основі навчальної програми. Водночас Г. М. Гич стверджує, що для ефективного проведення сторітелінгу на уроці вчитель має дотриматися таких правил: правильний добір історії; розуміння того, навіщо її взагалі розповідати; добір ефектного початку розповіді; логічне вибудовування розповіді; урахування аудиторії слухачів, яким розповідається історія; прийоми для формування зацікавленості історією слухача; уміння висловити своє ставлення до розповіді [1].

Дослідниця також рекомендує вчителю дотримуватися таких методичних порад у процесі сторітелінгу: сторітелер має «відчувати» аудиторію; розповідь має бути для обраного кола слухачів, з урахуванням їх вікових, соціальних та освітніх особливостей; історія має мати ідею, яку слід зробити очевидною для слухачів; у вигаданій історії має прослідковуватися авторська позиція, сторітелер має

висловити своє особисте ставлення до оповідання так, щоб це вплинуло на слухачів; у цій історії має бути такий яскравий художній образ, щоб він запам'ятовувався слухачам мимоволі; обов'язково повинен бути персонаж (людина, істота, установа, предмет; історія повинна мати фабулу та головного персонажа [1].

Наведемо деякі приклади використання сторітелінгу. Приклад 1. Урок англійської мови, на якому учні разом з учителем створюють коротку історію. Учитель починає розповідь, даючи учням можливість передбачити, що буде далі. Це не тільки допомагає дітям тренувати слухові навички, але й сприяє розвитку їхніх креативних здібностей, коли вони пропонують свої ідеї для продовження історії. Приклад 2. Урок, на якому діти створюють малюнки до прочитаної історії. Це дозволяє дітям візуалізувати текст і взаємодіяти з ним, що підвищує рівень їхнього розуміння і допомагає засвоїти нові слова та фрази.

Розглянемо також приклади вправ з Storytelling, які можна використовувати на уроках англійської мови в початковій школі, використовуючи цифрові платформи:

1. My Storybook. Учні створюють власну електронну книжку, вибираючи персонажів, місце подій та сюжет. Вони додають малюнки до кожної сторінки та описують події англійською мовою. Це дозволяє дітям розвивати навички письма і читання, а також вивчати нові слова та вирази в контексті. Така вправа допомагає учням бути творчими, використовуючи цифрові інструменти для створення свого власного світу.

2. ZooBurst. Ця платформа дозволяє створювати 3D pop-up книги, де учні можуть додавати анімацію та текст. Учні створюють історії, в яких можуть бути фантастичні персонажі або навіть тварини, що допомагає розвивати навички мовлення та писемності. Через

інтерактивність учні активно взаємодіють з платформою, формуючи свій сюжет та уяву, використовуючи англійську мову для опису подій.

3. Storybird. На платформі Storybird учні обирають картинки та складають історії, використовуючи англійські слова. Вони можуть створювати казки або оповідання, додаючи текст до картинок. Це сприяє розвитку навичок написання, а також допомагає учням вивчати нові слова через образи, що є чудовим способом покращити лексичний запас у процесі гри.

4. Storyline Online. Платформа дозволяє учням слухати аудіоказки, які читають професійні актори. Після прослуховування історій учні відповідають на запитання про сюжет та персонажів. Це допомагає покращити навички аудіювання, а також дає можливість дітям краще зрозуміти, як побудовані історії та як описуються дії героїв.

5. Adobe Spark. Учні можуть записати відео, де вони розповідають свою історію, додаючи музику та картинки. Це дозволяє не лише покращити навички говоріння, але й дає можливість дітям вивчати процес створення відеоконтенту, використовуючи цифрові інструменти для творчого вираження.

Ці вправи не тільки допомагають учням практикувати англійську мову, а й розвивають їхню креативність, дозволяючи створювати інтерактивні, цікаві історії, що сприяє глибшому розумінню мови через активну діяльність.

Отже, сторітелінг є ефективним методом для розвитку мовленнєвих навичок у дітей початкової школи. Він не тільки сприяє вивченню іноземних мов, а й допомагає розвивати творчі здібності, критичне мислення, емоційну сферу та соціальні навички. Використання цього методу в поєднанні з цифровими інструментами дозволяє

значно покращити навчальний процес, зробити його більш інтерактивним і цікавим для учнів. Застосування сторітелінгу в педагогічній практиці може значно підвищити мотивацію учнів та сприяти їх активній участі в навчанні.

Список використаних джерел:

1. Гич Г. М. Сторітелінг як інноваційна методика формування мовної компетентності учнів ЗНЗ. *Науковий вісник МНУ імені В. О. Сухомлинського. Педагогічні науки*. 2015. № 4 (51). С. 188-190.
2. Машкіна С. А. Використання методів «фішбоун» та «сторітелінг» на уроках у початковій школі на прикладі вивчення теми: «закріплення літери ї». *Теорія і методика навчання: проблеми та пошуки*. Збірник наукових праць. Випуск 14. С. 86–92.
3. Рудіна М. В., Шванова О. В. Технологія сторітелінгу в системі формування фахової компетентності майбутніх перекладачів. *Гуманітарна освіта в технічних вищих навчальних закладах*. 2018. № 38. С. 26-30.
4. Panchenko L. L. Digital storytelling: co-creation of teacher and student, *Methodyst*. 2018. No. 6 (78). P. 34–38.
5. Robin B. R. Digital Storytelling: A Powerful Technology Tool for the 21st Century Classroom. *Theory Into Practice*. Vol. 47(3). P. 220-228.

Роман В.В., здобувачка освіти III-Г курсу;
керівник: Фийса Н. В.,
викладач англійської мови,
спеціаліст вищої категорії, викладач-методист

ВИКОРИСТАННЯМ МУЛЬТФІЛЬМІВ У ПОЧАТКОВИХ КЛАСАХ ДЛЯ РОЗВИТКУ НАВИЧОК АНГЛОМОВНОГО СПІЛКУВАННЯ

Використання мультфільмів у навчальному процесі виявляється потужним інструментом для розвитку мовленнєвих здібностей учнів початкових класів. По-перше, мультфільми створюють природне мовленнєве середовище, яке активізує зацікавленість та увагу учнів, перетворюючи при цьому процес вивчення іноземної мови на захопливий та доступний процес. По-друге, завдяки знайомим персонажам і сюжетам мультфільми допомагають учням початкових класів засвоювати новий лексичний матеріал та стимулюють до активної участі у мовленнєвих практиках: опису, переказу, висловлення власної думки. Такий підхід забезпечує різноманітність у методах навчання, поєднуючи традиційні педагогічні прийоми із сучасними інтерактивними засобами. Отже, мультфільми не лише покращують розуміння мови та вміння будувати речення, але й сприяють розвитку емоційного інтелекту, творчого мислення і здатності спілкуватися з оточуючим світом.

Мультфільми відіграють важливу роль у навчанні англійської мови учнів початкових класів, оскільки створюють атмосферу занурення, де діти можуть відчувати мову в контексті прослуховування різних варіантів вимови та вивчення нових слів і фраз. Дивлячись мультики, учні

мають можливість вдосконалювати не тільки власні навички аудіювання, але й передусім розвивати свої навички усного мовлення шляхом повторення реплік персонажів. Крім того, візуальні елементи, що демонструються в мультфільмах, допомагають зрозуміти сюжетну лінію та контекст, що полегшує вивчення нового лексичного та граматичного матеріалу [1].

К. І. Пономарьова вважає, що основним завданням занять з розвитку мовлення в початковій школі є збагачення мовлення школярів мовними виражальними засобами: порівняннями, прикметниками, метафорами; формування умінь використовувати виражальні засоби у власному усному й писемному мовленні; удосконалення діалогічного мовлення школярів; розвиток умінь будувати усні розповіді, описи, міркування за малюнком і запитаннями, серією малюнків, даним початком, опорними словами тощо. Невід'ємною частиною проблеми розвитку навичок усного мовлення учнів початкових класів є робота над словниковим запасом, оскільки розвиток мовлення включає вправління з окремими словами та реченнями з урахуванням зв'язного мовлення; збагачення та активізацію словникового запасу; організацію словникової роботи [2].

С. В. Хомич у своїй роботі використовує рольові ігри на основі мультфільмів з платформи YouTube. Це ефективний спосіб розвитку усного мовлення, зокрема через такі вправи: «Перевтілення у героїв», де діти обирають короткий відеоролик і грають ролі різних героїв, вигадуючи власну сюжетну лінію, діалоги або навіть закінчення історії; «Театралізована зйомка», коли після перегляду мультфільму діти відтворюють сцени, використовуючи іграшки або малюнки героїв; «Змініть кінцівку», коли учні самостійно вигадують нове завершення історії; «Запитання для героїв», де діти

виступають у ролі журналістів і беруть інтерв'ю у персонажів мультфільму; «Діалоги без звуку», коли діти переглядають уривок без звукового супроводу та вигадують власні репліки; «Творче продовження», у якому учні розширюють історію, додаючи нових героїв і події; «Зміна ролей», коли діти міняються ролями персонажів [3].

Такі ігри сприяють розвитку навичок виразного мовлення, спонтанності, креативності та розуміння контексту, допомагають дітям весело та цікаво вивчати мову. Використання мультфільмів має низку переваг: доступна лексика і граматики, проста тематика, повторювані слова та фрази, музичний супровід, який полегшує запам'ятовування, а також зручний хронометраж мультфільмів, що дозволяє використовувати їх у будь-який час і в будь-якому місці [3].

Прикладом ефективного використання мультфільмів є вправи на основі «Perra Pig», який охоплює теми повсякденного життя, де герої використовують прості слова і короткі речення. Учні пропонуються такі завдання: рерайтинг сюжету мультфільму; розгадування ребусів з англійськими словами через програму Rebus1.com; створення «словничка персонажів» з малюнками та короткими описами; картки з емоціями персонажів; гра «Хто я?», де учні загадують персонажів і ставлять питання англійською; написання листів героям мультфільму для закріплення фраз ввічливості; гра «Крокодил» з новими словами, коли один учень показує слово за допомогою жестів, а інші його вгадують. На завершення заняття учням пропонується відновити сюжет переглянутої серії мультфільму, розташовуючи ілюстрації ключових моментів у правильному порядку і описуючи їх англійською [1].

Таким чином, використання мультфільмів у процесі навчання англійської мови в початкових класах є

ефективним засобом для розвитку мовленнєвих навичок. Цей метод дозволяє зробити навчальний процес цікавим, інтерактивним і доступним для кожної дитини, сприяючи одночасно як розширенню словникового запасу, так і розвитку комунікативних умінь. Отже, мультфільми є не лише корисним навчальним інструментом, а й чудовим способом залучення дітей до активного використання мови у веселій та невимушеній атмосфері.

Список використаних джерел:

1. Бровко К. А. Сучасні онлайн-сервіси як засіб формування пізнавальної спрямованості студентів університету під час вивчення ІМ. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2024. Вип. 74 (1). С. 329-333.
2. Пономарьова К. І. Подружися зі словом: зошит з розвитку мовлення. 3 клас. Київ: Генеза, 2019. 64 с.
3. Хомич С. В. Використання мультимедійних засобів у навчально-виховному процесі початкової школи. *Початкова школа*. 2010. №11. С. 41–44.
4. State of the World's Children 2023. [URL:https://data.unicef.org/resources/sowc-2023/](https://data.unicef.org/resources/sowc-2023/) (дата звернення:28.03.2025).

Семедій О.І., здобувачка освіти II-Н курсу;
керівник: Шипович М.В.,
викладачка української мови та літератури

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ІНФОРМАЦІЙНО- ЦИФРОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Актуальність теми полягає в тому, що формування інформаційно-цифрової компетентності учнів є цілеспрямованим педагогічним процесом, а створення належних педагогічних умов має на меті формування та розвиток інформаційно-цифрової компетентності учнів у сприятливому освітньому середовищі школи.

Слід наголосити, що формування ключових компетенцій в освітньому процесі можливе під час створення певних організаційно-педагогічних умов, тобто таких педагогічних умов, які забезпечують розвиток особистості з урахуванням її внутрішніх мотивів пізнання на основі навчально-дослідницької діяльності.

Варто зазначити, що педагогічні умови – це результат цілеспрямованого відбору, констатування та застосування елементів змісту, методів (прийомів), а також організаційних форм навчання задля досягнення дидактичних цілей.

Можна зауважити, що специфіка педагогічних умов для формування інформаційно-цифрової компетентності, полягає в тому, що при:

1. Під умовами можна розуміти сукупність необхідних та достатніх заходів педагогічного процесу, які створюють найбільш сприятливі умови для успішного формування інформаційно-цифрової компетенції учнів початкової

школи та спрямовані на підвищення її ефективності. Враховуючи при цьому, що умови – це завжди зовнішні стосовно предмета фактори.

2. Процес формування інформаційно-цифрової компетентності учнів має здійснюватися у сприятливому середовищі з наступним комплексом педагогічних умов: цифровізація навчального процесу, урахуванням індивідуальних особливостей учнів у навчально-пізнавальній діяльності.

3. Має запроваджуватись інтенсивне використання форм і методів, що включають різноманітні види роботи з інформацією, розміщеною на різних носіях.

4. Має здійснюватися вибір та реалізація засобів педагогічної взаємодії у процесі навчання.

Слід наголосити, що у процесі формування інформаційно-цифрової компетентності учнів, мають бути сформовані:

- володіння навичками роботи з різними джерелами інформації: книгами, підручниками, довідниками, енциклопедіями, каталогами, словниками, Інтернетом;

- здатність самостійно здійснювати пошук, вибір, систематизацію, аналіз та відбір необхідної для вирішення навчальних завдань інформації, організацію, перетворення, збереження та передачу її в інформаційних потоках, вміння виділяти в ній головне та необхідне;

- вміння усвідомлено сприймати інформацію, що розповсюджується каналами ЗМІ;

- навички використання інформаційних пристроїв: комп'ютера, телевізора, мобільного телефону, інших гаджетів;

- вміння застосовувати для вирішення навчальних завдань цифрових та телекомунікаційних технологій: аудіо та відеозапис, електронну пошту, Інтернет. [2, с.56]

Таким чином, враховуючи значущість формування інформаційно-цифрової компетентності як ключової для сучасної людини, відзначимо, перед школою стоїть завдання створення педагогічних умов підвищення рівня її розвитку в учнів. Перед обґрунтуванням педагогічних умов, уточнимо сутність базових понять. Поняття «умова» сприймається як загальнонаукове і визначається ключовими словами: обставина, обов'язкові передумови, що зумовлюють існування, здійснення чогось.

Слід зазначити, що під розвитком інформаційно-цифрової компетентності розумітимемо цілеспрямований педагогічний процес підвищення її рівня в сприятливому освітньому середовищі школи на основі використання педагогічних стратегій орієнтування (актуалізація мотиваційно-ціннісного ставлення учнів до інформаційно-цифрової компетентності для використання у навчальній діяльності), залучення (набуття досвіду вирішення навчальних завдань), закріплення (рефлексія та самооцінка результатів інформаційно-цифрової діяльності з метою підвищення її продуктивності). [1, с.129]

Розвиток інформаційно-цифрової компетентності учня супроводжується також прагненням до актуалізації важливих якостей, пошуку інформації у навчальних, наукових та дослідних цілях, прагнення до опанування цифровими технологіями та їх використання у навчальній діяльності. Виходячи з цього, мотиваційно-ціннісний компонент виступає важливим компонентом інформаційно-цифрової компетентності, але процес її розвитку запускається мотивацією.

Слід наголосити, що ще одним важливим компонентом розвитку інформаційно-цифрової компетентності є рефлексивна діяльність. Відомо, що кінцевий результат рефлексії відбиває результати, пов'язані з самоаналізом і осмисленням своїх дій та своєї діяльності,

зокрема і навчальної, з яких відбувається вибір відповідних засобів і дій у певній ситуації. Рефлексія – це психологічна категорія, яка пов'язана зі зверненням уваги суб'єкта на самого себе та на свою свідомість, зокрема, на продукти та способи власної діяльності, а також їхнім переосмисленням. [3, с.42]

Можна визначити етапи розвитку інформаційно-цифрової компетентності учнів. На першому етапі (мотивація) відбувається залучення до цифрових технологій, усунення бар'єрів, що виникають при їх освоєнні та взаємодії. Це один із найважливіших етапів, на якому відбувається актуалізація важливості цифрових технологій у професійній, навчальній та повсякденній діяльності.

На другому етапі (орієнтаційному) приділяється увага теоретичному та практичному ознайомленню з можливостями цифрових технологій, демонструється, які завдання можна з їх допомогою реалізувати.

Третій етап пов'язаний із самостійною роботою учнів із програмами та технологіями, в рамках практичних занять, під контролем викладачів, що дозволить закріпити отримані знання та навички.

На четвертому етапі здійснюється перехід від використання програм та технологій за «інструкцією» до самостійних дій, які закріплюються на основі мовної діяльності.

П'ятий етап пов'язаний з повним переходом до внутрішніх дій, який виражається у вільному володінні програмами та цифровими технологіями без зовнішніх підказок, ґрунтуючись лише на особистому практичному досвіді їх використання.

Для шостого етапу характерна рефлексивна діяльність у галузі цифрових технологій. Вона пов'язана зі знанням і володінням цілим комплексом цифрових

продуктів, який дозволяє використовувати їх на інтуїтивному (несвідомому) рівні та здійснювати підбір технологій залежно від поставлених завдань та вимог. [1, с.212]

Слід зауважити, що важливо використовувати рефлексивну діяльність для створення позитивної мотивації до процесу розвитку інформаційно-цифрової компетентності. Резюмуючи сказане вище, першою педагогічною умовою формування інформаційно-цифрової компетентності є створення позитивної мотивації учнів за допомогою організації рефлексивної діяльності щодо наявного рівня сформованості інформаційно-цифрової компетентності. Розвиток інформаційно-цифрової компетентності здійснюється за певним змістом, носіями якого є сприятливе середовище школи з її можливостями мультимедійного, наочного, інтерактивного, інформаційно-насиченого, актуально зміненого, відкритого та безперервно оновлюваного змісту.

Тому другою педагогічною умовою формування інформаційно-цифрової компетентності є збагачення змісту, поданого у сприятливому освітньому середовищі школи, що сприяє розвитку інформаційно-цифрової компетентності.

Переходячи до обґрунтування третьої педагогічної умови можна зазначити, що розвиток інформаційно-цифрової компетентності як діяльнійшої характеристики суб'єкта діяльності може бути здійснено у діяльності з використанням технології змішаного навчання. [2, с.40]

Внаслідок цього, можна визначити такі педагогічні умови розвитку інформаційно-цифрової компетентності, виділені на даному етапі:

- створення позитивної мотивації учнів за допомогою організації рефлексивної діяльності щодо наявного рівня сформованості інформаційно-цифрової компетентності;

- збагачення змісту, поданого у сприятливому освітньому середовищі школи, що сприяє розвитку інформаційно-цифрової компетентності;
- залучення учнів до процесу розвитку інформаційно-цифрової компетентності, підвищення її рівня в умовах технології змішаного навчання в сприятливому освітньому середовищі школи. [1, с.115]

Отже, формування інформаційно-цифрової компетентності учнів є цілеспрямованим педагогічним процесом, а створення належних педагогічних умов має на меті формування та розвиток інформаційно-цифрової компетентності учнів у сприятливому освітньому середовищі школи.

Список використаних джерел:

1. Литвинова С. Г. Методика проєктування та використання хмаро орієнтованого навчального середовища загальноосвітнього навчального закладу: методичні рекомендації. Київ : Компрінт, 2024. 280 с.
2. Ткачук Г. В. Хмарні технології: аналіз, перспективи, реалізації Комп'ютер у школі та сім'ї. 2023. № 2.
3. Пінчук О. П. Інноваційні мобільні технології у навчальному процесі // Інформаційні технології і засоби навчання. 2023. № 6.

Семчина М. М., здобувачка освіти II-Ж курсу;
керівник: Рязанова В. О.,
викладач зарубіжної та дитячої літератури,
спеціаліст вищої категорії

ФОРМУВАННЯ ЦИФРОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ПЕДАГОГІВ В КОНТЕКСТІ КІБЕРБЕЗПЕКИ ТА ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ ОСВІТИ

У сучасній освіті один із пріоритетних напрямів розвитку є інформатизація та впровадження комп'ютерних технологій у навчальний процес, що значно покращує якість та ефективність навчання майбутніх фахівців, підвищує конкурентноспроможність на ринку праці. В закладах освіти комп'ютерні технології використовуються майже при вивченні всіх навчальних предметів. Саме тому, необхідно вдосконалювати сучасну професійну підготовку педагогів у сфері інформаційних технологій, а отже, і у сфері кібербезпеки. Педагог повинен мати уявлення про сучасний рівень розвитку інформаційних цифрових технологій.

Під цифровими технологіями ми розуміємо широкий спектр інструментів і ресурсів, що містять інформацію, представлену у різних форматах, на базі різноманітних девайсів та гаджетів. Сам термін «цифрові технології», який є на сьогодні є більш сучасним та зрозумілим для нового покоління, ми розглядаємо, як об'єднання комп'ютерних, електронних, інформаційних, інформаційно-комунікаційних та телекомунікаційних технологій. Особливістю розвитку і застосування цифрових технологій навчання є те, що вони мають тенденцію приймати адаптивні властивості, які дозволяють встановлювати безпосередні зв'язки з учнями. Педагог все

в більшій мірі звільняється від певних контролюючих та інформаційних функцій, залишаючи за собою такі головні функції навчання, як: взаємозв'язок виховання й навчання; розвиток самостійного мислення учнів; керування та корегування процесу навчання з урахуванням новітніх досягнень науки і техніки, індивідуальних особливостей тих, хто навчається; вироблення і постановка нових завдань навчання тощо. Важливим для викладача є і цифрова компетентність [2; 3].

Цифрова компетентність – це впевнене, критичне й відповідальне використання та взаємодія з цифровими технологіями для навчання, професійної діяльності (роботи) та участі у житті суспільства [3]. Поняття цифрової компетентності педагога має включати [2, с. 68-74]:

1. цифрові компетентності на уроках та їх застосування в освіті, включаючи використання різноманітних інструментів і програмного забезпечення для викладання та навчання;
2. навички використання цифрових технологій для створення контенту, управління та розповсюдження освітнього контенту, а також сприяння спілкуванню та співпраці між здобувачами освіти та педагогами;
3. здатність інтегрувати цифрові технології в навчання таким чином, щоб підтримувати навчання та залучення учасників освітнього процесу на онлайн-платформах;
4. знайомство з поточними та новими тенденціями в освітніх технологіях, а також здатність оцінювати потенціал нових технологій для викладання та навчання;
5. обізнаність з етичними та правовими питаннями, пов'язаними з використанням цифрових технологій в освіті, а також здатність забезпечити безпеку та конфіденційність даних учасників освітнього процесу;

б. бажання постійно вчитися та адаптуватися до нових технологій, бути відкритим до нових способів викладання та навчання.

Значну увагу питанням цифровізації освіти приділяли багато науковців, серед яких В. Биков, С. Літвінова, А. Хуторський, О. Овчарук, О. Саган, Є. Смирнова-Трибульська. Вони зосереджують увагу на необхідності вивчення освітніх можливостей та застосування різних інформаційно-комунікаційних засобів навчання.

Науковці визначають такі функції цифрової компетентності педагогів у контексті кібербезпеки [3, с. 50-52]:

- пізнавальна – сприяє розвитку знань, умінь та навичок, необхідних для ефективного використання цифрових технологій у професійній діяльності, а також для розуміння основ інформаційної безпеки;
- розвиваюча – забезпечує вдосконалення професійної компетентності, розвиток критичного мислення та адаптацію до нових цифрових викликів;
- оціночна – включає здатність до самооцінки власних цифрових компетентностей, визначення освітніх траєкторій для подальшого розвитку та відповідність професійним стандартам цифрової безпеки;
- адаптивна – дозволяє педагогам ефективно інтегруватися у цифрове середовище, використовувати новітні цифрові технології, забезпечуючи високий рівень безпеки власної та учнівської інформації.

Цифрова компетентність педагогів включає такі основні компоненти [1]: інформаційно-медіаграмотнісний, комунікативний, технічний та безпековий.

Інформаційно-медіаграмотнісний компонент передбачає володіння навичками пошуку, опрацювання,

зберігання та розповсюдження інформації із застосуванням цифрових технологій. Важливою складовою цього компонента є вміння працювати з електронними освітніми ресурсами, створювати та адаптувати навчальні матеріали відповідно до дидактичних цілей, а також критично оцінювати інформацію з точки зору достовірності та відповідності етичним стандартам.

Комунікативний компонент охоплює використання цифрових засобів для професійного спілкування та співпраці, зокрема, соціальних мереж, блогів, форумів, електронної пошти та чатів. Педагоги мають бути обізнані щодо безпечного спілкування в Інтернеті, конфіденційності даних, правил цифрового етикету та способів захисту особистої інформації.

Технічний компонент цифрової компетентності включає здатність педагогів застосовувати цифрові інструменти для розв'язання професійних завдань. До нього входять навички роботи з апаратним та програмним забезпеченням, управління освітніми платформами та цифровими лабораторіями, використання інтерактивних технологій у навчальному процесі.

Безпечний компонент охоплює заходи захисту даних, дотримання принципів кібербезпеки в освітньому середовищі, формування культури кібергігієни. Йдеться про впровадження технологій автентифікації, шифрування інформації, управління доступом до навчальних ресурсів, захист від фішингових атак та інших загроз кіберпростору.

Структура цифрової компетентності педагогів містить такі підкомпетентності [2; 3]:

- інформаційна – опрацювання даних, розпізнавання потенційних загроз інформаційної безпеки;
- технологічна – управління апаратними та програмними засобами з дотриманням принципів кібербезпеки;

- дидактико-методична – інтеграція цифрових технологій у навчальний процес з урахуванням аспектів інформаційної безпеки;
- мотиваційна – усвідомлення важливості цифрової безпеки в професійній діяльності;
- культура кібербезпеки – дотримання норм безпеки в цифровому середовищі, захист інформаційних систем освітніх закладів.

Формування цифрової компетентності педагогів у контексті кібербезпеки визначається такими умовами [1, с. 21-25]:

- цифровізація освіти – наявність нормативно-правових документів, що регулюють використання цифрових технологій в освіті;
- підвищення кваліфікації – інтеграція формальної та неформальної освіти, розробка навчально-методичних ресурсів, участь у світових та національних освітніх проєктах;
- розвиток ІТ-інфраструктури закладів освіти – забезпечення швидкісного Інтернету, безпечного цифрового середовища, використання сучасних технологій захисту інформації;
- мотивація педагогів – сприяння професійному розвитку, формування інформаційної культури учасників освітнього процесу.

Шляхи підвищення цифрової компетентності педагогів у сфері кібербезпеки включають: використання інформаційних ресурсів та цифрових освітніх технологій; безперервне підвищення кваліфікації щодо кібербезпеки; створення та використання єдиних освітніх платформ для обміну досвідом; впровадження цифрових засобів навчання та інформаційного забезпечення.

Опанування педагогами необхідними навичками та знаннями з кібербезпеки сприятиме створенню кібербезпечного освітнього середовища, зокрема, захист від кібербулінгу, захист паролів, виявлення онлайн-загроз та шахрайських дій по відношенню до учасників освітнього процесу та від учасників освітнього процесу. Педагогам постійно потрібно підвищувати рівень своєї цифрової компетентності, зокрема, з кібербезпеки через участь у лекціях, семінарах, вебінарах, круглих столах та інших заходах, і через співпрацю з провідними експертами у галузі кібербезпеки для отримання консультацій та проведення освітніх заходів. Такі заходи сприятимуть не тільки професійному розвитку педагогів, а і можливістю забезпечити здобувачів освіти необхідними знаннями, уміннями та навичками щодо принципів кібербезпеки у цифровому просторі. Відтак, планування безпечного освітнього середовища передбачає комплексний підхід до захисту даних та користувачів, що дозволить створити безпечне та захищене освітнє середовище для всіх його учасників [3, с. 45].

Регулярна оцінка потенційних кіберзагроз дозволяє виявити слабкі місця у використанні цифрових інструментів, що застосовуються у навчальному процесі. Важливим елементом є вибір безпечних платформ і додатків, які пропонують сучасні методи шифрування та регулярно оновлюють засоби захисту. Також слід враховувати етичні та правові аспекти застосування інформаційних технологій в освіті. Ознайомлення з відповідними нормативними актами допомагає уникнути порушень і гарантувати, що використання технологій відбувається у межах законодавства. Важливим кроком є також інтеграція ІТ-спеціалістів у роботу освітніх установ, що сприятиме розробці комплексних рішень для захисту даних та оперативному реагуванню на можливі інциденти.

У разі виникнення кіберзагроз чи інцидентів, необхідно мати заздалегідь продуманий план дій. Чітко визначені алгоритми дозволяють оперативно ізолювати загрозу, мінімізувати можливі збитки та відновити нормальне функціонування навчального процесу. Завдяки постійному моніторингу інформаційних систем та впровадженню інноваційних рішень, освітні установи можуть підтримувати високий рівень захисту, що відповідає сучасним викликам у сфері цифрової безпеки.

Отже, цифрова безпека – ключовий аспект ефективного використання технологій в освіті. Педагогам необхідно не лише володіти цифровими навичками, а й розуміти основи кібербезпеки, щоб захистити дані та забезпечити безпечне навчальне середовище. Постійне навчання, використання надійних платформ та дотримання етичних норм допоможуть підвищити рівень цифрової безпеки у закладах освіти.

Список використаних джерел:

1. Гончарова І. П. Кібербезпека в цифровому освітньому середовищі закладів професійної освіти: електронний навчальний курс. Біла Церква: БІНПО ДЗВО «УМО» НАПН УКРАЇНИ, 2022. 80 с.
2. Козлакова Г. О. Інформаційно-програмне забезпечення дистанційної освіти: зарубіжний і вітчизняний досвід: монографія. Київ: АПН України. ін-т вищ. освіти, 2002. 231 с.
3. Літвінова С. Г. Безпека в цифровому освітньому просторі. *Інформаційні технології і безпека*. 2021. № 4(22). С. 45–57.

Сідор А.В., здобувачка освіти II-III курсу;
керівник: Куцик О.Г.,
викладач технологічної освітньої галузі,
спеціаліст вищої категорії, викладач-методист

ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО- КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА УРОКАХ ТЕХНОЛОГІЧНО-ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ

Нині розвиток суспільства та виробничих процесів ставить перед вчителями завдання формувати в учнів не лише техніко-технологічні знання і вміння працювати з інструментами, але й застосувати їх на практиці. Сюди входить рішення творчих завдань, впровадження освітніх і творчих проєктів та здатність використовувати сучасні технології. Це спричинило до зміни традиційних підходів до навчального змісту, зокрема і в технологічно-освітньої галузі.

Використання цифрових технологій в освітньому процесі Нової української школи, наприклад, платформи дистанційного навчання та віртуальні лабораторії, що дозволяє розвивати учням творчі здібності й вміння критично мислити, які є важливими навичками для успішного навчання в сучасному світі.

Слід заохочувати учнів до аналізу, порівняння та обробки інформації, застосовуючи інформаційно-комунікаційні технології. Завдяки технологіям учні можуть втілювати свої ідеї в життя. Застосовуючи програми для графічного дизайну, анімації, моделювання, вони можуть розробляти творчі й неповторні проєкти. Це дає змогу розвивати креативність, творче мислення, надихає на експерименти з новими ідеями та дає можливість знаходити нестандартні шляхи. [2, с. 92]

Застосування інформаційно-комунікаційної технології є актуальним на всіх етапах роботи: від планування уроку до його проведення, включно з дистанційним навчанням.

Впровадження інформаційно-комунікаційної технології в процесі підготовки до уроків технологій і використання їх «продуктів» дозволяє успішно вирішувати ряд питань:

- враховувати індивідуальні потреби учня;
- організовувати спільну роботу в групах;
- робити уроки більш наочними, використовуючи ілюстрації тощо;
- демонструвати процеси за допомогою відео та презентацій;
- шукати необхідну інформацію з різноманітних джерел;
- поєднувати різні предмети в одному уроці;
- перевіряти знання учнів;

Сучасні технології відкрили нові можливості для створення ілюстраційного матеріалу (відеофільми, презентації), ставши для вчителів і учнів більш різноманітним та доступним для кожного. Проведення уроків за допомогою мультимедійних презентацій дає можливість наочного представлення матеріалу на великому екрані замість набридливої класної дошки, окрім того, зосереджує увагу учнів на яскравих, добре сприйманих ілюстраціях, схемах, таблицях та даних, завдяки чому вчитель протягом уроку може швидко повернутися до будь-якого матеріалу.

В наш час є багато програм, які вчитель може використати для підготовки до уроків з технологій і дизайну:

1. *Генератор-ребусів* – корисний інструмент для створення візуально привабливих класичних ребусів різної складності.
2. *JigsawPlanet* – платформа, що дає змогу створювати пазли з будь-яких зображень із кількістю елементів від 4 до 300. Можна скористатися бібліотекою сервісу або завантажувати власні зображення для створення мозаїк.
3. *MyTestX* – програма для підготовки тестів, призначених для перевірки знань.
4. *Paint* – сервіс для розробки узорів, які використовуються у вишивці чи в'язанні.
5. *Canva* – онлайн-інструмент для розробки графічних матеріалів, таких як схеми, діаграми та ілюстрації, які можуть бути корисними під час проведення уроків трудового навчання.
6. *Gloster* – платформа для створення інтерактивних плакатів.
7. *Prezi* – сервіс для створення динамічних і інтерактивних презентацій.
8. *Ourboox* – інструмент для створення електронних книг.
9. *PurposeGames* і *Study Stack* – сервіси для розробки дидактичних ігор.
10. *Mindomo* – інструмент для створення інтерактивних презентацій та ментальних карт.
11. *LearningApps.org* – платформа для генерації інтерактивних ігор.
12. *Genial.ly* – сервіс для створення інтерактивних плакатів, освітніх ігор та вікторин.
13. *Wizer.me* та *StudyStack* – сервіси для складання завдань і перевірки знань учнів.
14. *Wordwall* – універсальний інструмент, що дозволяє створювати вікторини, вправи на співставлення, словесні ігри та багато іншого.

15. *YouTube* – це сервіс для пошуку навчальних відео з майстер-класами, інструкціями та ідеями для проєктів.

16. *Khan Academy* – безкоштовні уроки з різних тем, включаючи технічні навички.

Під час уроку технологій і дизайну учні також можуть використовувати онлайн-сервіси за допомогою, яких створюють власний проєкт, генерують зображення в схему для вишивання хрестиком та для вив'язування узорів спицями або гачком (*Ornament Name, Текстова вишивка, Pic 2 pat, skeedy.vercel.app*).

Постійне застосування інформаційно-комунікаційних технологій під час уроків технологій, як у традиційному, так і в дистанційному форматі, дає змогу зробити висновок, що їх використання в освітньому процесі має як і переваги, так і недоліки.

Одною із переваг є те, що подання нового матеріалу стає більш доступним та цікавим завдяки використанню мультимедійних засобів, таких як відеоролики, які демонструють технологічні процеси виготовлення виробів, історичні відомості, галереї робіт, віртуальні екскурсії, що знайомлять з майстерністю відомих фахівців у певній галузі. Також проєктну документацію виробу, таку як креслення, схеми, добір кольорової гами виробу, створення презентацій, можна розробляти в електронному вигляді. Використання інформаційно-комунікаційних технологій дозволяє економити час на подання матеріалу на уроці, краще засвоювати поданий матеріал учнями, а також сприяє розвитку та підвищенню інтересу до творчості через застосування набутих ними умінь і навичок.

А одним із недоліків є те, що підготовка до уроку вимагає від вчителя значного витрачання часу. Також існує залежність від стабільності електропостачання та ризик технічних збоїв.[1, с. 152]

Отже, сучасні технології, зокрема інформаційно-комунікаційні, відіграють ключову роль у розвитку освітнього процесу, що розвиває критичне мислення, креативність та гнучкість й індивідуалізацію процесу навчання. Постійне використання сучасних навчальних технологій в освітньому процесі сприяє підвищенню його якості та результативності, що допомагає досягати кращих результатів у навчанні, збільшує зацікавленість учнів у предметі та активізує їхню участь у позакласних заходах.

Список використаних джерел:

1. Букатова О. М., Федорова О. В., Яренчук Л. Г. Застосування сучасних методів і освітніх технологій для забезпечення якості освітнього процесу в загальноосвітніх закладах у контексті трудового навчання та технологій // Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах. 2020. С. 150-156
2. Дячук О. Розвиток критичного мислення учнів на уроках технологій засобами інформаційно-комунікаційних технологій в умовах НУШ /Актуальні проблеми професійної та технологічної освіти: погляд у майбутнє. / Збірник матеріалів Всеукраїнської студентської науково-практичної конференції / за заг. ред. С.І.Ткачука. Умань, 2024. С. 92-94.
3. Ковальчук В. І. Віртуальні лабораторії в технологічній освіті: дидактичний потенціал/ Педагогічні інновації: ідеї, реалії, перспективи. 2022. № 1(25). С. 45-52.
4. Петренко Л. М. Ефективність мультимедійних презентацій у викладанні технологій/ Інформаційні технології в освіті. 2021. № 15. С. 78-85.

Товт Г. В., здобувачка освіти II-Ж курсу;
керівник: Рязанова В. О.,
викладач зарубіжної та дитячої літератури,
спеціаліст вищої категорії

ЦИФРОВІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ЗАСІБ ПІДВИЩЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ ПЕДАГОГА

У сучасних умовах стрімкої цифровізації всіх сфер суспільного життя особливого значення набуває переосмислення ролі педагога та його готовності до ефективної діяльності в інформаційному суспільстві. Освітній простір зазнає трансформацій, що вимагають від фахівців нових компетентностей, зокрема цифрової грамотності, гнучкості мислення, здатності до самоосвіти та адаптації до швидкоплинних змін. У цьому контексті цифрові технології виступають не лише інструментом удосконалення педагогічної діяльності, а й потужним засобом для підвищення професійної майстерності вчителя. З огляду на потребу безперервного професійного розвитку педагогічних кадрів, актуальним стає вивчення можливостей, які відкриває цифрове середовище для самореалізації та самовдосконалення педагога. В умовах дистанційного, змішаного та цифрово-орієнтованого навчання зростає значення вміння ефективно використовувати сучасні технології як у процесі викладання, так і для формування власної професійної траєкторії. Саме цифрові інструменти здатні забезпечити педагогам доступ до інноваційного досвіду, актуальних методичних матеріалів, професійних спільнот, платформ з відкритими освітніми ресурсами, що сприяє поглибленню знань і підвищенню якості освітніх послуг. Тому, актуальність дослідження зумовлена необхідністю

глибшого наукового осмислення того, як цифрові технології впливають на професійну діяльність педагога, які можливості вони створюють для його розвитку, а також яким чином освітні заклади можуть сприяти впровадженню технологічних інновацій з метою формування конкурентоспроможного, кваліфікованого та творчого вчителя нового покоління [3; 4].

Мета дослідження – виявити та обґрунтувати можливості використання цифрових технологій як ефективного засобу підвищення професійної майстерності педагога в умовах цифрової трансформації освіти; проаналізувати шляхи інтеграції інноваційних цифрових інструментів у педагогічну діяльність з метою розвитку фахових компетентностей, удосконалення навчального процесу та формування індивідуальної траєкторії професійного зростання.

Сучасні онлайн-платформи надають педагогам можливість здобувати нові знання через курси, вебінари, тренінги та сертифікаційні програми. Платформи, такі як Coursera, Udemy, LinkedIn Learning та інші, пропонують широкий вибір курсів, спрямованих на розвиток педагогічних навичок [1; 3]. Завдяки таким програмам вчителі можуть освоїти новітні методики викладання, такі як STEM-освіта, інклюзивне навчання, методи роботи з дітьми з особливими потребами, а також технології створення мультимедійних навчальних матеріалів. Вчителі можуть вивчати іноземні мови, знайомитися з інноваційними освітніми технологіями або підвищувати свою кваліфікацію у певних предметних областях, що дає можливість бути конкурентоспроможними на ринку праці та підтримувати високий рівень професіоналізму. Завдяки цифровим технологіям педагоги можуть отримувати доступ до вебінарів, конференцій та онлайн-зустрічей, що відкриває перед ними нові можливості для обміну досвідом

та пошуку нових ідей [2]. Вебінари дозволяють педагогам безкоштовно або за мінімальну плату отримувати актуальну інформацію про новітні освітні технології, зміни в законодавстві, а також діляться кращими практиками для покращення навчального процесу. Онлайн-конференції дають можливість вчителям з усього світу ділитися своїм досвідом, обговорювати нові педагогічні підходи, обмінюватися ідеями та налагоджувати міжнародні зв'язки для подальшої співпраці.

Однак цифрові технології мають ще одну важливу функцію – вони дозволяють здійснювати постійну самоосвіту. Вчителі можуть активно шукати корисну інформацію для покращення своєї роботи в Інтернеті, читати статті, блоги та рецензії на освітні матеріали, а також переглядати відео з професійними порадами. Платформи, такі як YouTube, надають великі можливості для знайомства з новими методиками викладання, адаптації програм до інклюзивного навчання, впровадження технологій в класах з учнями, що мають різні потреби. Це дозволяє педагогам не тільки підвищити свій професіоналізм, але й бути в курсі нових тенденцій у світовій освіті.

Окрему роль у самостійному підвищенні кваліфікації відіграють інноваційні цифрові технології, такі як штучний інтелект та доповнена реальність. Наприклад, викладачі можуть використовувати інструменти на основі штучного інтелекту для автоматизованого аналізу успішності студентів або створення адаптивних навчальних програм. Доповнена реальність відкриває можливості для візуалізації складних концепцій, що може значно покращити засвоєння матеріалу [3].

Цифрові технології значно змінили підходи до створення навчальних матеріалів. Інтерактивні платформи, такі як Google Classroom, Moodle, Microsoft Teams,

дозволяють створювати інтерактивні курси, де учні мають доступ до матеріалів у будь-який час, можуть працювати в групах, виконувати завдання, переглядати навчальні відео, а вчителі – швидко надавати зворотний зв'язок, оцінювати роботи та коригувати процес навчання. Ці технології роблять навчання більш персоналізованим, дозволяючи вчителям враховувати індивідуальні особливості учнів та коригувати процес навчання відповідно до їхніх потреб [2; 3]. Також можливості для зворотного зв'язку з учнями значно збільшуються. Педагоги можуть використовувати онлайн-опитування, анкети та тести для оцінки рівня засвоєння матеріалу, а також організовувати консультації через відеозв'язок, що дозволяє надавати додаткову підтримку тим учням, які цього потребують.

За допомогою онлайн-ресурсів та мобільних додатків учні можуть отримати доступ до навчальних матеріалів поза межами традиційного класу. Це створює умови для гнучкого навчання, де учень може самостійно вибирати час і місце для навчання, а педагог має можливість моніторити його прогрес без необхідності фізично бути присутнім у класі. Такі інструменти, як Google Drive, Dropbox, OneDrive дозволяють учителям та учням працювати з документами в реальному часі, виконувати завдання, зберігати файли та здійснювати колективну роботу, що значно покращує ефективність навчання та зменшує навантаження на педагогів [2]. Інтерактивні інструменти, такі як Kahoot, Quizizz, Padlet, також дозволяють значно підвищити рівень залученості учнів у навчальний процес. Використання таких платформ сприяє розвитку критичного мислення та креативності учнів, а також мотивує їх до навчання. Вчителі можуть використовувати ці ресурси для проведення опитувань, вікторин та тестів, що дозволяє оцінити рівень знань учнів у легкій і веселій формі. Також у програмі Quizlet учні, так само, як і вчителі, можуть

створювати власні модулі для повторення матеріалу, де можна у цікавій формі вивчати або повторювати матеріал (флеш-картки, тест, підбір карток у вигляді гри). Такі методи значно покращують мотивацію учнів і сприяють розвитку комунікативних навичок та співпраці між учасниками процесу [1; 2].

Зокрема, соціальні медіа можуть стати важливим інструментом для розвитку педагогічних компетенцій у таких сферах, як комунікація з учнями та батьками. Платформи на кшталт Facebook, Telegram чи спеціалізовані освітні платформи дозволяють викладачам швидко та ефективно комунікувати з учнями, ділитися навчальними матеріалами, надавати зворотний зв'язок та організовувати онлайн-консультації [3]. Такий формат взаємодії може бути особливо корисним для педагогів, які працюють з віддаленими або малочисельними групами учнів. Водночас, важливою складовою ефективного використання цифрових технологій є розвиток цифрової грамотності педагогів. Для того, щоб повною мірою використати потенціал технологій, педагогам необхідно володіти базовими навичками роботи з різноманітними освітніми платформами, програмами та інструментами для створення контенту. Це включає в себе не тільки здатність працювати з традиційними програмами для підготовки уроків, а й використання інтерактивних та мультимедійних технологій, що робить навчальний процес більш динамічним і цікавим для учнів [1;3; 4].

Сучасні технології також сприяють розвитку творчих здібностей педагогів, надаючи їм доступ до безлічі матеріалів для створення власних уроків, презентацій, відеоуроків та інших освітніх продуктів. Використання таких інструментів, як інтерактивні дошки, платформи для відеоконференцій та онлайн-тестування, дозволяє педагогам створювати більш інноваційні й цікаві уроки, що

забезпечують високий рівень залученості учнів до навчального процесу,

Незважаючи на численні переваги, важливо зазначити, що використання цифрових технологій у педагогічній діяльності потребує певних обмежень та контролю. Педагоги повинні враховувати ризики, пов'язані з безпекою в Інтернеті, захистом персональних даних учнів та уникненням перевантаження інформацією. Крім того, варто враховувати, що технології не повинні замінювати традиційні методи навчання, а лише доповнювати їх, створюючи оптимальне середовище для розвитку учнів. Технології швидко розвиваються, і вчителям необхідно постійно удосконалювати свої навички, щоб бути в курсі новітніх тенденцій [4]. Багато педагогів, особливо в маленьких школах або віддалених регіонах, мають обмежений доступ до сучасних технологій і не мають достатнього рівня підготовки для використання таких інструментів. У таких випадках необхідно організувати додаткові тренінги та курси для вчителів, щоб вони могли успішно інтегрувати нові технології в навчальний процес. Також варто зазначити, що цифрові технології не замінюють традиційні методи викладання, а лише доповнюють їх. Педагогам необхідно знайти баланс між використанням технологій та традиційними методами, що дозволить максимально ефективно впливати на процес навчання та розвиток учнів.

Отже, цифрові технології відіграють визначальну роль у підвищенні професійної майстерності педагога. Вони не лише трансформують сам процес викладання, а й відкривають широкі можливості для безперервного професійного розвитку. Завдяки доступу до онлайн-платформ, освітніх ресурсів, вебінарів, тренінгів та сертифікаційних програм, педагоги мають змогу постійно оновлювати свої знання, опановувати сучасні методики

навчання та адаптувати освітній процес до потреб конкретного учня. Цифрові інструменти дозволяють створювати динамічне, інтерактивне навчальне середовище, спрямоване на індивідуалізацію освітнього процесу, розвиток критичного мислення та підвищення мотивації до навчання. У підсумку, цифрові технології значною мірою змінюють педагогічну діяльність, роблячи її більш гнучкою, інтерактивною, відкритою до змін та інновацій. Вони забезпечують умови для сталого професійного зростання вчителя, підвищення якості освітнього процесу та формування сучасного, конкурентоспроможного освітнього середовища.

Список використаних джерел:

1. Буйницька О. П. Інформаційні технології та технічні засоби навчання : навч. посібн. [для студентів ВНЗ]. Кам'янець-Подільський : ПП Буйницький, 2011. 184 с.
2. Прохорова С. Формування професійної майстерності майбутніх педагогів засобами інформаційно-комунікаційних технологій. *Педагогічний процес : теорія і практика, 2015. С. 45–50.*
3. Професійна освіта (цифрові технології) : магістерський курс / за заг. ред. О. І. Гулай. Луцьк: ЛНТУ, 2023. 256 с.
4. Цифрова компетентність сучасного вчителя нової української школи: 2023 (Пошук рішень в період війни) : зб. матеріалів всеукр.наук.-практ. Семінару (Київ, 21 березня 2023 р.) / за заг. ред. О. В. Овчарук. Київ: ЩО НАПН України, 2023. 208 с.

Урста Е.Е., здобувачка освіти II-Б курсу;
керівник: Фийса Н. В.,
викладач англійської мови,
спеціаліст вищої категорії, викладач-методист

USING ENGLISH TONGUE TWISTERS AS AN EFFECTIVE WAY TO IMPROVE LANGUAGE SKILLS

Improving speech fluency in English requires not only knowledge of grammar and vocabulary but also the ability to articulate words quickly and clearly. One effective way to improve pronunciation is through tongue twisters. Regular practice with challenging phrases helps improve diction, intonation, and rhythm, making communication in English smoother and more confident.

Including tongue twisters in the learning process gives students opportunities to practice pronunciation and strengthen their language skills. By using them in speaking exercises, teachers create a supportive language environment that helps students effectively learn and apply phonetic principles in real conversations.

To make phonetic warm-ups more effective, teachers can use different techniques adapted to the students' skill levels.

1. For beginners, exercises focused on pronouncing individual sounds can be useful, as they help build the foundation of phonetic competence.
2. Intermediate students can practice with minimal pairs and intonation patterns to improve their pronunciation.
3. Advanced learners can include communicative tasks that include phonetic elements, promoting fluency and natural speech.

A large number of websites and platforms can help you learn English tongue twisters easily.

1. ESL Fast - offers a wide selection of English tongue twisters with audio and text materials to improve pronunciation.
2. BBC Learning English - provides interactive lessons and exercises, including tongue twisters, to enhance English pronunciation.
3. ESL KidStuff - offers materials for children, including tongue twisters, with audio and text resources for learning English.
4. YouTube - contains numerous video lessons and exercises with tongue twisters to help improve pronunciation and listening skills.
5. Speechling - a free platform for learning pronunciation that includes tongue twister exercises and feedback from native speakers.

Using these resources will help improve your English pronunciation and overcome difficulties with challenging sounds.

There are several effective strategies for incorporating tongue twisters into English lessons, supported by research and teaching experience.

Warm-Up Exercises.

Tongue twisters are a great way to start English lessons by warming up students' speech muscles and minds. Begin each lesson with a fun tongue twister warm-up to energize students and focus their attention on pronunciation. Choose tongue twisters that contain specific phonemes or sounds related to the lesson's goals.

Pronunciation Practice.

Tongue twisters provide excellent opportunities for practicing pronunciation. Use them in pronunciation exercises to help students get comfortable with difficult sounds and improve articulation. Break tongue twisters into smaller

segments and practice them separately before saying them in full. Motivate students to pay attention to tongue placement, mouth shape, and airflow to achieve accurate pronunciation.

Group Recitations.

Reciting tongue twisters in groups can be a fun and collaborative classroom activity. Divide the class into small groups and assign each group a tongue twister to practice. Allow time for rehearsal before having the groups perform in front of the class. Create a comfortable learning environment. These activities develop teamwork, communication skills, and confidence in speaking English [2].

Tongue Twister Games.

Turn tongue twisters into interactive speech games to make learning enjoyable and effective. Organize competitions where students challenge each other in pronunciation accuracy and speed. Time their performances, precision, pace, and reward them with points. Use small prizes to increase motivation and involvement. These games create a friendly sense of competition, encourage active participation, and reinforce material in a stress-free environment [3].

Creative Writing Exercises.

Tongue twisters can also inspire speech development and creative writing. Have students create their own tongue twisters using new vocabulary or lesson themes. Offer tips on how to structure syllables, use rhyme, and maintain rhythm to help them craft interesting and rhythmic phrases. Invite students to share their work with the class and challenge their classmates to pronounce them. These exercises spark imagination, improve language skills, and make learning more meaningful and enjoyable.

Tongue twisters are known for their complex phonetic structures, often involving the repetition of similar sounds, syllables, or phonemes.

For example, the following tongue twisters illustrate different pronunciation challenges:

1. “She sells sea shells by the seashore” contains repeated [s] sounds, making it difficult to pronounce quickly and clearly.
2. “Fuzzy Wuzzy” – Fuzzy Wuzzy was a bear. Fuzzy Wuzzy had no hair. Fuzzy Wuzzy wasn’t very fuzzy, was he? The alternating [f] and [w] sounds can be tricky because they are formed differently but switch rapidly.
3. “The big bug bit the little beetle” – The big bug bit the little beetle, but the little beetle bit the big bug back. This tongue twister repeats the [b] and [l] sounds, making pronunciation challenging due to the fast transitions between “big,” “bug,” “bit,” “beetle,” and “back.” The high concentration of strong [b] sounds makes it particularly difficult to say quickly.
4. “Red lorry, yellow lorry” helps students practice the /r/ and /l/ sounds, which can be challenging for English learners.

Including tongue twisters in English language learning is an effective way to improve pronunciation, diction, and fluency. Using them in lessons not only helps students develop phonetic skills but also creates an interactive and motivating learning environment. Regularly applying these methods allows students to overcome speech difficulties, build confidence in speaking English, and strengthen their communication skills.

Список використаних джерел

1. Halai O. V. Tongue twisters as a valuable tool for enhancing phonetic skills in English language classes. *Bulletin of Science and Education*. 2024. №5(23). P. 22-28.
2. Khan M. Group Work and Collaborative Learning: Best Practices and Strategies. *Journal of Education and Learning*. 2019. № 8(4). P. 1-14.
3. Marzano R. J. The Art and Science of Teaching: A Comprehensive Framework for Effective Instruction.

УДК 37.091.15-051:004.9(042.2)

Фенчак Р.І., здобувачка освіти II-Г курсу;
керівник: Граб М.В
викладач математичних дисциплін,
викладач вищої категорії, доктор філософії

ЦИФРОВА КОМПЕТЕНТНІСТЬ СУЧАСНОГО ВЧИТЕЛЯ, ЯК КЛЮЧОВИЙ КОМПОНЕНТ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ

На сучасному етапі реформування та розвитку української системи освіти, її тотальної цифровізації відчутно змінюються вимоги до вчителя, його професійної підготовки, до професійної діяльності в новій українській школі. Застосування цифрових технологій в освіті сприяє покращенню освітнього процесу на всіх рівнях і формуванню професійної майстерності майбутніх педагогічних працівників, перегляду підходів щодо її набуття. Ключовим завданням системи освіти є надання майбутнім педагогам необхідних знань з фахових дисциплін, та можливість формування їхньої цифрової компетентності (ЦК), що зумовить отримання якісної освіти.

Вважаємо, що цифрова компетентність дозволяє майбутньому педагогу бути конкурентноспроможним на ринку праці, успішним у сучасному інфомедійному,

техногенному просторі, щоб подолати існуючий цифровий розрив між ними та їхніми майбутніми учнями.

Важливість питання формування цифрової компетентності педагогів визнається й на загальнодержавному рівні, що знаходить своє відображення у Законах України «Про вищу освіту», «Про освіту» та інших нормативних документах. При цьому Національна доктрина розвитку освіти України у XXI столітті чітко окреслює мету та завдання української системи освіти, реалізація яких призводить до «створення та впровадження цифрових технологій навчання» (Національна доктрина розвитку освіти, 2002)[4].

Через це, важливою складовою професійної майстерності майбутніх педагогів є цифрова компетентність, що вимагає детально розглянути шляхи її формування та удосконалення для забезпечення якості актуальної педагогічної освіти. Перспективи розвитку освіти України акцентують увагу на необхідності оновлення усієї освітньої системи загалом й підходів та механізмів формування ЦК майбутніх педагогів зокрема.

Цінними для нас є наукові розвідки Р. Гуревич, А. Гуржій, Н. Морзе, А. Кочарян, М. Жалдак, О. Спірін у яких показано необхідність у забезпеченні майбутніх педагогів відповідними актуальними компетентностями, і цифровою зокрема [3].

Виокремлення ЦК, як важливої складової професійної майстерності педагога спричинено повсюдним використанням цифрових технологій у всіх сферах функціонування суспільства, в тому числі й в освітній галузі. При цьому ми виходимо з того, що цифрова компетентність надає можливість вчителю бути прогресивним, ефективно діяти в інформаційно-технологічному середовищі, свідомо і

максимально ефективно використовувати найновітніші досягнення людства в своїй професійній діяльності.

Стрімкий розвиток різноманітних цифрових технологій та зміна підходів до навчання вимагають від кожного майбутнього педагога опанування цифрових знань та вмінь, а від закладу вищої освіти – перегляду способів щодо генерування їх професійної майстерності.

Згідно з сучасною світовою термінологією: «цифрова компетентність – це здатність використовувати цифрові медіа й пристрої, розуміти і критично оцінювати різні аспекти цифрових технологій та медіа контенту, а також уміти ефективно комунікувати в різноманітних контекстах».

Відповідно до рекомендацій ЮНЕСКО та цифрового стандарту DigCompEdu, ефективний педагог має вміти адаптувати освітні матеріали для онлайн-середовища, володіти засобами мультимедійного супроводу, застосовувати хмарні технології, електронні журнали та платформи дистанційного навчання. Це забезпечує гнучкість та індивідуалізацію освітнього процесу, підвищує мотивацію учнів та розвиває їхню цифрову грамотність.

Зауважимо, що цифрова компетентність це не лише про інструменти, а й про педагогічну майстерність, вміння критично мислити, аналізувати цифровий контент, добирати якісні ресурси, формувати інформаційне середовище для розвитку ключових компетентностей здобувачів освіти [1].

У площині численних наукових досліджень цифрову компетентність майбутнього педагога можна представити такими її компонентами: ціннісно-мотиваційний, когнітивно-навчальний, діяльнісно-рефлексивний.

Цифрова компетентність охоплює широкий спектр навичок і знань, включаючи вміння працювати з

електронними освітніми ресурсами, використовувати цифрові інструменти для організації навчання, здійснювати онлайн-комунікацію та зберігати інформаційну безпеку. Вона базується на таких складових: інформаційна грамотність, цифрове спілкування, створення цифрового контенту, безпека в цифровому середовищі та вирішення технічних проблем [2].

Як бачимо, цифрова компетентність є складною багаторівневою структурою, де симетричний розвиток кожного з її компонентів повинен формуватися з урахуванням його функцій і властивостей, як невід'ємної частини єдиної цілісної системи.

Варто також зауважити, що формування ЦК педагога ґрунтується на принципах безперервної освіти, ключовою ідеєю якої є усвідомлення майбутніми вчителями необхідності переходу на наступний рівень розвитку професійної майстерності й подолання невідповідності між рівнем засвоєних теоретичних знань при здобутті професії та практичних умінь, необхідних для її провадження. Саме тому процес підготовки майбутнього педагога повинен спрямовуватися на підготовку професіонала, спроможного трансформувати інформацію в знання та застосувати її для педагогічних потреб, розв'язання завдань, продовження професійного зростання.

Підсумовуючи вищезазначене, можемо стверджувати, що цифрова компетентність – складна генеративна структура ключових і предметних компетенцій, котра поєднує навички застосування цифрових технологій для організації освітнього процесу у закладі вищої освіти зі знаннями для його провадження, відображає здатність педагога до визначення професійної інформаційної потреби, пошуку інформації та ефективної роботи з нею, вміння застосовувати технологічні інновації, що

підтверджує її важливість у формуванні професійної майстерності майбутнього педагога.

Список використаних джерел:

1. Биков, В., Лещенко, М. (2016). Цифрова гуманістична педагогіка відкритої освіти. Теорія і практика управління соціальними системами, 4, 115–130.
2. Гаврілова, Л. Г. (2017). Цифрова культура, цифрова грамотність, цифрова компетентність як сучасні освітні феномени. Інформаційні технології і засоби навчання, 5, 1–14.
3. Карплюк, С. О. (2019). Особливості цифровізації освітнього процесу у вищій школі. Інформаційно-цифровий освітній простір України: трансформаційні процеси і перспективи розвитку: Матеріали методологічного семінару НАПН України (4 квітня 2019 р.). Київ. С. 188–197.
4. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на 2012–2021 роки. URL: http://oneu.edu.ua/wp-content/uploads/2017/11/nsro_1221.pdf (National Strategy for the Development of Education in Ukraine for 2012-2021).

Химинець М.Ю., здобувачка освіти II-Б курсу;
керівник: Кампов Н.В.,
викладач філологічних дисциплін,
спеціаліст вищої категорії, викладач-методист

РОЛЬ ІКТ У ФОРМУВАННІ МОВЛЕННСВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

Освіта на сучасному етапі, як і суспільство загалом, вступила в нову еру – еру інформатизації та інформаційних технологій. Відповідно, постала потреба не тільки в активному їх впровадженні, але й в ефективній інтеграції з іншими суспільними галузями. Актуальність даного питання має місце в сучасному освітньому середовищі, адже якісне викладання дисциплін не може здійснюватися без використання можливостей, які надають комп'ютерні технології та Інтернет. Оскільки їхнє впровадження значною мірою змінює застарілі педагогічні підходи, відкриваючи доступ до новітніх засобів навчання та інноваційних форм взаємодії, зокрема в початковій школі. [2]

Сьогодні місія початкової освіти полягає у створенні сприятливих умов розвитку особистості дитини, застосовуючи найбільш ефективні методики та освітні технології, що дозволяє педагогу створити середовище для розвитку всіх видів учнівської діяльності. Робота з комп'ютером сприяє підвищенню інтересу школярів до навчання, а можливість регулювати освітні завдання за

ступенем складності позитивно позначаються на їхній мотивації. [3]

Аналіз літератури засвідчив, що українськими вченими ведуться дослідження розвитку професійних компетентностей учителів з використанням ІКТ в різних напрямках. Це відображено у працях: В. Лозової, О. Овчарук, Л. Паращенко, В. Пилипівського, О. Пометун, О. Савченко, Г. Фрейман. С. Чистякової, М. Чошанова, О. Шияна та ін. Проблема впровадження інформаційно-комунікаційних технологій в освітній процес описана у роботах В. Беспалько, М. Жалдака, Н. Морзе, А. Олійника, В. Розумовського, Г. Селевко та ін.

Застосування ІКТ сприяє реалізації принципів індивідуального підходу, гнучкості навчального процесу та забезпечення рівного доступу до освітніх можливостей. Використання інтерактивних платформ, електронних навчальних матеріалів, віртуальних лабораторій і хмарних сервісів надає змогу учням опанувувати навчальний матеріал у зручному темпі, активно брати участь у цифрових видах занять та розвивати навички самостійного опрацювання інформації. У сучасному світі надважливими стають такі навички, як: аналітичне мислення та інноваційність; активне навчання; розв'язання складних проблем; критичне мислення та аналіз; креативність, оригінальність та ініціативність; лідерство та соціальний вплив; витривалість та гнучкість; логічна аргументація, розв'язання проблем та формування ідей. [1]

Уміння спілкуватися, формулювати власні думки та ухвалювати сміливі рішення неможливі без розвитку

мовленнєвої компетентності, тобто уміння використовувати засоби мови в усному чи писемному мовленні. У процесі формування мовленнєвої компетентності інноваційно-комунікаційні технології розширюють арсенал дидактичних прийомів, стимулюючи мовну активність і підвищуючи інтерес до навчання. За допомогою мультимедійних презентацій, інтерактивних завдань, онлайн-словників, аудіо- та відеозаписів учні мають змогу зануритися в реальні мовленнєві ситуації, що суттєво полегшує засвоєння лексики та граматики. Формування мовленнєвої компетентності передбачає розвиток:

- аудіювання – розуміння усного мовлення;
- говоріння – вміння будувати зв'язні висловлювання, опис, переказ, діалог;
- читання – розуміння тексту, аналіз, інтерпретація;
- писемного мовлення – написання висловлювань, переказів, творів.

ІКТ сприяють поглибленому засвоєнню цих умінь завдяки багатоформатному поданню інформації: звук, зображення, текст, анімація – у поєднанні активізують усі канали сприймання дитини.[4]

У процесі формування мовленнєвої компетентності можна використовувати такі засоби, як:

- інтерактивні презентації, які допомагають структурувати інформацію, візуалізувати складні поняття та стимулювати учнів до обговорення;
- онлайн-платформи для мовної практики: ресурси типу Quizlet, LearningApps, Kahoot! дозволяють учням

закріплювати лексику, граматику, працювати над вимовою й розвивати мовлення в ігровій формі;

- запис аудіо- та відеоматеріалів: учні можуть записувати власні відеопрезентації, розповіді або діалоги, що не лише розвиває мовленнєві навички, а й формує впевненість у собі;

- відеоуроки та навчальні подкасти: використання відеоматеріалів з YouTube розширює словниковий запас і формує навички аудіювання. [5]

Цифрові ресурси, що використовуються на уроках, підвищують ефективність викладання, дають можливість урізноманітнити форми подачі матеріалу, здійснювати диференційований підхід до навчання, розвивати критичне мислення, самостійність і відповідальність учнів. Діти не лише сприймають готову інформацію, а й активно взаємодіють з нею, аналізують, порівнюють, формулюють власні висновки, тим самим активізуючи мовлення та формуючи впевненість у собі. [4]

Крім того, ІКТ надають можливість вчителю організувати зворотний зв'язок, моніторинг знань та оцінювання мовленнєвих умінь учнів у реальному часі. Учень може виконувати вправи на платформі, отримувати миттєвий результат, виправляти помилки й повторювати навчальний матеріал стільки, скільки потрібно. Такий підхід стимулює самостійність, відповідальність і формує навички самоосвіти.[5]

Отже, використання ІКТ в розвитку мовленнєвої компетентності дітей молодшого шкільного віку дозволяє:

1. Розширювати уявлення учнів про навколишній світ, збагачувати словниковий запас.
2. Більш логічно і послідовно висловлювати свої думки для дітей, глибоко розуміти значення слів.
3. Формувати вміння передавати свої враження від переглянутих уроків, презентацій, пройдених віртуальних завдань.
4. Використовувати в мовленні художні особливості рідної мови, проявляти бажання самостійно створювати їх.
5. Поетапно підвести учня проявляти інтерес до віршів, загадок, казок.

Список використаних джерел:

1. Гуревич Р. С., Кадемія М. Ю., Шевченко Л. С. Інформаційні технології навчання: інноваційний підхід : навчальний посібник. Вінниця : ТОВ фірма «Планер», 2012. 348 с.
2. Концепція Нової української школи. URL: <http://mon.gov.ua/activity/education>.
3. Кучерук О. А. Основні напрями розвитку електронної лінгводидактики. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2014. Т. 41. №3. С. 83-91. URL: <http://journal.iitta.gov.ua/index.php/itlt>.
4. Пехота О.М. Освітні технології : навч.-метод. посіб. Київ : АСК, 2002. 255 с.
5. Цифрова компетентність сучасного вчителя Нової української школи : зб. тез доп. всеукр. наук. наук.-практ. семінару, м. Київ, 28 лютого 2018 р. Київ : Інститут інформаційних технологій України, 2018. С. 61-63.

Цюцька Д.В., здобувачка освіти III-IV курсу;
керівник: Гала М.І.,
викладач іноземної мови, старший викладач

ЦИФРОВІ ПЛАТФОРМИ ДЛЯ ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ: МОЖЛИВОСТІ ТА ОБМЕЖЕННЯ (DUOLINGO, QUIZLET, MEMRISE, BUSUU, BBC LEARNING ENGLISH)

У XXI столітті освіта зазнала значних трансформацій під впливом цифрових технологій. Впровадження цифрових платформ у навчальний процес зробило освіту доступнішою, інтерактивнішою та більш персоналізованою. Онлайн-курси, електронні підручники, інтерактивні симуляції та відеоуроки стали невід'ємною частиною навчального середовища, що дозволяє студентам і викладачам використовувати нові методи отримання та передачі знань. Особливо важливу роль цифрові платформи відіграють у дистанційному навчанні, допомагаючи подолати географічні бар'єри та забезпечити безперервний доступ до освіти.

Цифрові платформи відкривають безмежні можливості для персоналізованого навчання. Завдяки адаптивним технологіям студенти можуть навчатися у власному темпі, отримуючи матеріал відповідно до свого рівня знань. Наприклад, системи штучного інтелекту аналізують помилки користувачів і рекомендують їм додаткові завдання для опрацювання складних тем. Таким чином, кожен студент отримує індивідуальну траєкторію навчання, що підвищує ефективність засвоєння матеріалу.

Однією з головних переваг цифрових платформ є їх інтерактивність. Завдяки використанню мультимедійного

контенту – відео, анімацій, інтерактивних тестів – студенти залучаються до навчального процесу набагато активніше, ніж під час традиційного читання підручників.

Цифрові платформи продовжують еволюціонувати, інтегруючи нові технології, такі як штучний інтелект, віртуальна та доповнена реальність. У майбутньому вони відіграватимуть ще більшу роль у навчальному процесі, роблячи його ще більш гнучким, доступним та ефективним. Поєднання цифрових технологій із традиційними методами навчання дозволяє створити збалансовану систему освіти, яка відповідає сучасним викликам та потребам суспільства [4, с. 7-13].

Тож, цифрові платформи для навчання – це сучасні технологічні рішення, що дозволяють користувачам здобувати знання онлайн у зручному форматі. Вони забезпечують доступ до інтерактивних уроків, тестів, відеоматеріалів та інших навчальних ресурсів, які допомагають засвоювати матеріал ефективніше. У сфері вивчення іноземних мов такі платформи стали особливо популярними, адже вони дають можливість навчатися будь-де та будь-коли, адаптуючи процес до індивідуальних потреб користувача. Серед найвідоміших цифрових інструментів для вивчення мов можна виділити *Duolingo*, *Quizlet*, *Memrise*, *Busuu* та *BBC Learning English*.

Однією з головних переваг онлайн-навчання є його доступність. Більшість платформ мають мобільні додатки, що дозволяє займатися у зручний час без прив'язки до місця. *Duolingo* пропонує гейміфікований підхід, де навчання проходить у форматі гри, що мотивує користувачів до регулярних занять. *Duolingo* – це безкоштовний мобільний додаток і вебплатформа для вивчення понад 40 мов [2]. Основний принцип роботи базується на інтерактивних уроках, що включають переклади, прослуховування, диктанти та вправи на

вимову. Навчання проходить у формі гри: користувачі заробляють бали (XP), відкривають нові рівні та отримують нагороди за виконання вправ. Це сприяє залученню та підвищенню мотивації до навчання. Однією з ключових функцій платформи є адаптивне навчання. Одна з головних переваг *Duolingo* – доступність. Базова версія є безкоштовною, що дозволяє будь-кому навчатися без фінансових витрат. Хоча існує підписка *Duolingo Plus*, яка прибирає рекламу та відкриває додаткові функції, навіть без неї користувачі мають повноцінний доступ до матеріалів. Ще один позитивний аспект – гейміфікація [5]. Завдяки системі винагород, рівнів і щоденних завдань користувачі залучаються до процесу навчання, що сприяє регулярному повторенню матеріалу. Дослідження показують, що ігрові елементи підвищують мотивацію та утримують увагу студентів протягом тривалого часу. *Duolingo* також пропонує різноманітність мов. На платформі можна вивчати не лише популярні мови (англійську, іспанську, французьку), а й менш поширені (ісландську, гавайську, латинську), що робить її корисною для широкої аудиторії.

Quizlet — онлайн-сервіс, що надає інструменти для створення та використання інтерактивних карток. *Quizlet* дозволяє користувачам створювати та використовувати набори карток для запам'ятовування інформації. Ці картки можуть містити текст, зображення та аудіо, що сприяє багатоканальному сприйняттю матеріалу. Платформа пропонує різноманітні режими навчання, такі як заучування, тестування та ігри, що роблять процес навчання більш захопливим. Однією з головних переваг *Quizlet* є її універсальність. Платформа підходить для вивчення різних аспектів мови: лексики, граматики, фразеології тощо. Можливість додавання зображень та аудіо сприяє кращому запам'ятовуванню та розумінню

матеріалу. Доступність *Quizlet* також є значною перевагою. Сервіс має веб-версію та мобільні додатки, що дозволяє користувачам навчатися в будь-який зручний час та місце. Базові функції доступні безкоштовно, що робить платформу привабливою для широкого кола користувачів.

Щодо іншого додатку, *Memrise* – мобільний додаток і вебсайт, що використовує методику асоціативного запам'ятовування та гейміфікації. Його головна мета – зробити навчання ефективним, захопливим та адаптивним для користувачів. *Memrise* – це освітня платформа, що пропонує інтерактивний підхід до запам'ятовування слів і фраз. Головний принцип роботи полягає у використанні техніки повторення з інтервалами (*spaced repetition*), що сприяє довготривалому засвоєнню матеріалу. Користувачам пропонуються вправи з вибором правильної відповіді, аудіозавдання, диктанти та картки для запам'ятовування нових слів. Важливою функцією *Memrise* є використання асоціативного методу. Платформа пропонує користувачам унікальні мнемонічні підказки – «меми» (*mems*), які допомагають легше запам'ятовувати слова та фрази через кумедні чи незвичні візуальні асоціації [1]. Крім того, *Memrise* надає можливість переглядати відео з носіями мови, що дозволяє користувачам чути реальну вимову та інтонації. Одна з головних переваг *Memrise* – ефективність запам'ятовування. Завдяки використанню науково обґрунтованої методики повторення матеріалу в різні часові проміжки, платформа допомагає зберегти вивчене в довготривалій пам'яті. Ще один важливий аспект – автентичність контенту.

Busuji – це мобільний додаток та вебплатформа, що пропонує курси для вивчення 12 мов, зокрема англійської, французької, німецької, іспанської, італійської, японської тощо. Програма використовує адаптивне навчання, що

підлаштовується під рівень користувача, а також включає комплексні вправи з граматики, лексики, аудіювання та письма. Однією з головних особливостей *Busuu* є можливість спілкування з носіями мови [1]. Користувачі можуть надсилати письмові або усні вправи на перевірку носіям, отримуючи коментарі та виправлення. Це унікальна функція, яка дозволяє покращувати комунікативні навички завдяки зворотному зв'язку від реальних людей. На відміну від багатьох інших додатків, що акцентуються переважно на вивченні лексики, *Busuu* пропонує повноцінні мовні курси, що включають граматичні правила, діалоги, вправи на розуміння мови на слух та письмову практику. Також *Busuu* дозволяє вивчати мову офлайн, що є зручною функцією для тих, хто не завжди має доступ до інтернету. Це відрізняє платформу від багатьох інших цифрових додатків.

BBC Learning English — це безкоштовний онлайн-ресурс від BBC, призначений для вивчення англійської мови. Платформа пропонує широкий спектр матеріалів, включаючи курси та уроки з лексики, граматики та вимови, а також автентичні новини, подкасти, вікторини та аудіодрами. Однією з ключових особливостей *BBC Learning English* є різноманітність форматів навчання. Користувачі можуть переглядати відео, слухати подкасти, читати статті та виконувати інтерактивні вправи, що сприяє розвитку всіх мовних навичок: читання, письма, слухання та говоріння. Курси розроблені для різних рівнів володіння мовою — від початкового до просунутого, що дозволяє кожному знайти відповідний матеріал. Перевагою платформи є її доступність та безкоштовність. Матеріали можна використовувати безкоштовно, що робить її привабливою для широкого кола користувачів. Крім того, *BBC Learning English* має мобільний додаток, який дозволяє навчатися в зручний час та місце.

Попри значні переваги, використання онлайн-платформ має і певні недоліки. По-перше, вони не можуть повністю замінити традиційне навчання з викладачем. Автоматизовані системи, такі як *Duolingo*, часто не здатні пояснити складні граматичні правила або розібрати специфічні помилки студента. По-друге, багато платформ зосереджені переважно на пасивному засвоєнні матеріалу [3, с. 254-260]. Наприклад, *Quizlet* та *Memrise* ефективні для вивчення лексики, але не сприяють розвитку навичок живого мовлення. Відсутність реальної мовної практики може стати серйозною перешкодою для досягнення високого рівня володіння мовою. Ще одним обмеженням є платний контент. Базові версії більшості платформ є безкоштовними, але розширений функціонал, як-от розмовні клуби, персоналізовані уроки чи додаткові вправи, часто доступний лише за передплатою. Наприклад, у *Busuu Premium* відкривається можливість отримувати зворотний зв'язок від носіїв мови, а у *Quizlet Plus* — безлімітний доступ до навчальних карток.

Тож, цифрові платформи для вивчення іноземних мов значно спрощують доступ до якісного навчання, дозволяючи користувачам покращувати навички у зручному форматі. Вони ефективні для розширення словникового запасу, тренування слухового сприйняття та закріплення знань через інтерактивні вправи. Однак, для досягнення високого рівня володіння мовою необхідно комбінувати онлайн-навчання з живим спілкуванням і традиційними методами навчання. Вибір оптимального інструменту залежить від індивідуальних цілей та стилю навчання кожного користувача.

Список використаних джерел:

1. Порівняння найпопулярніших додатків для вивчення англійської. URL: <https://buki.com.ua/blogs/porivniannia-naipopuliarnisix-dodatkiv-dlia-vivcennia-angliiskoyi/> (дата звернення 27.03.2025)
2. Топ-10 застосунків для вивчення іноземних мов. URL: <https://speka.media/zastosunki/top-10-zastosunkiv-dlya-vivcennya-inozemnix-mov-pkl0d9/amp> (дата звернення 27.03.2025)
3. Budiman, A. (2020). ICT and foreign language learning: An overview. *Tarling: Journal of Language Education*, 3(2), 245-267. URL: <https://ejournal.uinsaizu.ac.id/index.php/tarling/article/view/3913> (дата звернення 27.03.2025)
4. Godwin-Jones, R. (2024). Distributed agency in language learning and teaching through generative I. *Language Learning & Technology*, 28(2), 5-31. URL: https://godwinjones.com/godwin-jones_ai_llt.pdf (дата звернення 27.03.2025)
5. Kim, S., Shim, J., & Shim, J. (2023). A study on the utilization of OpenAI ChatGPT as a second language learning tool. *Journal of Multimedia Information System*, 10(1), 79-88. URL: https://www.jmis.org/archive/view_article?pid=jmis-10-1-79 (дата звернення 27.03.2025)

Чилина Ю.Ю., здобувачка освіти IV-Н курсу;
керівник: Доктор К. О.,
викладач математичних дисциплін,
спеціаліст вищої категорії, викладач-методист

ОРГАНІЗАЦІЯ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ: ВИКЛИКИ ТА МОЖЛИВОСТІ

Пандемія COVID-19, а згодом і повномасштабне вторгнення Росії суттєво вплинули на освітній процес в Україні, особливо в початковій школі, змусивши педагогів, учнів та батьків швидко адаптуватися до нових умов дистанційного та змішаного навчання. Дистанційна форма навчання, яка раніше розглядалася переважно як допоміжний засіб, стала основною формою організації навчального процесу. Водночас ні учні, ні їхні батьки, ні педагоги не були належним чином підготовлені до такого формату [1]. Молодші школярі, з огляду на вікові особливості, ще не є достатньо самостійними, батьки не були готові витратити більше часу на підтримку навчального процесу, а вчителі не мали досвіду використання відповідних цифрових інструментів [4].

Педагоги початкової школи, зіткнувшись із новими викликами, продемонстрували високу мобільність та здатність до адаптації. Уже через декілька тижнів активного впровадження онлайн-навчання вони оволоділи базовими платформами й почали ефективно організовувати освітній процес. До найпоширеніших інструментів належать Zoom — для проведення відеозустрічей, Google Classroom — як хмарна платформа для управління освітнім процесом, та LearningApps — як конструктор інтерактивних завдань [2]. Значну роль також відіграють

візуальні та ігрові засоби навчання, які допомагають утримати увагу молодших школярів.

Однак ефективна організація дистанційного навчання потребує не лише технологічних навичок. Учителю необхідно володіти особистісними й професійними компетентностями: вмінням мотивувати учнів, утримувати їхню увагу, чітко структурувати навчальний матеріал, застосовувати сучасні методи формувального оцінювання. Згідно з концепцією Нової української школи, основна мета оцінювання полягає не в контролі, а в забезпеченні зворотного зв'язку, формуванні усвідомленої освітньої траєкторії та підвищенні мотивації до навчання [3]. Формувальне оцінювання передбачає підтримку учня, коригування освітніх методик і відзначення досягнень.

Оцінювання у дистанційному форматі може здійснюватися як у синхронному (проведення тестів, усних відповідей у Zoom чи Skype), так і в асинхронному режимі (домашні завдання, відеозаписи, електронні форми звітності). У контексті молодшої школи особливої уваги потребує забезпечення доброчесності оцінювання, оскільки батьки часто беруть участь у виконанні завдань, що ускладнює об'єктивну оцінку знань та навичок учня [4]. У зв'язку з цим дедалі актуальнішим стає впровадження проєктного навчання та портфоліо, як засобів фіксації індивідуального прогресу.

Серед основних проблем дистанційного навчання варто виокремити технічні (нестача пристроїв, нестабільний інтернет-зв'язок), методичні (необхідність адаптації традиційних методик до онлайн-формату, труднощі з організацією групової роботи), а також психологічні (зниження мотивації, втома від екранів, обмеження живого спілкування) аспекти [1], [4]. Також існує потреба у професійному супроводі та підвищенні кваліфікації педагогів щодо цифрової грамотності.

Разом з тим дистанційне навчання має низку переваг:

- індивідуалізація освітнього процесу,
- розвиток цифрових навичок,
- доступ до міжнародних освітніх ресурсів,
- гнучкість у розкладі та можливість продовження навчання в умовах надзвичайних ситуацій.

Активне використання інтерактивних методів, мультимедійного контенту та диференційованого підходу сприяє формуванню мотивації, розвитку самостійності й критичного мислення в учнів [2].

Таким чином, успішна організація дистанційного навчання в початковій школі потребує комплексного підходу, що поєднує педагогічну майстерність, технічне забезпечення, методичну адаптацію, психологічну підтримку та тісну співпрацю з батьками. Перспективи подальшого розвитку дистанційного навчання в початковій школі полягають у створенні змішаних моделей освіти, які поєднують переваги очного та дистанційного форматів.

Список використаних джерел:

1. Старова І. В. *Дистанційне навчання в умовах пандемії: виклики та можливості*. Київ: Освітній центр 2020.
2. Шиян Р. Б., Андрущенко В. П. *Інтерактивні технології в освіті: цифрові інструменти для навчання*. Харків: Педагогічний пошук 2021.
3. Міністерство освіти і науки України. *Методичні рекомендації щодо організації дистанційного навчання в початковій школі 2020*. URL: <https://mon.gov.ua/ua>
4. Кравець В. М. Психологічні особливості дистанційного навчання молодших школярів, 2020. *Психологія в освіті*, № 5. С. 22–29.

УДК: 373.5.016:37.091.313 (043.2)

Яцканич Є.І., здобувачка освіти 2-Ж курсу;
керівник: Резнікова К.В.,
викладач української мови та літератури,
спеціаліст I категорії

ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ

У сучасному світі учні повинні володіти здатністю думати, висловлювати свої думки, а також осмислювати та використовувати інформацію в конкретних ситуаціях. Цьому сприяють саме інтерактивні технології навчання, адже «інтерактивний» означає здатний до взаємодії та діалогу.

Визначальна мета педагогічної діяльності полягає в спрямуванні навчально-виховного процесу на формування духовного світу особистості, утвердження загальнолюдських цінностей, розкриття потенційних можливостей та здібностей кожного учня. Розв'язання цих проблем можливе лише на основі запровадження нових педагогічних технологій, спрямованих на розвиток здібностей та нахилів особистості[1,с.8]. Інтерактивне навчання дозволяє розв'язати одразу кілька завдань: розвиває комунікативні вміння й навички, стимулює роботу з додатковою літературою, розвиває аналітичне мислення, вміння робити узагальнення, формує в учнів навички самооцінки та самоконтролю своєї навчальної діяльності, допомагає встановленню контактів між учасниками процесу, забезпечує виховне завдання, оскільки змушує працювати в команді. Використання інтерактивних методів знімає нервові напруження[3, с.29], дає можливість змінювати форми діяльності, переключати увагу на основні питання.

Основи впровадження інтерактивних методів навчання базуються на системному, особистісно-зорієнтованому, діяльнісному та комунікативному підходах до організації навчального процесу, а також на його оптимізації. Також враховуються концепції інваріантності навчання, розглядається урок як окрема форма існування процесу засвоєння знань, а метод навчання розглядається як мікродіяльність навчання [2,с.12].

Теоретичні аспекти використання інтерактивних технологій навчання, їх класифікація, педагогічні умови їх використання детально аналізуються у науковому доробку С.Крамаренко, А.Нісімчука, О.Пометун, Г.Селевко, В.Химинець та ін. Інтерактивними технологіями навчання цікавилася багато дослідників, серед них Л. Варзацька, О. Горошкіна, І. Ісаєнко, О. Караман, М. Пентилюк.

Науковці О.Пометун, Л.Пироженко виділяють чотири групи технологій залежно від мети уроку та форм організації навчальної діяльності учнів:

- інтерактивні технології колективно-групового навчання (технології, що передбачають одночасну спільну (фронтальну) роботу всього класу (мікрофон, незакінчені речення, мозковий штурм, ажурна пилка, навчаючи – учусь, аналіз ситуації, дерево рішень, вирішення проблем; обговорення проблеми в загальному колі);

- інтерактивні технології кооперативного навчання (організація навчання у малих групах учнів, об'єднаних спільною навчальною метою: робота в парах, карусель, робота в малих групах, акваріум, два-чотири-всі разом, ротаційні трійки);

- технології ситуативного моделювання – побудова навчального процесу за допомогою залучення учня до гри

(симуляції або імітаційні ігри, спрощене судове слухання, громадські слухання, розігрування ситуацій за ролями);

- технології опрацювання дискусійних питань – широке публічне обговорення будь-якого суперечливого питання (метод ПРЕС, займи позицію, зміни позицію, неперервна шкала думок, дискусія в стилі телевізійного ток – шоу, оцінювальна дискусія, дебати)[4, с.35-36].

Інтерактивні методи перетворюють учня на суб'єкта навчання, який стає активним учасником подій. Зацікавленість у процесі навчання зростає завдяки ефекту новизни та оригінальності інтерактивних методів. Під час інтерактивного навчання всі діти в класі мають можливість висловлювати свої думки [3, с. 62]. Вони також мають час подумати, обмінятися враженнями з іншими, а потім висловити свою позицію перед класом.

Однією з суттєвих переваг інтерактивного навчання на заняттях з української літератури в НУШ є підвищений рівень залучення учнів до діалогу. Інтерактивні методи, такі як групові дискусії, рольові ігри та мультимедійні презентації, заохочують до активної участі кожного. Це не лише робить процес навчання приємнішим, але й сприяє закріпленню та застосуванню знань. Крім того, інтерактивне навчання на уроках української літератури допомагає розвивати важливі комунікативні навички. Учні беруть участь у дискусіях, формулюють свої думки та вчаться ефективно висловлюватись. На уроках української літератури в НУШ вчителі часто використовують групову навчальну діяльність, що є моделлю навчання в малих групах із спільною метою. Учні демонструють гарні результати в засвоєнні знань і розвитку вмінь під час участі в груповій навчальній діяльності. Парна та групова робота зазвичай працює найкраще на етапі застосування набутих знань.

Варто використовувати найдоступніші інтерактивні методи на уроках української літератури. «Незакінчене речення», «Коло ідей», «Мозковий штурм», «Мікрофон», «Займи позицію», «Інтелектуальна розминка», «Гронування», «Упізнай героя», «Метод установлення відповідності» та «Вживання учнів у текст» – це лише деякі з них.

Для узагальнення вивченого матеріалу можна використовувати такий інтерактивний метод, як «кластер» («карта понять», mindmap). Сутність методу полягає у виділенні смислових одиниць теми та їх графічному оформленні у вигляді сузір'я, пучка. На дошці вчитель записує ключове поняття, а навколо – діти записують слова, словосполучення, образи, факти, ідеї, що асоціюються з цим поняттям і розкривають його зміст. Тож відбувається систематизація, структурування матеріалу, встановлення причинно-наслідкових зв'язків.

Інтерактивні методи навчання сприяють діалогізації освітнього процесу у початковій школі, самостійності в ухваленні рішень; залучають до творчості під час вибору змісту і способів навчання. Ефективність використання інтерактивних методів навчання зумовлюється дотриманням педагогом низки педагогічних вимог: систематичності та послідовності у застосуванні інтерактивних технологій; ретельної підготовки вчителя до їх використання; урахування вікових та індивідуальних особливостей учнів; використання різноманітних методів і форм у процесі інтерактивного навчання.

Однак, незважаючи на численні переваги, інтерактивне навчання на уроках української літератури пов'язане з певними викликами. Однією з найпоширеніших проблем є можливість відволікання, особливо під час використання цифрових пристроїв.

Список використаних джерел:

- 1.Адамова А. Інтерактивні форми роботи на уроках української мови та літератури *Вивчаємо українську мову та літературу*. 2017. № 33 (145). С. 8–10.
- 2.Інтерактивні методики та специфіка їх застосування у вищій школі: метод. посіб. для студентів та магістрів гуманіт. Спеціальностей. Тернопіль. Тернопільський держ. Пед. Ун-т ім. В. Гнатюка. 2012. 21 с.
- 3.Пометун О. Енциклопедія інтерактивного навчання. К. 2007. 144 с.
- 4.Пометун О., Пироженко Л. Інтерактивні технології навчання: Теорія, практика, досвід: метод. посіб. К. 2004. С. 34–37.

СЕКЦІЯ VI. ІСТОРІЯ ТА КУЛЬТУРА ТРАДИЦІЙ УКРАЇНЦІВ ЗАКАРПАТТЯ В ДОСЛІДЖЕННІ НАУКОВЦІВ

УДК 94:008(477.87)(043.2)

Андрішко В.В., здобувачка освіти III-Б курсу;
керівник: Котубей В.Ф.,
викладач суспільних дисциплін;
доктор філософії, викладач-методист

ВПЛИВ ІСТОРИЧНИХ ПОДІЙ НА КУЛЬТУРНИЙ РОЗВИТОК УКРАЇНЦІВ ЗАКАРПАТТЯ

Культурний розвиток українців Закарпаття є результатом складної взаємодії історичних подій, які формували унікальну мозаїку традицій та самобутності регіону. Розташоване на перетині різних імперій та державних утворень, Закарпаття зазнало впливу багатьох культурних та політичних процесів, що відобразилося на етнокультурному обличчі його населення.

Протягом своєї історії Закарпаття перебувало під владою різних держав: Угорського королівства, Австро-Угорської імперії, Чехословаччини та Радянського Союзу. Кожен із цих періодів залишив свій відбиток на культурному розвитку регіону. Зокрема, перебування у складі Австро-Угорщини сприяло розвитку музичного та театрального мистецтва, а період Чехословаччини відзначився піднесенням національної свідомості та активізацією літературного процесу.

Ще у XIII столітті монголо-татарська навала спричинила значні руйнування на території Закарпаття, знищуючи міста, села та культурні осередки [5]. Це призвело до втрати багатьох раних пам'яток писемності та мистецтва, уповільнюючи культурний розвиток регіону.

Відродження культурного життя відбулося в XIV–XVI століттях завдяки діяльності монастирів, зокрема Мукачівського та Грушівського, які стали центрами освіти та переписування книг, сприяючи збереженню та поширенню церковнослов'янської літератури.

У XIX столітті, попри складні соціально-економічні умови та політику мадяризації, в Закарпатті відбувалися процеси етнокультурного самоусвідомлення українців. Це проявлялося у відокремленні від угорців та інших національностей регіону, а також у зміцненні зв'язків із галицькими українцями, що сприяло формуванню національної ідентичності [4].

Період між двома світовими війнами, коли Закарпаття входило до складу Чехословаччини, відзначався культурним піднесенням. Театральне мистецтво відіграло важливу роль у підвищенні культурного рівня населення та національної свідомості. Театр став школою народного самоусвідомлення, засобом пізнання історії та закликав до творення кращого майбутнього. Музичне життя також активізувалося: проводилися академії, концерти, конкурси хорових колективів, що сприяло прогресу музичної культури та піднесенню національної свідомості.

Музична культура Закарпаття багата на народні пісні, танці та інструментальні мелодії. Відомий композитор Дезидерій Задор, разом з Іштваном Мартоном, вважається засновником закарпатської композиторської школи [1]. Його твори, такі як кантата «Карпати» та симфонічна поема «Верховина», відображають глибокий зв'язок з народною музикою регіону. Обробка Задором закарпатської народної пісні «Верховино, світ ти наш...» з 1954 року набула популярності та стала відомою у музичних колах.

Закарпатська школа живопису, заснована такими митцями, як Адальберт Ерделі та Йосип Бокшай, поєднала європейські художні традиції з місцевими мотивами. Їхні роботи відображають життя та природу Закарпаття, сприяючи збереженню та популяризації культурної спадщини регіону. Йосип Бокшай та Адальберт Ерделі, маючи європейську художню освіту, поєднували європейські традиції з місцевими мотивами, відображаючи на своїх полотнах життя та природу Закарпаття, що сприяло збереженню та популяризації культурної спадщини регіону. Художник Степан Сігетій створив понад 100 картин, серед яких серія, присвячена дерев'яним церквам Карпат. Він першим серед закарпатських художників почав фіксувати на полотнах ці архітектурні шедеври, багато з яких нині втрачені, що робить його роботи безцінними для збереження культурної спадщини [1].

Архітектурна спадщина Закарпаття представлена численними дерев'яними церквами, які є унікальними зразками народного зодчества. Закарпатський музей народної архітектури та побуту в Ужгороді демонструє традиційні житлові та господарські споруди, відображаючи побут і культуру закарпатців. У музеї представлені зразки житла та садіб закарпатців низинних районів (русинів-долян, румунів та угорців), а також горян (бойків та гуцулів). Зокрема, експонується пам'ятка народної дерев'яної архітектури — церква з села Шелестово 1777 року побудови, яка поєднує шатровий та бароковий стилі.

Повоєнні роки, після приєднання Закарпаття до Радянського Союзу, характеризувалися інтенсивною радянською культурною політикою. Було створено численні культурні установи: бібліотеки, музеї, театри, проте вони часто використовувалися як інструменти ідеологічного контролю. Незважаючи на це, закарпатська школа

живопису зберегла свої традиції, а митці продовжували творити, відображаючи місцеву самобутність [2].

У період незалежності України Закарпаття продовжує збагачувати свою культурну спадщину. Регіон відомий проведенням численних фестивалів, ярмарків та культурних заходів, які сприяють популяризації місцевих традицій та ремесел. Зокрема, фестивалі-ярмарки «Медовуха-фест», «АгроСакураФест-2018», «Петрівський ярмарок», «Золота осінь – 2018», «Гуцульська бринза» стали важливими подіями в культурному житті області. Діє Програма розвитку культури і мистецтв в області на 2016–2020 роки, спрямована на реалізацію державної політики в галузі культури та мистецтв, розвиток професійного та аматорського мистецтва, підтримку діяльності освітніх, театральних-мистецьких закладів культури, бібліотек, музеїв області, підвищення рівня матеріально-технічного забезпечення галузі, а також організацію культурного дозвілля населення, збереження національно-культурних традицій та розвиток культури національних меншин краю [2].

Тому, історичні події суттєво впливали на культурний розвиток українців Закарпаття, формуючи його унікальну самобутність. Незважаючи на зовнішні впливи та виклики, закарпатці зуміли зберегти та розвинути свої культурні традиції, що стали невід'ємною частиною української національної спадщини.

Список використаних джерел:

1. Вегеш, М. Державотворчі процеси в Карпатській Україні (1938-1939). ПП «АУТ- ДОР-ШАРК». 202
2. Годя І. Розвиток історико-культурного туризму в Закарпатті: здобутки і проблеми. *Східноєвропейський історичний вісник*. С. 124-129. 2017.

3. Рафальський О.О. Національні меншини України ХХ Історіографія: автореф. д-ра іст. наук: 07.00.06; Ін-т політ. і етнонац. дослідж. НАН України. Київ, 2001. 45 с.
4. Стряпко І. Товариство «Просвіта» в громадсько-політичному та культурному житті Закарпаття (1920 - 1939): монографія. Серія «Studia Regionalistica» № 5; НДІ політичної регіоналістики; ДВНЗ «Ужгородський національний університет». Ужгород: ЗППО, 2012. 238 с.
5. Тиводар М.П. Етнокультурні процеси та особливості етнічної історії Закарпаття в 1 тисячолітті нашої ери. *Науковий вісник Ужгородського університету*. С. 13-25. Ужгород. 2003.

УДК 37.016:821.161.2(477):398.541(043.2)

Дочинець Х. В., здобувачки освіти III-Ж курсу;
керівник: Резнікова К.В.,
викладач української мови та літератури,
спеціаліст I категорії

ЗАКАРПАТСЬКІ ТРАДИЦІЇ ПОВ'ЯЗАНІ ІЗ СВЯТКУВАННЯМ РІЗДВА У ТВОРЧОСТІ ЗАХІДНО- УКРАЇНСЬКИХ ПИСЬМЕННИКІВ

Різдво — не просто релігійне свято, це сакральна мить єдності родини, поколінь і духовного світу українця. У Закарпатті Різдво набуває особливого, майже театралізованого вигляду: з масками, вертепами, спільною вечерею на 12 страв і сильним зв'язком із природою. Західноукраїнські письменники використовують ці традиції для створення глибоких художніх образів,

передачі національного колориту, віри, незламності, а іноді — внутрішніх драм і надії.

Мене захоплює різноманіття обрядів, які супроводжують це свято. Колядки, вертепи, традиційні страви, такі як кутя та бограч, створюють неповторну атмосферу. Важливим є і сам процес підготовки до святкування: дотримання посту, прикрашання оселі, підготовка до Святої Вечері, коли на стіл ставлять дванадцять страв і вся родина збирається разом. Окрім цього, я обрала цю тему тому, що хочу популяризувати традиції рідного краю. У сучасному світі, коли багато звичаїв забувається, важливо досліджувати, зберігати та передавати їх з покоління в покоління [1, с.54]. Саме через такі дослідження можна краще зрозуміти історію та культуру свого народу, відчутти зв'язок із предками та усвідомити цінність духовної спадщини. Закарпаття – це край, де сплелися традиції багатьох народів, і саме в період Різдва це особливо відчутно. Святкові звичаї тут наповнені особливим духом родинного тепла, щирості та єднання громади.

Багато творів обертаються довкола Різдва як:

- Поворотного моменту (примирення, надії, народження нового); духовного очищення; збереження родової пам'яті. У повісті Марка Черемшини «На Велику Різдвяну» Різдво несе світло навіть у злиденне життя селян, показуючи, що святість — у простому: в обжинкові, дідухові, першій зірці.

- Колядки і вертепи — як голос народу. У творах часто відтворюються: живі сцени колядування (у віршах, піснях, діалогах); маски козла, смерті, цигана — як частина народного театру;

Вертеп — як спосіб поєднати біблійну історію з народною фантазією. Ольга Кобилянська у «Різдвяному

вечорі» зображає колядників як символ чистоти й віри, що приходять у хату, де панує сум або розлука.

- Обряди Святої вечері. Закарпатські традиції включають: застелення столу сіном; 12 страв (борщ з грибами, бобальки, голубці з пшоном); запалення свічки на вікні — знак пам'яті про померлих та захисників; символіка першої зірки — початок духовного часу. У новелі Василя Гренджі-Донського обряд Святої вечері — це спроба втримати віру в часи заборон, втрат і зневіри. Через просту вечерю проходить лінія опору асиміляції. Різдво — на тлі історичних випробувань

- У творах ХХ століття часто бачимо Різдво: у вигнанні, на чужині, на засланні; як спомин про втрачений дім; як надію на відродження[2, с.300-301]. У творах Івана Чендея Різдво на Закарпатті — це протипага радянській бездуховності. Навіть у найтемніші роки люди потай святкують, зберігаючи ритуали.

- Мова і фольклор як інструменти відтворення автентики: автори широко використовують: гуцульські, лемківські діалекти; рідкісні колядки, які зникають у сучасності; описи гуцульського вбрання, їжі, звичаїв. Це робить твори не просто художніми — вони стають етнографічними джерелами.

Закарпатські традиції святкування Різдва є невід'ємною частиною української культури, яка формувалася під впливом як автохтонних, так і запозичених елементів. Регіональне розмаїття народних звичаїв, збереження архаїчних обрядів та поєднання християнських і дохристиянських мотивів надають різдвяним святкуванням у Закарпатті унікального колориту. Ці особливості знайшли яскраве відображення в творчості західноукраїнських письменників, які у своїх творах не лише фіксували побутові традиції, а й передавали дух та світогляд людей, що святкували Різдво в

різних історичних умовах. Літературне осмислення різдвяних традицій Закарпаття дозволяє простежити, як змінювалося сприйняття свята в різні епохи. Письменники надають святу символічного змісту: для одних персонажів воно стає часом духовного просвітлення, для інших – випробуванням або нагадуванням про складнощі буття[3, с.55]. Також у літературі цього регіону простежується відображення давніх вірувань, пов'язаних із Різдом. Закарпатські різдвяні традиції зберегли в собі елементи дохристиянської символіки, такі як обрядові дії, покликані забезпечити добробут у наступному році, а також віру в духів предків, які в цей час можуть відвідати оселю.

Письменники через художні образи показують, як ці елементи органічно вплітаються у християнську традицію, створюючи унікальний культурний феномен. Окрім етнографічного значення, різдвяні традиції у творчості західноукраїнських письменників виконують важливу ідейно-художню функцію. Вони допомагають розкрити характери героїв, передати їхні внутрішні переживання, а також зобразити суспільні процеси, що відбувалися в різні історичні періоди. Святкування Різдва стає тлом для роздумів про родинні цінності, віру, милосердя, соціальну справедливість і національну самосвідомість.

Таким чином, закарпатські різдвяні традиції, відображені в літературі, не лише дають змогу краще зрозуміти культурну самобутність цього краю, а й сприяють усвідомленню загальноукраїнської єдності, адже Різдво – це не просто свято, а частина духовного коду нації. Твори західноукраїнських письменників допомагають зберегти ці традиції для майбутніх поколінь, роблячи їх невід'ємною складовою культурної пам'яті народу.

Список використаних джерел:

1. Гончарук В., Міркамілов М. Специфіка створеного Богданом-Ігорем Антоничем міфосвіту. Пріоритетні напрями наукових досліджень: матеріали 5 міжнар. наук.-практ. конф. 2019. С. 54–55.
2. Приймачук О. Міфопоетика різдвяних оповідань : (Чарлз Діккенс і українська література) . Ольга Приймачук. Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету ім. Володимира Гнатюка. Сер. Літературознавство [редкол.: М. Ткачук, Р. Гром'як, О. Куца [та ін.]. Тернопіль. 2012. Вип. 34. С. 298–309.
3. Сидоренко Ю. Закономірності функціонування міфологічних структур у художній творчості (на матеріалі української літератури): теоретико-методологічні основи вивчення. ScienandEducationaNewDimension. PedagogyandPsychology. 2018. VI (66). Issue162. Мај. 54–57. DOI: 10.31174/SEND-PP2018-162VI66-11

УДК 94(092)(477.87)(043.2)

Зан Т.М., здобувачка освіти II-Б курсу;
керівник: Котубей В.Ф., викладач суспільних
дисциплін, доктор філософії, викладач-методист

ВІДОМІ ДОСЛІДНИКИ ІСТОРІЇ ЗАКАРПАТТЯ

Закарпаття має дуже багату стародавню історію, оскільки це завжди була бажана земля для різних племен, а його розташування стало своєрідним мостом між Сходом і Заходом, що зумовило його багатогранний історичний

розвиток. Вивчення історії цього краю привертало увагу багатьох науковців, які зробили значний внесок у дослідження його минулого. Історики, етнографи, археологи та краєзнавці, використовуючи різні методи дослідження, аналізували джерела, розглядали питання державної приналежності, міграційних процесів, культурного обміну й соціальної структури місцевого населення. Серед відомих дослідників історії Закарпаття слід виокремити: Е. Балагурі, І. Гранчака, Д. Данилюка, В. Ілько, Г. Павленко, В. Палька.

Одним з найвідоміших імен в археології Закарпаття є Едуард Балагурі – археолог, історик, доктор історичних наук, колишній завідувач відділу історії Закарпатського краєзнавчого музею. Він увійшов в археологію, як спеціаліст з епохи бронзи. Кандидатська і докторська дисертації, статті та монографії вченого присвячені проблемним питанням доби бронзи. Під час активних польових досліджень було відкрито відомі пам'ятки археології – Медведівці, Дяково та укріплене городище в Шелестові. У результаті вивчення та аналізу нових матеріалів поселень бронзового віку в селах Пийтерфолу, Неветленфолу, Баранинці, Олешник та інші Е. Балагурі запропонував розподілити бронзовий вік Закарпаття на три етапи: 1) ранній (1900 – 1700 рр. до н.е.) до якого відніс культуру Ніршег-Затін та культуру східнославацьких курганів; 2) середній (1700 – 1300 рр. до н.е.) до якого зарахував пам'ятки Отоманської культури; 3) пізній (1300 – 1200 рр. до н.е.) до якого відніс пам'ятки культури Станово. Результати багаторічної роботи Е. Балагурі опублікував у монографії «Населення Верхнього Потисся в епоху бронзи» [5].

Іван Гранчак – український історик та громадський діяч, дослідник новітньої історії Чехословаччини й Угорщини, а також історії Закарпаття, доктор історичних

наук, професор, академік Міжнародної слов'янської академії наук, а також заслужений працівник освіти України. Науковець брав активну участь у підготовці першого радянського нарису історії Закарпаття «Шляхом до щастя», обох видань «Історії міст і сіл УРСР. Закарпатська область». У 90-х роках він був редактором та керівником авторського колективу тритомника «Нариси історії Закарпаття», а також співавтором однієї з перших узагальнювальних праць з історії Ужгородського університету. Він виховав цілу плеяду нового покоління істориків [2].

Дмитро Данилюк – визнаний фахівець з проблем української історіографії ХІХ-ХХ ст., відомий дослідник становлення та розвитку історичної науки в Закарпатті. З його іменем пов'язано повернення із забуття цілої плеяди видатних діячів нашого національного відродження – Ю. Гуци-Венеліна, Михайла Лучкая, Василя Кукольника, Івана Орлая та ін., їх життя та різнобічна діяльність посідають значне місце на сторінках докторської дисертації Д. Данилюка «Історична наука на Закарпатті (кінець ХVІІІ – перша пол. ХХ ст)». Перу вченого належить понад 100 наукових праць з вищеназваної проблематики, головними серед яких є такі: «З історії заселення та розвитку культури Закарпаття в добу феодалізму (до середини ХІХ ст.)», «Затаїти правду не сміючи...», «Михайло Лучкай – патріарх закарпатської історіографії», «Історія Закарпаття в біографіях і портретах», «Історична наука на Закарпатті (кінець ХVІІІ – перша половина ХХ ст.» [2].

Василь Ілько – відомий український вчений, педагог та адміністратор вищої школи, громадський діяч, доктор історичних наук, професор. Його наукові пошуки були спрямовані на дослідження проблеми аграрної історії Закарпаття серед ХІХ – першої полов. ХХ століть, яку він обрав ще у студентські роки. Наступним етапом наукових

пошуків В. Ілька стало дослідження проблеми аграрних відносин на Закарпатті у першій половині ХХ ст. За роки незалежної Української держави науковець найбільше уваги приділяв новим проблемам – це репресії проти греко-католицьких священників, прорахунки в організації колективних господарств, символіка Закарпаття тощо. Він працював над історією Тересви, хрестоматією з історії закарпатського селянства, а також готував до друку оригінальні джерела. Його численні праці стали помітним внеском у вітчизняну та європейську історіографію [4].

Григорій Павленко – відомий історик, доктор історичних наук, професор та педагог. З початку 1990-х років Г. Павленко почав активно займатися проблемами історії Закарпаття. Вчений був ініціатором створення та першим редактором наукового збірника «Карпатика». У 1993 році під його керівництвом вийшла «Історія Ужгорода», а в 1998 році побачила світ «Історія Мукачеве». Окрім того, Г. Павленко є співавтором колективної монографії «Нариси історії Закарпаття». У 1997 р. Г. Павленко видав універсальний довідник «Діячі історії, науки й культури Закарпаття: Малий енциклопедичний словник», попри недоліки, це видання було одним із перших у своєму роді. У ньому подаються відомості про діячів, які або народились й жили на Закарпатті, або своїм життям, діяльністю або творчістю були тісно з ним пов'язані. Через два роки вийшло друге видання словника, яке було доповнене більш як 60-ма новими бібліографічними довідками [3].

Отже, дослідження історії Закарпаття є важливим напрямом наукової діяльності, що дає можливість глибше зрозуміти особливості розвитку регіону, його соціальні, політичні й культурні процеси. Протягом багатьох років низка вчених доклала значних зусиль до вивчення минулого Закарпаття, зробивши неоціненний внесок у

збереження та популяризацію його історичної спадщини, серед них: Е. Балагурі, І. Гранчак, Д. Данилюк, В. Ілько, Г. Павленко, В. Пальок та ін. Їхні наукові праці, методологічні підходи та відкриття залишаються актуальними й сьогодні, сприяючи подальшому дослідженню та популяризації історії Закарпаття як невіддільної частини української та європейської спадщини.

Список використаних джерел:

1. Вегеш М. М. Сторінки історії Закарпаття в науковій спадщині професора Дмитра Данилюка. *Електронний репозитарій ДВНЗ «УжНУ»*. 2001. С. 17–32.
2. Видатні закарпатці. Гранчак Іван Михайлович. URL: <https://www.biblioteka.uz.ua/zak/show.php?showFull=231> (дата звернення: 03.04.2025).
3. Мателешко Ю. П. Григорій Павленко: огляд наукової спадщини. *Науковий вісник Ужгородського університету: Серія: Історія* / Ред.кол.: Вегеш М.М. (гол. ред.) та ін. Ужгород: Видавництво УжНУ «Говерла», 2011. Вип. 27. С. 317–324.
4. Фенич В.І., Білак П.І., Алешкевич Я.А., Керецман Н.П., Шніцер І.О. Пам'яті професора В.І. Ілька. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія «Історія»*. 2012. Вип. 28. С. 206–207.
5. Шумовська О.Ю., Габорець В.В., Сачавська Н.Є. Видатні археологи Закарпаття. URL: https://www.zkmuseum.com/2021/08/blog-post_12.html (дата звернення: 03.04.2025).

Зан Х.Ю., здобувачка освіти III-Ж курсу;
керівник: Грицько В.В., доктор філософії (PhD),
викладачка суспільних дисциплін,
спеціаліст вищої категорії, викладач–методист

ЗАКАРПАТТЯ ЦЕНТР ЄВРОПИ: ПРАВДА ЧИ МІФ?

Закарпаття – унікальний регіон, що знаходиться на перетині культур і традицій різних народів. Одним із найцікавіших тверджень, пов'язаних із цією територією, є її статус географічного центру Європи.

Твердження про те, що географічний центр Європи розташований у Закарпатті, часто зустрічається в туристичних довідниках, історичних документах та навіть у наукових роботах. Проте існує декілька методів визначення географічного центру континенту, які дають різні результати. Тож чи справді Закарпаття є центром Європи?

Вперше про географічний центр Європи на Закарпатті заговорили у XIX столітті. У той період територія сучасного Закарпаття входила до Австро-Угорської імперії, де планувалося будівництво залізниці через Карпатський хребет для експлуатації лісових ресурсів. Для реалізації проекту залучили спеціалістів з гірських регіонів Італії, які мали досвід інженерних робіт в Альпах.

У 1885 р. група інженерів (італійців, австрійців, угорців) провела первинні розрахунки для прокладання залізниці вздовж річки Тиса. За даними краєзнавця Миколи Ткача, італійський інженер Джованні (прізвище не встановлено) вперше висунув гіпотезу про розташування центру Європи в Східних Карпатах. Цю інформацію опублікували у віденській пресі.

Віденський Імператорсько-Королівський військово-географічний інститут провів експертизу, підтвердивши розрахунки. У 1887 р. біля села Ділове встановили кам'яний монумент з латинським написом, який символізує географічний центр Європи.

Заради справедливості потрібно зауважити, що тоді на території імперії було встановлено загалом більше десятка подібних стовпів для проведення досліджень з визначення центру Європи. Пізніше деякі з них помилково почали сприйматися за бажані центри [2].

Цей постамент знаходиться біля дороги, що з'єднує Мукачево і Рогатин з таким написом: «*Locus Perennis Delicentissime cum libella librationes quae est in Austria et Hungaria confectacum mensura gradum meridionalum et paralleloumierum Europeum. MD CCC LXXXVII*». У перекладі з латини це означає: «*Це постійне, точне вічне місце, визначене спеціальним апаратом, виготовленим в Австро-Угорщині, в Європейській системі широт і довгот. 1887*» [1].

На сьогодні існує кілька варіантів визначення географічного центру Європи. Впродовж різних періодів та залежно від методики розрахунків кордони континенту трактувалися по-різному: враховували лише суходіл, включали берегову лінію разом із внутрішніми морями та прилеглими островами або ж розширювали межі до віддалених островів і водних просторів.

Таким чином, точне розташування центру Європи залежить від прийнятих критеріїв визначення кордонів континенту, а також від методики підрахунку. Важливим фактором є й те, чи включають у розрахунки віддалені острови. З огляду на ці особливості, нині статус географічного центру Європи претендують отримати кілька місць, зокрема в Україні, Білорусі, Литві, Словаччині та Польщі.

Заява про те, що Закарпаття – центр Європи, має історичне підґрунтя, але це один з варіантів. Ділове отримало статус завдяки австро-угорським дослідженням, а його популярність підкріплена туристичною інфраструктурою. Інші точки Європи також претендують на це звання, але саме українське село залишається найвпізнаваним. До того ж географічний центр Європи є не лише питанням точних вимірювань, а й культурної спадщини та регіональної ідентичності.

Отже, твердження про Закарпаття як центр Європи є радше історичною традицією та туристичним брендом, ніж науковим фактом.

Список використаних джерел:

1. Географічний центр Європи – село Ділове. URL: https://zaxid.net/statti_tag50974/
2. Остапчук Сергій. Географічні центри Європи як тематичні туристичні локації. Науковий вісник Чернівецького університету: збірник наукових праць. Чернівці: Чернівецький нац. ун-т, 2018. – Вип. 803 : Географія. – 168 с.

Зейкан О.М., здобувачка освіти 2-Б курсу;
керівник:Грегірчак Д.Б.,
кандидат політичних наук,
викладач суспільних дисциплін,
спеціаліст вищої категорії, викладач-методист

ТРАДИЦІЙНЕ ЖИТЛО ТА НАРОДНЕ МИСТЕЦТВО ЗАКАРПАТТЯ

Закарпаття – це унікальний регіон України, який поєднує в собі багатовікові культурні традиції різних народів, що мешкали тут протягом багатьох століть. Його етнографічна спадщина є надзвичайно багатою та різноманітною, особливо у сфері традиційного житла та народного мистецтва [1, с. 394]. Архітектурні особливості закарпатських осель, їхній побутовий устрій та декоративне оздоблення віддзеркалюють не тільки природні умови цього краю, але й етнокультурні впливи, які формувалися під впливом різних історичних подій та контактів із сусідніми народами. Вивчення традиційного житла та народного мистецтва Закарпаття в умовах сьогодення є актуальним завданням сучасної науки.

Насамперед слід зауважити, що розвиток житла в Україні відбувався шляхом постійного вдосконалення, від одно- й двокамерної до традиційно трикамерної споруди. У різних історико-етнографічних районах нашої країни простежуються регіональні особливості (зумовлені специфікою природно-кліматичних умов, контактами з іншими народами тощо), проте на всій етнічній території (і навіть за її межами) українська хата майже всюди однакова в основних формах та плані. Фасад має видовжену форму. Приміщення найчастіше розміщуються за схемою хата-

сіни, хата-сіни-комора, хата-сіни-хата, а житлове приміщення у плані завжди має прямокутну форму, наближену до квадрата. Майже скрізь хата має високий дах. За винятком гірських районів Карпат та окремих районів Полісся, хати білені. Майже в усіх регіонах навколо зовнішнього боку стіни насипалася призьба. Скрізь було поширене оздоблення хати розписом, як зовні, так і всередині. Червона смуга вище долівки – для охорони від нечистих сил. Настінні орнаменти, розписи дверей, надвіконець: дерево життя (квіт), берегиня, козак, інші традиційні орнаменти. Широко використовувалися орнаменти, особливо в Карпатах [3, с. 4].

Традиційне житло Закарпаття є яскравим втіленням народних будівельних традицій. Воно характеризується раціональністю конструкцій, використанням природних матеріалів та орієнтацією на кліматичні умови регіону. Характерними рисами є дерев'яні або глинобитні хати, криті соломою чи драницею, з поділом простору на житлову та господарську частини. Найпоширенішим житлом на Закарпатті було тридільне: хата – сіни – комора, рідше траплявся двокамерний тип житла: хата – сіни. Сіни й комора були холодні, їх не опалювали. На обійсті ставили приміщення для господарчих потреб: хлів, стайню, вівчарню, шопу тощо [3, с. 126].

Хата на Закарпатті розподілялась на частини, як і традиційна українська хата: місця для приготування їжі, снання та гостьова. На Закарпатті побутували різні типи печей – курна, напівкурна та з опаленням по-чистому. Біля печі ставили невелику лавку, на якій тримали різноманітний посуд, узимку пряли. З другого боку був мисник, під ним на підставці традиційно стояла цеберка. За піччю була влаштована лежанка) або ліжко, а над ліжком – жердина для одягу. Між лавами найпочесніше місце займав стіл. Стіл-скриню виготовляли з бука чи клена. Стільниця

витесувалась із суцільного шматка дерева. Довжина скрині сягала 140-200 см, ширина 70-90 см. Усі деталі скрині з'єднувались між собою без цвяхів, за допомогою дерев'яних кілочків та пазів. Скрині орнаментували плоскою різьбою, випилюванням або розписом. У хаті обов'язково були ікони та декоративні тарілки. Підлогою служила долівка. На початку ХХ ст. в заможніших селян з'являється дерев'яна підлога з тесаних або різаних дощок. У сінях був реманент: жорна, ступа, діжки для ропи, кошики. Стелі в сінях не було. У коморі зберігали продукти, посуд та одяг. Іноді в коморі спали [3, с. 126].

Народне мистецтво Закарпаття представлено різними видами ремесел, зокрема різьбленням по дереву, гончарством, вишивкою, ткацтвом та живописом. Кожен із цих напрямів має свої локальні особливості, що роблять їх неповторними. Закарпатська вишивка, наприклад, вирізняється геометричними орнаментами та насиченими кольорами, а ткацтво – складними техніками та багатством узорів. У народних промислах Закарпаття яскраво проявляється орієнтація на фольклорні традиції. Декоративно-ужиткове мистецтво є невід'ємною частиною національної культури та виконує роль її ідентифікатора при типологічному зіставленні з виробами народних промислів інших етносів. Водночас особливе місце посідає модель традицій, звичаїв та обрядів, яка належить як спорідненим, так і несуміжним народам, а також народам-сусідам. У такому контексті простежується взаємовплив між культурами, що мають духовну спорідненість, оскільки для них характерне подібне сприйняття образів, мотивів і тематичних рішень. Це, зокрема, стосується вишивальних технік, поширених у різних місцевостях Закарпаття, серед яких лічильна гладь, художня гладь, низинка та хрестик [2, с. 171].

Отже, приходимо до висновку, що традиційне житло та народне мистецтво Закарпаття є важливими складовими культурної спадщини регіону, що віддзеркалюють багатовіковий досвід, етнокультурні взаємовпливи та природні умови краю. Архітектурні особливості житла, планування осель, використання місцевих матеріалів та естетичне оздоблення свідчать про гармонійне поєднання функціональності та народних уявлень про красу й комфорт. Водночас народне мистецтво Закарпаття – це скарбниця самобутніх художніх традицій, що охоплюють різьблення, ткацтво, гончарство, вишивку та декоративний розпис. Різноманіття локальних стилів, збереження давніх технік та орієнтація на фольклорні мотиви засвідчують значущість народних ремесел у формуванні культурної ідентичності закарпатців. Крім того, помітний вплив сусідніх народів сприяв розвитку характерних орнаментів, мотивів та технологій, що надають виробам регіону неповторного вигляду.

Список використаних джерел:

1. Гаврош О. Народне мистецтво в утвердженні національної ідентичності українців Закарпаття у міжвоєнний період ХХ століття. *Наукові записки [Національного університету Острозька академія]. Серія: Культурологія*. 2013. №12 (2). С. 394-398.
2. Зимомря М. Фольклорна основа–домінанта народних промислів Закарпаття. *Молодь і ринок*. 2011. №3. С. 169-171.
3. Масненко В. В., Ракшанов В. Б. Українська хата. Науково-популярне видання. Черкаси: Брама–Україна, 2012. 190 с.

Козар А. М., здобувачки освіти III-Ж курсу;
керівник: Резнікова К.В.,
викладач української мови та літератури,
спеціаліст I категорії

ВЕСІЛЬНА ОБРЯДОВІСТЬ У ТВОРАХ ЗАКАРПАТСЬКИХ ПИСЬМЕННИКІВ

Весілля – стародавній звичай, що іде своїми коренями в далеке минуле і являє собою дійство з елементами театральності. Усе дійство пронизане символічним змістом, що додає весіллю свій неповторний колорит і специфічний сценарій, у якому беруть участь усі присвячені особи. Весілля – це свого роду сцена родинно-побутового життя, в якому закладено здорові начала, оспівуються найкращі людські риси.

Весільні звичаї, обряди та пісні, що творилися народом протягом багатомісячної історії, – усе це важливий складник народної культури. Українське весілля – це по-мистецьки вдало скомпоноване й осмислене народне обрядове драматичне дійство з різноманітним використанням мистецьких жанрів і художньої творчості його учасників, у якому чітко визначені ролі кожного. На весіллі поєднуються два роди для створення нової сім'ї та продовження роду.

На сучасному етапі розвитку нашого суспільства народне весілля зазнало великих змін. На жаль, нині, щоб помилуватися шлюбним обрядом, почути весільних пісень, необхідно побувати на весіллі в селі, там, де ще з діда-прадіда бережуть освячені віками народні традиції. Весілля в містах перетворилися на індустрію розваг. Ніхто не задумується над тим, що в кожному етапі цих обрядів

закодовано мудрі звичаї, прикмети, що приносять щастя молодим.

Весільний обряд на Закарпатті пов'язаний із комплексом народних звичаїв, традицій сім'ї, давніх вірувань. Тому інтерес до цього дійства не зникає.

В етнографічному аспекті весільні обряди описані ще в пам'ятках Київської Русі. Пізніше опис закарпатського весілля подали у своїх працях І. Фогорашій, М. Лучкай, О. Митрак, А. Дешко, А. Кралицький, Ю. Жаткович, Г. Бескид, М. Немеш, К. Заклинський, І. Панькевич, Лука Дем'ян та ін. [4, с.18]. Опис закарпатського весілля здійснений у кількох книгах відомого закарпатського етнографа Ю. Чорі. Весілля, на його думку, – найдосконаліший фольклорний твір[5, с.30]. У ньому органічно злилися в одне ціле різноманітні елементи пісенної, танцювальної і драматургічної самодіяльної творчості народу.

Весілля досить складне за композиційною побудовою. Весілля у закарпатському краї, за звичаєвою традицією, ніколи не відбувалося весною, влітку чи ранньої осені, коли по садах-городах, полях було багато різної роботи, а тільки пізно восени, починаючи з дня Покрови (14 жовтня) і до початку різдвяного посту (Пилипівки, 27 листопада) та взимку, у так звані м'ясниці (починаючи з Водохрещів, 19 січня, і до початку Сиропусного тижня – восьмого тижня перед Великоднем) [5, с. 35].

Весілля — одна з найглибших та найколеритніших традицій українського народу. У закарпатській літературі весільна обрядовість не просто елемент фольклору — це знак національної ідентичності, носій колективної пам'яті, а часто й мотиваційний елемент для розвитку сюжету.

1. Символіка весільної обрядовості

У творах закарпатських авторів весілля — це: перехідний ритуал між дитинством і дорослим життям; акт єднання родів і водночас — конфлікт традиції та особистого вибору; етнографічна пам'ять, що відтворює пісні, одяг, страви, танці, вірування[3, с.63-64].

Приклад: У прозі Івана Чендея весільні сцени часто слугують фоном для розкриття глибших соціальних змін — урбанізації, розриву з традицією, внутрішньої кризи персонажів.

2. Опис обрядів: від сватання до «пирів». Часто в описах бачимо: сватання як акт дипломатії між родами; випікання коровай, прикрашання гільця; весільні пісні та голосіння, де звучать і радість, і смуток розлуки з родиною; проводи молодої, перев'язування рушників, танець з матір'ю, обряд «перезування»[1].

У повісті Юрія Шкробинця весілля показане як головна подія життя села — з усіма етапами, починаючи від вибору нареченої до завершення весільних «пирів». При цьому автор акцентує на музичному та співочому багатстві Закарпаття.

3. Конфлікти навколо весілля

У багатьох творах весілля — це не лише радість, а й драма: шлюб із примусу; суперечки між родинами; кохання всупереч звичаям.

У новелі Марії Андрійчик «Де весілля — там і жаль» розкривається тема розірваного кохання через соціальні обмеження, коли обряд стає символом несвободи.

4. Мова, фольклор, пісенна традиція[2].

Закарпатські письменники часто вплітають у свої тексти: діалектизми (підкреслення локального колориту); весільні пісні як інтертекстуальні вставки; приказки, побажання, замовляння. Це не просто колорит — це спосіб збереження автентичної культури.

Весільна обрядовість у закарпатській літературі — це міст між поколіннями, жива традиція, яка не лише описується, а й переосмислюється. Через призму весілля автори говорять про глибинні речі: любов, свободу, обов'язок, пам'ять, втрату й надію.

Список використаних джерел:

1. Коцан В. Традиційна весільна обрядовість Закарпаття. Ужгород: Гражда, 2005.
2. Леньо Т. Народні традиції та обряди Закарпаття. Ужгород: Карпати. 2012.
3. Миголинець О. Запозичена лексика у весільній обрядовості Закарпаття (назви одягу та прикрас). Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Філологія. Ужгород, 2019. Вип. 2 (42). С. 62–67.
4. Черленяк І. Традиційна сімейна обрядовість українців Закарпаття кін. ХІХ – пер. пол. ХХ ст.: автореф. дис. ... канд. істор. наук: 07.00.05. Львів, 2020. 24 с.
5. Чорі Ю. Від роду до роду: Звичаєво-обрядові традиції Закарпаття. Ужгород. 2001. 170 с.

УДК: 94:008 (477.87)(092)(043.2)

Костак К.І, здобувачка освіти III-Б курсу;
керівник: Котубей В.Ф.,
викладач суспільних дисциплін,
доктор філософії, викладач-методист

ВИДАТНІ ДОСЛІДНИКИ КУЛЬТУРИ ЗАКАРПАТТЯ

Культура Закарпаття є унікальним феноменом, що сформувався під впливом багатьох етносів, зокрема

українців, угорців, словаків, румунів, євреїв та німців. Особливе географічне розташування краю, його багатонаціональність та історичні обставини сприяли формуванню самобутніх традицій, які стали предметом зацікавлення багатьох науковців. Її дослідженню присвятили свої праці численні вчені, які зробили значний внесок у вивчення історії, етнографії, фольклору, мови та мистецтва цього регіону. Завдяки їхній діяльності вдалося зберегти та проаналізувати культурну спадщину Закарпаття, що має велике значення не лише для України, а й для всієї Центральної Європи.

Одним із перших ґрунтовних дослідників культури Закарпаття був Володимир Гнатюк – видатний український етнограф, фольклорист і мовознавець. Його наукова діяльність припала на кінець XIX – початок XX століття, період активного збирання та систематизації фольклорного матеріалу, що мав велике значення для збереження культурної спадщини регіону. Гнатюк здійснив низку наукових експедицій у різні куточки Закарпаття, ретельно фіксуючи народні казки, пісні, легенди, загадки, прислів'я та приказки, які на той час передавалися виключно в усній формі. Його дослідження стали не лише етнографічним, а й мовознавчим надбанням, оскільки в його записах збереглися діалектні особливості закарпатських говірок, що дозволило майбутнім ученим аналізувати мовні процеси регіону [1].

Окрему увагу Гнатюк приділяв вивченню народних вірувань та міфології, записуючи розповіді місцевих жителів про духів, русалок, вовкулаків, чортів та інших персонажів, які відігравали важливу роль у світогляді закарпатців. Він детально описував місцеві обряди, пов'язані з календарними та родинними святами, зокрема весільні, поховальні, колядницькі традиції, що мали свої унікальні риси порівняно з іншими українськими

етнографічними групами. Важливим напрямком його досліджень були звичаї та магичні практики, які зберігалися в побуті мешканців Закарпаття протягом століть. У його працях містяться детальні описи народних замовлянь, віщувань, обрядів захисту від злих сил, що були поширені серед закарпатців і мали синкретичний характер, поєднуючи язичницькі та християнські елементи.

Гнатюк не лише збирав, а й аналізував фольклорний матеріал, намагаючись виявити спільні риси між закарпатським фольклором та народною творчістю інших регіонів України й сусідніх народів. Він зазначав, що культура Закарпаття розвивалася в умовах постійних міжетнічних контактів, що сприяло формуванню її багатогранності. Зокрема, в його записах можна знайти паралелі між закарпатськими легендами та угорськими чи словацькими казковими мотивами, що свідчить про взаємовпливи між культурами [1].

Результатом багаторічної роботи Гнатюка стали фундаментальні наукові праці, опубліковані в Науковому товаристві імені Шевченка (НТШ) у Львові. Його етнографічні збірники, такі як «Етнографічні матеріали з Угорської Русі» (1898), містять унікальні записи, які й сьогодні є цінним джерелом для етнографів, істориків і культурологів. Дослідник зібрав понад тисячу зразків народної творчості, що дає змогу не лише реконструювати картину традиційного життя закарпатців кінця ХІХ століття, а й простежити трансформації фольклору в наступні періоди.

Важливий внесок у вивчення мовних особливостей регіону зробив Іван Панькевич. Він детально дослідив говори Підкарпатської Русі, вивчаючи їхні зв'язки з іншими слов'янськими мовами. Його праці сприяли глибшому розумінню мовної ситуації Закарпаття та

процесів її формування під впливом багатонаціонального середовища [2].

Дослідженню традиційної культури закарпатських українців присвятили свої праці Юрій Жаткович та Петро Лінтур. Жаткович, окрім історичних студій, активно вивчав культурні звичаї місцевого населення, наголошуючи на їхній самобутності. Лінтур, своєю чергою, зосередився на описі народних обрядів та звичаїв Закарпаття, що дали змогу реконструювати багато давніх традицій, частина з яких збереглася до сьогодні [3].

Серед дослідників літературної культури Закарпаття слід згадати Федора Потушняка, який не лише досліджував творчість місцевих письменників, а й сам був талановитим поетом і прозаїком. У своїх працях він аналізував розвиток літературних процесів у регіоні, визначав основні теми й мотиви закарпатської літератури, що дозволяє простежити її еволюцію у контексті загальноукраїнського літературного процесу [4].

Важливим напрямом досліджень закарпатської культури є її етнографічні та антропологічні аспекти, які допомагають зрозуміти особливості формування та розвитку традиційного способу життя населення регіону. У другій половині ХХ століття одним із провідних дослідників цієї тематики став Михайло Тиводар – український етнограф, історик та археолог, який присвятив значну частину своєї наукової діяльності вивченню побуту, матеріальної культури та етнічних процесів Закарпаття. [2]. Завдяки його наполегливій роботі було зібрано й систематизовано великий обсяг інформації про традиційне житло, одяг, ремесла, звичаї та побутові традиції мешканців цього багатонаціонального краю

Досліджуючи матеріальну культуру Закарпаття, Тиводар звертав особливу увагу на народне житло, яке мало свої регіональні особливості залежно від етнічної

групи, природних умов та історичних обставин. Він описав типи хат, що побутували серед українців, угорців, румунів, словаків та німців, зазначаючи, що більшість будівель були дерев'яними, з глиняними або кам'яними основами, а покрівлі залежно від місцевості могли бути криті соломною, драницею або черепицею. У своїх працях дослідник детально аналізував інтер'єр житла, його планування, особливості печей, меблів та господарських споруд, що допомогло відтворити побутові умови закарпатців у минулі століття.

Ще одним важливим аспектом його досліджень був традиційний народний одяг, який відігравав не лише практичну, а й соціально-символічну роль. Тиводар описав специфічні особливості закарпатського вбрання, зокрема, сорочки з вишивкою, гуні, кептарі, запаски та кожухи, що відрізнялися залежно від етнічної приналежності, статі та віку власника. Він вивчав техніки виготовлення тканин, способи декорування та значення певних орнаментальних мотивів, які могли свідчити про родовід або соціальний статус людини [2].

Окреме місце у дослідженнях Тиводара займало народне ремесло, яке впродовж століть було основою економічного життя закарпатців. Крім матеріальної культури, Тиводар приділяв велику увагу традиціям та звичаям закарпатців. Він детально досліджував обряди, пов'язані з народженням, весіллям та похороном, що зберігалися в народній практиці протягом століть. Його праці містять описи календарних свят, таких як Різдво, Великдень, Купала, Маланка, а також супутніх їм ритуалів та магічних практик. Він простежив вплив релігійних і культурних змін на традиції закарпатців, відзначаючи поступове зникнення деяких звичаїв та їхню адаптацію до сучасних умов.

Він аналізував питання міжетнічних контактів, взаємовпливів культур, змішування традицій та мов, що відображало складну етнічну мозаїку регіону. Його роботи дозволяють краще зрозуміти, як різні народи співіснували на одній території, зберігаючи при цьому свої національні риси, мову, релігію та культурні звичаї.

Окремої уваги заслуговує ономастичне дослідження Закарпаття, яке провів Павло Чучка. Його праці, присвячені антропонімії, допомогли розкрити історичні, етнічні та соціальні аспекти розвитку регіону через аналіз імен, прізвищ та назв населених пунктів. Чучка вивчав вплив різних мовних і культурних традицій на формування іменної системи Закарпаття, що є важливим джерелом інформації про міжетнічні контакти.

У сучасний період дослідження культури Закарпаття тривають, і значний внесок у їхній розвиток роблять такі науковці, як Сергій Федака, Іван Хланта та Василь Коцан. Вони аналізують динаміку культурного розвитку регіону в контексті глобалізаційних процесів, досліджують впливи сучасних тенденцій на традиційну культуру, а також вивчають проблеми збереження історико-культурної спадщини.

Сергій Федака займається історико-культурним аналізом Закарпаття, розглядаючи його як регіон із багатошаровою історичною пам'яттю та численними культурними впливами. Його дослідження охоплюють питання історичної самоідентифікації закарпатців, особливості їхнього мовного середовища та трансформації регіональної культури під впливом міграційних процесів. Іван Хланта є провідним дослідником усної народної творчості Закарпаття. Його праці присвячені збиранню, систематизації та аналізу фольклорних матеріалів, зокрема народних казок, легенд, пісень, прислів'їв і приказок. Він досліджує, як змінюються фольклорні традиції в умовах

сучасного інформаційного суспільства, та вказує на небезпеку втрати оригінальних форм народної творчості через вплив масової культури. Василь Коцан зосереджується на проблемах музейної справи та збереження історико-культурної спадщини Закарпаття. Він досліджує стан пам'яток архітектури, народного мистецтва, традиційного житлового будівництва та сакральних об'єктів регіону.

Їхні роботи є важливими для формування державної культурної політики щодо Закарпаття, оскільки регіон залишається унікальним культурним простором, у якому поєднуються традиційні та новітні впливи. Це має значення не лише для науки, а й для збереження та розвитку самобутньої культурної ідентичності регіону, що робить його важливою складовою загальноукраїнського культурного простору.

Таким чином, завдяки працям численних дослідників, культура Закарпаття набула широкого наукового висвітлення та стала предметом глибокого міждисциплінарного аналізу. Вивчення її особливостей дозволяє не лише зберегти унікальну культурну спадщину регіону, а й простежити складні історичні процеси, що відбувалися на цій території протягом століть. Закарпаття завжди було своєрідним культурним перехрестям, де взаємодіяли різні етноси, мови, релігії та традиції, і саме це сформувало його неповторний образ.

Важливу роль у вивченні культури Закарпаття відіграють сучасні дослідники, які продовжують роботу своїх попередників, використовуючи новітні методи аналізу, зокрема археологічні розкопки, лінгвістичні дослідження, антропологічні експедиції та цифрові технології для збереження культурної спадщини. Завдяки цим дослідженням вдалося поглибити розуміння міграційних процесів, міжетнічних контактів та

трансформації народних традицій у контексті глобалізації [4].

Крім наукового значення, збереження та популяризація культури Закарпаття має важливе суспільне значення. Розвиток етнографічного туризму, створення музеїв під відкритим небом, організація фольклорних фестивалів та мистецьких заходів сприяють відродженню й актуалізації традиційних ремесел, звичаїв та мистецтва. У ХХІ столітті культура Закарпаття продовжує розвиватися, адаптуючись до нових умов, зберігаючи при цьому свою самобутність.

Список використаних джерел:

1. Гнатюк В. Народні оповідання про опришків. Львів: Наукове товариство ім. Шевченка, 1910. 248 с.
2. Тиводар М. Етнографія Закарпаття. Ужгород: Ліра, 1994. 320 с.
3. Федака С. Історія Закарпаття. Ужгород: Карпати, 2010. 412 с.
4. Данилюк Д. Закарпаття: історико-культурний нарис. Київ: Наукова думка, 2002. 276 с.

Котубей О.Я., здобувачка освіти III-А курсу;
керівник: Задорожний І.І.,
викладач суспільних дисциплін,
спеціаліст I категорії

ПОСТАТЬ АВГУСТИНА ВОЛОШИНА ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ ЕТНОГРАФІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Повернення до минулого, до історичної пом'яті відбувається завжди на зламі певного періоду. Адже «білі прогалини» літопису рідної історії, як незагоєні рани, болять, турбують відлунням дзвону пам'яті. Творчі надбання нашого народу, як відомо, ніким нам не визичені і ні в кого нами силою не взяті. Вони складають гордість України, її духовних змагань на усіх етнічно українських теренах.

Срібна земля упродовж століть входила в державні організми Угорщини, Австро-Угорської імперії, Чехословаччини, Польщі, Румунії. Проте, як слушно зауважує дослідник історичного й культурного минулого Закарпаття Олекса Мишанич, територія Українських Карпат "формувалася і залишалася однією цілісною структурою, не втрачаючи свого слов'янського, руського, а в нові часи українського характеру" [1]. З іншого боку, Закарпаття має чимало самобутніх ознак, коли мовиться про паралелі духовних устремлінь носіїв тих етносів, що спільнотою проживали у краї. Тому й не дивно, що Закарпаття увійшло у творчу біографію видатних представників різних народів.

Вони увійшли у загальний вжиток з легкої руки Івана Ірлявського, Василя Пачовського («Срібна Земля»), Михайла Драгоманова («Країна зраненого брата»), Олександра Олеся («Країна див»), Івана Ольбрахта («Земля

без імені») тощо. Усі вони зливались в одну реалію у березневі дні 1939 року, коли в історію боротьби українського народу за свою державність була вписана одна з її чільних, але трагічних сторінок. Тієї весни постало проголошення незалежності Карпатської України.

З цими подіями пов'язане життя та діяльність о. Августина Волошина. Професійного педагога, теоретика й практика педагогічної думки, а відтак – і організатора культурно-освітнього руху в Закарпатті упродовж перших чотирьох десятирічь ХХ ст. Це засвідчував один із перших авторів життєпису вченого – відомий український письменник та історик літературного процесу Володимир Бірчак (1871–1945) на сторінках своєї праці «Августин Волошин. Єго життя і діяльність. З нагоди ювілею 50-літніх уродин і 25-літньої праці» (Ужгород 1924) [2].

В.Бірчак вперше зробив спробу систематизувати творчий доробок о. А.Волошина, синтезувати його погляди, різні прояви розмаїтої діяльності о. Волошина як педагога та громадського діяча універсального характеру. Отець А.Волошин поєднував у собі носія як гуманітарних, так і природничих цінностей, церковних і світських засад.

Окрім В.Бірчака, високу оцінку педагогічної та просвітницької діяльності о. А.Волошина дав також В. Гренджа-Донський (1897–1974), один із найвизначніших українських письменників Закарпаття 20-40-х років ХХ ст. Його перу належить кілька спеціальних статей про життєву та творчу біографію о. А. Волошина, зокрема, «Августин Волошин і вдячність».

«Це найбільший син нашого народу, – підкреслював Василь Гренджа-Донський 1939 р. Отець Волошин уже ціле життя від ранньої своєї молодости працює для нас... У ті найтяжчі часи лихоліття він стоїть на чолі нашої боротьби, воює словом і пером. Редагує газети, календарі, пише і видає книжки, підручники та виховує цілу

генерацію нашого вчителства». Автор обстоює ту думку, що для Закарпаття як невід'ємного сектору українського культурного й мовного ареалу о. Волошин – це «наша гордість, наша слава, наша новітня історія»[3].

Насьогодні необхідно заглиблюватись у архівні джерела, аби пізнати первісні документи, які виокремлюють як події нашої минувшини, так і її носіїв. У цьому контексті заслуговують на увагу публікації останніх років, що з'явилися з-під пера М.Вегеша О.Довганича, В.Задорожного, О.Мишанича, П.Федаки, В.Худанича, В.Шандора та інших дослідників. Окремі автори слушно переглядають свої висловлювання про о. Августина Волошина, що мали місце в попередніх працях, в яких фактично перший професійний вчений-педагог у Закарпатті змальовувався неправдиво...

Творча спадщина о.Августина Волошина, в якій поєднуються різні вияви його таланту та плідної праці, зокрема, на ниві педагогіки, психології, журналістики, теології, видавничої справи тощо у багатьох вимірах і досі не втратила наукової вартості і сьогодні.

Однак багато фактів ще залишаються не дослідженими та невідомими для нас.

Список використаних джерел:

1. Ігнатович, О. Олекса Мишанич і літературний процес Закарпаття. Науковий вісник УжНУ Серія: Філологія. Випуск 1(49)-2023. с. 13–15.
2. Інтернет-видання «Закарпаття онлайн Beta» Аксіома, заґрунтована на вірі: о. Августин Волошин. 2023.
3. Вегеш М.М. Августин Волошин. Ужгород: Верховина, 2015. 98 с.

Малеш Х.І., здобувачка освіти II-IV курсу;
керівник: Грицько В.В., доктор філософії (PhD),
викладачка суспільних дисциплін,
спеціаліст вищої категорії, викладач–методист

ЗАКАРПАТСЬКА ВИШИВКА: ІСТОРИЧНІ АСПЕКТИ ТА СУЧАСНЕ ТРАКТУВАННЯ

Сучасне суспільство характеризується зростанням інтересу до культурної ідентичності, зокрема до історії та традицій власного народу, а також до збереження народного мистецтва як духовного спадку. Втрата цих традицій може загрожувати самому існуванню етнічної спільноти.

Виживання народу залежить від збереження його культурних коренів. Повернення до традиційного мистецтва – це не лише відновлення історичної пам'яті, а й відродження духовних цінностей.

Тисячолітній процес формування орнаментальних схем створив унікальні композиції, які адаптувалися до соціальних умов. Дослідники відзначають, що українська вишивка зберегла найтісніший зв'язок з античними геометричними орнаментами, що свідчить про її архаїчність.

У кожному регіоні України сформувалися унікальні орнаментальні мотиви, колірні гами та техніки шитва. Ці знання передавалися з покоління в покоління, а майстри вдосконалювали їх, зберігаючи автентичність.

Вишивка є частиною міжлюдської комунікації, що сприяє її розумінню. Аналіз її композицій, призначених для одягу, інтер'єру або обрядів, дозволяє визначити її художні особливості та культурну специфіку.

Закарпаття, розташоване на межі Європи, увібрало в себе культурні риси сусідніх народів. Вплив традицій Чехії, Румунії, Словаччини, Угорщини та Польщі відчутно позначився на розвитку символіки та кольорової гами місцевої вишивки. Це народне мистецтво пройшло довгий шлях становлення та продовжує розвиватися й сьогодні.

Дослідники вважають: культура закарпатського рукоділля почала формуватися у XIII-XV століттях. В той час Європа вже прийняла християнство, але на території нашого регіону досі зберігався вплив язичництва, це відбилося на стилістиці мотивів. Кола уособлювали сонце, ромби – рідну землю, хвилясті лінії позначали воду, а трикутники символізували гори та море [2]

У XV-XVIII століттях мистецтво вишивання в Закарпатті набуло яскравіших барв та ускладнених візерунків. Вишивка кольоровими нитками вважалася ознакою достатку, а оздоблення одягу бісером, мереживом і напівдорогоцінним камінням могли собі дозволити лише заможні родини. У цей час формуються унікальні мотиви, що демонструють вплив румунських та угорських традицій. У музейних експозиціях збереглися старовинні зразки вишивки із зображеннями тварин, птахів та квіткових орнаментів.

Період Австрійської імперії став своєрідним «золотим віком» закарпатської вишивки. Саме тоді в ній з'явилися характерні мотиви, запозичені з німецького, нідерландського, французького та скандинавського мистецтва. Популярними стали візерунки у вигляді виноградної лози з пишними гронами, декоративних кущів та квіткових композицій. Також у цей період майстри почали використовувати срібні та золоті нитки, що символізували високий статус і достаток власника вишитого одягу.

У ХХ столітті, під впливом історичних змін, мистецтво закарпатської вишивки зазнало трансформацій. Воно повернулося до класичних мотивів, стало лаконічнішим, з переважанням геометричних орнаментів. Майстри почали експериментувати з матеріалами, доповнюючи традиційний льон і бавовну шовком.

Для вишивок Закарпаття характерним є мотив «кривуля» у різних техніках виконання. Кольорова гама вишивок широка: червоне поєднується з чорним (при цьому виділяється один колір – чорний або червоний), використовуються як білі, так і багатоколірні орнаменти [1].

Узагальнювати закарпатські вишиванки за стилем було б не зовсім вірно, адже кожна область мала свої відмінності [2]:

1. На території Межигір'я популярними були так звані «розвертанки», котрі мали на грудях глибокий виріз зліва. Поряд із ними виріб оздоблювався рясними та багатими рослинними мотивами, вони мали значення оберега від злих сил, ворогів та «чорного ока».
2. Ужгородські майстрині створювали складні теми з багатьох ламаних ліній, це називали «меандрами». У них можна помітити риси давньогрецької культури, а сам візерунок означав нерозривний зв'язок людини з божественними силами. Місцеві жителі уявляли, що так виглядають лабіринти, у яких має заплутатись темна сила, прокльони та інші зурочення проти чистої душі.
3. Біля Воловця сорочки розшивали синім (блакитним) і червоним, деталізованими та наближеними до реальності схемами квітів, з тичинками, пелюстками, листям.
4. У Берегівському районі в період 1880-1930 рр. були розповсюдженими максимально реалістичні зображення квітів, що не утворювали стрічки, а сходились у центрі,

тобто нагадували симетричний різнобарвний складний букет, який стоїть у вазоні.

5. Справжньою «класичною закарпатською вишивкою» вважається творчість майстрів Хустського району. Вона наповнена сакральним змістом, відображає зірки на 8 променів, трикутники гірських піків та густих лісів краю.

Закарпатська вишивка займає унікальне місце в рамках загальної культурно-художньої спадщини, що пов'язана з оздобленням. Це окремий пласт традиційного мистецтва, який формувався під впливом регіональних особливостей та історичних умов.

Сьогодні закарпатська вишивка знову переживає період відродження. Сучасні дизайнери та майстри творчо осмислюють традиційні техніки, поєднуючи стриману геометрію з розкішними елементами австрійського періоду, що дозволяє цьому мистецтву гармонійно інтегруватися в сучасний стиль.

Список використаних джерел:

3. Коніченко Юлія. Орнаментальні мотиви – відображення елементів символіки різних стародавніх культур. URL: <http://dspace.pnpu.edu.ua/bitstream/123456789/7691/1/40.pdf>.
4. Закарпатська вишиванка – особливості місцевого стилю вишивки й орнаментів. URL: https://folkart.ua/articles/16.zakarpatska_vishivanka_osoblivosti_mistseвого_stilyu_vishivki_y_ornamentiv.

Пальок В.В., здобувачка освіти III-А курсу;
керівник: Кушнір І.І., канд.пед.наук, доцент,
заслужений працівник освіти України,
почесний педагог України

ТИВОДАР ЛИГОЦЬКИЙ – ВІДОМИЙ ЕТНОГРАФ ЗАКАРПАТТЯ

Відомим дослідником культури Закарпаття другої половини XIX – початку XX ст. був колишній прокурор Мукачівсько-Чинадіївської домінії графів Шенборнів Тиводар Легоцький. Він досліджував археологію, історію, етнографію, краєзнавство. Його ім'я було відоме далеко за межами сучасного Закарпаття та Австро-Угорщини. Вчений зібрав велику археологічну та етнографічну колекцію. У 1907 році організував у Мукачеві музейне товариство, а у власному будинку створив перший у Закарпатті музей історії та побуту краю.

Дослідженням його біографії займалися такі закарпатські науковці: О.Мазурок В.Пагіря, В.Панкулич. Окремі аспекти археологічної діяльності досліджували: Й.Кобаль і П.Пеняк.

Народився Тиводар Легоцький в 1830 року у містечку Фужине біля сучасного міста Рієки в Хорватії. В Словаччина отримав початкову освіту і закінчив шестирічну гімназію. Філософські курси проходив у Рожняві (нині Словаччина). З 1847 по 1851 рік Тиводар Легоцький – студент Кошицької юридичної академії, брав участь в угорській революції 1848-1849 років. З 1855 року поселився у Мукачеві. У 1865 році поступив на службу до графів Шенборнів, де пропрацював юристом до виходу на пенсію. Помер 25 листопада 1915 року. Похований у Мукачівській католицькій церкві св. Мартина. [1].

З молодого віку захоплювався археологічними та етнографічними дослідженнями. Дослідник встановлює зв'язок з Археологічною комісією Угорської академії наук й активно долучається до археологічних досліджень краю і навколишніх територій.

Формує немалу колекція старожитностей і стає відомою не тільки в тодішній Австро-Угорщині, але і за її межами. Так, у 1873 році, на Всесвітній виставці у Відні, демонструвалися 54 експонати із колекції мукачівського юриста. А трьома роками пізніше, коли в Будапешті проходив XVIII міжнародний археологічний конгрес, на виставці, присвяченій цій події, були представлені 402 кам'яні, 118 бронзових, 4 золоті, 3 глиняні і 1 скляний предмет із колекції Тиводара Легоцького. Паралельно він займався етнографією, фольклором та історичним дослідженнями. З-під його пера з'явилася збірка перекладів на угорську мову народних пісень українського (руського) (1864 р.) та словацького (1866 р.) населення. [2].

Археологічна збірка Тиводара Легоцького, що складалася з понад 7 тисяч предметів, була однією з найбільших приватних колекцій у тогочасній Австро-Угорщині. В 1909 році у Мукачеві розпочало свою роботу Музейне товариство імені Легоцького. Науковець зумів узагальнити значну кількість експонатів у своїй археологічній колекції. В останні роки свого життя Т.Легоцький робив все, щоб в Мукачеві був створений громадський музей. Однак через брак фінансів та відмову влади у підтримці музею відкрити не вдалося. Але експонати знайдені в Тиводаром зберігались в його приватному будинку. Після його смерті колекція старожитностей частково була продана його нащадками продавцю-антиквару Лазару Зінгеру з Будапешта[3]. Однак, чехословацькі державні органи не дозволили

Зінгеру вивезти колекцію (вона деякий час зберігалася у Мукачівському замку).

Отже, вчений був кваліфікованим джерелознавцем, опрацював фонди ряду центральних архівів Угорщини та місцевих – Березької, Угочанської жуп, міста Мукачева, Мукачівсько–Чинадіївської домонії.

Доробок науковця збагачений фактичним матеріалом з історії духовного життя русинів, характеристикою соціально-економічного життя представників русинського духовенства. Також Т. Легоцький зробив вдалу спробу розкрити на фоні релігійних відносин і культурно-освітні зрушення у середовищі русинів-українців. Його спадщина є важливою для пізнання етнографічних процесів на Закарпатті в кінці ХІХ на поч. ХХст.

Список використаних джерел:

1. Панкулич В. Тиводар Легоцький – Закарпатський історик, етнограф і археолог. Науковий вісник Ужгородського університету, серія «Історія», вип..27, 2011. – С. 293-295.
2. Малець О.О. Етнографічні дослідження про Закарпаття в працях Тиводара Легоцького. Вісник Закарпатської академії мистецтв : збірник наукових праць. - Ужгород, 2017. - Випуск 9. - С.124-132
3. Данилюк Д., Ткачук О. Проблеми історії середньовічного Закарпаття в науковій спадщині Т.Легоцького . Acta Hungarica. 1993 – 1994. – Ужгород, 1999 – С.93-98.

Понзель О.В., здобувачка освіти III-Ж курсу;
керівник: Кушнір І.І., канд.пед.наук, доцент,
заслужений працівник освіти України,
почесний педагог України

СВЯТКОВО-ОБРЯДОВИЙ ЦИКЛ ЗАКАРПАТСЬКИХ УКРАЇНЦІВ: ВЕСІЛЬНІ ТРАДИЦІЇ

Весільні традиції закарпатських українців є важливою складовою святково-обрядового циклу, що формувався впродовж століть. Закарпатське весілля є складним, багатоступеневим процесом, який поєднує у собі давні народні вірування, християнські традиції та локальні особливості регіону. Незважаючи на сучасні тенденції, багато традиційних весільних обрядів збереглися до сьогодні, адже вони символізують не лише з'єднання двох людей, а й поєднання двох родин у єдину спільноту.

В етнографічному аспекті весільні обряди описані ще в пам'ятках Київської Русі. Пізніше опис закарпатського весілля подали у своїх працях І. Фогорашій, М. Лучкай, О. Митрак, А. Дешко, А. Кралицький, Ю. Жаткович, Г. Бескид, М. Немеш, К. Заклинський, І. Панькевич, Лука Дем'ян та ін. Запис весільної фольклорної творчості очолює журнал «Наш рідний край», редагований письменником О. Маркушем. Велика робота по запису закарпатського весілля проведена закарпатським фольклористом П. Лінтуром та етнографом Ю. Чорі. До більш сучасних етнографічних досліджень із опису закарпатського весілля можемо віднести монографії М.Тиводара, В.Борисенко, кандидатське дослідження І. Черленяк та ін [2].

Весільний обряд розпочинається ще задовго до самого святкування. Першим етапом є сватання, коли представники нареченого – свати – приходять до хати нареченої з пропозицією шлюбу.

Дівчина під час «сватанок» сиділа в темному «закуті», мовчазливо подавала хлопцеві вишиваний рушник. Саме тут, на думку М. Масрчик, виражався код нерухомості та німоти молодої, як прояв її елімінативності, тобто переходового стану. Навіть відомий український фразеологізм засвідчує: «Сидиш, як засватана»[1].

Якщо батьки дівчини дають згоду, родини починають готуватися до весілля. Наступний важливий етап – заручини, під час яких молодим дарують хустки або інші символічні предмети, що засвідчують домовленість між сім'ями.

Перед самим весіллям відбувається дівич-вечір – прощання нареченої з дівочим життям. Цей обряд супроводжується піснями, обрядами та розплітанням коси – символом дівочої чистоти. Молодий тим часом готується до випробувань, адже перед тим, як забрати наречену, йому потрібно пройти випробування, організовані її подругами чи родичами. Це можуть бути веселі загадки, конкурси або викуп нареченої.

У день весілля відбувається благословення молодят батьками – важливий емоційний момент, що символізує згоду родини на шлюб. Після цього слідує церковне вінчання, під час якого молодята дають обітницю перед Богом. Після офіційної частини починається весільне гуляння, де гостей пригощають традиційними стравами, такими як коровай, бограч, голубці, а також весільними пирогами. На весільному застіллі звучать традиційні пісні, проводяться обрядові танці, наприклад, танець молодої.

Також цікава традиція закарпатських весіль «даровання». Кожен гість повинен вкинути до кошика

гроші, з оголошенням на весь зал, скільки саме подарував той чи інший гість. Найщедрішим всі разом співають «многая літа»[3].

Окремо варто згадати обряд покривання молодої, що символізує перехід нареченої в статус заміжньої жінки. Їй знімають вінок і накривають голову хусткою або очіпком. Це один із найважливіших моментів весільної церемонії, оскільки після нього молода вже офіційно вважається дружиною. Після весілля часто відбувається ще один обряд – перепій, під час якого молодята відвідують рідню і сусідів, приймаючи подарунки та благословення на довге сімейне життя.

Хоча сучасні весілля значно змінилися під впливом європейських тенденцій, закарпатці намагаються зберегти свої традиції. Весільні обряди передаються з покоління в покоління, зберігаючи національну самобутність та культурну спадщину українців Закарпаття. Таким чином, весілля залишається не лише святом для молодих, а й важливим соціальним та культурним явищем, що зміцнює родинні зв'язки та зберігає народні традиції.

Список використаних джерел:

1. Іванна ЧЕРЛЕНЯК. Атрибути та обрядодії весільного циклу на Закарпатті: семантика, семіотика та символіка. URL: <https://nz.lviv.ua/archiv/2017-2/13.pdf>
2. Ольга МИГОЛИНЕЦЬ. Стан дослідження весільного обряду та його лексики на теренах Закарпаття. Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Філологія. Том 2 № 48 (2022).
3. Закарпатські весільні традиції, які вас здивують. URL: https://mukachevo.net/news/zakarpatski-vesilni-tradytsiyi-iaki-vas-zdyvuiut_627520.html
4. Традиції українських обрядів весілля. URL: <https://museum.kh.ua/academic/publications.html?n=911>

Стецович Ю.І., здобувачка освіти II-Н курсу;
керівник: Задорожний І.І.,
викладач суспільних дисциплін,
викладач I категорії

КУЛЬТУРНА СПАДЩИНА ЗАКАРПАТТЯ: ЗБЕРЕЖЕННЯ ТРАДИЦІЙ В УМОВАХ КУЛЬТУРНОГО ОБМІНУ

Поміж регіонів України Закарпаття вирізняється своєю етнокультурною різноманітністю, яка сформувалась під впливом історичних, політичних та соціальних процесів. Тут, на перехресті культур, здавна співіснують українці, угорці, румуни, словаки та інші народи, кожен з яких зробив значний внесок у розвиток цього регіону. Багатотисячолітні традиції у місцевих громадах є результатом взаємодії різних культур, проте, в першу чергу, української національної самобутності. Закарпаття залишається одним із найяскравіших центрів збереження етнокультурної спадщини в Україні, що підтверджується активною роботою науковців, етнографів, місцевих краєзнавців.

Важливим аспектом історії та культури Закарпаття є полікультурність. Як зазначає дослідниця Олена Кириченко: «Закарпатська культура є результатом тривалих процесів міжетнічної взаємодії, де кожен народ зробив свій внесок, але при цьому українці змогли зберегти свою самобутність» [3]. Переплетення різних етнічних традицій сприяє збереженню культурної спадщини та формуванню спільної ідентичності, що об'єднує місцевих жителів, незважаючи на національні відмінності.

Одним із найбільш яскравих прикладів такого синтезу є святкування Різдва. Це свято є одним із найважливіших для українців Закарпаття. Його

відзначають не лише як релігійний обряд, а й як важливий соціально-культурний феномен, який об'єднує громади та відображає їхню самобутність. Так, Олександр Троян, дослідник етнографії Закарпаття, вважає, що традиційні різдвяні обряди в цьому регіоні зазнали помітного впливу сусідніх народів, але це не призвело до їхньої втрати. У своїй праці «Етнографічні особливості святкування Різдва на Закарпатті» він зазначає, що святкування не лише зберегло українську самобутність, а й набуло рис, характерних для багатьох народів, які разом з українцями живуть на цих теренах [4]. Супроводжується святкування традиційною колядою. У деяких селах колядники співають не лише українські, а й угорські або словацькі колядки, особливо у тих громадах, де проживають представники цих націй. Водночас Троян підкреслює, що закарпатські українці, попри зовнішні впливи, зберігають унікальні народні пісні, що розповідають про народження Христа, і це є одним із головних способів збереження автентичності.

Особливістю закарпатського Різдва є «бетлегемі» – різдвяні вертепи, які відрізняються від вертепів у центральній Україні. Вони мають елементи угорської та словацької традиційної драматургії, але при цьому основна ідея залишається українською. Атрибутом вертепу є різдвяна зірка, що має глибоке історичне коріння і символічне значення, яке вказує на віру в світло, що розганяє темряву. Вона виготовляється із дерева, картону або паперу і часто прикрашається різноманітними кольорами. У закарпатських селах, йдучи від хати до хати, діти та дорослі колядують із зіркою і вінчують благословенням для родин прийдешній рік. На думку Кириченко, ця різноманітність та адаптація традицій є природним процесом: «Взаємопроникнення культур, яке має місце в святкових обрядах Закарпаття, не зменшує

значення української культури, а навпаки, збагачує її новими елементами» [3].

Попри те, що Закарпаття є одним із найбільш традиційних регіонів України, глобалізаційні процеси та вплив масової культури становлять певні виклики для збереження місцевої спадщини. Культуролог Марія Панько зазначає: «Сучасні тенденції ведуть до спрощення традиційних обрядів, що може призвести до втрати їхньої автентичності» [5]. Зокрема, серед молоді спостерігається тенденція до святкування Різдва у менш традиційній формі, відмови від колядування або навіть запозичення комерціалізованих західних форматів святкувань. Водночас Панько зауважує, що завдяки активній роботі місцевих етнографів та громадських організацій зростає інтерес до традиційних обрядів, що дає надію на їхнє відродження.

Традиції українців Закарпаття є багатогранним явищем, що сформувалося внаслідок взаємодії різних етнічних культур, весільні обряди та народні ремесла відображають процеси культурного обміну, які відбувалися в регіоні протягом століть. Святкування Різдва є чудовим прикладом адаптації до змін народних традицій на Закарпатті та, одночасно, збереження їх основи, що сформувалася історично. Науковці, зокрема І.В.Дробик [5], О.М. Кириченко [3], О.І. Троян [4], підкреслюють, що взаємопроникнення традицій не загрожує українській ідентичності, а навпаки – робить її більш стійкою та цікавою. Проте виклики глобалізації та комерціалізації культури можуть призвести до спрощення або навіть втрати деяких традицій.

Список використаних джерел:

1. Традиції святкування Різдва в Україні. <https://explainer.ua/traditsiyi-svyatkuvannya-rizdva-v-ukrayini-royasnuuemo>.
2. Закарпатське Різдво – бетлегем, крайчун та Дідух. <https://vidviday.ua/blog/zakarpatske-rizdvo/>
3. Кириченко О.М. «Полікультурність Закарпаття: історико-культурний аспект». Вісник Закарпатського університету. Серія: Історія. 2021. Вип. 1. С. 45–52.
4. Троян О.І. «Етнографічні особливості святкування Різдва в Закарпатті». Етнографічний вісник. 2022. № 3. С. 67–74.
5. Дробик І.В. «Взаємодія культур у святкових обрядах Закарпаття». Науковий журнал «Культура народів Причорномор'я». 2020. № 2. С. 89–96.

УДК 394.2(477.87)(043.2)

Цугорка Я.М., здобувачка освіти III-Ж курсу;
керівник: Котубей В.Ф.,
викладач суспільних дисциплін,
доктор філософії, викладач-методист

СВЯТКУВАННЯ НОВОГО РОКУ (ВАСИЛЯ) НА ЗАКАРПАТТІ

Кожен народ має свої унікальні звичаї, що формувалися протягом століть, відображаючи його світогляд, сприйняття життя та соціальні взаємини. Ці традиції є не лише культурними надбаннями, але й важливими ознаками національної ідентичності, яка закарбована в пам'яті поколінь і знаходить своє

відображення в сучасному житті. Україна, багатогранна і різноманітна, зберігає в кожному регіоні унікальні обряди, що складають неповторну картину народної культури. Серед цих регіонів особливе місце займає Закарпаття. Тут віками формувалися традиції, які гармонійно переплітаються з природними ритмами життя та віруваннями предків. Закарпатські свята мають глибоке сакральне значення, оскільки поєднують у собі як християнські мотиви, так і дохристиянські звичаї, які передавалися з покоління в покоління.

Зимовий цикл народного календаря Закарпаття рясніє святами, що мають глибоке значення для місцевих жителів. У цей період не лише Різдво, але й Новий рік, Водохреща та Стрітєння набувають особливого духу, наповнюючи життя щедрими обрядами та ритуалами, що ведуть свої корені в глибокій древності. Вони не лише відображають вірування та звичаї місцевих жителів, а й символізують єдність людини з природою, прагнення до гармонії та добробуту. Серед цих свят особливе місце займає святкування Нового року 1 (14 січня), або Василя.

Традиція святкування Нового року на Закарпатті 14 січня, відомого як Василя, має глибокі історичні корені, пов'язані з поєднанням стародавніх календарних обрядів та християнських свят. Після переходу на григоріанський календар у 1918 році, коли офіційний Новий рік почали відзначати 1 січня, багато громад зберегли святкування за старим стилем, що припадає на 14 січня. Цей день збігається з церковним святом Василя Великого, звідки й походить назва свята. Святкування на честь св. Василя, покровителя землеробства та скотарства, стало важливою частиною культурної спадщини, що об'єднує в собі ритуали магії та вірувань, через які люди закликають добро, достаток і щасливий врожай. У цей день люди не лише закликали добробут, а й дбали про захист своєї оселі

від нечистої сили. Закарпатці вірили, що саме в цей день можна вплинути на свою долю та майбутнє родини. Ритуали, які виконували на свято Василя, мали не лише розважальний характер, а й магічне значення. Люди прагнули залучити до свого дому щастя, добробут і благополуччя, а також захиститися від нечистої сили.

Ще звечора господарі захищали свою садибу від нечистої сили. Вони під поріг ставили сокиру, щоб до хати не могла проникнути нечиста сила, двері на хлівах міцно зачиняли і малювали на них хреста чи солярні знаки, описує Малець О.О. [1]

Святкування Василя, або Старого Нового року, на Закарпатті – це не просто традиція, а справжня феєрія народних обрядів, гумору та гостинності, що поєднує в собі давні вірування й сучасні звичаї.

Напередодні Старого Нового року, описує Сологуб-Коцан Т. Я., що люди не пряли, бо це могло спричинити нещастя, не шили і не рубали сокирою. Вечір називався багатим, щедрим. Звідси і пішла назва щедрівок – поезій із новорічними побажаннями, з якими хлопці-щедрувальники (вінчувальники) ходили по хатах. [2]

У перший день Нового року, як і в перший день Різдва, першим гостем («полазником») в хаті мав бути хлопець чи чоловік. Якщо першою входила дівчина чи жінка, то це на лихо. Тому жінки ходили до рідні і сусідів лише після того, як у них побував хлопець чи мужчина («вінчувальники»), описує Олійник В. В.[1]

Однією з найбільш важливих традицій було влаштування святкової вечері, під час якої здійснювалися численні магічні дії. Описує Сологуб-Коцан Т. Я. у своєму дослідженні, що у багатьох селах цього дня влаштовували святкову вечерю. Під час неї здійснювалося чимало магічних дій.[2]

В окремих селах краю господарі, сідаючи до столу, попускали ремені, щоб вівці легко розроджувалися («котилися»). На світанку першого дня Нового року вмивалися водою з потічка чи колодязя. У воду кидали монети, миючись, примовляли: «Абим така чиста й здорова, як ся вода потічкова», «Аби ся ня цілий рік гроші тримали...», «Аби стілько било грошей, як води». Обличчя витирали не рушником, а гунею («Аби вівці хотіли бути»). Дівчата обтирали обличчя червоною хусткою («Аби весь рік бути рум'яною»).

Зерно після посівальника збирають і дають курям, «аби добре неслися». У с. Дубриничі Перечинського району вінчувати приходили і старші чоловіки. Їх пригощали горілкою. Мали випити не по одній, а по дві чарки, «щоб старі у парі доживали, а молоді пару собі глядали».

Добрі господині від Святого вечора до Нового року не виносили з хати сміття, щоб не винести із ним і своєї долі. Ранком на Новий рік те сміття виносили, висипали в городі на одну купу й запалювали. Димом від нього обкурювали дерева, що краще родили. Сіном, що було постелене на столі під скатертиною на Святий вечір, вранці на Новий рік господар перев'язував фруктові дерева, щоб до них не бралась усяка нечисть.

На Закарпатті, як і в багатьох інших регіонах, дівчата влаштовували ворожіння на судженого, що мали важливе значення в їхньому житті. Ці магічні ритуали були сповнені символізму та віри в те, що кожен обряд може розкрити майбутнє та допомогти у пошуках щастя.

Одним із таких обрядів було ворожіння через чобіт. Дівчата відкривали двері й кидали в них чобіт. Вірилося, що у який бік чобіт впав, звідти і прийде майбутній чоловік. Це була своєрідна спроба дізнатися більше про своє майбутнє, відчутти певний зв'язок із долею. Потім

дівчата збирались за столом. Брали обручку батьків, по черзі прив'язували до неї волосок і розгойдували обручку. Скільки разів обручка обернулась, через стільки років дівчина вийде заміж .

У перший день Старого Нового року на Закарпатті люди звертали увагу на кожну дрібницю, вірячи, що все, що відбувається цього дня, має особливе віще значення.

Стоячи в церкві під час Утрени, люди придивлялись як горять свічки у панікадилі. Якщо гніт палаючої свічки зігнувся гачком, буде урожай цього року, якщо ж гніт стирчить на свічці, ніби порожній колос на стеблі – чекай неврожаю. Залежно від вдачі люди говорили: «Піду до церкви, щоб Господь сподобив цілий рік ходити до Храму Божого» або «Нап'юся горілки, щоб цілий рік було за що випити».

Святкування Василя на Закарпатті має настільки важливе значення для місцевих жителів, що традиції, які склалися століттями, живуть і досі. У багатьох селах вечір напередодні свята набуває особливого колориту, адже цього дня заведено вінчувати господарів (газдів) на ім'я Василь. До газди на ім'я Василь приходять гості, несучи із собою символічний дарунок — пляшку горілки, обов'язково перев'язану червоним бантом. Червоний колір, за повір'ями, має захисну силу, а сама пляшка є знаком поваги та побажання достатку. Заходячи в оселю, вінчувальники жартівливо звертаються до господаря: «Вінчуєтя сись патрон, обись вночі, спав під столом». Господар не залишається в боргу: він відкриває принесену пляшку та першим із неї п'є, після чого щедро пригощає всіх присутніх. А господиня, тим часом накриває стіл, який має бути багатим та щедрим. Закарпатці вірять: чим гостинніше буде святкування, тим більше достатку принесе рік.

Святкування Нового року (Василя) на Закарпатті є справжнім відображенням багатства народних традицій і вірувань, що тісно переплітаються з аграрними обрядовими практиками, символікою родючості та благополуччя. Традиції цього свята містять у собі як християнські, так і стародавні язичницькі елементи, що свідчить про глибокий зв'язок місцевого населення з природними циклами та ритмами землеробства. Мені здається, що саме в таких традиціях, які зберігаються з покоління в покоління, відображається неперервність культурної спадщини та здатність народів адаптувати стародавні практики до нових умов життя, зберігаючи їхню глибоку символіку і значення.

Святкування Нового року на Закарпатті — це не просто данина традиціям, а жива культура, що впродовж століть зберігає свою силу, передаючись від батьків до дітей. Це особливий день, коли кожен має можливість долучитися до давньої мудрості предків, загадати бажання та впустити у своє життя добро, достаток і радість.

Закарпаття, як важливий етнокультурний регіон України, вражає своєю здатністю зберігати ці багаті культурні традиції, що постійно адаптуються під впливом європейських культур, водночас зберігаючи свою самобутність. Це дозволяє людям сьогоденного покоління відчувати зв'язок з предками, приймати на себе частину їхніх вірувань і практик, створюючи таким чином новий культурний досвід, що є актуальним в умовах швидко мінливого світу.

Традиції святкування Нового року на Закарпатті стають не лише свідченням глибокої поваги до минулого, але й виявом того, як на сучасному етапі важливо зберігати і передавати свої культурні звичаї. Таким чином, святкування Василя на Закарпатті — це не просто церковне свято, це - культурна система, яка об'єднує вірування,

обряди, що розкривають світогляд закарпатців, їхні надії на добробут та благополуччя.

Список використаних джерел:

1. Олійник В. В., Малець О.О. Народна різдвяна драма в філософії буття українців Закарпаття. Міжнародний науковий журнал «ОСВІТА І НАУКА». Випуск 2(27), Ч.2, 2019 – ст.68.
2. Сологуб-Коцан Т. Я. Характерні особливості провідних свят післяріздвяного зимового циклу лемків Закарпаття кінця ХІХ – першої половини ХХ ст. Науковий вісник Ужгородського університету, серія «Історія», вип. 2 (39), 2018 – ст.143-147.

УДК 394.2(047.87)(043.2)

Чабрун В.В., здобувач освіти II-IV курсу;
керівник: Задорожний І.І.,
викладач суспільних дисциплін,
викладач I категорії

ТРАДИЦІЇ СВЯТКУВАННЯ ЗИМОВОГО ЦИКЛУ СВЯТ В ПОЛІЕТНІЧНОМУ ЗАКАРПАТТІ

Закарпаття, розташоване на самому заході України, є справжнім культурним роздолем, де переплітаються традиції різних народів, що століттями жили та розвивалися на цих землях. Тут проживають українці, угорці, румуни, словаки та інші національності, і кожна з них має свої унікальні звичаї, обряди та святкові традиції.

Особливо багатий на різноманіття зимовий цикл свят, які мають не лише глибоке релігійне значення, але й відображають багатство культурної спадщини регіону. Зимовий цикл свят на Закарпатті – це низка урочистих подій, що охоплюють період з початку грудня до середини січня, і включають в себе релігійні свята та народні обряди. Основними святами даного циклу є **день св. Миколая, Різдво Христове, Новий рік, Водохреща**. Ці свята об'єднують релігійні звичаї та багатий культурний спадок місцевих народів, що формувався протягом століть.

Особливо шанованою фігурою в християнстві є святий Миколай і традиційно таке ставлення до його постаті збереглося на Закарпатті. В угорських селах, наприклад, відзначення свята особливо яскраве та супроводжується різноманітними обрядовими піснями та танцями. Ось як описує це свято угорський дослідник Янош Шандор в своїй праці *«Народні звичаї та обряди угорців Закарпаття»*: «Діти зазвичай чекають на св. Миколая з особливою радістю, вони збираються в хатах і співають пісні, просячи добрих дарунків на наступний рік. В деяких випадках на свято приходять й персонаж, що виконує роль «чортика» – він лякає дітей, нагадуючи їм про те, що потрібно бути слухняними»[5]. Згідно з дослідженнями Роберта Ковача, святкування св. Миколая серед угорців Закарпаття також включає в себе традицію приготування особливих страв. Це переважно пироги та медові ласощі, які даруються дітям після того, як вони розповідають про свої добрі вчинки [1].

У кожного з народів є свої особливі традиції та обряди, пов'язані з святом Різдва Христового. В українців Закарпаття свято розпочинається Святвечором, коли сім'я збирається за столом і разом вечеряє. Обов'язковим елементом цієї вечері є кутя. За словами науковця Володимира Федорчука, який досліджував традиції

святкування Різдва в Україні, «кутя має не лише ритуальне, а й магічне значення: вона символізує багатство та добробут у домі, а також є обрядом вшанування предків» [3]. Етнограф Василь Хобзей відзначає, що «символіка страв у святвечір є важливим елементом святкування: кожен компонент має своє сакральне значення. Наприклад, мед і мак у куті символізують народження нового життя, а вареники з картоплею – надію на майбутнє достаток» [4]. В угорських родинах у цей день готують страви, які мають глибокий символічний зміст, наприклад, рибу, котра є символом очищення, а також смажене м'ясо, що символізує родинний достаток.

Один з основних елементів святкування є колядки, які займають особливе місце в культурному житті закарпатців. Вони є не лише музичним і поетичним жанром, а й важливою частиною народної обрядовості, яка пов'язана з різдвяними та новорічними святами. Відомості про колядки Закарпаття зібрано у книзі «Колядує Закарпаття», упорядкованій Ю.Д. Туряницею, що є важливим джерелом для вивчення цієї традиції [2]. У збірці представлено широкий спектр колядок з різних куточків Закарпаття. Ці твори виконуються в різних варіантах, залежно від регіону, місцевих діалектів і культурних особливостей. Як зазначає Ю.Д. Туряниця, колядки на Закарпатті виконуються не лише під час Різдва, але й на Новий рік, що підкреслює їх багатофункціональність та важливість для краю. Цікаво, що в регіоні також збереглися колядки, які поєднують елементи стародавніх обрядів та християнських мотивів, що надає їм неповторного характеру. Використання місцевих діалектів робить кожен колядку унікальною і глибоко відображає дух місцевої культури. Колядки часто виконуються і дорослими, і дітьми, що формує важливу культурну традицію передачі знань і обрядів наступним поколінням.

У виконанні колядок важливу роль відіграють музичні інструменти, зокрема, бубни та цимбали, які додають особливого мелодійного колориту в обрядове виконання [2].

Незважаючи на глобалізацію і вплив західної культури, у місцевій традиції зберігається звичай святкування Старого Нового року. Це свято є дуже популярним серед українців. На Закарпатті дотримуються давніх звичаїв, зокрема щедрування, коли діти та молодь обходять оселі з піснями-побажаннями. Особливою прикметою цього вечора вважається перший гість у хаті: якщо ним буде чоловік — рік буде щасливим. Також зафіксовано інші прикмети: якщо ніч зоряна — буде врожай ягід; сніг цього дня обіцяє щасливий рік; щедра вечеря та загадане опівночі бажання приносять достаток і здійснення мрій.

Отже, зимовий цикл свят на Закарпатті є одним із найбільш яскравих прикладів синтезу різноманітних культурних і релігійних традицій. Ці свята не лише мають глибоке релігійне і духовне значення, але й є важливою частиною культурної ідентичності кожного народу. Вивчення цих традицій дозволяє краще зрозуміти як взаємодія культур, релігій і народних традицій сприяє формуванню унікальної культурної атмосфери нашого регіону.

Список використаних джерел:

1. Ковач Р. Кулінарні традиції угорців Закарпаття у святковому циклі. Ужгород: Закарпатський фольклорний інститут, 2012. 98 с.
2. Турияница Ю.Д. Колядує Закарпаття. Ужгород: Карпати, 2012. 176 с.
3. Федорчук В.М. Традиції та обряди українців Закарпаття. Ужгород: Видавництво «Карпати», 2005. 215 с.

4. Хобзей В.В. Закарпаття в обрядах і звичаях. Ужгород: Видавництво «Ліра», 2011. 198 с.
5. Шандор Я. Народні звичаї та обряди угорців Закарпаття. Ужгород: Видавництво «Карпати», 2008. 144 с.

УДК 398(477.87)(043.2)

Шелевій Т.І., здобувачка освіти III-IV курсу;
керівник: Котубей В. Ф., доктор філософії,
викладач суспільних дисциплін, спеціаліст
вищої категорії, викладач-методист

ФОЛЬКЛОР ЗАКАРПАТТЯ: КАЗКИ, ЛЕГЕНДИ, ПІСНІ В ДОСЛІДЖЕННЯХ НАУКОВЦІВ

Закарпаття – унікальний регіон України, що здавна славиться своїм багатим фольклором. Через історичну специфіку, багатонаціональний склад населення та географічне розташування край увібрав у себе різноманітні етнокультурні впливи. Закарпатський фольклор є не лише джерелом духовної спадщини, а й предметом дослідження багатьох етнографів, фольклористів та істориків. Особливе місце в народній творчості займають казки, легенди та пісні, що відображають світогляд, традиції, моральні цінності та історичну пам'ять місцевих жителів. Багато з них записані та проаналізовані в працях таких дослідників,

як Володимир Гнатюк, Федір Потушняк, Василь Пачовський, Петро Лінтур та інших.

Закарпатські казки становлять важливу частину української народної прози. Вони мають типові для всієї України мотиви, однак вирізняються локальним колоритом, запозиченнями з угорського, словацького та румунського фольклору, а також унікальними персонажами. Науковці поділяють їх на чарівні, соціально-побутові, анекдотичні та казки про тварин. Проте їхньою особливістю є вплив сусідніх народів – угорців, словаків, румунів, а також оригінальні сюжети й персонажі, які формують унікальне культурне обличчя Закарпаття.

Чарівні казки є найдавнішим жанром, що містить елементи магії, фантастичних істот та випробувань, які проходить герой. У них можна зустріти таких персонажів, як змії, відьми, велети, що нагадують карпатських духів – мавок чи нявок. Одна з поширених казок розповідає про бідного хлопця, який отримує чарівного помічника – коня або птаха – і за допомогою його мудрих порад перемагає зло та отримує винагороду. Інший популярний сюжет – про хлопця, що шукає наречену, долаючи три випробування, і зрештою знаходить щастя. У цих казках помітні архаїчні мотиви, що перегукуються з міфологічними віруваннями карпатських горян.

Соціально-побутові казки відображають життя простих людей, їхні радощі та негаразди. Вони нерідко мають сатиричний характер, висміюючи скупих, ледачих чи пихатих персонажів. Наприклад, у казці «Як чоловік із жінкою обмінялися роботами» описується комічна ситуація, коли чоловік вирішив довести, що хатня робота легша за польову. Після низки невдач він зрозумів, що кожен має займатися своєю справою. Такі казки слугують своєрідним моральним дороговказом, навчаючи слухачів мудрості через гумор і життєві ситуації.

Казки про тварин мають алегоричний характер, де звірі виступають у ролі людей, а їхні вчинки ілюструють певні риси характеру. Наприклад, хитрий лис нерідко перемагає сильнішого ведмедя або вовка завдяки своєму розуму. Улюбленим сюжетом є історія про півника, який завдяки своїй наполегливості та кмітливості повертає вкрадене добро. Такі казки навчають дітей, що сила не завжди є визначальним фактором, а розум, сміливість і кмітливість допомагають подолати труднощі.

Окреме місце в казковому фольклорі Закарпаття займають легендарно-казкові оповіді, що межують між казкою та легендою. Вони пояснюють походження гір, річок і природних явищ. Наприклад, у казці про Синевирське озеро розповідається про кохання Сині та Вири, яких розлучили через соціальну нерівність, і з їхніх сліз утворилося озеро. Такі сюжети поєднують у собі елементи історичної пам'яті, міфології та естетичних уявлень народу.

Закарпатські казки є важливим засобом передачі культурної спадщини з покоління в покоління. Вони не лише розважають, а й виховують, формуючи моральні цінності, прищеплюючи любов до рідної землі та її традицій. Дослідження фольклористів, таких як Петро Лінтур і Володимир Гнатюк, дозволяють зберегти та популяризувати цей унікальний пласт народної творчості, роблячи його доступним для майбутніх поколінь.

Для казок характерна боротьба з нечистою силою, триразові випробування, образи чарівних помічників, а також мотив трудової звитяги, де герой отримує винагороду за свою працю, розум чи чесність. Петро Лінтур та Василь Пачовський наголошували на унікальних елементах закарпатських казок, що вирізняють їх серед інших українських регіонів [1].

Легенди Закарпаття мають більш реалістичний характер. Вони часто пояснюють походження місцевих топонімів, природних явищ і відображають історичні події регіону. Багато легенд пов'язано з історичними постатями, такими як Олекса Довбуш чи королева Єлизавета. Фольклористи вважають, що легенди не лише зберігають історичну пам'ять, а й формують регіональну ідентичність. Легенди Закарпаття – це особливий жанр усної народної творчості, що поєднує реальні події, історичних персонажів та міфологічні елементи. Вони не лише розповідають про минуле краю, а й пояснюють походження природних об'єктів, формують культурну ідентичність закарпатців та передають моральні цінності [3].

Гори Карпати також стали об'єктами народних переказів. За легендою, гора Пікуй названа так на честь сміливого воїна, який загинув у битві, боронячи рідний край. Інші легенди розповідають про те, як велети, що колись мешкали в горах, розкидали величезні камені, створюючи ущелини та вершини.

Чимало легенд пов'язані з історичними особами. Олекса Довбуш, легендарний карпатський опришок, є героєм багатьох оповідей, у яких він постає справедливим захисником бідних. У деяких версіях легенд Довбуш володів чарівною силою, а після смерті його скарби залишилися захованими в горах, і лише найдостойніший зможе їх знайти [2].

Окрему групу складають легенди про міфічних істот – нявок, мавок, водяників та чортів. Наприклад, розповідають, що на деяких гірських полонинах уночі можна зустріти мавок, які заманюють подорожніх у хащі. Ці легенди слугують своєрідними застереженнями для людей, навчаючи їх обережності та поваги до природи.

Закарпатські легенди є важливою частиною фольклору, що передає не лише історичну пам'ять, а й моральні уроки, вірування та уявлення про світ давніх жителів краю. Завдяки дослідженням фольклористів ці перекази продовжують жити, надихаючи нові покоління на збереження своєї культурної спадщини.

Закарпатські народні пісні – це важлива складова музичного фольклору, яка відображає історію, побут, традиції та світогляд жителів цього регіону. Вони охоплюють різні жанри: обрядові, ліричні, історичні, жартівливі, коломийки та опришківські пісні.

Коломийки є однією з найпоширеніших форм народної пісенності на Закарпатті. Вони мають коротку строфічну будову, ритмічну мелодію та часто жартівливий або сатиричний зміст. Коломийки виконуються під танець, відзначаються дотепністю й передають мудрість народу через лаконічні вислови [5].

Обрядові пісні супроводжували важливі події в житті людей – народження, весілля, похорон. Закарпатські весільні пісні відзначаються особливою мелодійністю й розповідають про сум нареченої, щастя молодих і побажання довгого спільного життя. Колядки та щедрівки, які виконувалися під час зимових свят, зберегли в собі елементи давніх вірувань, славили господарів і бажали їм добробуту.

Історичні та опришківські пісні відображають боротьбу народу за свободу. Вони часто розповідають про опришківський рух та його лідера Олексу Довбуша. Відомою є пісня «Ой, попід гай зелененький ходить Довбуш молоденький...», у якій оспівується відвага героя, що боровся проти панського гноблення.

Ліричні пісні передають переживання людини, її почуття любові, туги, радості чи смутку. Особливо популярними є балади, у яких нерідко розповідається про

нешасливе кохання чи трагічну долю персонажів. У багатьох таких піснях звучать мотиви розлуки, очікування або нерозділених почуттів.

Жартівливі та сатиричні пісні висміюють негативні риси характеру, такі як жадібність, лінь чи легковажність. Вони часто мають веселий, грайливий характер, використовують іронію та гумор.

Закарпатські народні пісні відзначаються мелодійністю, розмаїттям тематики та багатством змісту. Вони збереглися завдяки народним виконавцям, а також роботам фольклористів, які записували їхні тексти та мелодії. Сьогодні ці пісні є важливим елементом культурної спадщини Закарпаття, їх виконують на святах, фестивалях та родинних заходах, підтримуючи традицію народного музикування.

Коломийки – один із найпопулярніших жанрів, що має ритмічну структуру й сатиричний зміст. Весільні пісні супроводжують обрядові традиції. Історичні та опришківські пісні відображають боротьбу народу з гнобителями, зокрема розповідають про опришків. Відомою є пісня «Ой, попід гай зелененький ходить Довбуш молоденький...» [4]. Закарпаття також має унікальну традицію виконання релігійних пісень і колядок, багато з яких зберегли архаїчні елементи. Володимир Гнатюк та інші дослідники детально вивчали місцевий музичний фольклор, записували мелодії та тексти, що дозволило зберегти багато рідкісних зразків.

Отже, фольклор Закарпаття – це багатий пласт української культури, що відзначається своєрідними рисами, глибокими історичними зв'язками та яскравими жанровими особливостями. Дослідження казок, легенд і пісень дозволяє не лише глибше зрозуміти світогляд місцевих жителів, а й відкрити нові аспекти етнічної самобутності регіону. Наукові дослідження сприяють

збереженню цієї унікальної культурної спадщини та її популяризації серед сучасного покоління. Закарпатський фольклор продовжує жити в усній традиції, залишаючись невід'ємною частиною української культурної ідентичності.

Список використаних джерел:

1. Гнатюк І.В. Казки Закарпаття. [упоряд., підг. текстів, вст. ст., прим. та словн. І. Хланти]. Ужгород, 2001. 382 с.
2. Дей О. І. Легенди та перекази. Легенди та перекази. Київ. Наукова думка, 2005. С. 7-36.
3. Легенди Карпат. Упор., заг. ред. Г. І. Ігнатовича; Післясл. П. В. Лінтура. Ужгород: Карпати, 2008. 304 с.
4. Сенько І, фольклористична діяльність П.В. Лінтура в оцінці Івана Чендея та Петра Скунця. *Науковий вісник Ужгородського університету*. Ужгород, 2012. С. 146-150.
5. Чендей І. М. Фольклорні багатства Закарпаття. *Народна творчість та етнографія*. 2009. С. 60-64.

НАУКОВИЙ МОЛОДІЖНИЙ АЛЬМАНАХ
ВСП «ГПФК МДУ»

**«Інноваційні технології в освіті: теорія
та практика»**

29 квітня 2025 р.

**Збірник тез доповідей
VIII науково-практичної конференції здобувачів освіти
ВСП «ГПФК МДУ»**

Відокремлений структурний підрозділ
«Гуманітарно-педагогічний фаховий коледж
Мукачівського державного університету»
89600, Закарпатська область, м. Мукачево, вул. Я.-А.
Коменського, 59.
E-mail оргкомітету конференції: snt_gpk@ukr.net